

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

“Academic Journal for the Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University”

- วัตถุประสงค์**
1. เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัย ใช้เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและผลงานวิจัย โดยมุ่งเน้นในสาขามนุษยศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี ศิลปกรรม นาฏศิลป์และการแสดง และสาขาสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการชุมชน
 2. เพื่อพัฒนาศักยภาพทางวิชาการและส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในด้านวิชาการและงานวิจัยของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกของมหาวิทยาลัย
- กำหนดเผยแพร่**
- 3 ฉบับ ต่อปี
ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน
ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม
- การเผยแพร่**
- มอบให้ห้องสมุดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศและต่างประเทศที่เป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ห้องสมุดหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ห้องสมุดของสื่อมวลชน และโรงเรียนเครือข่าย
- สถานที่ติดต่อ**
- สำนักงานกองบรรณาธิการ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ถนนอิสรภาพ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600
โทรศัพท์ 0 2890 1801 ต่อ 21460
โทรสาร 0 2890 2294
e-mail: journal.human@dru.ac.th
https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru
- จัดพิมพ์โดย**
- ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์ทันใจ
1053/20 ถนนเอกชัย แขวงบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร 10150
โทร. 0 2415 4944-5

- บทความในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เป็นความคิดของผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดของกองบรรณาธิการ และไม่ใช้ความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการและ/หรือของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา
- บทความที่ได้รับตีพิมพ์จะมีการตรวจความถูกต้องเหมาะสมจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) อย่างน้อย 3 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบผู้นิพนธ์ และผู้นิพนธ์ไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (double-blind peer review)

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2565) เป็นวารสารที่ได้รับคัดเลือกเข้าสู่ฐาน TCI กลุ่มที่ 2 มุ่งเน้นการแพร่เผยผลงานทางวิชาการและงานวิจัยที่มีการค้นพบองค์ความรู้อย่างเป็นระบบตามระเบียบวิธีวิจัยเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงวิชาการและการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการที่มีความหลากหลายน่าสนใจ ทรงคุณค่าเชิงวิชาการจากผู้สร้างสรรค์ผลงานนักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต และนักศึกษาจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก

บทความวิจัย ประกอบด้วย **บทความวิจัยด้านภาษาและวัฒนธรรม** เรื่อง การศึกษาความแตกต่างของคำพ้องความหมายภาษาจีนในการสอบวัดระดับภาษาจีน (HSK) ระดับ 5 ของ ชนิตา คิตประเสริฐ **ด้านนิติศาสตร์** เรื่อง การจัดการความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเยาวชนติดสารเสพติด: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม อำเภอลานสั๊ก จังหวัดอุทัยธานีของ พิชญา เหลืองรัตนเจริญ **ด้านนาฏศิลป์และการแสดง** เรื่อง การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อผู้บกพร่องทางการได้ยิน จากอัตลักษณ์โรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตนของ ณัฐพร เพ็ชรเรือง และเรื่อง พัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก: “ครุฑนาฏภาพ” ของ ชนากานต์ สุรพนาวัลย์เวช และ**ด้านการจัดการชุมชน** เรื่อง กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการของ จักรพันธ์ พรหมฉลวย

บทความวิชาการ ประกอบด้วย **บทความวิชาการด้านศิลปกรรม** เรื่อง จิตรกรรมฝาผนังวิหารน้อย วัดอินทาราม บางยี่เรือของ เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว **ด้านรัฐประศาสนศาสตร์** เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูระดับประถมศึกษาประเทศไทย 4.0 ของ ฐาปวี หนองหารพิทักษ์ เพ็ญศรี ฉิรินัง อรุณ รักธรรม และอุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ และเรื่อง ทิศทางและการปรับปรุงแบบการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19 ของ จิรญา หนองหารพิทักษ์ เพ็ญศรี ฉิรินัง อรุณ รักธรรม และอุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ **ด้านรัฐศาสตร์** เรื่อง บทบาทของรัฐและชุมชนชายฝั่งในประเทศไทยต่อการแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลงของ ภาวิดา รังษี และเชษฐ ใจเพชร และ**ด้านภาษาและวัฒนธรรม** เรื่อง ภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม; ความเรียบง่ายที่ไม่ได้รับการยอมรับของ กมลชนก ธรรมมิกะ

ทั้งนี้ กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้ร่วมสร้างสรรค์องค์ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านวารสารทุกท่านจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากวารสารฉบับนี้ หากท่านมีข้อเสนอแนะประการใดอันที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพที่ดีขึ้นไปของวารสารนี้ กองบรรณาธิการขอน้อมรับด้วยความยินดีและขอขอบคุณยิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทนา อินทนิม

บรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

เจ้าของ

สำนักงานกองบรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุกต์กมล

รองศาสตราจารย์ ดร. ปนัดดา

รองศาสตราจารย์ ดร. ธัญวรรณ

เวชวิทยาสัง

ยมสกุล

กำคำ

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

อาจารย์ ดร. พิมพ์า

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รสริน

อาจารย์กฤติกา

อาจารย์ศรัณย์

เพ็ญนาเรนทร์

ดิษฐ์บรรจง

ชุมพล

สรรพศิริ

คณะดำเนินงาน

อาจารย์จิรดา

อาจารย์พฤกษา

อาจารย์ชมพูนุท

เอื้อศิริวัฒนาชัย

ดอกกุหลาบ

ถาวรวงศ์

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทนา

อินทนิม

ปกและรูปเล่ม

อาจารย์วิเชียร

นางสาวปรารถนา

เทียนแพร่มิตร

ใจกล้า

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. อัจฉรา

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อมรา

ศาสตราจารย์ ดร. อรุณ

รองศาสตราจารย์ ดร. วิไลวรรณ

รองศาสตราจารย์ ดร. จิรศักดิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นริศ

วงศ์โสธร

ประสิทธิ์รัฐสินธุ์

รักธรรม

ชนิษฐานันท์

รอตจันทร์

วศินานนท์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

มหาวิทยาลัยหัวเฉียว

เฉลิมพระเกียรติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ฝ่ายเผยแพร่ทางอิเล็กทรอนิกส์

นางสาวอลิสสา

อรุณธนศิริญ

ฝ่ายประสานงาน

นางสาวจิตติมา

สรวยโกศ

รองศาสตราจารย์ ดร. ชลลดา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผดุง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัครวิทย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ

รองศาสตราจารย์ ดร. ทองเจือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วงศกร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พัฒนา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เชษฐา

พงศ์พัฒน์โยธิน

พรหมมูล

เรืองรอง

เวชกามา

เชียดทอง

เพิ่มผล

ศรีสุรักษ์

ทรัพย์เย็น

Academic Journal for the Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Owner Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University
Editorial Office Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Honorary advisors

Asst. Prof. Dr. Yuwalak Vejwitayaklung
Assoc. Prof. Dr. Panadda Yimsakul
Assoc. Prof. Dr. Tayawan Kakham

Editorial Advisors

Dr. Pimpanga Phangnaren
Asst.Prof.Dr. Rodsarin Dittabanjong
Miss Krittika Choophol
Mr. Sarun Sanpasiri

Editorial Editor

Asst.Prof.Dr. Chanthana Inthachim

Editorial Board

Emeritus Prof.Dr. Achara	Wongsothorn	Chulalongkorn University
Emeritus Prof.Dr. Amara	Prasithrathsint	Chulalongkorn University
Prof.Dr. Arun	Raktham	Thammasat University
Assoc.Prof.Dr. Wilaiwan	Khanittanan	Thammasat University
Assoc.Prof.Dr. Jirasak	Rodchan	Dhurakij Pundit University
Asst.Prof.Dr. Naris	Wasinanon	Huachiew Chalermprakiet University
Assoc.Prof.Dr. Chollada	Pongpattanayothin	Bansomdejchaopraya Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Phadung	Prommoon	Suan Dusit University
Asst.Prof.Dr. Akhawit	Ruengrong	Bansomdejchaopraya Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Sombat	Watchkama	Uttaradit Rajabhat University
Assoc.Prof.Dr. Thongchue	Khiatthong	Dhonburi Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Wongsakorn	Poempol	Dhonburi Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Patana	Srisuruk	Dhonburi Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Chettha	Sapyen	Dhonburi Rajabhat University

Managing Committee

Miss Jirada	Ueasiriwatthanachai
Miss Prueksa	Dokkularb
Miss chompoonut	Thawornwong

Designer

Mr. Wichian	Tienpraenimit
Miss. Prattana	Jaikla

Electronic Distribution

Miss Alisa	Aloontanahirun
------------	----------------

Coordinator

Miss Jittima	Sruayphok
--------------	-----------

สารบัญ

บทความวิจัย

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ

Socialization Local Wisdoms in self-care of Elderly in Samutprakarn Province

จักรพันธ์ พรหมฉาย

(Jakkapan Promchaluay) 8

การจัดการความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเยาวชนติดสารเสพติด: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม อำเภอลานสก จังหวัดอุทัยธานี

The Management of Legal Knowledge on Solving the Problem of Youth Drug Addiction: A Case Study of Thung Na Ngam Subdistrict Administrative

Organization, Lan Sak District, Uthai Thani Province

พิชญา เหลืองรัตนเจริญ

(Pitchaya Luangrattanacharoen) 24

การศึกษาความแตกต่างของคำพ้องความหมายภาษาจีนในการสอบวัดระดับภาษาจีน (HSK) ระดับ 5

A Study of the Differences of Chinese Synonyms used in HSK5 (Hanyu Shuiping Kaoshi)

ชนิชา คิตประเสริฐ

(Chanicha Kidprasert) 35

การสร้างสรรค่านาฏศิลป์เพื่อผู้บกพร่องทางการได้ยิน จากอัตลักษณ์โรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์

The Creation of a Dance for The Deaf from Identities of Sot Suksa Debaratana School

ณัฐพร เพ็ชรเรือง

(Nattaporn Petruang) 51

พัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก: “ครุฑานุกาพ”

The Progression of Drama Puppet Performance: Krutthanuphap (The Power of Garuda)

ชนากานต์ สุรพานาวลัยเวช

(Chanakarn Surapanawanvech) 64

บทความวิชาการ

การพัฒนาสมรรถนะครูระดับประถมศึกษาประเทศไทย 4.0

Competence Development of Elementary Teachers in Thailand 4.0

ฐาปวี หนองหารพิทักษ์, เพ็ญศรี ฉิรินัง, อรุณ รักธรรม และอุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ

(Thapawee Nongharnpitak, Pensri Chirinang, Arun Raktham and Udomvit

Chaisakunkerd) 79

จิตรกรรมฝาผนังวิหารน้อย วัดอินทาราม บางยี่เรือ

Mural Painting of Viharn Noi, Wat Intharam, Bang Yi Ruea

เนื่ออ่อน ขว้ทองเขียว

(Nuaon Khrouthongkhieo) 90

ทิศทางและการปรับรูปแบบการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19)

Educational Management Direction and Reshaping of Local Administrative Organizations in Coronavirus Situations (COVID-19)

ฐิรญา หนองหารพิทักษ์, เพ็ญศรี ฉิรินัง, อรุณ รักธรรม และอุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ

(Thiraya Nongharnpitak, Pensri Chirinang, Arun Raktham and Udomvit

Chaisakunkerd) 106

บทบาทของรัฐและชุมชนชายฝั่งในประเทศไทยต่อการแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลง

The Role of Government and Coastal Communities in Solving Blue Swimming Crabs Decrease

ภาวิดา รังสี และเชษฐ ใจเพชร

(Pawida Rungsee and Chast Jaiphet) 118

ภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม; ความเรียบง่ายที่ไม่ได้รับการยอมรับ

Thai Language during Field Marshal Plaek Phibunsongkhram; Unacceptable
Simplicity

กมลชนก ธรรมมิกะ

(Kamonchanok Thammika) 133

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเอง ของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ Socialization Local Wisdoms in self-care of Elderly in Samutprakarn Province

วันที่รับบทความ: 11 ตุลาคม 2564

จักรพันธ์ พรหมฉาย ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 28 พฤศจิกายน 2564

วันที่ตอบรับบทความ: 16 ธันวาคม 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปยังผู้รับและประเมินผลการเรียนรู้การถ่ายทอดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุจำนวน 398 คน จากการสุ่มหลายขั้นตอน โดยใช้แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานและ กลุ่มที่ 2 การศึกษาเชิงคุณภาพ ศึกษาใน 6 อำเภอ โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองพึ่งพาอาศัยสิ่งแวดล้อมตามวิถีชีวิตชุมชน โดยมีการใช้พืชพรรณและทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งที่อยู่อาศัยมาใช้เป็นอาหารและยาในการดูแลสุขภาพของตนเอง 2) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปยังผู้รับ พบว่า ศักยภาพของบุคคลด้านความรู้ ทักษะคิด ความเชื่อและผลการใช้ส่งผลต่อพฤติกรรมการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมด้วยการบอกเล่า การปฏิบัติจริงและการสาธิต และ 3) ผู้สูงอายุเป็นทั้งผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยสามารถบอกเล่าถึงผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองแก่ผู้อื่นที่นำไปใช้และสามารถใช้สื่อเรียนรู้ในการถ่ายทอดอย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการบริหารจัดการในระบบสังคมอย่างเหมาะสมต่อการมีสุขภาพที่ดี

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น กระบวนการถ่ายทอด การดูแลสุขภาพตนเองผู้สูงอายุ

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: jakkapan.p@dru.ac.th

Socialization Local Wisdoms in self-care of Elderly in Samutprakarn Province

Received: October 11, 2021

Jakkapan Promchaluay ¹

Revised: November 28, 2021

Accepted: December 16, 2021

Abstract

The purposes of this research were to study 1) the body of knowledge of local wisdom in taking care of the elderly's self-care 2) the process of transferring local wisdom in taking care of the elderly's self-care to the recipients 3) the learning outcome on socialization local wisdoms of the elderly's self-care. The research used a qualitative research methodology. The sampling group was divided into 2 groups. The first group was 398 elderlies selected from multi-stage sampling. Data gathered for the qualitative study was from 5 Likert Scale Questionnaire. Statistical software package was used for data analysis. The other group was the quantitative survey. The pilot study in 6 communities using participative observation and the interview as well as the in-depth structured interview with 18 persons was conducted. The results of this research were as follows: 1) Knowledge of local wisdom in self-care of elderly; it was found that there was the environmental dependence in community lifestyles using flora and natural resource in their own habitat as both food and medicine for their own health care. 2) The process of transferring local wisdom in taking care of the elderly's self-care to the recipients was discovered that personal potential in knowledge, attitude, belief, and outcome affecting the suitable behavior of passing knowledge in social context through telling, real-practice, and demonstration. 3) The assessment of learning outcomes in transferring the local wisdom knowledge in self-care of elderly was showed that elderlies were able to be both transferors and recipients by telling the result of real practice of local wisdom in taking care of themselves and socializing as the learning source suitable for the environment and social management for good health.

Keywords: local wisdoms, socialization, self-care of elderly

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Sociences Dhonburi Rajabhat University
e-mail: jakkapan.p@dru.ac.th

บทนำ

จากการประเมินสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทยของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุพบว่า ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ คือ มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 ในปี พ.ศ. 2561 โดยมีประชากรผู้สูงอายุมากกว่าเด็ก และคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 1 ใน 5 ของประชากรทั้งหมด รัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบจึงร่วมกันกำหนดนโยบายและแนวทางในการรับมือกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุที่จะเกิดขึ้น โดยมีการกำหนดแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งเป็นแผนที่กำหนดทิศทางการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุที่สำคัญของประเทศจากการศึกษาข้อมูลด้านประชากรของจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ประชากรในกลุ่มประชากรสูงอายุของจังหวัดสมุทรปราการ มีจำนวนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ผู้สูงอายุของประเทศ โดยมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเกินกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งจังหวัด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จังหวัดสมุทรปราการนั้น เป็นสังคมที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกหน่วยงานต้องมีการวางแผนดำเนินยุทธศาสตร์ในการเตรียมพร้อมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพ (active aging) และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลเน้นการพึ่งพาตนเอง ซึ่งได้ปรากฏชัดในนโยบายชาติที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการใช้และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกอื่น ๆ จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมืองและชนบท ที่มีสภาพทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน ยังมีความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการสุขภาพอนามัย เนื่องมาจากข้อจำกัดในการเดินทางและการรับรู้สิทธิของผู้สูงอายุในกลุ่มต่าง ๆ การส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพที่ดี เช่น การออกกำลังกาย การมีกิจกรรมทางสังคม การรับประทานอาหารการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังถือเป็นการรักษาสุขภาพด้วยตนเองของผู้สูงอายุอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการช่วยลดภาระในการดูแลและให้บริการสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้อย่างมาก

ปัจจุบันแม้ว่าความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์จะเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง แต่ยังคงพบว่าการดูแลสุขภาพและรักษาสุขภาพผู้สูงอายุนั้น มีลักษณะของความโดดเด่นเฉพาะตัวตามแบบแผนของสังคมและวัฒนธรรมนั้น ๆ ที่ได้รับการปลูกฝังและถ่ายทอดองค์ความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพตนเองโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) ที่ยังคงมีการใช้สืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน โดยภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพ ถือเป็นทรัพย์สินร่วมของชุมชน มีลักษณะเป็นองค์รวมรอบด้าน ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นองค์ความรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับระบบทางสังคมและวัฒนธรรม มนุษย์รู้จักวิธีการต่าง ๆ ในการบำบัดรักษาและป้องกันโรคมามาก่อนที่จะมีการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ดังจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันยังมีสังคมที่ยังคงความเชื่อในองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการแพทย์ดั้งเดิมของตน เช่น ระบบการแพทย์แบบอายุรเวทของอินเดีย การแพทย์กรีก การแพทย์จีน สำหรับในประเทศไทย ลักษณะความคิด ความเชื่อ พิธีกรรม และแบบแผนการดูแลรักษาโรคแบบพื้นบ้าน ยาสมุนไพรและตำรับยาสมุนไพร การเตรียมและวิธีการปรุงยาสมุนไพร และภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นเฉพาะท้องถิ่น สามารถก่อรูปเป็นองค์ความรู้ด้านปรัชญาและทฤษฎีของการแพทย์พื้นบ้าน (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2552)

จังหวัดสมุทรปราการ กำหนดแผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564) ให้สอดคล้องกับแผนการบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ Thailand 4.0 (micro cluster) โดยได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างส่วนราชการทุกส่วน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง ผู้แทนภาคเอกชน/ผู้แทนภาคประชาสังคม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) เพื่อระดมความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะการทบทวนแผนพัฒนาจังหวัดให้ครอบคลุมการพัฒนาในทุกมิติ ตลอดจนสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาพื้นที่ว่า “เมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ เกษตรปลอดภัย แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสมดุลกับการพัฒนาเมือง ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมมั่นคงปลอดภัย” (สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ, กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ, 2564) แสดงถึงการส่งเสริมและมุ่งเน้นคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งมีจำนวนเกินกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งจังหวัด ทุกหน่วยงานจึงต้องเตรียมความพร้อมและรองรับสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (aging society) อย่างเต็มรูปแบบ การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาท้องถิ่น โดยอาศัยปัจจัยของทุนทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่มาผสมผสานกับวิทยาการที่ทันสมัย โดยจังหวัดสมุทรปราการถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น อาหาร เครื่องมือในการยังชีพและวิธีการจัดการสุขภาพของตนเอง ซึ่งในปัจจุบันผู้สูงอายุที่มีองค์ความรู้ในเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นขาดโอกาสในการถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ต่าง ๆ ที่ได้สั่งสมและปฏิบัติมาจึงส่งผลให้สิ่งเหล่านี้กำลังค่อย ๆ เลือนหายไป

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขบนฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการดูแลสุขภาพของตนเอง เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดและรูปแบบการใช้กระบวนการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ และเพื่อเป็นแนวทางสำคัญแก่ทุกภาคส่วนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการดูแลสุขภาพตนเองของประชาชนไปสู่การใช้ประโยชน์ตามบริบทที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างยั่งยืน

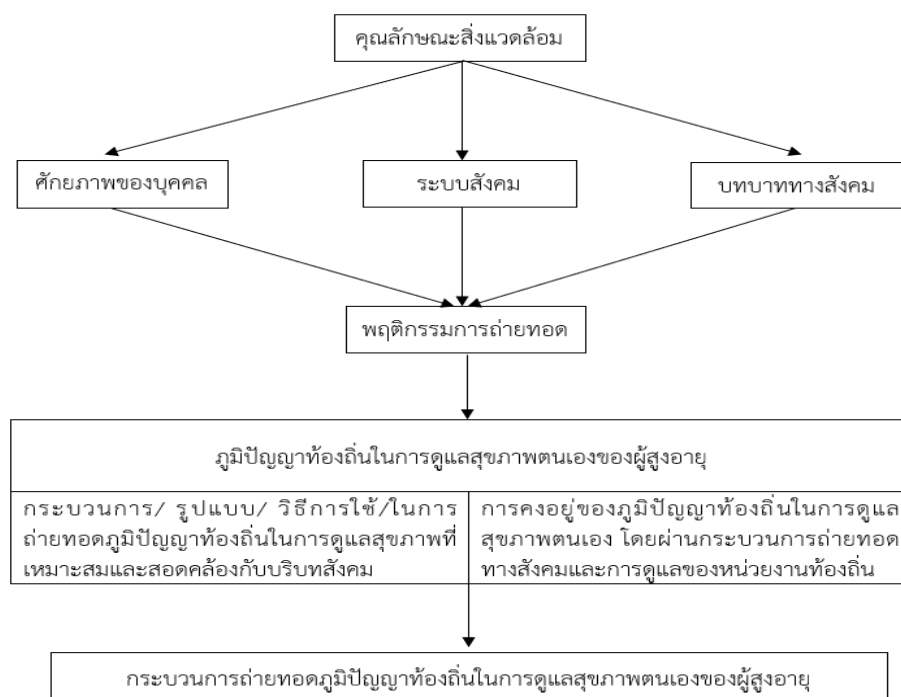
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปยังผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา
3. เพื่อประเมินผลการเรียนรู้การถ่ายทอดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางการวิจัย รวมไปถึงการสร้างเครื่องมือที่จำเป็นต่อการการศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ โดยได้สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ คุณลักษณะสิ่งแวดล้อม ศักยภาพบุคคล ระบบสังคม บทบาททางสังคม และพฤติกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญา สรุบบนและกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ซึ่งนำมากำหนดสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **ประชากร** ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปี อาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการทั้ง 6 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี อำเภอบางเสาธง อำเภอบางบ่อ อำเภอพระประแดง และอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จำนวนประชากรทั้งสิ้น 101,505 คน (สำนักทะเบียนราษฎร์จังหวัดสมุทรปราการ, 2563) โดยวิธีการคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยวิธีของยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

ปรากฏได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 398 คน โดยใช้วิธีจัดกลุ่มแบบสัดส่วน (stratified random sampling) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) และใช้เทคนิคการสุ่มแบบการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก (snowball sampling technique) โดยกำหนดเกณฑ์คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ คือ เป็นบุคคลที่มีความรู้ ผลงานและประสบการณ์เชิงประจักษ์ในประเด็นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 6 คน สภาวัฒนธรรม 6 คน นักวิชาการวัฒนธรรม 1 คน และผู้นำชุมชน 5 คน รวม 18 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method) จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากงานวิจัย เอกสารทางวิชาการ บทความ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อสร้างข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาวิจัยโดยสร้างเครื่องมือวิจัยจากการศึกษาทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลเชิงประจักษ์จากการลงสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากสนามวิจัย หลังจากนั้นจึงกำหนดออกมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยที่ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบเครื่องมือวิจัยทั้งแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการ/รูปแบบ/วิธีการใช้/ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพ 3) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ แบบสัมภาษณ์ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) เกี่ยวกับความรู้ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (document study) ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ หนังสือ วิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมพอประมาณ (moderate participation) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับมาจำนวนทั้งสิ้น 398 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการเก็บทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา โดยผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (statistical package for the social science) การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check-list) ใช้วิธีการหาค่าความถี่ (frequency) แล้วสรุปออกมาเป็นค่าร้อยละ (percentage) และการวิเคราะห์ผลจากเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย โดยใช้ขั้นตรรกะขั้น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการเทียบเคียงรูปแบบ (pattern matching) โดยการสร้างข้อสรุปจากการเก็บข้อมูลที่ได้มานำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางทฤษฎี (theory) และงานวิจัยที่ผ่านมา โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจาก

การวิจัยมีรายละเอียดประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ การลดข้อมูล (data reduction) การจัดรูปแบบข้อมูล (data display) และการร่างข้อสรุปและการยืนยัน (conclusion drawing and verification) สำหรับการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้เทคนิคสามเส้า (triangulation) ประกอบด้วย การศึกษาจากเอกสาร ผู้สูงอายุ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมพอประมาณ (moderate participation) จนได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์สามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยได้ครบถ้วน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรปราการ คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 398 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 52.01 เป็นผู้สูงอายุทั้งหมด 398 คน ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา จำนวน 289 คน คิดเป็นร้อยละ 72.62 มีอาชีพเป็นพ่อบ้าน/แม่บ้าน จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 54.76 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนท้องถิ่นมากกว่า 60 ปี มีจำนวน 316 คน คิดเป็นร้อยละ 79.35 และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเอง มากกว่า 9 ครั้ง/ปี มากถึง 281 คน คิดเป็นร้อยละ 70.61 โดยผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะของสภาพแวดล้อม ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมดั้งเดิมในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งส่งผลต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุและจากการวิเคราะห์ข้อมูลผลของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$, $SD=0.95$) โดยปัจจัยสภาพแวดล้อมภูมิศาสตร์ มีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.36$, $SD=0.96$) รองลงมาคือสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ มีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.34$, $SD=0.98$) สภาพแวดล้อมทางสังคม มีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.30$, $SD=1.03$) และสภาพแวดล้อมทางการเมืองในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, $SD=1.15$) ตามลำดับ

2) เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปยังผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา

ตารางที่ 1 กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแล สุขภาพตนเอง	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	อันดับ
1. กระบวนการถ่ายทอด	4.51	0.73	มากที่สุด	1
2. การปฏิบัติจริง	3.50	0.93	มาก	2
3. การถ่ายทอดผ่านสื่อ	2.12	0.41	น้อย	3
รวม	3.37	0.55	มาก	

จากตารางที่ 1 แสดงถึงกระบวนการการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปยังผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยแยกพิจารณาในแต่ละตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.37$, $SD=0.55$) ตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่ามากที่สุด คือ กระบวนการถ่ายทอดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.51$, $SD=0.73$) รองลงมาคือ การปฏิบัติจริง มีค่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.50$, $SD=0.93$) และการถ่ายทอดผ่านสื่อ มีค่าอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.12$, $SD=0.41$) ตามลำดับ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันที่เป็นวิถีปฏิบัติของผู้สูงอายุ กระบวนการถ่ายทอดหลักคือใช้วิธีการแบบง่าย สะดวก รวดเร็วและสามารถสื่อสารออกไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ช่องทางการสื่อสารและผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การพูดคุย การบอกเล่าในครอบครัว ญาติพี่น้องหรือสังคม ผ่านกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน เพราะเป็นวิธีที่สะดวกและง่ายต่อการปฏิบัติ มีการแลกเปลี่ยนถึงวิธีการและผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเอง รวมทั้งมีการยกตัวอย่างประกอบ อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการใช้ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ใช้วิธีการพูดคุยบอกเล่า การใช้การจำนำไปทดลองปฏิบัติจริง เพื่อใช้ในการรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาและสะท้อนให้เห็นว่าผลการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นอยู่กับความเชื่อและความศรัทธาในตัวผู้ถ่ายทอดกับผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยส่วนมากผู้รับการถ่ายทอดใช้การจดจำและนำไปปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน แสดงให้เห็นถึงกระบวนการทั้งหมดที่รับการถ่ายทอดจนถึงกระบวนการนำไปปฏิบัติ โดยกระบวนการที่เป็นพฤติกรรมในการถ่ายทอด พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถถ่ายทอดถึงวิธีการและขั้นตอนได้เป็นอย่างดี สามารถบอกถึงคุณลักษณะของสิ่งที่ใช้ในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ โดยมีรูปแบบในการถ่ายทอดที่สอดคล้องและสะท้อนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งในวิถีของการใช้ชีวิต

3) เพื่อประเมินผลการเรียนรู้การถ่ายทอดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 2 ผลการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

ผลการเรียนรู้การถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเอง	ระดับการปฏิบัติ			
	$\bar{X}$	SD	ระดับ	อันดับ
1. การปรับแต่งและประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับตนเอง	4.96	0.37	มากที่สุด	1
2. การปฏิบัติจริงและได้ผลดี	4.96	0.39	มากที่สุด	2
3. รูปแบบ ขั้นตอน วิธีการที่ง่ายต่อการถ่ายทอด	4.93	0.41	มากที่สุด	3
4. ความสะดวกในการนำไปปฏิบัติ	4.93	0.42	มากที่สุด	4
5. ผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพ	4.60	0.75	มากที่สุด	5
รวม	4.89	0.47	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการเรียนรู้การถ่ายทอดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมที่ใช้เป็นกระบวนการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.89$, $SD=0.47$) โดยการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดการปรับแต่งความรู้และนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับตนเอง ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ การถ่ายทอดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.96$, $SD=0.37$) และการปฏิบัติจริงและได้ผลดี จากการปรับแต่งความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทางสังคมและนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพที่ให้ผลดี ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้การถ่ายทอด การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.96$, $SD=0.39$) รองลงมา คือ รูปแบบ ขั้นตอน วิธีการที่ง่ายต่อการถ่ายทอด ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่เข้าใจได้ง่ายและนำไปปฏิบัติได้จริง ไม่เกิดความยุ่งยากซับซ้อนในการใช้ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้การถ่ายทอด การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.93$, $SD=0.41$) ความสะดวกในการนำไปปฏิบัติที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้การถ่ายทอดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.93$, $SD=0.42$) และผลการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการส่งผลให้เกิดการเรียนรู้การถ่ายทอดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.60$, $SD=0.75$)

ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นกลุ่มที่อยู่ในฐานะผู้นำทางสังคม มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินการและขับเคลื่อนการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งจากข้อมูลผู้ศึกษาพบปัจจัยที่ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุและกระบวนการในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีปัจจัยที่ส่งเสริมในการดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจ โดยดำเนินชีวิตเป็นวิถีปกติที่มีความสอดคล้องกับสภาพของสังคม ชุมชน ท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่มีความเชื่อมโยงกับกระบวนการถ่ายทอดและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองเป็นวิถีชีวิตตั้งแต่ต้นจนจบเข้าอน ในชุมชนยังคงไว้ซึ่งวิถีแห่งพระพุทธศาสนา มีการทำบุญตักบาตรทุกเช้า เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีการเข้าวัดทำบุญ ปฏิบัติธรรม ได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนในชุมชนทำให้ได้มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาและวิถีชีวิต ลักษณะครอบครัวมีการอาศัยอยู่อย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม อยู่กับครอบครัวตามลักษณะของวิถีชีวิตแบบไทยแบบสมัยใหม่ ที่ผสมผสานครอบครัวใหญ่และครอบครัวเดี่ยวในชุมชน มีระบบสังคม และมีวิถีชีวิตตามสภาพแวดล้อม ซึ่งปัจจัยที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมี คือการปฏิบัติและการใช้ภูมิปัญญาเป็นปกติจนเกิดเป็นกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ในจังหวัดสมุทรปราการ

2. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยใช้รูปแบบการอภิปรายร่วมกันระหว่างผลของข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อใช้ผลการวิจัยประกอบกันในการยืนยันข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย โดยแบ่งการ อภิปรายออกเป็น 3 ส่วน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1) การศึกษาองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า ลักษณะที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุส่วนมากเป็นบ้านสองชั้นอยู่เป็นครอบครัวใหญ่ (ประกอบด้วย ผู้สูงอายุและสมาชิกอีก 2-4 คน) พื้นที่บริเวณรอบบ้านมีการเพาะปลูกพืช ผักสวนครัว สมุนไพรท้องถิ่น และผลไม้ (ไม้ดอกและไม้แตก) ไว้ใช้ประโยชน์ในครัวเรือนและการใช้ประโยชน์ในเรื่องสรรพคุณทางยาในการดูแลสุขภาพ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมภายในชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการส่งผลให้เกิดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัตติฐกรณ์ ปัญจพันธ์ (2556, หน้า 2) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเฝ้าระวังเพื่อการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน ของแพทย์พื้นบ้าน จังหวัดลำปาง พบว่า มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพและการบำบัดรักษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน แม้ว่าการดูแลสุขภาพ ผู้รับบริการส่วนใหญ่จะใช้บริการแพทย์แผนปัจจุบัน แต่ยังพบว่าประชาชนบางส่วนใช้ “หมอเมือง” ควบคู่ไปกับการบริการการแพทย์แผนปัจจุบัน การแพทย์พื้นบ้านจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพ ของประชาชน เนื่องจากปัจจัยด้านสถานะทางเศรษฐกิจสังคมและความยุ่งยากในการเข้าถึงระบบบริการ สุขภาพของรัฐ ส่วนคุณลักษณะของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ยังสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2550, หน้า 99) ได้ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาชาวบ้าน (popular wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) ของไทยสามารถสะท้อนออกมาได้ใน ลักษณะที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช และธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของคนกับคนอื่น ๆ ที่อยู่รวมกันในสังคมหรือในชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดทั้งสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย และในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง พบว่า มีการพึ่งพาสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ ในการดูแลตนเอง และยังเป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพระหว่างการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการแพทย์สมัยใหม่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการดูแลเชิงวัฒนธรรมที่พัฒนาโดย ไลนิงเกอร์ Leininger (2001) ที่ได้นำเสนอรูปแบบการดูแลสุขภาพ ซันไรส์ โมเดล (sunrise model) ที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างทางสังคมภายใต้บริบทของสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเลือกวิธีการรักษาพยาบาลหรือการดูแลเชิงวัฒนธรรม (cultural care) โดย ไลนิงเกอร์ เชื่อว่าทุกวัฒนธรรมทั่วโลก จะมีระบบการดูแล 2 ระบบ คือ ระบบการดูแลแบบพื้นบ้าน (folk/ indigenous or naturalistic lay care system) และระบบการดูแลเชิงวิชาชีพ (professional health care system) ซึ่งทั้ง 2 ระบบ จะช่วยให้การดูแลให้บุคคลมีสุขภาพที่ดี เป็นที่พอใจ และสอดคล้องกับค่านิยมวัฒนธรรมและความต้องการของตนเอง รวมทั้งยังสอดคล้องกับวิถีชีวิตที่อยู่อาศัยในแต่ละพื้นที่และบริบทของสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันไปก็จะมี การรับรู้และการปฏิบัติโดยการใช้ภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพตนเองที่ต่างกัน ซึ่งเป็นมิติของโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (cultural and social structure dimensions) ที่มีคุณลักษณะความสัมพันธ์กันของปัจจัยต่าง ๆ ในวัฒนธรรมนั้น ๆ

และผลการศึกษาของ จักรพันธ์ พรหมฉลุย (2564, หน้า 78) ถึงความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการในการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ความต้องการด้านการประกันรายได้ โดยเฉพาะการประกันสังคม ประกันสุขภาพ เมื่อเข้าสู่วัยชราและเลิกประกอบอาชีพแล้ว ความต้องการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อการปรับปรุงชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้นให้มีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในการพัฒนาตนเองการปรับตัวให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในการปรับปรุงวัฒนธรรมและในการรักษาสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจให้แข็งแรงอยู่เสมอและยังสอดคล้องกับ พระครูสุนทรธรรมโสภณ (2553, หน้า ก-ข) ในการสังเคราะห์บทเรียนการจัดการความรู้สู่ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พบว่า การจัดการองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญา คือ สิ่งที่สั่งสม บ่มเพาะ ตกทอดมาจากบรรพบุรุษมาสู่รุ่นลูกหลานในรูปแบบการเขียน พูด วิธีการแก้ปัญหา วิธีการดำเนินชีวิตหรือที่เรียกว่าวิถีชีวิตอันผ่านการพิสูจน์และทดลองมาแล้ว อาจผ่านการลองผิดลองถูกมาแล้วหลายชั่วอายุคนหรือจากรุ่นสู่รุ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่นซึ่งได้มาจากประสบการณ์ และความฉลาดของชาวบ้าน รวมทั้งความรู้ความสามารถที่ได้สั่งสมมาจากบรรพบุรุษ และในระหว่างการสืบทอดนั้นอาจจะมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับบริบทของสภาพสังคมจนดูเหมือนเป็นความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นไปตามหลักการของ ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2552 หมวด 7 ข้อ 53 (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2552) ว่าด้วยการส่งเสริม สนับสนุน การใช้และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ สอดคล้องกับวิถีชุมชน วัฒนธรรม จารีต ประเพณี ความเชื่อศาสนา และนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเอง

2) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุไปยัง

ผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา พบว่า กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ ที่ประกอบด้วยองค์ความรู้ส่วนบุคคล การดูแลรับผิดชอบตนเอง ความสามารถในการสื่อสาร และการพัฒนาตนเอง ผู้สูงอายุสามารถรับรู้และเข้าใจในอาการและโรคร้ายที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ แสดงให้เห็นถึงการดูแลและมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และมีความสามารถในการสื่อสาร บอกเล่าผลของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพที่ตนได้กับบุคคลอื่น ๆ ได้อย่างเป็นกระบวนการ ขั้นตอน อธิบายวิธีการและผลของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพ รวมทั้งยังสามารถสาธิตขั้นตอนและวิธีการใช้สู่การถ่ายทอดได้เป็นอย่างดี เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนสังคมจนเกิดเป็นองค์ความรู้ส่วนบุคคลที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสุขภาพและเป็นศักยภาพส่วนบุคคล สอดคล้องกับโครงสร้างของความสามารถในการดูแลตนเอง (self-care agency) ของ Orem (2001) ในด้านความสามารถในการปฏิบัติเพื่อการดูแลตนเอง ที่บุคคลมีการรับรู้และมีการตรวจสอบสุขภาพตนเอง มีการปรับเปลี่ยนและจะกระทำเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการดูแลตนเองที่จำเป็นสู่การลงมือปฏิบัติ โดยความสามารถในการดูแลตนเองมาจากการมีความสนใจและเอาใจใส่ในตนเอง มีแรงจูงใจในการดูแลใช้เหตุใช้ผลเพื่อการดูแลตนเอง มีทักษะในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลตนเองและปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ มีความสามารถในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเองจากผู้ที่เหมาะสมและเชื่อถือได้ สามารถจดจำและนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติได้ มีทักษะในการใช้กระบวนการทางความคิดและสติปัญญา การรับรู้ การจัดกระทำ การติดต่อและการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นเพื่อปรับการปฏิบัติในการดูแลตนเอง โดยสอดคล้องกับ Ermina

(2017) ที่ได้ศึกษาบทบาทของการฝึกอบรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลสุขภาพพบว่า กลุ่มที่มีการแทรกแซงจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอิทธิพลมากที่สุด ($p=0.000$) เนื่องจากเกิดการกระตุ้นให้แสดงออกถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีและการฝึกอบรมการบริการด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเลิศ ขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความเหมาะสมกับการใช้ในชีวิตประจำวันและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจักรพันธ์ พรหมฉาย (2559) ที่อธิบายว่า การดูแลตนเองด้านร่างกาย ประกอบด้วย การออกกำลังกายโดยการทำสวน ซึ่งเป็นอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง การรับประทานอาหารส่วนใหญ่ กินปลาเป็นหลักและการปฏิบัติอย่างอื่นประกอบด้วย การต้มน้ำต้มสมุนไพร การดูแลตนเองด้านอารมณ์ การดูแลตนเองด้านสังคม การปฏิบัติที่พบคือ การดูแลตนเองด้านจิตใจ การปล่อยวางความคิด การดูแลตนเองด้านจิตวิญญาณ โดยภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตด้านการรับประทานอาหาร ด้านวิถีเกษตรมีการปลูกอยู่กินและวิถีการร่วมกิจกรรมโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการดูแลตนเองในมิติจิตวิญญาณ

3) ผลการเรียนรู้การถ่ายทอดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ
พบว่า ผู้สูงอายุที่ต้องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการแพทย์ทางเลือกและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองที่ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดการยอมรับผลการปรับแต่งภูมิปัญญาในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องของการจัดสวัสดิการภาครัฐในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชน เนื่องจากในพื้นที่มีจำนวนผู้สูงอายุจำนวนมากเจ้าหน้าที่ที่ดูแลในด้านนี้ไม่เพียงพอส่งผลให้เกิดการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองในการพึ่งพาสภาพแวดล้อมและสังคมที่ตนอาศัยอยู่ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ พบว่า มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับอาสาสมัคร เจ้าหน้าที่และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เช่น งานประเพณี เทศกาลที่จัดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างทางสังคมด้านสถาบันสังคม (social institutions) สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2551, หน้า 25) อธิบายว่า เป็นรูปแบบพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมเพื่อสนองความต้องการร่วมกันในด้านต่าง ๆ และเพื่อการคงอยู่ของสังคมโดยรวม โดยมีแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการยอมรับระหว่างกันเป็นข้อตกลงร่วมกันในการที่จะทำหรือไม่ทำอะไรในการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับ Maria (2007) ศึกษาการละเลยตนเองในผู้สูงอายุกรณีพื้นฐานสำหรับแพทย์ พบว่า การละเลยตนเองของผู้สูงอายุเป็นปัญหาที่เข้าใจกันแพร่หลายมากขึ้น โดยผู้สูงอายุไม่คำนึงถึงการแพทย์และสังคมซึ่งส่งผลกระทบต่อบริการด้านสาธารณสุข การละเลยตัวเองเป็นลักษณะที่ไม่ใส่ใจอย่างยิ่งต่อสุขภาพและสุขอนามัย การละเลยตนเองเป็นปัญหาทางด้านการแพทย์และสังคม โดยปัญหาดังกล่าวยังคงไม่ได้รับการแก้ไข โดยการละเลยดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับระบบสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ของผู้สูงอายุซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มูลนิธิวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2551) ที่ได้ศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนจากสถาบันครอบครัว ควบคู่ไปกับการช่วยเหลือจากภายนอกครอบครัว เช่น กลุ่มอาสาสมัคร หรือสถาบันภาครัฐ ความต้องการด้านสวัสดิการที่เป็นการประกันรายได้ เพื่อช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคงปลอดภัยตามควรแก่อัตภาพในบั้นปลายชีวิต ไม่เป็นภาระกับลูกหลานและสังคม ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนหรือสถาบันทางสังคม สังคมจึงควรให้โอกาสผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงชีวิตให้มีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาตนเองในการ

ปรับตัวให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในการปรับปรุงวัฒนธรรมและในการรักษาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจให้แข็งแรงอยู่เสมอสอดคล้องกับ ลัดดา สุทนธ์ (2551, หน้า ก) ได้ศึกษาการใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ผู้สูงอายุมีความต้องการส่งเสริมภูมิปัญญาอยู่ในระดับมากถึง 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารจัดการองค์ความรู้ ต้องการให้ชมรมเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม ด้านระบบการเรียนรู้การผลิตเพื่อเพิ่มคุณค่าของภูมิปัญญา ต้องการให้มีการพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพที่หลากหลาย และด้านการส่งเสริมศักยภาพและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ผู้สูงอายุต้องการให้ชมรมผู้สูงอายุส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการทำกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา และยังสอดคล้องกับสมบัติ พรหมพันธ์ (2551, หน้า 117-118) ที่ศึกษาแนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานของผู้สูงอายุในโครงการส่งเสริมศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการให้รัฐส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีทักษะในการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นหลังมากขึ้นและขาดหน่วยงานหรือสถาบันกลางในการประสานระหว่างผู้สนใจเรียนรู้กับปราชญ์ท้องถิ่น และมีความสอดคล้องกับ กรรณิการ์ ชมพูศรี และปารณัฐ สุขสุทธิ์ (2550, หน้า ข-ค) ที่ศึกษาโครงการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการดูแลสร้างเสริมสุขภาพะคนพิการ กรณีเครือข่ายการแพทย์พื้นบ้าน พบว่า ศักยภาพของหมอพื้นบ้านในด้านความรู้และประสบการณ์ที่ขาดการส่งเสริมจากภาครัฐมานาน แต่ยังคงบทบาทการดูแลช่วยเหลือชาวบ้านในลักษณะพึ่งพาต่อกัน แนวทางที่จะก่อให้เกิดการดูแลสุขภาพในชุมชนได้ คือ 1) การส่งเสริมสนับสนุนหมอพื้นบ้านในการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยและผู้พิการในชุมชน โดยสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน กลุ่มผู้ป่วยและเครือข่ายทางสังคมและรัฐเป็นผู้ประสานสร้างพื้นที่การเรียนรู้ในชุมชน 2) สนับสนุนการวิจัยท้องถิ่นด้านสุขภาพให้หมอพื้นบ้าน นักวิจัยท้องถิ่นและภาคีด้านสุขภาพ พัฒนารอบแนวทางการวิจัยร่วมกันโดยมีรัฐเป็นผู้สนับสนุนทั้งด้านข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรที่จำเป็น และ 3) สร้างความร่วมมือกับบุคลากรสาธารณสุขสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะสาขากายภาพบำบัดในลักษณะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยสอดคล้องกับ ญัตติรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 2557, หน้า 2) ที่ได้ศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาและการเยียวยาเพื่อการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนของแพทย์พื้นบ้าน พบว่า แม้ว่าการดูแลสุขภาพผู้รับบริการส่วนใหญ่จะใช้บริการการแพทย์แผนปัจจุบัน แต่ประชาชนบางส่วนยังคงใช้ “หมอเมือง” ควบคู่ไปกับบริการสุขภาพแผนปัจจุบัน การแพทย์พื้นบ้านจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพของประชาชนเนื่องจากปัจจัยด้านสถานะทางเศรษฐกิจสังคมและความยุ่งยากในการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพของรัฐ และมีความสอดคล้องกับธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2552 หมวด 7 ข้อ 62 ที่ระบุว่า ให้รัฐสร้างเสริมความเข้มแข็งและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการฟื้นฟู สืบสานและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพและการประยุกต์ พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพในระดับชุมชน เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้เดิมและนำไปใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างเหมาะสมให้หน่วยงานของรัฐและชุมชน สร้างเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายหมอพื้นบ้าน สนับสนุนการเชื่อมโยงของเครือข่ายทั้งในระดับชุมชน ภูมิภาคและระดับประเทศด้วย

กระบวนการมีส่วนร่วมและการประสานงานในแนวราบให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องพัฒนามาตรการด้านกฎหมายและมาตรการด้านอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการกำหนดนโยบายการเสริมสร้างการใช้ทุนทางภูมิปัญญาในพื้นที่มาสู่การดำเนินงานขับเคลื่อนประเด็นสุขภาพผู้สูงอายุ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ควรมีรูปแบบและขั้นตอนอย่างชัดเจนเพื่อสะดวกต่อการนำไปใช้และเลือกวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและตัวบุคคล ซึ่งสามารถนำกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ได้ไปปรับปรุงให้สอดคล้องกับพื้นที่เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาข้อมูลและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดพื้นที่ต้นแบบการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพผู้สูงอายุ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปพัฒนาต่อยอดเพื่อการสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุในพื้นที่เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน และควรมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ส่งผลต่อการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ ชมพูศรี และปารณัฐ สุขสุทธิ. (2550). รายงานผลการดำเนินงานโครงการการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นการดูแลและสร้างเสริมสุขภาพะคนพิการ กรณีเครือข่ายหมอพื้นบ้าน. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- จักรพันธ์ พรหมฉาย. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นในการส่งเสริมนโยบายด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ในพื้นที่ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จักรพันธ์ พรหมฉาย. (2564). การศึกษาสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองแพรกษาใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 4(1), หน้า 59-84.
- ณัฐฐภรณ์ ปัญจพันธ์. (2556). กระบวนการการถ่ายทอดภูมิปัญญาและการเยียวยาเพื่อการดูแลสุขภาพของคนในชุมชนของแพทย์พื้นบ้านจังหวัดลำปาง. ลำปาง: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง.
- ลัดดา สุทนต์. (2551). การใช้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ: ศึกษากรณี ชมรมผู้สูงอายุในเครือข่ายของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2556). การสังเคราะห์ระบบการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวสำหรับประเทศไทย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. กรุงเทพฯ: ทีคิวพี.
- สุนทรธรรมโสภณ, พระครู. (2553). สังเคราะห์บทเรียนการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชูปถัมภ์.
- สมบัติ พรหมพันหา. (2551). แนวทางพัฒนาการปฏิบัติงานของผู้สูงอายุในโครงการส่งเสริมศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2551). ทฤษฎีทางสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2550). ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2(3), หน้า 99-100.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2552). ธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2552. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ. (2564). แผนพัฒนาจังหวัดฉบับทบทวน 5 ปี (พ.ศ. 2561-2565). สมุทรปราการ: กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ.

- สำนักทะเบียนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ. (2563). **จำนวนประชากรผู้สูงอายุ ประจำปี พ.ศ. 2563**. สืบค้นจาก http://www.samutprakan.go.th/m_n3_2.php
- Madeleine, M.L. (2001). **The theory of culture care diversity and universality: A theory of nursing series**. University of Michigan: Jones and Bartlett.
- María, de la Luz et al. (2007). **Program of active aging in a rural mexican community: A qualitative approach**. Retrieved from <https://bmcpublichealthdcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-7-276>
- Orem, D.E., Taylor, S. G., & Renpenning, K. M. 2001. **Nursing: Concepts of practice**. (6th ed.). St. Louis: Mosby.
- Yamane, T. (1973). **Statistics : An Introductory Analysis**. (3rd ed.). Tokyo: Harper International Edition.

การจัดการความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ปัญหา
เยาวชนติดสารเสพติด: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบล
ทุ่งนางาม อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี
The Management of Legal Knowledge on Solving the
Problem of Youth Drug Addiction: A Case Study of
Thung Na Ngam Subdistrict Administrative
Organization, Lan Sak District, Uthai Thani Province

วันที่รับบทความ: 6 ตุลาคม 2564

พิชญา เหลืองรัตนเจริญ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 27 มกราคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 2 มีนาคม 2565

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกเสพสารเสพติด สาเหตุการติดสารเสพติด รวมถึงการรับรู้ข้อมูลกฎหมายและกระบวนการเรียนรู้ด้านกฎหมายของเด็กหรือเยาวชนเพื่อนำมาสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาการติดสารเสพติดของเด็กหรือเยาวชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี โดยศึกษาจากเด็กหรือเยาวชนซึ่งปัจจุบันศึกษาอยู่ในเขตพื้นที่จำนวน 100 ชุด และผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จำนวน 100 ชุด ใช้วิธีประเมินผลเป็นค่าร้อยละ ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า เด็กหรือเยาวชนที่ติดสารเสพติด อาทิ เหล้า บุหรี่ มีพฤติกรรมเลือกเสพด้วยใจสมัครมิได้ถูกบังคับ สาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมหรือชุมชนที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่มีเด็กหรือเยาวชนที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ดื่มเหล้าหรือสูบบุหรี่ในที่สาธารณะ อย่างไรก็ตามในเขตพื้นที่ดังกล่าวยังมีผู้สูบบุหรี่หรือดื่มเหล้าในที่สาธารณะโดยหน่วยงานภาครัฐยังไม่ได้มีการจัดการแต่อย่างใด เพราะไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด อันจะส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนเกิดการเรียนรู้ว่าการกระทำดังกล่าวสามารถทำได้และนำไปเป็นต้นแบบ เกิดผู้เสพหน้าใหม่เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาเยาวชนติดสารเสพติดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดอาชญากรรม ควรมีการกำหนดนโยบายคุมเข้มให้ที่สาธารณะเป็นเขตปลอดสารเสพติด โดยกำหนดเป็นข้อบังคับฝ่าฝืนมีโทษทางกฎหมาย และควรมีการกำหนดโทษผู้เสพที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

คำสำคัญ: กฎหมาย เยาวชน สารเสพติด

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
e-mail: p-ya.l@hotmail.com

The Management of Legal Knowledge on Solving the Problem of Youth Drug Addiction: A Case Study of Thung Na Ngam Subdistrict Administrative Organization, Lan Sak District, Uthai Thani Province

Received: October 6, 2021

Pitchaya Luangrattanacharoen¹

Revised: January 27, 2022

Accepted: March 2, 2022

Abstract

This research aims to study initial decisions to take drugs, causes of drug addiction, and the recognition of laws and legal process of juveniles in order to solve the problem related to substance abuse among children or youth in the area of Thung Na Ngam Subdistrict Administrative Organization, Lan Sak District, Uthai Thani Province. The study was conducted with 100 children or youth currently studying in the area and 100 people living in the area. The percentage evaluation method was used. The results of this research found that children or youth addicted to drugs, such as alcohol and cigarettes, admitted to using them voluntarily. This was caused by the environment or community they lived had children or youth under 18 drinking or smoking in public places. However, in the area, there were still people who smoked or drank alcohol in public places that had not been managed by government agencies. That was because there was no law stipulating that the act was an offence. As a result, children or youth learned that such actions could be done and imitated leading to the emergence of new addicts. In order to prevent the problem of youth drug addiction, one of the causes of crime, in the area of Thung Na Ngam Subdistrict Administrative Organization, there should be a strict control policy. Public places should be drug-free zones by stipulating rules that violations are punishable by law. And there should be determination of punishment for those under the age of 18.

Keywords: law, juvenile, drug

¹ Asst.Prof.Dr., Faculty Of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University
e-mail: p-ya.l@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยมีอัตราการเกิดของประชากรลดลง ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยหลายด้านไม่ว่าจะเป็นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่จะต้องมีการแข่งขันกันในทุกระดับชั้น ส่งผลให้ในอนาคตจะไม่มีประชากรที่เป็นแรงงานให้แก่ประเทศ (ภูเบศร์ สุนทรจักร, 2558, หน้า 1) อย่างไรก็ตามประชากรที่เกิดขึ้นน้อยนี้ก็ควรที่จะต้องได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้าน IQ (intelligence quotient) หมายถึง ความฉลาดทางเชาวน์ปัญญา การคิด การใช้เหตุผล การคำนวณ การเชื่อมโยง) และ EQ (emotional quotient) หมายถึง ความฉลาดทางอารมณ์อันเป็นความสามารถในการรับรู้และเข้าใจอารมณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่น ตลอดจนสามารถปรับหรือควบคุมได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งเกิดมาจากวิธีอบรมสั่งสอนให้มีความสุขทางจิตใจที่ดี เพื่อพร้อมที่จะพัฒนาไปเป็นแรงงานที่ดีต่อไปในอนาคต

ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (convention on the rights of the child) ซึ่งมีหลักการ คือ ไม่เลือกปฏิบัติและเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก โดยมีเนื้อหา 4 ด้าน (จิตติมา ธงไชย, 2543, หน้า 2-3) ได้แก่ 1) สิทธิในการอยู่รอด 2) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง 3) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และ 4) สิทธิในการมีส่วนร่วม และจากการเป็นภาคีในอนุสัญญาดังกล่าวจึงต้องอนุวัติการกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับอนุสัญญา อันนำมาสู่กฎหมายคุ้มครองเด็ก ซึ่งให้นิยามคำว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส ดังนั้น บุคคลที่อยู่ในกลุ่มดังกล่าวจึงต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ (เสาวลักษณ์ วิจิตร, 2545, หน้า 129-27) โดยเฉพาะในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในทางกฎหมาย (ณรงค์ ใจหาญ, 2543, หน้า 5-29)

เมื่อเด็กและเยาวชนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและดูแลเป็นพิเศษ รัฐจึงได้จัดโครงการ อาทิ เรียนฟรี 15 ปี ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ และยังมีการสร้างสนามกีฬาในบางหมู่บ้านเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีนันทนาการที่ดี อย่างไรก็ตามก็ต้องจัดการบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม อำเภอสามโก้ จังหวัดอุทัยธานียังคงมีประเด็นความต้องการเร่งด่วน ในส่วนของปัญหาเด็กและเยาวชนระดับความต้องการของชุมชนระดับ 4 เรื่องเยาวชนติดสารเสพติด อันนำมาสู่การไม่พัฒนาศักยภาพของประชากรในกลุ่มดังกล่าว นอกจากนั้นปัญหาดังกล่าวยังเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดปัญหาอื่นตามมา อาทิ อาชญากรในหมู่บ้านที่มีผู้ติดสารเสพติด เป็นต้น

สารเสพติด คือ สารใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่อาหารซึ่งสามารถมีผลกระทบต่อการทำงานของร่างกายและจิตใจ ยาเสพติดสามารถเปลี่ยนความคิด ความรู้สึก และการกระทำของบุคคลได้ โดยแบ่งตามประเภทการออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ได้แก่ 1) สารกระตุ้นประสาท คือ สารที่กระตุ้นร่างกายและการทำงานของสมองให้ทำงานเร็วขึ้น ได้แก่ บุหรี่ โคเคน ยาบ้า ไอซ์ กระท่อม 2) สารกดประสาท คือ สารที่ทำให้ร่างกายและการทำงานของสมองช้าลง ได้แก่ เหล้า เฮโรอีน 3) ยาหลอนประสาท คือ สารที่ทำให้การมองเห็น ความรู้สึก และการได้ยินเปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ ยาไอซ์ ยาเค และ 4) สารที่ออกฤทธิ์ผสมผสาน คือ สารที่มีการออกฤทธิ์กดประสาท กระตุ้นประสาท หรือหลอนประสาทได้พร้อม ๆ กัน ได้แก่ กัญชา

เมื่อสารเสพติดเข้าสู่ร่างกายเด็กหรือเยาวชนแล้วจะส่งผลต่อร่างกาย เช่น ทำลายประสาทสมอง จิตใจเสื่อม ซึมเศร้า วิดกกังวล เลื่อนลอย และเกิดภาวะผิดปกติทางจิตจากสารเสพติดนั้น ๆ โดย

พิษจากสารเสพติดจะเข้าทำลายอวัยวะต่าง ๆ ให้เสื่อมลง มีโรคแทรกซ้อนได้ง่าย ร่างกายซูบซีด อ่อนเพลีย เสียบุคลิกภาพ ขาดความสนใจตนเอง ขาดสติสัมปชัญญะ การควบคุมกล้ามเนื้อและระบบประสาทบกพร่อง ทำให้ประสบอุบัติเหตุได้ง่าย (สมภาพ เรื่องตระกูล, 2535, หน้า 121)

สาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นติดสารเสพติดมีปัจจัยหลายประการ แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ตัวของเด็กและเยาวชนนั่นเองที่อยากรู้ อยากรลอง ต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน ไม่มีความรู้เรื่องสารเสพติด ประสบความล้มเหลวในชีวิต หรือเกิดจากการเจ็บป่วย อยาบทดลอง เกิดจากความอยากรู้อยากเห็นซึ่งเป็นนิสัยของคนโดยทั่วไป และไม่คิดว่าตนจะติดสารเสพติด จึงไปทำการทดลองใช้ ในการทดลองใช้ครั้งแรก ๆ อาจมีความรู้สึกดีหรือไม่ดี แต่ถ้ายังไม่ติดสารเสพติดก็อาจประมาทไปใช้อีก จนในที่สุดก็ติดสารเสพติดนั้น หรือถ้าไปทดลองใช้สารเสพติดบางชนิด เช่น เฮโรอีน แม้จะเสพเพียงครั้งเดียว ก็อาจทำให้ติดได้ หรือเกิดจากการถูกหลอกลวง สารเสพติดมีรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ผู้ถูกหลอกลวงอาจไม่ทราบว่าสิ่งที่ตนได้กินเข้าไปนั้นเป็นยาเสพติดให้โทษร้ายแรง คิดว่าเป็นยาธรรมดาไม่มีพิษร้ายแรง หรือเป็นอะไรตามที่ผู้หลอกลวงแนะนำ ผลสุดท้ายกลายเป็นผู้ติดสารเสพติด

นอกจากตัวของเด็กหรือเยาวชนเองแล้วยังมีปัจจัยอื่นที่ทำให้เยาวชนติดสารเสพติด เช่น ด้านครอบครัว (นวลจันทร์ ทศนชัยกุล, 2540, หน้า 85) กล่าวคือ บุคคลในครอบครัวติดสารเสพติด ครอบครัวไม่มีความอบอุ่น มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน การหย่าร้างและแต่งงานใหม่ของหัวหน้าครอบครัว พ่อแม่ไม่เข้าใจลูก รักลูกไม่เท่ากัน และมีการเปรียบเทียบระหว่างลูกแต่ละคน หรือเปรียบเทียบกับลูกเพื่อนบ้าน หรือด้านสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ มีแหล่งผลิตหรือแหล่งระบาดของยาเสพติดที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีตัวอย่างจากสื่อประเภทต่าง ๆ สังคมไม่เปิดโอกาสหรือไม่ยอมรับผู้ติดยาให้กลับเข้ามาสู่สังคมปกติ หรืออาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการติดยาเสพติด ส่วนด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ เศรษฐกิจตกต่ำว่างงาน มีหนี้สินล้นพ้นตัว กลุ่มใจที่เป็นหนี้ก็ไปกินเหล้า หรือสูบบุหรี่ให้เมาเพื่อที่จะได้ลืมเรื่องหนี้สิน บางคนต้องการรายได้เพิ่มขึ้นโดยพยายามทำงานหนักมากขึ้นทั้ง ๆ ที่ร่างกายอ่อนเพลียมาก จึงรับประทานสารกระตุ้นประสาทเพื่อให้งานต่อไปได้ เป็นต้น ถ้าทำอยู่เป็นประจำก็จะทำให้ติดสารเสพติดนั้นได้ (นวลจันทร์ ทศนชัยกุล, 2549, หน้า 12-27)

ผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมเมื่อมีผู้ติดสารเสพติดอยู่ในพื้นที่ มีดังนี้

1. ครอบครัวที่มีผู้ติดสารเสพติด มักได้รับความเดือดร้อนจากผู้ติดสารเสพติดในทุกด้าน เช่น การขาดความรับผิดชอบต่อนหน้าที่นำไปสู่ความขัดแย้ง ทะเลาะวิวาท ก่อให้เกิดความเครียด และต้องแก้ไขปัญหาบ่อย ๆ

2. ทำให้สูญเสียสมรรถภาพ การทำงาน ทำให้เกิดผลกระทบต่อครอบครัวทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม เสียทรัพย์สินรายได้ของครอบครัวเนื่องจากต้องซื้อสารเสพติดมาเสพ และต้องนำมารักษาโรคที่เกิดจากสารเสพติด

3. ปัญหาสารเสพติดก่อให้เกิดความหวาดระแวงในประชาชนและสังคมเป็นวงกว้าง เนื่องจากเกรงว่าบุตรหลานจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสารเสพติดหรือถูกประทุษร้ายจากผู้เสพยาเสพติด หรือมีความผิดปกติทางจิตจากการใช้สารเสพติด

โดยสรุป พิษภัยของสารเสพติดส่งผลให้ผู้ติดยาเสพติดแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และสารเสพติดที่กลุ่มเยาวชนมักจะนิยมติดคือ เหล้าหรือบุหรี่ อันเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาไปสู่อารมณ์ความรู้สึกที่รุนแรงขึ้น นอกจากนั้น เหล้าหรือบุหรี่ยังหาซื้อได้ง่ายประกอบกับเป็นสารเสพติดที่ไม่ผิดกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายมีแต่เพียงการบัญญัติไว้ว่าห้ามจำหน่ายบุหรี่หรือสุรากับเด็กและเยาวชน แต่ได้มีการบัญญัติเอาผิดแก่ผู้เสพที่เป็นเด็กหรือเยาวชน จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนติดสารเสพติดได้ทั้งหมด ดังนั้น จึงต้องนำกฎหมายดังกล่าวกลับมาทบทวนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย อันจะเป็นการลดโอกาสติดสารเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาพฤติกรรมการเลือกเสพสารเสพติดและสาเหตุของการติดสารเสพติดของเยาวชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม อำเภอหลานสัก จังหวัดอุทัยธานี
2. ศึกษาการรับรู้ข้อกฎหมายของเยาวชนที่เกี่ยวกับสารเสพติดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม อำเภอหลานสัก จังหวัดอุทัยธานี
3. ศึกษากระบวนการเรียนรู้ด้านกฎหมายและบูรณาการเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาการติดสารเสพติดของเด็กหรือเยาวชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม อำเภอหลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

สมมติฐานของการวิจัย

เยาวชนติดสารเสพติดเพิ่มขึ้นในประเภทบุหรี่ยาและเหล้า เพราะหาซื้อได้ง่ายและไม่ผิดกฎหมาย ประกอบกับกฎหมายมิได้มีการกำหนดให้เสพแล้วเป็นความผิด นอกจากนั้น เหล้าและบุหรี่ยังเป็นจุดเริ่มต้นของผู้ติดสารเสพติด และพร้อมจะพัฒนาไปติดสารเสพติดที่มีราคาและมีฤทธิ์ต่อประสาทเพิ่มขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ร่วมกัน เพื่อศึกษาถึงสาเหตุการติดสารเสพติดของเด็กหรือเยาวชน การรับรู้ข้อกฎหมายของเด็กหรือเยาวชน วิธีการจัดการความรู้ด้านกฎหมาย แนวทางการแก้ปัญหาพฤติกรรมเลือกเสพสารเสพติดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม อำเภอหลานสัก จังหวัดอุทัยธานี อันนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร คือ ประชากรในพื้นที่ปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม อำเภอหลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

2) กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กและเยาวชนซึ่งปัจจุบัน ศึกษาหรือพักอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม จำนวน 100 ราย และผู้ที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว จำนวน 100 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ส่วน จำนวนอย่างละ 100 ชุด โดยแบ่งออกเป็น

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามที่ใช้ในการสอบถามการเรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาเยาวชนติดสารเสพติด (เด็ก/เยาวชน) ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูล/รายละเอียดส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลเฉพาะครัวเรือน ตอนที่ 3 การทดสอบความรู้และพฤติกรรม ตอนที่ 4 การวัดความรู้ทางด้านกฎหมายของเยาวชนเกี่ยวกับการติดสารเสพติด ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามที่ใช้ในการสอบถามการเรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาเยาวชนติดสารเสพติด (ผู้ใหญ่) ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูล/รายละเอียดส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลเฉพาะครัวเรือน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ แจกแบบสอบถามให้แก่ผู้ช่วยวิจัยเพื่อใช้ในการสอบถามกลุ่มเด็กหรือเยาวชนซึ่งปัจจุบันศึกษาหรือพักอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม และบุคคลที่มีอายุเกินกว่า 18 ปี ในพื้นที่ดังกล่าว (ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม 2560) นอกจากนั้นยังมีการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ และ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ กล่าวคือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากการสำรวจด้วยแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวนอย่างละ 100 ชุด ใช้วิธีการประเมินผลแบบร้อยละ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเอกสารแล้วนำมาวิเคราะห์ผลเพื่อเขียนสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย การจัดการความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเยาวชนติดสารเสพติดในเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม อำเภอสามโก้ จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือเด็กหรือเยาวชนซึ่งปัจจุบันศึกษาอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม จำนวน 100 ราย ปรากฏผลดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล/รายละเอียดส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถามโครงการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาเยาวชนติดสารเสพติด ส่วนใหญ่เป็นชาย สถานภาพโสด อายุอยู่ในช่วง 10-15 ปี ระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมต้น มีรายได้ต่อวันมากกว่า 50 บาท ปัจจุบันศึกษาอยู่เมื่อเลิกเรียนไม่มีการทำงานพิเศษ พักในบ้านเดียวกับบิดาหรือมารดาและเป็นเจ้าของบ้านเอง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเฉพาะครัวเรือน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีจำนวนสมาชิกในบ้าน 3-7 คน มีคนสูบบุหรี่ในครอบครัวแต่ไม่ชวนให้สูบ และในบ้านไม่มีคนสูบบุหรี่ที่อายุต่ำกว่า 18 ปี มีเพื่อนที่สูบบุหรี่อายุต่ำกว่า 18 ปี แต่ไม่ชวนสูบ เคยเห็นคนสูบบุหรี่ที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนบ่อยครั้ง ในครอบครัวมีคนดื่มเหล้าอายุต่ำกว่า 18 ปี แต่ไม่ชวนดื่ม และมีคนดื่มเหล้าที่อายุต่ำกว่า 18 ปี และไม่ชวนดื่ม มีเพื่อนที่ดื่มเหล้าอายุต่ำกว่า 18 ปี และไม่ชวนดื่ม เคยเห็นคนดื่มเหล้าที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ในครอบครัวมีคนดื่มเบียร์อายุต่ำกว่า 18 ปี แต่ไม่ชวนดื่ม และมีคนดื่มเบียร์ที่อายุต่ำกว่า 18 ปี และเคยชวนดื่ม มีเพื่อนที่ดื่มเบียร์อายุต่ำกว่า 18 ปี และไม่ชวนดื่ม เคยเห็นคนดื่มเหล้าที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง มีคนสูบบุหรี่ในครอบครัวแต่ไม่ชวนให้สูบ และมีคนสูบบุหรี่ที่อายุต่ำกว่า 18 ปี แต่ก็ไม่ชวนสูบ มีเพื่อนที่สูบบุหรี่อายุต่ำกว่า 18 ปีแต่ไม่ชวนสูบ เคยเห็นคน

สูบยาเส้นที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนทุกวันหรือสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เคยเห็นคนสูบกัญชาที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนทุกวัน เคยเห็นคนเสพยาอื่นที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เคยเห็นคนสูบใบกระท่อมที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนทุกวันหรือสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เคยเห็นคนเสพยาบ้าที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และเคยเห็นคนที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ดื่มเหล้าหรือสูบบุหรี่โดยมักเห็นในบ้านของบุคคลนั้น

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การทดสอบความรู้และพฤติกรรม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยว่าสูบบุหรี่เป็นเรื่องดี ไม่เห็นด้วยว่าเมื่อฉันเห็นคนสูบบุหรี่ก็อยากสูบบ้าง ส่วนคนที่เคยสูบบุหรี่มักจะสมัครใจสูบเอง ไม่เห็นด้วยว่าการกินเหล้าเป็นเรื่องดี ไม่เห็นด้วยว่าคนกินเหล้าก็อยากกินบ้างเพราะมันเท่และเข้ากับคนอื่นได้ง่าย คนที่เคยกินเหล้ามักจะสมัครใจกินเอง ไม่เห็นด้วยว่ากินเบียร์เป็นเรื่องดี ไม่เห็นด้วยว่ากินเบียร์ก็อยากกินบ้างเพราะมันเท่และได้รับการยกย่องในสังคม คนที่เคยกินเบียร์มักจะสมัครใจกินเอง ไม่เห็นด้วยว่าสูบยาเส้นเป็นเรื่องดี ไม่เห็นด้วยว่าเห็นคนสูบยาเส้นก็อยากสูบบ้างเพราะมันเท่และได้รับการยกย่องในสังคม และคนที่เคยสูบยาเส้นมักจะสมัครใจสูบเอง

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์การวัดความรู้ทางด้านกฎหมายของเยาวชนเกี่ยวกับการติดสารเสพติด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าสารเสพติดมีผลต่อสมองทำให้ทำผิดโดยไม่ได้ตั้งใจ (ใช่) เมื่อกินเหล้าเมาแล้วขับรถชนคนตายไม่ผิดกฎหมาย (ไม่ใช่) เมื่อเสพยาแล้วเมาฆ่าคนตายไม่ผิดกฎหมาย (ไม่ใช่) ในโรงเรียนของฉันมีการกำหนดระเบียบ/ข้อบังคับที่เกี่ยวกับการนำบุหรี่หรือเหล้าเข้ามาในโรงเรียน (ใช่) เพื่อนของฉันเมื่อรู้ว่าเอาบุหรี่หรือเหล้าเข้ามาในโรงเรียนจะถูกลงโทษเลยไม่กล้าเอาเข้ามาโรงเรียน (ใช่) ฉันอยากสูบบุหรี่แต่ไม่กล้าสูบในโรงเรียนเพราะกลัวถูกจับได้และถูกลงโทษ (ไม่ใช่) ฉันเห็นว่าเมื่ออยู่นอกโรงเรียนแล้วสูบบุหรี่ได้ไม่มีความผิด (ไม่ใช่) ฉันเห็นว่าเด็กที่ดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ควรได้รับการลงโทษ (ใช่) ฉันทราบว่าควนบุรีเป็นอันตรายต่อร่างกาย ดังนั้น คนสูบบุหรี่ต้องได้รับโทษ (ใช่) ฉันทราบว่าติดบุหรี่จะเป็นจุดเริ่มต้นของการเสพยา (ไม่ทราบ) ฉันเห็นว่าการจัดกิจกรรมหรือเล่นกีฬาจะสามารถห่างไกลยาเสพติด (ใช่) ฉันทราบว่าดื่มเหล้าไม่มีความผิดจึงไม่ต้องรับโทษ (ไม่ทราบ) ฉันทราบว่าสูบยาเส้นไม่มีความผิดจึงไม่ต้องรับโทษ (ไม่ทราบ) ฉันทราบว่าสูบกัญชาผิดกฎหมาย (ทราบ) ฉันทราบว่าเสพยาอื่นผิดกฎหมาย (ทราบ) ฉันทราบว่าเสพฝันผิดกฎหมาย (ทราบ) ถ้าฉันทราบว่าสูบบุหรี่ผิดกฎหมายฉันก็จะไม่สูบ (ใช่) ถ้าฉันทราบว่าดื่มเหล้าผิดกฎหมายฉันก็จะไม่ดื่ม (ใช่) ถ้าฉันทราบว่าดื่มเบียร์ผิดกฎหมายฉันก็จะไม่ดื่ม (ใช่) ปัจจุบันท่านรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกฎหมายจากโรงเรียน โทรทัศน์ วิทยุ Internet Youtube (ใช่) ฉันรู้ว่าเมื่อมาจากการดื่มสุราอาจจะทำผิดเกี่ยวกับการข่มขืน (ใช่) เมื่อติดยาเสพติดอาจจะทำให้ผู้เสพยามีอาการทำความผิดในคดีลักทรัพย์ (ขโมยของ) หรือทำร้ายร่างกาย (ใช่) ฉันรู้ว่าร้านขายของจะขายบุหรี่หรือเหล้าให้กับเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีไม่ได้ (ใช่) ฉันสามารถซื้อเหล้าหรือบุหรี่ได้ ถึงแม้ว่าฉันจะอายุไม่เกิน 18 ปี (ใช่) ฉันว่าการมีบุหรี่แบ่งขายจะทำให้จำนวนเพื่อนที่อยากสูบบุหรี่เพิ่มขึ้น (ใช่) ฉันว่าการมีเหล้าแบ่งขายจะทำให้จำนวนเพื่อนที่อยากกินเหล้าเพิ่มขึ้น (ใช่) ฉันมีเพื่อนกินยาต้องหลายคน (ไม่ใช่) ในบ้านของฉันมีคนกินยาต้อง (ไม่ใช่)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามที่ใช้ในการสอบถามการเรียนรู้เกี่ยวกับการแก้ปัญหาเยาวชนติดสารเสพติด (ผู้ใหญ่) จำนวน 100 ราย ปรากฏผลดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูล/รายละเอียดส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีสถานภาพสมรสแล้ว อายุอยู่ในช่วง 45-55 ปี ระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา/ต่ำกว่า ปัจจุบันทำสวน ทำไร่ เกษตรกร มีรายได้ประมาณ 5,001-10,000 บาทต่อเดือน พักอาศัยอยู่กับคู่สมรส (สามี/ภรรยา) โดยมีลักษณะที่พำอาศัยเป็นบ้านเดี่ยวชั้นเดียวและเป็นเจ้าของบ้าน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเฉพาะครัวเรือนผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่ 3-7 คน ไม่มีคนสูบบุหรี่ในครัวเรือน แต่เคยเห็นผู้ที่สูบบุหรี่อายุต่ำกว่า 18 ปีในชุมชนทุกวัน ในครอบครัวมีคนดื่มเหล้าแต่ไม่มีผู้ดื่มเหล้าที่อายุต่ำกว่า 18 ปี แต่เคยเห็นผู้ที่ดื่มเหล้าอายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนทุกวัน ในครอบครัวไม่มีคนดื่มเบียร์ แต่เคยเห็นผู้ที่ดื่มเบียร์อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ในครอบครัวไม่มีคนสูบบุหรี่ แต่เคยเห็นผู้ที่สูบบุหรี่อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนทุกวัน นอกจากนั้นยังเคยเห็นผู้ที่สูบกัญชาที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เคยเห็นผู้ที่เสพยาไอซ์ที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนทุกวัน เคยเห็นผู้ที่เสพยาโคเคนที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนทุกวัน เคยเห็นผู้ที่เสพยาบ้าที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ในชุมชนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง อย่างไรก็ตาม เมื่อเห็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ดื่มเหล้า/สูบบุหรี่มักจะกล่าวตักเตือน โดยมีกพบบุคคลดังกล่าวดื่มเหล้า/สูบบุหรี่ในพื้นที่จัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน และมีความเห็นควรจะมีการเฝ้าติดตามในทางกฎหมายเมื่อเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ดื่มเหล้า เบียร์ หรือสูบบุหรี่

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์การจัดการความรู้ด้านกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเยาวชนติดสารเสพติดในเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม อำเภอลานสั๊ก จังหวัดอุทัยธานี ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกเสพสารเสพติดและสาเหตุของการติดสารเสพติดของเด็กหรือเยาวชน การรับรู้ข้อกฎหมายของเด็กหรือเยาวชนที่เกี่ยวกับสารเสพติด กระบวนการเรียนรู้ด้านกฎหมายเพื่อให้ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาการติดสารเสพติดของเด็กหรือเยาวชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม อำเภอลานสั๊ก จังหวัดอุทัยธานี จากการจำแนกสิ่งเสพติดตามการออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท โดยได้ยกตัวอย่างสารเสพติดที่อยู่ใกล้ตัวเด็กและเยาวชนซึ่งเสพเข้าร่างกายโดยไม่รู้ตัว และจากการนำเข้าสู่ร่างกายส่งผลให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ กล่าวคือ สารเสพติดเช่นเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ (เหล้า เบียร์) จะมีฤทธิ์กดประสาททำให้เกิดอาการมึน งง ซา ต่อสมองและทำให้ประสาทที่ควบคุมส่วนต่าง ๆ ของร่างกายบางส่วนหยุดทำงาน หมดความเป็นตัวของตัวเองไปชั่วขณะ นอกจากนั้น ยังมีผู้สูบบุหรี่หรือยาเส้นที่มีฤทธิ์กระตุ้นประสาท ซึ่งเมื่อเสพเข้าไปแล้วจะไปออกฤทธิ์กระตุ้นประสาทส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้ทำงานตามฤทธิ์ของยาจนเกินขีดความสามารถของร่างกาย เมื่อหมดฤทธิ์ยาแล้วจะทำให้ส่วนต่าง ๆ เหล่านั้นทรุดโทรมเสื่อมสมรรถภาพได้ ซึ่งถ้ายาประเภทนี้อยู่ในร่างกายเป็นระยะเวลานาน ๆ อาจจะทำให้กลายเป็นคนวิกลจริตประสาทหลอนหรือหัวใจวายถึงตายได้ ทำให้ต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลอันมีค่าเกิดความไม่สงบสุขของบ้านเมือง ความมั่นคงของประเทศชาติถูกกระทบกระเทือน ประชาชนเดือดร้อนเพราะเหตุอาชญากรรม ประเทศชาติต้องสูญเสียกำลังของชาติอย่างน่าเสียดาย โดยเฉพาะผู้ติดสารเสพติดเป็นเด็กหรือเยาวชน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอในส่วนของสิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลให้เด็กหรือเยาวชน

ติดสารเสพติด ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ส่วนใหญ่มีผู้สูบบุหรี่ ยาเส้น ต้มเหล้า เบียร์ ในบ้าน และยังมีเพื่อนที่อายุต่ำกว่า 18 ปี สูบบุหรี่ ยาเส้น ต้มเหล้า เบียร์ อันเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เด็กและเยาวชนติดสารเสพติด ซึ่งเป็นไปตามแนวความคิดเรื่องของปัญหาเสพติดในประเด็นที่กลุ่มวัยรุ่นนั้นกลัวว่าจะไม่เหมือนเพื่อน กลัวว่าจะไม่ทันเพื่อน ประกอบกับเป็นวัยที่อยากรู้อยากลอง จึงทำให้เกิดการทดลองเสพขึ้น ดังนั้นเมื่อสภาพแวดล้อมมีคนเสพเป็นต้นแบบทั้งในบ้านและนอกบ้าน ถึงแม้ว่าจะมิได้มีการชักชวนให้เสพ ก็ยังคงมีความเสี่ยงต่อสุขภาพและอนามัยของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดผู้เสพหน้าใหม่ขึ้นได้

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมของผู้ตอบแบบสอบถามจะพบว่า ส่วนใหญ่คิดว่าการกิน เบียร์หรือสูบบุหรี่เป็นเรื่องที่ไม่ดีถึงแม้ว่าเห็นก็จะไม่ทำตาม เพราะไม่ใช่เรื่องเท่และได้รับการยอมรับ ส่วนในเรื่องของการดื่มเหล้าหรือสูบบุหรี่ก็เป็นเรื่องที่ไม่ดีและไม่มีแนวความคิดที่จะเสพตามเพราะเท่และเข้ากับคนง่าย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามีผู้ตอบแบบสอบถามในส่วนของผู้หญิงที่มีผู้เห็นว่าเมื่อเห็นคนสูบบุหรี่ก็อยากสูบบ้าง (ไม่เห็นด้วย) คิดเป็นร้อยละ 95 แต่มีผู้เคยสูบบุหรี่คิดเป็นร้อยละ 40 และร้อยละ 52.5 สูบโดยสมัครใจ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าถึงแม้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามจะตอบว่าสภาพแวดล้อมที่มีคนสูบบุหรี่จะไม่มีผลทำให้คิดจะสูบบุหรี่ก็ตาม แต่ความเป็นจริงแล้วกลุ่มวัยรุ่นยังมีความยับยั้งชั่งใจต่อการกระทำ ความผิดอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งเป็นไปตามงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการควบคุมตนเองของเยาวชนชายที่กระทำความผิด จึงทำให้มีผู้สูบบุหรี่ถึงร้อยละ 40 เป็นต้น (กิตติเดช เกียนติมหาชัย, 2555)

เมื่อมีการกำหนดระเบียบหรือข้อบังคับที่เกี่ยวกับการนำบุหรี่หรือเหล้าเข้ามาในโรงเรียนและ ผู้ปฏิบัติรับทราบถึงระเบียบหรือข้อบังคับนั้นจะปฏิบัติตาม เช่น เมื่อรู้ว่าเอาบุหรี่เข้ามาในโรงเรียนจะถูก ลงโทษเลยไม่กล้าเอาเข้ามา หรืออยากสูบบุหรี่แต่ไม่กล้าสูบในโรงเรียนเพราะกลัวถูกจับได้และถูกลงโทษ นอกจากนั้น ในกฎหมายมิได้มีการกำหนดไว้ให้เด็กหรือเยาวชนเมื่อสูบบุหรี่แล้วเป็นความผิด แต่จาก งานวิจัยพบว่า ถ้ามีการกำหนดกฎหมายให้เด็กสูบบุหรี่แล้วเป็นความผิดบุคคลดังกล่าวจะไม่กล้าสูบ กล่าวคือ เมื่อเด็กคิดว่าการสูบบุหรี่ในโรงเรียนผิดเพราะมีกฎหมายหรือระเบียบกำหนดไว้ก็จะคิดว่าเมื่อทำนอก พื้นที่ดังกล่าวก็ยังผิดอยู่ ซึ่งวิเคราะห์จากคำถามที่ว่าเมื่ออยู่นอกโรงเรียนแล้วสูบบุหรี่ได้ไม่มีความผิด ตอบว่า (ไม่ใช่) หรือเมื่อคว้นบุหรี่เป็นอันตรายต่อร่างกายดังนั้น คนสูบบุหรี่ต้องได้รับโทษ (ใช่) อันสะท้อน ว่าควรลงโทษเด็กที่สูบบุหรี่ นอกจากนั้น ยังพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามทราบเพียงว่าคว้นบุหรี่เป็นอันตราย ต่อร่างกายแต่ไม่ทราบว่าไม่ทราบว่าเป็นบ่อเกิดของการติดกัญชาในอนาคต และทราบว่าเมื่อติดกัญชาแล้วมาฆ่าคน ตายผิดกฎหมาย กล่าวโดยสรุปคือ ผู้ตอบแบบสอบถามมักจะไม่นำไปถึงวิวัฒนาการและความเป็นไปได้ ของการติดยาเสพติด แต่ทราบถึงผลภายหลังจากที่ติดยาเสพติดแล้วว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิด นอกจากนั้นผู้ตอบแบบสอบถามยังตอบอีกว่าถ้ารู้ว่าการสูบบุหรี่ผิดกฎหมายก็จะไม่สูบ โดยผู้ตอบ แบบสอบถามส่วนใหญ่ทราบว่าร้านขายของจะขายบุหรี่ให้เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีไม่ได้ แต่ ณ ปัจจุบัน ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปียังสามารถซื้อบุหรี่จากร้านค้าได้ และการแบ่งบุหรี่ขายทำให้ จำนวนเพื่อนของผู้ตอบแบบสอบถามอยากสูบบุหรี่เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้

1. ควรมีการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหายาวชนติดสารเสพติดในเขตปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม อำเภอลานสั๊ก จังหวัดอุทัยธานี โดยกำหนดระเบียบข้อบังคับในการใช้พื้นที่ โดยเฉพาะที่สาธารณะห้ามสูบบุหรี่หรือสารเสพติดใด ๆ รวมตลอดไปถึงห้ามดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ทุกชนิด

2. ควรมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดสำหรับการงดขายเหล้าและบุหรี่กับเด็กและเยาวชนที่อายุต่ำกว่า 18 ปีอย่างแท้จริง

3. ควรมีการกำหนดนโยบายในพื้นที่ให้มีการกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปีในการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสูบบุหรี่ติดทุกชนิด อันนำมาสู่การส่งเสริมสุขภาพและอนามัยให้แก่ชุมชนและยังเป็นการลดคดีอาชญากรรมได้อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

ควรมีการวิจัยกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการควบคุมการเสพสารเสพติดในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งนางาม เพื่อเป็นการวางแผนให้แก่ทั้งหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในชุมชน อันจะเป็นการลดภาวะความเสี่ยงต่อคดีอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากต้องการทรัพยากรนำไปซื้อสารเสพติดชนิดต่าง ๆ มาเสพ และยังเป็นการลดภาระของหน่วยงานภาครัฐในการจัดสรรงบประมาณแก้ไขปัญหาดังกล่าว ส่งผลให้เป็นการแก้ไขปัญหายาวชนหน้าใหม่ที่กำลังจะหันมาพึ่งสารเสพติดได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- กิตติเดช เกียรติมหาชัย. (2555). **เรื่องปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการควบคุมตนเองของเยาวชนชายที่กระทำผิด**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จิตติมา ธงไชย. (2543). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 : ศึกษาเฉพาะกรณี การคุ้มครองผู้เสียหายและพยานที่เป็นเด็กในการสอบสวน**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2543). การคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำในคดีอาญา. **วารสารดุลพินิจ**, 47(1), หน้า 5-29.
- นวลจันทร์ ทศนชัยกุล. (2540). **อาชญากรรม: การควบคุม: การป้องกัน**. นนทบุรี: พรทิพย์การพิมพ์.
- นวลจันทร์ ทศนชัยกุล. (2549). **รายงานการวิจัย เรื่อง การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ภูเบศร์ สุนทรจักร. (2558). **การเกิดน้อยกับการถดถอยของผลิตภาพไทย**. สืบค้นจาก <http://www.ftpi.or.th/2015/172>
- สมภพ เรืองตระกูล. (2535). **จิตเวชศาสตร์**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.
- เสาวลักษณ์ วิจิตร. (2545). **การคุ้มครองสิทธิเด็กกระทำผิดจากการสอบปากคำในชั้นสอบสวนตาม กระบวนการยุติธรรมแนวใหม่**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงาน ยุติธรรม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การศึกษาความแตกต่างของคำพ้องความหมายภาษาจีนในการ สอบวัดระดับภาษาจีน (HSK) ระดับ 5

A Study of the Differences of Chinese Synonyms used in HSK5 (Hanyu Shuiping Kaoshi)

วันที่รับบทความ: 20 ธันวาคม 2564

ชนิชา คิตประเสริฐ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 14 มีนาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 28 มีนาคม 2565

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะความแตกต่างด้านความหมาย ไวยากรณ์ และการนำไปใช้ของคำพ้องความหมายภาษาจีนในการสอบวัดระดับภาษาจีน (HSK) ระดับ 5 โดยศึกษาเฉพาะคำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ และคำวิเศษณ์ ผลการศึกษาพบว่า ความแตกต่างด้านความหมายของคำพ้องความหมายแบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) การเน้นความหมายแตกต่างกัน แบ่งเป็น 3 ประเภทย่อย ได้แก่ (1) เน้นความหมายไปทางตรงข้าม (2) ความหมายเน้นของคำหนึ่งครอบคลุมอีกคำหนึ่ง (3) หน่วยคำต่างกันการเน้นความหมายต่างกัน 2) ระดับความหมายแตกต่างกัน 3) ขอบเขตของความหมายแตกต่างกัน 4) การประยุกต์ใช้ความหมายต่างกัน และ 5) รายการความหมายแตกต่างกันความแตกต่างด้านไวยากรณ์ สามารถแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) แตกต่างด้านคุณสมบัติทางไวยากรณ์ แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ (1) ชนิดและหน้าที่ของคำ (2) การซ้ำคำ 2) การรวมตัวและการกระจายตัวของคำในประโยค แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ (1) ส่วนหน้าและส่วนหลังของคำพ้องแตกต่างกัน (2) ตำแหน่งของคำพ้องในประโยคต่างกัน และ 3) รูปประโยคที่ปรากฏต่างกันความแตกต่างด้านการนำไปใช้สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) รูปแบบภาษาต่างกัน แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย ได้แก่ (1.1) ภาษาพูดหรือภาษาเขียน (1.2) โอกาสที่นำไปใช้แตกต่างกัน (2) สีสันด้านอารมณ์ความรู้สึกต่างกัน ได้แก่ ความหมายบวก ความหมายลบหรือแฝงความหมายที่แสดงความรู้สึกเคารพนับถือ ทั้งนี้คำพ้องแต่ละคำมีความแตกต่างหลายด้านรวมกัน ดังนั้น การวิเคราะห์ความแตกต่างของคำพ้องควรวิเคราะห์ด้านต่าง ๆ ร่วมกัน

คำสำคัญ: ความแตกต่าง คำพ้องความหมายภาษาจีน ข้อสอบวัดระดับภาษาจีน

¹ อาจารย์ ดร. ประจักษ์ วิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
e-mail: chanicha.ki@ssru.ac.th

A Study of the Differences of Chinese Synonyms used in HSK5 (Hanyu Shuiping Kaoshi)

Received: December 20, 2021

Chanicha Kidprasert ¹

Revised: March 14, 2022

Accepted: March 28, 2022

Abstract

This paper aims to study Chinese synonyms used in HSK5 (Hanyu Shuiping Kaoshi) for Thai learners with the emphasis on nouns, verbs, adjectives and adverbs. The study showed 5 categories of meaning differences i.e., 1) intensification of differences in meaning divided into 3 sub-categories i.e., (1) intensification of antonyms (opposites), (2) intensification of words having the same or nearly the same meaning as another (3) different morphemes causing different intensification of meanings; 2) degrees of meaning difference, 3) different scopes of meanings, 4) application of meaning and 5) different meaning lists. 3 categories of differences in grammar were identified i.e., 1) differences between grammatical characteristics i.e., (1) types and function of words and (2) repetition of words; 2) word formation and morphological segmentation in a sentence divided into 2 sub-categories i.e., 1) differences between prefixes and suffixes of synonyms (2) different synonym positioning in a sentence and 3) different sentence patterns. Differences in application could divide into 2 categories i.e., (1) difference forms divided into 2 sub-categories i.e., (1.1) oral form or written form, (1.2) real-world application; (2) mood i.e., affirmative (positive), negation (negative), indicative (neutral) or connotation expressing respectfulness. Each synonym differs in various combining categories, therefore they should be analyzed in every category together.

Keywords: differences, Chinese synonyms, HSK (Hanyu Shuiping Kaoshi)

¹ Lecturer at Department of Chinese Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, SuanSunandha Rajabhat University
e-mail: chanicha.ki@ssru.ac.th

บทนำ

ภาษาจีนกลางมีคำพ้องความหมายอยู่มากเมื่อผู้เรียนเรียนในระดับที่สูงขึ้น เรียนรู้คำศัพท์เพิ่มมากขึ้นผู้เรียนมักเจอปัญหาเกี่ยวกับการใช้คำพ้องความหมาย กล่าวคือ คำที่มีความหมายคล้ายกันแต่เป็นภาษาไทยได้เหมือนกัน ดังนั้น ผู้เรียนอาจจะสับสนไม่เข้าใจว่าคำพ้องนั้น ๆ มีความหมายเหมือนกันโดยสิ้นเชิง หรือไม่มีวิธีการใช้คำที่เหมือนกัน หรือต่างกัน อย่างไรก็ตามถึงในบริบทใดใช้แทนกันได้ หรือบริบทใดใช้แทนกันไม่ได้

งานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อผิดพลาด (偏误分析) ของการใช้ภาษาจีนในด้านต่าง ๆ มักพบปัญหาข้อผิดพลาดในการแทนที่ของคำที่ผิดความหมาย (误代) สุพิชญา ชัยโชติรัตนันท์ (2558) ได้ศึกษาข้อผิดพลาดการแปลภาษาไทยเป็นภาษาจีนของนักศึกษาไทยพบว่า นักศึกษาผิดพลาดในเรื่องการแทนที่มากที่สุด เช่น “慷慨—大方” “概念—思想” เป็นต้น สาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งเกิดจากนักศึกษาไม่สามารถแยกแยะความหมายของคำศัพท์ที่มีความหมายใกล้เคียงกันได้ รวมถึงความรู้ด้านไวยากรณ์จีนยังไม่ดีพอ หรือแม้แต่สื่อสิ่งพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทย ก็ยังพบปัญหาในการเลือกใช้คำศัพท์ที่มีความหมายคล้ายกันในบริบทที่ต่างจากภาษาจีนกลาง ซึ่งถ้ามองในมุมของการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศแล้ว ความแตกต่างนี้ถือว่าเป็นข้อผิดพลาดด้านการแทนที่ของคำที่ผิดความหมายได้เช่นกัน จากการศึกษาวิจัยของ 秀莲 (Chanicha Kidprasert, 2016) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างภาษาจีนกลาง และภาษาจีน ที่ใช้ในสื่อสิ่งพิมพ์ภาษาจีนของไทยพบความแตกต่างเรื่องการใช้คำศัพท์ ซึ่งเป็นผลมาจากการได้รับอิทธิพลจากภาษาไทย เช่น “当乃素贴等头人到后就获该机构高工迎接。” (《中华日报》2014/4/19 8 版) เห็นได้ว่าคำว่า “获.....迎接” ในประโยคนี้ในภาษาจีนกลางควรใช้คำว่า “受.....的欢迎” ซึ่งเมื่อแปลคำศัพท์นี้เป็นภาษาไทยแล้วนั้น “获” และ “受” จะมีความหมายว่า “ได้รับ” อีกทั้ง “迎接” และ “欢迎” จะมีความหมายว่า “การต้อนรับ”

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าข้อผิดพลาดในการเลือกใช้คำพ้องความหมาย เป็นข้อผิดพลาดที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้ภาษาจีนของชาวไทย ซึ่งผู้เรียนในระดับต้นถึงระดับกลางเมื่อพบคำศัพท์ที่ไม่รู้ความหมายก็มักจะเปิดพจนานุกรมจีน-ไทย โดยคำศัพท์บางคำมีคำแปลภาษาไทยเป็นคำเดียวกัน จึงทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจความแตกต่างของคำและส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในการนำคำนั้น ๆ ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง การวิเคราะห์หาความแตกต่างเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนการสอนคำพ้องความหมาย หากผู้เรียนมีความเข้าใจถึงความแตกต่างของคำพ้องความหมายอย่างถูกต้องแล้วนั้นจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเลือกใช้คำพ้องความหมายได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

วิเคราะห์ลักษณะความแตกต่างด้านความหมายไวยากรณ์และการนำไปใช้ของคำพ้องความหมายในการสอบวัดระดับภาษาจีน (HSK) ระดับ 5

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาลักษณะความแตกต่างของคำพ้องความหมายที่ใช้ในการสอบวัดระดับภาษาจีน (HSK) ระดับ 5 โดยศึกษาเฉพาะคำนามคำกริยาคำคุณศัพท์และคำวิเศษณ์ ทั้งนี้คำศัพท์ในการสอบวัดระดับภาษาจีน (HSK) ระดับ 5 มีทั้งหมด 2,500 คำ ซึ่งมีคำศัพท์ที่เพิ่มมาจากระดับ 1-4 จำนวน 1,300 คำ โดยงานวิจัยฉบับนี้จะคัดเลือกคำพ้องความหมายที่ผู้เรียนชาวไทยมักเกิดความสับสนจากคำศัพท์ 1,300 คำนี้ เพื่อนำมาวิเคราะห์ลักษณะความแตกต่างในด้านความหมายไวยากรณ์และการนำไปใช้

นิยามคำศัพท์

เนื่องด้วยคำพ้องความหมายเป็นโจทย์วิจัยหนึ่งที่มีผู้สนใจศึกษาอย่างกว้างขวาง จึงมีการบัญญัติศัพท์นิยามและจำกัดขอบเขตของคำพ้องความหมายที่แตกต่างกันออกไป งานวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อการเรียนการสอนภาษาจีน ในฐานะภาษาต่างประเทศ ดังนั้น กรอบแนวคิดเกี่ยวกับ “คำพ้องความหมายภาษาจีน” (近义词) ในที่นี้จะหมายถึง คำที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกันแต่ใช้ต่างกันหรือเป็นคำที่ผู้เรียนมักเกิดความสับสนและนำไปใช้ผิดได้ง่าย ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้จะเรียก “คำพ้องความหมายภาษาจีน” โดยย่อว่า “คำพ้อง”

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มคำพ้องจากรายการคำศัพท์ 1,300 คำ โดยอ้างอิงจากพจนานุกรมคำพ้องความหมาย 《1700 对近义词语用法对比》

2) สรุปลำคำแปลภาษาไทยของคำศัพท์จากพจนานุกรมจีน-ไทยเพิ่มเติม เพื่อนำมาพิจารณาคำอื่น ๆ ที่ไม่ได้อยู่ในพจนานุกรมคำพ้องความหมาย แต่มีแนวโน้มว่าผู้เรียนชาวไทยจะเกิดความสับสนได้ง่าย

3) วิเคราะห์คำพ้องโดยสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยตัวอย่างประโยคที่นำมาใช้ในการเปรียบเทียบจะอ้างอิงจากพจนานุกรมคำศัพท์ 《新 HSK5000 词分级词典 (四~五级)》

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำคำพ้องมาวิเคราะห์หาความแตกต่างตามกรอบการวิเคราะห์ของ 赵新, 洪炜, 张静静 (2014, p. 74) โดยจะวิเคราะห์ความแตกต่างของคำพ้อง ทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ ความหมาย ไวยากรณ์ และการนำไปใช้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุปกรอบการวิเคราะห์คำพ้องความหมายภาษาจีน

รายการเปรียบเทียบ	ประเด็นที่วิเคราะห์
การเปรียบเทียบด้านความหมาย (语义对比)	การเน้นความหมาย (语义重点)
	ระดับความหมาย (语义强度)
	ขอบเขตของความหมาย (语义范围)
	การประยุกต์ใช้ความหมาย (语义适用)
	ความแตกต่างของรายการความหมาย (义项差异)
การเปรียบเทียบด้านไวยากรณ์ (语法对比)	ลักษณะเด่นทางไวยากรณ์ (语法特征)
	การรวมตัวและการกระจายตัวของคำในประโยค (组合分布)
	รูปประโยคที่ปรากฏ (句型句式)
การเปรียบเทียบด้านการนำไปใช้ (语用对比)	รูปแบบภาษา (风格特点)
	สีสันด้านอารมณ์ความรู้สึก (感情色彩)
	พื้นที่ที่ใช้ (地方特色)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ความแตกต่างด้านความหมาย

การวิเคราะห์ลักษณะความแตกต่างด้านความหมายของคำพ้องตามกรอบการวิเคราะห์ที่กำหนด แบ่งเป็น 5 ประเด็นได้แก่ การเน้นความหมาย ระดับความหมาย ขอบเขตของความหมาย การประยุกต์ใช้ความหมาย และความแตกต่างของรายการความหมาย

1.1 การเน้นความหมาย คำพ้องบางกลุ่มมีความหมายคล้ายคลึงกันมากแต่ความหมายของคำพ้องมีการเน้นหนักไปคนละด้าน ได้แก่

1) เน้นความหมายไปในทางตรงข้ามกัน เช่น

借口—理由 (ข้ออ้าง-เหตุผล)

ทั้งคู่ต่างบ่งบอกสาเหตุของการกระทำ “借口” หมายถึง ข้ออ้าง ข้อแก้ตัว โดยทั่วไปแล้วไม่ใช่เรื่องจริง เช่น 他说生病不来了, 只是个借口。(×理由) (เขาบอกว่าไม่สบายมาไม่ได้ เป็นเพียงข้ออ้างเท่านั้น) “理由” หมายถึง เหตุผลที่ผ่านการไตร่ตรอง โดยทั่วไปเป็นเรื่องจริง เช่น 你能告诉我辞职的**理由**吗? (×借口) (คุณบอกสาเหตุที่ลาออกกับฉันได้ไหม)

规律—规则 (กฎเกณฑ์-กฎระเบียบ)

“规律” เมื่อเป็นคำนาม หมายถึง กฎเกณฑ์ที่มีอยู่แล้วตามสภาพความเป็นจริง ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น 人的生老病死是自然**规律**。(×规则) (เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นกฎธรรมชาติ) “规则” หมายถึง กฎเกณฑ์ที่คนกำหนดขึ้นมาเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น 司机违反了交**通规则**, 就会受到处罚。(×规则) (ผู้ขับขี่ฝ่าฝืนกฎจราจรจะถูกลงโทษ)

2) ความหมายเน้นของคำหนึ่งครอบคลุมอีกคำหนึ่ง เช่น 成长—生长 (เติบโต-เจริญเติบโต)

คำศัพท์ทั้งสองคำมีความหมายเกี่ยวกับ “การเจริญเติบโต” บางครั้งสามารถใช้แทนที่กันได้ เช่น 我从小生长/成长在农村。(ฉันเกิดและโต/โตมาในชนบทตั้งแต่เด็ก) “生长” หมายถึง เกิดและเจริญเติบโต สามารถใช้ได้กับคนสัตว์และพืช เช่น 植物的生长离不开阳光雨水。(×成长) (การเจริญเติบโตของพืชขาดแสงแดดและฝนไม่ได้) แต่ “成长” จะหมายถึง การเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่มักใช้กับคน ไม่ใช้กับสัตว์และพืช ยกตัวอย่างเช่น 他们是 80 年代成长起来的科学家。(×生长) (พวกเขาเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่เติบโตมาในยุค 80 จะเห็นได้ว่า “生长” หมายถึง เกิดและเติบโต แต่ “成长” มีความหมายว่าเติบโตเท่านั้น

3) หน่วยคำต่างกัน การเน้นความหมายต่างกัน คำพ้องที่มีหน่วยคำต่างกัน ทำให้การเน้นความหมายแตกต่างกันออกไปตามความหมายของหน่วยคำนั้น ๆ โดยคำพ้องทุกคำที่มีการเน้นความหมายต่างกัน ทั่วไปแล้วสามารถวิเคราะห์ได้จากหน่วยคำที่ต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น

辩论—争论 (เถียง อภิปราย-โต้แย้ง)

“辩” หมายถึง วินิจฉัย แยกแยะ “辩论” จึงเป็นการกระทำที่มีหรือไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้าก็ได้ โดยทั้งสองฝ่ายจะใช้เหตุผลบางประการมายืนยันอธิบายความคิดของตน เช่น 这场辩论非常精彩, 双方的理由都很充分。(×争论) (การอภิปรายนี้น่าตื่นเต้นมาก ทั้งสองฝ่ายต่างมีเหตุผลเต็มที่) “争” หมายถึง ชว้างชิง แย่งชิง ทะเลาะ ดังนั้น “争论” จึงเป็นการกระทำที่มักจะไม่มีมีการเตรียมตัวล่วงหน้า โดยทั่วไปทั้งสองฝ่ายอาจจะมีหรือไม่มีเหตุผลก็ได้ อีกทั้งการโต้แย้งจะมีความรุนแรงและรู้วามกว่า ยกตัวอย่างเช่น 他们俩声音很大, 好像在争论着什么。(×辩论) (พวกเขาทั้งสองเสียงดังมาก รวากันว่ากำลังโต้เถียงอะไรกันอยู่)

1.2 ระดับความหมาย คำพ้องบางคำมีความหมายพื้นฐานเหมือนกัน แต่มีระดับความหมายที่หนักหรือเบา มีน้ำเสียงที่อ่อนหรือแข็งต่างกัน เช่น

爱惜—珍惜 (รักและทะนุถนอม-เห็นคุณค่า)

“爱” หมายถึง รัก “爱惜” หมายถึง รักและทะนุถนอม เน้นความรู้สึกล้อลยอาวรณ “珍” หมายถึง ล้ำค่า “珍惜” เน้นทะนุถนอมและเห็นคุณค่าเหมือนทรัพย์สินสมบัติอันล้ำค่า “珍惜” จะมีระดับความหมายที่หนักกว่า “爱惜” เช่น 珍惜时间就是珍惜生命。(✓爱惜) (เห็นคุณค่าของเวลาเท่ากับเห็นคุณค่าของชีวิต) จากตัวอย่างข้างต้น “珍惜” และ “爱惜” สามารถใช้แทนที่กันได้ แต่ “珍惜” จะมีความหมายที่หนักกว่า

碰—撞 (กระทบ-ชน)

คำศัพท์ทั้งสองคำหมายถึง วัตถุกระทบกันเหมือนกัน แต่ “撞” จะชนรุนแรงกว่า “碰” เช่น 她不小心把桌子上的酒瓶碰倒了。(×撞) (เธอเผลอชนขวดไวน์บนโต๊ะหก) 一辆卡车把一辆小汽车撞翻了。(×碰) (รถบรรทุกเสียหลักชนรถยนต์จนพลิกคว่ำ)

1.3 ขอบเขตของความหมาย หมายถึง เป้าหมายหรือสิ่งที่คำพ้องอ้างถึงมีขนาดขอบเขต (ใหญ่-เล็ก) จำนวน (มาก-น้อย) ระยะเวลา (สั้น-ยาว) ต่างกัน เช่น

制造—制作 (ประดิษฐ์-สร้าง)

“制造” เป้าหมายใหญ่กว่า งานซับซ้อนกว่า เช่น 这个机器人是几个工厂联合制造的。(×制作) (หุ่นยนต์ตัวนี้ผลิตโดยความร่วมมือของโรงงานหลายแห่ง) “制作” เป้าหมายค่อนข้างเล็ก ส่วนใหญ่เป็นพวกเฟอร์นิเจอร์หรืองานฝีมือที่ไม่ซับซ้อน เช่น 他会制作风筝。(×制造) (เขาทำว๊วเป็น)

领导—指导(นำ-ชี้แนะ)

“领导” เมื่อเป็นคำกริยา หมายถึง นำ โน้มนำ ส่วนใหญ่มักจะเป็นการนำกลุ่มคนจำนวนมาก เช่น 他领导着一个大公司, 每天都很忙。(×指导) (เขาเป็นผู้นำบริษัทขนาดใหญ่และยุ่งมากทุกวัน) “指导” เป็นการชี้แนะเฉพาะคนหรือกลุ่มคนจำนวนน้อย เช่น 他的毕业设计还没完成, 张老师还得继续指导。(×领导) (โครงการสำเร็จการศึกษาของเขายังไม่เสร็จ และอาจารย์จ้างต้องคอยชี้แนะเขาต่อไป)

目前—如今(ขณะนี้-ปัจจุบันนี้)

“目前” จะหมายถึงช่วงระยะเวลาในปัจจุบัน หรือช่วงเวลาขณะที่กำลังพูด จะใช้กับช่วงเวลาที่ค่อนข้างสั้นกว่า เช่น 目前哈尔滨的疫情控制住了。(×如今) (ตอนนี้โรคระบาดในฮาร์บินคุมอยู่แล้ว) แต่ “如今” จะใช้กับช่วงระยะเวลาที่ค่อนข้างยาวนาน เช่น 如今哈尔滨的变化很大。(×目前) (ในปัจจุบันนี้ฮาร์บินเปลี่ยนไปมาก) จากตัวอย่าง “如今” มีระยะเวลาค่อนข้างนานกล่าวคือ เมื่อเปรียบเทียบกับหลายปีก่อนตอนนี้ฮาร์บินเปลี่ยนไปมาก

1.4 การประยุกต์ใช้ความหมาย ความหมายของคำพ้องส่งผลต่อการนำไปใช้กับเป้าหมายสถานการณ์หรือการกระทำและเวลาของการเกิดเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน

1) เป้าหมาย ความหมายคำพ้องนั้น ๆ เหมาะจะใช้กับเป้าหมายแบบใด กล่าวคือ ใช้กับประธานหรือกรรมแบบใด เช่น เป็นคนหรือสรรพสิ่ง รูปธรรมหรือนามธรรมเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือพฤติกรรมมนุษย์ ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

温和—温柔 (นุ่มนวล อุ่น-อ่อนโยน)

“温和” ใช้ในพรรณนาท่าที นิสัย คำพูดของคน และยังสามารถใช้บรรยายสภาพอากาศได้อีกด้วย เช่น 我家乡气候温和。(×温柔) (บ้านเกิดของฉันอากาศเย็นสบาย ไม่ร้อนไม่หนาว) 周老师说话的语调非常温和。(×温柔) (น้ำเสียงของครูโจอ่อนโยนมาก) “温柔” ใช้ในการพรรณนาความอ่อนโยนของผู้หญิง เช่น 我想找一个温柔、善良的女人做妻子。(✓温和) (ฉันต้องการหาผู้หญิงที่อ่อนโยนและใจดีมาเป็นภรรยา)

地位—位置 (ฐานะ-ตำแหน่ง)

“地位” หมายถึงตำแหน่งหรือฐานะในความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลหรือกลุ่มคน องค์กร มีความหมายเป็นนามธรรม เช่น 在我们国家, 妇女的地位越来越高。(×位置) (ในประเทศของเรา สถานภาพของผู้หญิงสูงขึ้นเรื่อย ๆ) “位置” หมายถึง ตำแหน่งที่อยู่หรือที่นั่งที่เป็นรูปธรรม เช่น 这个位置很好, 哪儿都可以看到。(×地位) (ทำเลนี้ดีมาก เห็นได้ทุกที่) และยังมี

ความหมายเชิงนามธรรมอีกด้วย ซึ่งจะหมายถึง สถานะตำแหน่งงาน เช่น 校长这个位置非常重要。(×地位) (ตำแหน่งอาจารย์ใหญ่นี้มีความสำคัญมาก)

生产—制造 (ผลิต-ประดิษฐ์)

“生产” สามารถใช้กับสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมา และยังสามารถใช้กับสิ่งที่เติบโตขึ้นตามธรรมชาติก็ได้ เช่น 这个公司生产电脑和手机。(□制造) (บริษัทนี้ผลิตคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ) 北方主要生产小麦、玉米等粮食作物。(□制造) (ภาคเหนือส่วนใหญ่ผลิตธัญพืช เช่น ข้าวสาลีและข้าวโพด) แต่ “制造” สามารถใช้ได้กับของที่ทำด้วยมือหรือเครื่องจักรเท่านั้น

2) สถานการณ์หรือการกระทำ คำพ้องบางคำแตกต่างกันตรงที่นำไปใช้กับสถานการณ์หรือการกระทำที่ต่างกัน เช่น พฤติกรรมเชิงบวกหรือเชิงลบ รูปธรรมหรือนามธรรม สถานการณ์ดีหรือไม่ดี ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

一再—再三 (ครั้งแล้วครั้งเล่า)

ทั้งสองคำนี้มีความหมายเหมือนกันโดยทั่วไปสามารถใช้แทนที่กันได้ เช่น 经过再三/一再考虑, 我决定明年到中国留学。(หลังจากพิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าฉันตัดสินใจไปเรียนที่ประเทศจีนในปีหน้า) แต่ “一再” ยังสามารถขยายพฤติกรรมเชิงลบได้ด้วย เช่น 她最近一再出错, 不知是怎么回事。(□再三) (ช่วงนี้เขาทำผิดพลาดครั้งแล้วครั้งเล่า ไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้น) แต่ “再三” มักใช้กับพฤติกรรมเชิงบวก หรือพฤติกรรมทั่วไปที่ไม่ได้เน้นว่าจะเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบ

达到—到达 (บรรลุถึง-ถึง)

“到达” หมายถึง ถึงไปถึง เป็นการกระทำที่เป็นรูปธรรมเห็นภาพชัดเจน กรรมมักเป็นคำนามบอกสถานที่ เช่น 运动员都提前到达比赛场地。(□达到) (นักกีฬามาถึงสถานที่แข่งขันก่อนเวลา) “达到” หมายถึง บรรลุถึง ถึงระดับ เป็นการกระทำที่เป็นนามธรรม กรรมมักเป็นนามธรรม เช่น 他弹钢琴已经达到了专业程度。(□到达) (เขาเล่นเปียโนอยู่ในระดับมืออาชีพ)

创造—制造 (สร้างสรรค์-สร้าง)

“创造” หมายถึง สร้างสรรค์ ผลลัพธ์ที่ได้มักจะเป็นด้านบวก เช่น 我们用勤劳和智慧创造美好的未来。(□制造) (เราใช้ความพากเพียรและปัญญาเพื่อสร้างอนาคตที่ดีกว่า) “制造” หมายถึง สร้าง สามารถใช้กับผลลัพธ์ที่เป็นด้านลบได้ เช่น 这个假象是他们故意制造出来的, 你可别受迷惑。(□创造) (ภาพลวงตานี้พวกเขาเจตนาสร้างขึ้นมา คุณอย่าไปสับสน)

3) เวลา คำพ้องบางคำใช้กับเวลาต่างกัน ซึ่งบางคำใช้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปแล้ว บางคำใช้กับเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น

坚决—硬 (เด็ดเดี่ยว-ดิ่งด้น)

“坚决” จะใช้ขยายการกระทำที่ยังไม่เกิดขึ้น เช่น 我们要坚决制止这种不良现象。(×硬) (เราต้องหยุดปรากฏการณ์ที่ไม่ดีนี้อย่างเด็ดขาด) “硬” ใช้กับการกระทำที่เกิดขึ้นแล้ว หรือยังไม่เกิดขึ้นก็ได้ เช่น 我不让他去, 他硬要去。(✓坚决) (ฉันไม่ให้เขาไป แต่เขายืนยันที่จะไป) 他用了两年的时间, 硬把这本书写了出来。(×坚决) (เขาใช้เวลาถึงสองปี เขียนหนังสือเล่มนี้จนเสร็จ)

赶快—急忙 (รีบ-รีบร้อน)

“急忙” ใช้กับการกระทำที่เกิดขึ้นไปแล้ว เช่น 接完电话后，他急忙跑了出去。(✓赶快) (หลังจากรับโทรศัพท์ เขาก็รีบวิ่งออกไป) “赶快” ใช้กับการกระทำที่เกิดขึ้นไปแล้วหรือยังไม่เกิดขึ้นก็ได้ เช่น 你病得很重，赶快去医院看看吧。(×急忙) (คุณป่วยหนัก รีบไปโรงพยาบาลตรวจดูหน่อยเถอะ)

1.5 รายการความหมายแตกต่างกัน รายการความหมาย (义项) หมายถึง ความหมายของคำที่รวบรวมในพจนานุกรม บางคำอาจมีรายการความหมายเพียงรายการเดียว ขณะเดียวกันบางคำก็มีความหมายหลายรายการ คำพ้องส่วนใหญ่จะมีหลายรายการความหมาย นอกเหนือจากรายการความหมายที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันแล้ว ก็ยังมีรายการความหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เป็นรายการความหมายที่อีกคำหนึ่งไม่มี ซึ่งรายการความหมายที่แตกต่างกันนี้ หากมีความสัมพันธ์กับรายการความหมายที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันแล้วนั้นก็ควรนำมาวิเคราะห์หาความแตกต่างกันด้วย เช่น

高档—高级 (คุณภาพสูง-ระดับสูง)

ทั้งคู่มีความหมายเหมือนกัน คือ “ระดับคุณภาพสูง” สามารถใช้แทนที่กันได้ เช่น 这个商店卖的都是高档/高级名牌服装。(ร้านนี้ขายเสื้อผ้าดีไซเนอร์ระดับไฮเอนด์) นอกจากนี้ “高级” ยังหมายถึงระดับขั้นที่สูงได้ด้วย เช่น HSK 高级考试(×高档) (การสอบวัดระดับภาษาจีน HSK ระดับสูง) 他现在是公司的高级管理者。(×高档) (ตอนนี้เขาเป็นผู้จัดการระดับสูงของบริษัท)

重复—反复 (ซ้ำ-ครั้งแล้วครั้งเล่า)

ทั้งคู่มีความหมายว่า “ซ้ำ” เหมือนกัน มีการเน้นความหมายต่างกัน บางครั้งใช้แทนที่แทนที่กันได้ เช่น 这种纸可以重复/反复使用。(กระดาษนี้สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้) แต่ “重复” เป็นเพียงคำกริยามีรายการความหมายเพียงรายการเดียว “反复” นอกจากเป็นคำวิเศษณ์แล้วยังเป็นคำนาม หมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ เช่น 斗争往往会有反复。(×重复) (การต่อสู้มักเกิดขึ้นซ้ำ) และยังเป็นคำกริยา หมายถึง เปลี่ยนใจ กลับไปกลับมา ในความหมายนี้ซ้ำคำได้ เช่น 他这个人反反复复，一会儿说去，一会儿说不去。(×重复) (เขาพูดจากลับไปกลับมา เดี่ยวก็ว่าจะไป เดี่ยวก็ว่าไม่ไป) หรือหมายถึงสถานการณ์ที่ไม่ดีได้เกิดขึ้นซ้ำอีก กำเริบ เช่น 这种病容易反复。(×重复) (โรคนี้กำเริบได้ง่าย)

2. ความแตกต่างด้านไวยากรณ์

ความแตกต่างด้านนี้สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

2.1 คุณสมบัติทางไวยากรณ์

1) ชนิดและหน้าที่ของคำ คำพ้องที่ชนิดของคำต่างกันหรือเป็นคำหลายหน้าที่หน้าที่ของคำในประโยคนั้น ๆ ก็จะแตกต่างกันตามไปด้วย เช่น

急忙—连忙 (รีบร้อน-รีบเร่ง)

“急忙” เป็นคำคุณศัพท์ สามารถเป็นได้ทั้งบทขยายกริยา บทกริยาและบทเสริม เช่น 看到有老人上车，他急忙站起来让座。(✓连忙) (เมื่อเห็นคนแก่คนหนึ่งขึ้นรถมาเขาก็รีบ

ลูกให้หนึ่ง) 来的时候**急急忙忙的**, 连钱包也忘带了。(×连忙) (ตอนมาฉันรีบมากจนลืมเอากะเป๋าสตางค์มาด้วย) 我上午走得太**急忙**, 忘带手机了。(×连忙) (เมื่อเช้าฉันรีบมากจนลืมนำโทรศัพท์มือถือมาด้วย) จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า “急忙” ทำหน้าที่เป็นบทขยายกริยา บทกริยาและบทเสริมของประโยคตามลำดับ แต่ “连忙” เป็นคำวิเศษณ์ มักใช้เป็นบทขยายกริยา ไม่สามารถเป็นบทกริยาและบทเสริมได้

คำพ้องบางคำถึงแม้ว่าจะเป็นคำชนิดเดียวกัน แต่หน้าที่และวิธีการใช้อาจแตกต่างกันในบางกรณี ยกตัวอย่างเช่น

平常—通常 (ปกติ-โดยทั่วไป)

ทั้งสองคำเป็นคำคุณศัพท์ สามารถใช้เป็นบทขยายคำนาม เช่น 平常/通常的情况(สถานการณ์ปกติ)และยังสามารถใช้เป็นบทขยายกริยาได้ด้วย เช่น 这台洗衣机平常/通常很少用。(เครื่องซักผ้านี้ปกติจะไม่ค่อยได้ใช้) ขณะเดียวกัน “平常” ยังสามารถใช้เป็นบทกริยาได้อีกด้วย เช่น 她的长相很平常, 没有吸引人的地方。(×通常) (หน้าตาเธอธรรมดามาก ไม่มีแรงดึงดูด) แต่“通常” ไม่สามารถใช้เป็นบทกริยาได้

2) การซ้ำคำ โดยทั่วไปในภาษาจีนคำกริยาและคำคุณศัพท์สามารถซ้ำคำได้ รวมถึงคำวิเศษณ์บางคำก็สามารถซ้ำคำได้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ในคำพ้องบางคู่จะมีความแตกต่างกันในด้านการซ้ำคำ เช่น 连忙—急忙 (รีบเร่ง-รีบร้อน) 往返—来回 (ไป ๆ มา ๆ -ไปกลับ) 陆续—不断 (ทยอย-อย่างต่อเนื่อง) คำหลังสามารถซ้ำคำได้ ดังนี้ 急急忙忙 来来回回 陆陆续续 ตามลำดับ แต่คำหน้าไม่สามารถซ้ำคำได้

2.2 การรวมตัวและการกระจายตัว ความแตกต่างด้านการรวมตัวหมายถึง คำพ้องแต่ละคำนั้นสามารถใช้ร่วมกับคำประเภทใดหรือไม่สามารถใช้ร่วมกับคำประเภทใด กล่าวคือ ประเภทของคำที่มักปรากฏอยู่ด้านหน้าหรือด้านหลังคำพ้องแตกต่างกัน สำหรับความแตกต่างด้านการกระจายตัวของคำพ้องในประโยคหมายถึงคำพ้องปรากฏในโครงสร้างหรือตำแหน่งในประโยคต่างกัน

1) ส่วนหน้าและส่วนหลังของคำพ้องต่างกัน คำที่มักปรากฏอยู่ด้านหน้าหรือด้านหลังคำพ้องแตกต่างกัน ซึ่งก็คือ ความแตกต่างของการเข้าสู่ของ “กริยา-กรรม” “กริยา-ส่วนเสริม” หรือ “ส่วนขยาย-ส่วนหลัก”

(1) ส่วนหน้าของคำพ้องต่างกัน เช่น

等待—期待 (รอคอย-เฝ้ารอ)

ทั้งคู่เป็นคำกริยา คำว่า “期待” สามารถขยายด้วยคำวิเศษณ์บอกระดับได้ แต่“等待” ไม่สามารถขยายด้วยคำวิเศษณ์บอกระดับได้ เช่น 我现在**很期待**他们帮助我。(×等待) (ฉันรอคอยพวกเขามาช่วยเหลือฉันในตอนนี้) นอกจากนี้ “期待” ยังเป็นกรรมของคำกริยา “充满” ได้เช่น 教练的讲话里**充满了期待**。(×等待) (คำพูดของโค้ชเต็มไปด้วยความคาดหวัง)

平常—通常 (ธรรมดา-โดยทั่วไป)

ทั้งสองคำเป็นคำคุณศัพท์ “平常” ด้านหน้าจะขยายด้วยคำวิเศษณ์บอกระดับได้ แต่ “通常” จะขยายด้วยคำวิเศษณ์บอกระดับไม่ได้ เช่น 她的长相很平常，没有吸引人的地方。(×通常) (หน้าตาเธอธรรมดามาก ไม่มีแรงดึงดูด)

(2) ส่วนหลังของคำพ้องต่างกัน เช่น

怪不得—难怪 (มีน้ำเล้า-มีน้ำละ)

“怪不得” เป็นคำที่มีโครงสร้างแบบ “กริยา-ส่วนเสริม” เมื่อใช้เป็นบทกิริยา ด้านหลังต้องมีกรรมมารับเสมอ เช่น 怪不得看不到他了，原来他回国了。(✓难怪) (มีน้ำเล้าไม่ได้เจอเขาแล้ว เขากลับประเทศจีนแล้วนี่เอง) แต่ “难怪” เป็นคำที่มีโครงสร้างแบบ “ส่วนขยาย-กริยา” เมื่อใช้เป็นบทกิริยาของประโยคสามารถมีกรรมหรือไม่มีกรรมมารับก็ได้ เช่น 她刚来中国，生活还不习惯，想家也难怪。(×怪不得) (เธอเพิ่งมาที่ประเทศจีน ยังไม่คุ้นเคยกับการใช้ชีวิต จึงไม่น่าแปลกใจที่เธอคิดถึงบ้าน)

显得—显示 (ปรากฏให้เห็น-แสดงออกอย่างชัดเจน)

“显得” ด้านหลังสามารถตามด้วยกรรมที่เป็นคำคุณศัพท์ เช่น 她穿上这条裙子显得更漂亮。(×显示) (เขาใส่กระโปรงตัวนี้แล้วดูสวยมากขึ้นไปอีก) แต่ “显示” กรรมที่ตามหลังนั้นจะเป็นคำนาม เช่น 今天的考试显示了他的真实水平。(×显得) (ข้อสอบวันนี้เผยระดับที่แท้จริงของเขาออกมา)

不断—陆续 (อย่างต่อเนื่อง-ทยอย)

“陆续” ด้านหลังจะตามด้วย “ตัวเลข+ลักษณะนาม” เช่น 他们公司陆续推出了三四款新产品。(×不断) (บริษัทของพวกเขาได้เปิดตัวผลิตภัณฑ์ใหม่สามหรือสี่รายการอย่างต่อเนื่อง) แต่ “不断” ด้านหลังจะไม่สามารถตามด้วย “ตัวเลข + ลักษณะนาม” ได้ เช่น 他们公司不断推出了新产品。(✓陆续) (บริษัทของพวกเขาได้เปิดตัวผลิตภัณฑ์ใหม่อย่างต่อเนื่อง)

2) ตำแหน่งของคำในประโยค คำพ้องบางคำมีตำแหน่งที่ปรากฏในประโยคที่แตกต่างกัน เช่น หน้าประธาน หลังประธาน หน้าประโยค กลางประโยคหรือประโยคย่อย เช่น

多亏—幸亏(ดีที่ได้-โชคดี)

“多亏” เป็นคำกริยาและคำวิเศษณ์ จะวางไว้หน้าประธาน เช่น 多亏你给我借钱，要不我们就倒闭了。(✓幸亏) (ขอบคุณที่คุณให้ฉันยืมเงิน ไม่อย่างนั้นเราก็กัมมลาไปแล้ว) “幸亏” เป็นคำวิเศษณ์ สามารถวางหน้าหรือหลังประธานก็ได้ เช่น 突然下起了雨，我幸亏带了雨伞，才没被淋。(×多亏) (อยู่ดี ๆ ฝนก็เริ่มตก โชคดีที่ฉันเอาร่มมา เลยไม่เปียก)

急忙—连忙 (รีบร้อน-รีบเร่ง)

“连忙” มักจะอยู่ประโยคย่อยด้านหลัง ทำหน้าที่เป็นบทขยายกริยา ไม่สามารถเป็นบทกิริยาและบทเสริมได้ เช่น 看到有老人上车，他连忙站起来让座。(✓急忙) (เมื่อเห็นคนแก่คนหนึ่งขึ้นรถมา เขาก็รีบลุกให้นั่ง) แต่ “急忙” ไม่มีข้อจำกัดนี้

2.3 รูปประโยค คำพ้องบางคำจะใช้ในประโยคต่างชนิดกัน เช่น

赶快—尽快 (รีบ—เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้)

“赶快” สามารถใช้ในประโยคคำสั่งได้ แต่ “尽快” จะไม่สามารถใช้ในประโยคคำสั่งได้ เช่น 爸爸有事找你, 赶快回家吧。(×尽快) (พ่อมีธุระเรียกหาคุณ รีบกลับบ้านเถอะ)

谦虚—虚心 (ถ่อมตัว)

“谦虚” สามารถใช้ในประโยคคำสั่งรูปปฏิเสธได้ แต่ “虚心” ไม่สามารถใช้ในประโยคคำสั่งได้ เช่น 你就别谦虚了, 我们知道你肯定能做好。(×虚心) (คุณอย่าถ่อมตัวไปเลย เรายืนยันว่าคุณทำได้)

促进—促使 (ส่งเสริม-กระตุ้น ก่อให้เกิด)

“促进” ด้านหลังมักตามด้วยกรรมที่เป็นคำกริยา เช่น 这次访问促进了两国关系的发展。(×促使) (การมาเยือนครั้งนี้ส่งเสริมการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ) แต่ “促使” มักใช้เป็นกริยาตัวแรกในประโยคบทคว (兼语句) เช่น 父母的话促使他改变了原来的决定。(×促进) (คำพูดของพ่อแม่ทำให้เขาเปลี่ยนการตัดสินใจจากเดิม)

何必—未必 (ทำไมจะต้อง-ไม่แน่ว่าจะ)

“何必” ใช้ในประโยคย่อนถามและท้ายประโยคมักมีคำเสริมน้ำเสียง “呢” เช่น 坐公共汽车很方便, 何必打车呢? (×未必) (ขึ้นรถเมล์สะดวกมาก ทำไมต้องนั่งแท็กซี่) แต่ “未必” ด้านหลังจะตามด้วยประโยคบอกเล่าหรือปฏิเสธก็ได้ เช่น 你去试试吧, 他未必肯帮忙。(×何必) (คุณก็ลองดูเถอะ เขาอาจจะไม่ยอมช่วย) 你去试试吧, 他未必不肯帮忙。(×何必) (ลองดูเถอะ เขาอาจจะยอมช่วย)

重复—反复 (ซ้ำ-ครั้งแล้วครั้งเล่า)

“重复” สามารถใช้ในประโยคคำสั่งได้ แต่ “反复” โดยทั่วไปจะไม่ใช้ในประโยคคำสั่ง เช่น 我没听清楚, 请你重复一遍可以吗? (×反复) (ฉันฟังไม่ชัด คุณช่วยพูดอีกทีได้ไหม)

2.4 ความแตกต่างด้านการนำไปใช้ นอกจากความแตกต่างด้านความหมายและไวยากรณ์แล้ว คำพ้องยังมีความแตกต่างด้านการนำไปใช้ด้วย กล่าวคือ คำพ้องบางคำความหมายใกล้เคียงกันมาก คุณสมบัติด้านไวยากรณ์ก็เหมือนกัน เพียงแต่ใช้ในบริบทที่ต่างกันอย่างเท่านั้น

1) รูปแบบภาษา

(1) ภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น

赶快—赶紧 (เร่งรีบ-รีบ)

“赶紧” มักใช้ในภาษาพูด “赶快” ใช้ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน

看不起—轻视 (ดูถูก-ดูหมิ่น)

“看不起” มักใช้ในภาษาพูด “轻视” มักใช้ในภาษาเขียน

硬—坚决 (ดิ่งตัน-เด็ดเดี่ยว)

“硬” มักใช้ภาษาพูด “坚决” ใช้ทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน

立刻—立即 (เดี๋ยวนี้-ทันที)

“立刻” ภาษาพูด “立即” มักใช้ในภาษาเขียน

(2) โอกาสที่นำไปใช้ต่างกัน เช่น

称赞—赞扬 (ชื่นชม-สรรเสริญ)

“赞扬” ใช้ในสถานการณ์ที่เป็นทางการ ส่วนคำว่า “称赞” ใช้ในสถานการณ์ทั่วไป เช่น 他们在讲话中热烈赞扬两国人民之间的友谊。(×称赞) (ในการกล่าวสุนทรพจน์พวกเขายกย่องมิตรภาพระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศ) 老师称赞这孩子是个天才。(×赞扬) (ครูชมเด็กคนนี้เป็นเด็กอัจฉริยะ)

2) สีสันด้านอารมณ์ความรู้สึก คำศัพท์นอกจากความหมายพื้นฐานแล้ว ยังแฝงความหมายที่แสดงถึงสีสันด้านอารมณ์ความรู้สึกด้วย เช่น ความหมายบวก ความหมายลบ ความหมายกลางหรือแฝงความหมายที่แสดงความรู้สึกเคารพนับถือ คำพ้องบางคู่มีสีสันด้านอารมณ์และความรู้สึกที่แตกต่างกัน เช่น

成果—后果(ผลงาน-ผลที่ตามมา)

“成果” หมายถึง ผลงาน ผลสำเร็จ มีความหมายบวก เช่น 经过努力, 他得到了很大的成果。(×后果) (หลังจากการทำงานหนัก เขาได้ผลลัพธ์ที่ยอดเยี่ยม) แต่ “后果” หมายถึง ผลที่ตามมา มีความหมายลบ เช่น 她这样做的后果是毁了自己的前途。(×成果) (ผลที่ตามมาของการทำสิ่งนี้คือ การทำลายอนาคตของเธอเอง)

激烈—热烈 (รุนแรง ดุเดือด-อบอุ่น กระตือรือร้น)

สองคำนี้เมื่อแปลเป็นภาษาไทยพบว่า เป็นคำที่มีความหมายแตกต่างกันและไม่สามารถใช้แทนที่กันได้แต่ 杨寄洲, 贾永芬 (2003, pp.612-613) ได้จัดให้เป็นคำพ้องความหมาย (近义词) เนื่องจากเห็นว่าเป็นคำที่ผู้เรียนมักเกิดความสับสนได้ง่าย “激烈” หมายถึง รุนแรง ดุเดือด (การกระทำ คำพูด) มีความหมายลบ เช่น 双方的争吵越来越激烈。(×热烈) (การทะเลาะกันของทั้งสองฝ่ายเริ่มรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ) “热烈” หมายถึง ด้วยความชื่นชมยินดี อบอุ่นกระตือรือร้น มีความหมายบวก เช่น 热烈欢迎新同学! (×激烈) (ยินดีต้อนรับนักศึกษาใหม่อย่างอบอุ่น)

尊敬—尊重 (เคารพนบนอบ-เคารพให้เกียรติ)

“尊敬” มีความหมายด้านอารมณ์ความรู้สึก หมายถึง เคารพนบนอบผู้อาวุโส ส่วนใหญ่จึงมักเป็นการใช้กับผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาเคารพผู้บังคับบัญชา คนรุ่นหลังเคารพคนรุ่นก่อน แต่ “尊重” สามารถใช้กับผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาเคารพผู้บังคับบัญชา คนรุ่นหลังเคารพคนรุ่นก่อน และยังสามารถใช้กับผู้บังคับบัญชาเคารพให้เกียรติผู้ใต้บังคับบัญชา คนรุ่นก่อนเคารพให้เกียรติคนรุ่นหลังได้ด้วย เช่น 我们都尊敬王校长。(✓尊重) (พวกเราทุกคนเคารพอาจารย์หวาง) 老师也应该尊重学生。(×尊敬) (ครูควรให้เกียรตินักเรียนด้วย)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ความแตกต่างของคำพ้องทั้งด้านความหมาย ไวยากรณ์ และการนำไปใช้ พบว่า ความแตกต่างด้านความหมายเป็นความแตกต่างขั้นพื้นฐานที่สุดของคำพ้อง 赵新, 洪炜, 张静静 (2014, p. 160) กล่าวว่า “ความแตกต่างด้านความหมายมักจะนำไปสู่ความแตกต่างในด้านไวยากรณ์ และการนำไปใช้ในหลาย ๆ ด้าน” ซึ่งความแตกต่างด้านความหมายสามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ เน้นความหมายแตกต่างกัน ระดับความหมายแตกต่างกัน ขอบเขตของความหมายแตกต่างกัน การประยุกต์ใช้ความหมาย และรายการความหมายแตกต่างกันขณะเดียวกันแม้ว่าจะนำลักษณะความแตกต่างที่พบมาจัดกลุ่ม แต่คำพ้องแต่ละคำก็มีความแตกต่างด้านความหมายหลายลักษณะรวมกัน เช่น

爱惜—珍惜 “爱惜” เน้นความรู้สึกอาลัยอาวรณ์ “珍惜” เน้นทะนุถนอมและเห็นคุณค่า เหมือนทรัพย์สินสมบัติอันล้ำค่าซึ่งคำว่า “珍惜” จะมีระดับความหมายที่หนักกว่านอกจากจะมีความหมาย เน้น และระดับความหมายที่แตกต่างกันแล้วในด้านการประยุกต์ใช้ความหมายก็ต่างกันด้วย “爱惜” จะใช้ได้กับทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรม (เช่น 动物 สัตว์) และนามธรรม (เช่น 生命 ชีวิต/时间 เวลา) ส่วน “珍惜” มักใช้กับสิ่งที่เป็นนามธรรม (เช่น 生命 ชีวิต/时间 เวลา)

ความแตกต่างด้านความหมายของคำพ้องเป็นความแตกต่าง “ภายใน” ที่ละเอียดลึกซึ้งและ เข้าใจยาก ดังนั้น การวิเคราะห์ความแตกต่างด้านความหมายเพียงอย่างเดียวบางครั้งก็ไม่สามารถ แยกแยะความต่างได้อย่างชัดเจนโดยเมื่อเปรียบเทียบกับความแตกต่างด้านความหมายแล้ว ความ แตกต่างด้านไวยากรณ์นั้นเป็นความแตกต่าง “ภายนอก” ที่เห็นได้ชัดเจน ค่อนข้างง่ายต่อการทำความเข้าใจ ดังเช่น 洪炜 (2016) ได้ศึกษาความยากง่ายในการเรียนรู้การจำแนกความต่างของคำพ้องของ ผู้เรียนต่างชาติ พบว่า การเรียนรู้ความแตกต่างด้านไวยากรณ์มีความง่ายกว่าความแตกต่างด้าน ความหมายแต่อย่างไรก็ดีสำหรับการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ การวิเคราะห์ความ แตกต่างด้านไวยากรณ์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยแยกแยะความแตกต่างของคำพ้องให้ครอบคลุม และชัดเจนยิ่งขึ้น

แต่ทว่าในบางครั้งผู้เรียนเข้าใจความหมายของคำตลอดจนไวยากรณ์แล้ว แต่มีการนำไปใช้ใน สถานการณ์หรือรูปแบบภาษาที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น การวิเคราะห์ความต่างด้านการนำไปใช้จะช่วยให้ ผู้เรียนเลือกใช้คำได้อย่างเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

จากการศึกษาพบว่า คำพ้องแต่ละคำมีความแตกต่างหลายด้านรวมกัน ดังนั้น การวิเคราะห์ ความแตกต่างของคำพ้องควรวิเคราะห์ด้านต่าง ๆ ร่วมกัน แต่ทว่าในกระบวนการเรียนการสอนในชั้น เรียนไม่สามารถอธิบายความแตกต่างทุกด้านได้ เนื่องจากมีระยะเวลาที่จำกัด อีกทั้งผู้เรียนไม่สามารถทำ ความเข้าใจความแตกต่างทั้งหมดได้ในระยะเวลาอันสั้นและในทางกลับกันอาจส่งผลเสียต่อทัศนคติในการ เรียน ทำให้ผู้เรียนคิดว่าคำพ้องนั้นยากและซับซ้อนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความกระตือรือร้นในการเรียน ของผู้เรียนได้ ดังนั้น การอธิบายความแตกต่างของคำพ้องความหมายจึงไม่ต้องการการอธิบายทั้งหมด แต่ ควรจะเลือกเฉพาะความแตกต่างที่สำคัญมาอธิบายเท่านั้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาเฉพาะคำแท้ (实词) ซึ่งประกอบไปด้วยคำกริยา คำนาม คำคุณศัพท์และคำวิเศษณ์ ซึ่งคำทั้ง 4 ชนิดนี้เป็นชนิดของคำที่พบว่า มีจำนวนคำพ้องความหมายมากที่สุด (赵新, 洪炜, 张静静, 2014, p. 38) และจำนวนคำศัพท์ที่นำมาวิเคราะห์มีขอบเขตจำกัด จึงส่งผลให้ลักษณะความแตกต่างของประเด็นย่อยในการเปรียบเทียบทั้งด้านความหมาย ไวยากรณ์และการใช้คำ อาจไม่ครอบคลุมทั้งหมด อีกทั้งชนิดของคำที่แตกต่างกัน ประเด็นย่อยที่จะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบก็จะแตกต่างกันตามไปด้วยส่วนคำพ้องความหมายที่เป็นคำไม่แท้ (虚词) มีความหมายค่อนข้างเป็นนามธรรม ไวยากรณ์ ตลอดจนการนำไปใช้ก็แตกต่างจากคำแท้ (实词) โดยสิ้นเชิง

จากการศึกษาผู้วิจัยมองเห็นว่า สามารถขยายขอบเขตการวิจัยให้ครอบคลุมคำศัพท์ในการสอบวัดระดับภาษาจีน (HSK) ทุกระดับได้ เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างในด้านต่าง ๆ และนำมาปรับปรุงเพิ่มเติมในประเด็นย่อยภายใต้กรอบการวิเคราะห์คำพ้องความหมายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และควรมีการศึกษาคำพ้องความหมายที่เป็นคำไม่แท้โดยเฉพาะ เพื่อพัฒนากรอบและประเด็นในการวิเคราะห์ความแตกต่างที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ต่อไป

นอกจากนี้ เนื่องจากคำพ้องแต่ละคำมีความแตกต่างในหลายด้านรวมกัน แต่ด้วยข้อจำกัดต่าง ๆ ในกระบวนการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน ตลอดจนขีดจำกัดในการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละครั้ง ทำให้ไม่สามารถอธิบายความแตกต่างทุกด้านได้ ดังนั้น การนำข้อมูลลักษณะความแตกต่างของคำพ้องมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนนั้น ควรมีการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นสำคัญและระดับความยากง่ายของความแตกต่างในแต่ละด้านอย่างเป็นระบบ เพื่อต่อยอดในการนำไปใช้พัฒนาการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

บรรณานุกรม

- สุพิชญา ชัยโชติรัตนันท์. (2558). การศึกษาข้อผิดพลาดการแปลภาษาไทยเป็นภาษาจีนของนักศึกษา สาขาวิชาภาษาจีนธุรกิจในมิติด้านไวยากรณ์. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 7(1), หน้า 116-126.
- หลิณ ฉายจวิน. (2561). การศึกษาความยากง่ายในการเรียนรู้การจำแนกความต่างคำความหมายใกล้เคียง ในภาษาจีนของนักศึกษาชาวไทยในแต่ละระดับ. วารสารจีนศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 11(1), หน้า 143-173.
- 池昌海. (1998). 五十年汉语同义词研究焦点概述. 杭州大学学报, 22 (2), pp. 59-64.
- 洪炜. (2012). 面向汉语二语教学的近义词研究综述. 华文教学与研究, 第 4 期, pp. 44-51.
- 洪炜. (2016). 近义词五种差异的习得难度考察. 华文教学与研究, 第 2 期, pp. 10-18.
- 李禄兴. (2014). 新 HSK5000 词分级词典 4~5 级. 北京: 北京语言大学出版社.
- 孟祥英. (199). 谈对外汉语教学中的近义词辨析. 天津师大学报, 第 3 期, pp. 72-76.
- 秀莲 (Chanicha Kidprasert). (2016). 泰国华语与汉语普通话书面语差异研究. 博士学位论文 汉语言文字学, 黑龙江大学.
- 杨寄洲, 贾永芬. (2003). 1700 对近义词语用法对比. (2014.9 重印). 北京: 北京语言大学出版社.
- 赵新, 洪炜, 张静静. (2014). 汉语近义词研究与教学. 北京: 商务印书馆.
- 赵新, 刘若云. (2005). 编写《外国人实用近义词词典》的几个基本问题. 辞书研究, 4, pp. 57-67.

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อผู้บกพร่องทางการได้ยิน จากอัตลักษณ์โรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์

The Creation of A Dance for The Deaf from Identities of Sot Suksa Debaratana School

วันที่รับบทความ: 29 ธันวาคม 2564

ณัฐพร เพ็ชรเรือง ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 14 เมษายน 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 18 เมษายน 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัย เรื่องการสร้างสรรค์นาฏศิลป์เพื่อผู้บกพร่องทางการได้ยินจากอัตลักษณ์โรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และสร้างสรรค์การแสดงจากอัตลักษณ์ของโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ โดยศึกษาข้อมูลทางด้านอัตลักษณ์ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ และภาษามือ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และสื่อสารสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า 1) อัตลักษณ์ของโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ แบ่งได้เป็นอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นภายนอก รับรู้ผ่านการมองเห็นอย่างเป็นรูปธรรม และอัตลักษณ์ของนักเรียน พบจุดเด่นทางด้านลักษณะนิสัย ความสามารถ และการใช้ภาษามือ และ 2) การออกแบบสร้างสรรค์การแสดงได้สร้างสรรค์ขึ้นทั้งสิ้น 7 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) แนวคิดการแสดง ช่วงที่ 1 อัตลักษณ์ภายนอก ช่วงที่ 2 อัตลักษณ์ของนักเรียน ช่วงที่ 3 ประโยชน์สุข (2) การคัดเลือกนักแสดง ใช้นักแสดงหญิงและชายที่มีทักษะนาฏศิลป์ไทยและเรียนรู้การใช้ภาษามือได้ (3) การออกแบบท่าทางทักษะนาฏศิลป์ไทย ภาษามือ ท่าทางในชีวิตประจำวัน และการเลียนแบบ (4) การออกแบบเพลง ใช้เครื่องดนตรีไทยผสมผสานกับเครื่องดนตรีตะวันตก และเสียงบรรยายจากธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับเรื่องราวในแต่ละช่วงการแสดง (5) การออกแบบเครื่องแต่งกาย นำอัตลักษณ์ภายนอก ประกอบไปด้วย สีและดอกไม้ประจำโรงเรียน สีของน้ำทะเลมาออกแบบเครื่องแต่งกาย (6) การออกแบบอุปกรณ์ เลือกใช้ดอกไม้ประดิษฐ์และโคมไฟกะลามะพร้าวที่เป็นผลิตภัณฑ์ของนักเรียน และ (7) การออกแบบพื้นที่การแสดงใช้พื้นที่การแสดงทั้งแบบสมมาตรและอสมมาตร โดยเน้นที่จุดกึ่งกลางของพื้นที่การแสดง

คำสำคัญ: นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ผู้บกพร่องทางการได้ยิน อัตลักษณ์ โรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์

¹ อาจารย์ ดร. ประจักษ์นาฏศิลป์และการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: nattaporn.p@dru.ac.th

The Creation of A Dance for The Deaf from Identities of Sot Suksa Debaratana School

Received: December 29, 2021

Nattaporn Petruang¹

Revised: April 14, 2022

Accepted: April 18, 2022

Abstract

This research the creation of a dance for the deaf from Sot Suksa Debaratana School has purposes to study the identities of the school, and to create the dances by using the identities. The data, the sign language and the identities of the school were studied by the data were collected from documents, observations, interviews and information communications. It was found as follows. Firstly, the identities of the school were divided into the external identities that were tangible and the students' identities. There were the outstanding characteristics in the terms of habits and sign language. Secondly there were seven components of the dances: 1) the concepts (Part 1 – the External Identities, Part 2 – the student Identities and Part 3–the Benefits); 2) Performer: the actors and the actresses with the Thai dancing skills and sign language; 3) the movements were designs by integrating the Thai dancing, the sign language, natural movements, the imitation; 4) the music were designed with the Thai music and Western music, natural sounds by focusing on the feelings of the song in each part of the shows; 5) the costumes were designed with the external identities including the colors and flowers of the school as well as the color of the seawater; 6) the props were designed with flowers and the coconut shells made by the students; and 7) the stage were designed with symmetry and asymmetry with emphasis at center of stage.

Keyword: creative dance, deaf, identity, Sot Suksa Debaratana school

¹ Dr., Lecturer in Dance and Drama, Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Dhonburi University
e-mail: nattaporn.p@dru.ac.th

บทนำ

โรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นโรงเรียนหนึ่งที่สอนผู้บกพร่องทางการได้ยิน และเป็นโรงเรียนที่ผู้สร้างสรรค์มีประสบการณ์ตรงจากการได้สนทนากับครูสอนนาฏศิลป์ ซึ่งพบว่าการแสดงนาฏศิลป์ที่ผ่านมาของโรงเรียนนั้นยังไม่มี การแสดงที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของโรงเรียน โดยผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการสะท้อนอัตลักษณ์ของโรงเรียนสามารถนำมาเป็นการแสดงประจำโรงเรียนได้ อีกทั้งผู้วิจัยได้สืบค้นการแสดงนาฏศิลป์ของโรงเรียน พบว่าการแสดงนาฏศิลป์ที่ถ่ายทอดผ่านผู้บกพร่องทางการได้ยินนั้นเป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทยและยังไม่มี การนำภาษามือเข้ามาร่วมแสดง เหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่าหากมีการนำภาษามือที่เป็นภาษาในการสื่อสารของนักเรียนในโรงเรียนมาผสมผสานกับนาฏศิลป์ไทยจะสามารถทำได้หรือไม่อย่างไร

ปัจจุบันมีบุคลากรทางการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เห็นความสำคัญเกี่ยวกับผู้บกพร่องทางการได้ยินมากยิ่งขึ้น นาฏศิลป์เป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาทางด้านร่างกายและจิตใจแก่ผู้บกพร่องทางการได้ยินได้ ดังที่ ระวีวรรณ วรณวิไชย กล่าวว่า “การแสดงนาฏศิลป์อาจเป็นกิจกรรมทางศิลปะแขนงหนึ่งที่สามารถช่วยส่งเสริมความสุขแก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินได้” (ระวีวรรณ วรณวิไชย, 2554, หน้า 2) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาประสบการณ์ส่วนตัวทางด้านการเป็นอาจารย์สอนนาฏศิลป์ และการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ จึงเห็นความสำคัญของนาฏศิลป์ที่เป็นศาสตร์ทางด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและการสื่อความหมายผ่านท่าทาง ผู้วิจัยจึงนำองค์ความรู้ทางด้านนาฏศิลป์มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อยอดผลงานนาฏศิลป์กับการสื่อสารภาษามือของผู้บกพร่องทางการได้ยินเข้าไว้ด้วยกัน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะศึกษาอัตลักษณ์ของโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และนำมาสู่การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์เพื่อผู้บกพร่องทางการได้ยิน งานสร้างสรรค์ชุดนี้จึงเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านนาฏศิลป์กับการใช้ภาษามือของผู้บกพร่องทางการได้ยิน โดยผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะสามารถเป็นแนวทางในการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ให้แก่ครูผู้สอนนาฏศิลป์ของโรงเรียนโสตศึกษาในทุกภูมิภาค และจะสามารถเป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจนำไปต่อยอด พัฒนา และสร้างสรรค์ผลงานทางด้านอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและสร้างสรรค์การแสดงจากอัตลักษณ์ของโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินงานวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ครูโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ เป็นผู้มีประสบการณ์ทางด้านการสอนแก่ผู้บกพร่องทางการได้ยิน โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลจากการที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียนและนักเรียน
2. นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ โดยเป็นผู้ให้ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานวิจัยและการสร้างสรรค์การแสดงชุดนี้
3. นักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ เป็นผู้ร่วมประเมินผลงานการแสดง

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพและงานวิจัยสร้างสรรค์ฉบับนี้ ประกอบไปด้วย แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) พร้อมทั้งสื่อสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการแสดงนาฏศิลป์สร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับผู้บกพร่องทางการได้ยินและแบบประเมินความพึงพอใจของการแสดง ตลอดจนประสบการณ์ส่วนตัวของผู้วิจัย โดยนำประสบการณ์ส่วนตัวมาเป็นเครื่องมือในการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. การสำรวจข้อมูลเชิงเอกสารจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย และบทความทางวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้บกพร่องทางการได้ยิน อัตลักษณ์ การสื่อสารภาษามือ และการสร้างงานนาฏศิลป์
2. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม
3. การสัมภาษณ์ครูประจำโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์
4. สื่อสารสนเทศ โดยศึกษาผลงานการแสดงนาฏศิลป์จากสื่อออนไลน์ที่มีความเกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์สร้างสรรค์หรือการแสดงของผู้บกพร่องทางการได้ยิน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามจากการสังเกตการณ์และสื่อสารสนเทศ เพื่อหาอัตลักษณ์ประจำโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ และนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ โดยถ่ายทอดอัตลักษณ์ผ่านการออกแบบองค์ประกอบของการแสดง

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานและการพัฒนาผลงาน

ผู้วิจัยมีกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานและการพัฒนาผลงาน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร จากหนังสือ บทความทางวิชาการ งานวิจัย การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และสื่อสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยได้การออกแบบข้อคำถามและได้ดำเนินการให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์เป็นผู้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อคำถามการสัมภาษณ์
3. ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
4. ดำเนินการขอเข้าสัมภาษณ์ ครูประจำโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์

5. นำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ มาตรวจสอบข้อมูลให้มีความถูกต้องและเที่ยงตรง ตลอดจนวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้น เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์

6. ดำเนินการทดลองออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

7. ส่งผลงานการแสดงให้ครูประจำโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ตรวจสอบทางด้านการใช้ภาษามือและนำมาปรับปรุงแก้ไข พัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ รวมทั้งให้ครูและนักเรียนประจำโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ร่วมกันประเมินการแสดงอีกครั้งหนึ่ง

8. เผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ และถ่ายทอดองค์ความรู้ของงานวิจัยสู่สาธารณชน

9. เผยแพร่บทความวิจัยในวารสารระดับชาติ และจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

10. มอบรายงานวิจัยให้แก่โรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้โรงเรียนฯ ได้นำองค์ความรู้นี้ไปต่อยอดและพัฒนาต่อไป

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. อัตลักษณ์ของโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การศึกษาอัตลักษณ์ของโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์แห่งนี้ ผู้วิจัยได้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับโรงเรียนจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์เป็นสำคัญ สามารถวิเคราะห์อัตลักษณ์ได้ออกเป็น 2 ประเด็น คือ อัตลักษณ์ของโรงเรียน และอัตลักษณ์ของนักเรียน

อัตลักษณ์ของโรงเรียน เป็นอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นภายนอก เป็นสิ่งที่มองเห็นอย่างเป็นรูปธรรมสัมผัสด้วยการมองเห็น ได้แก่ สถานที่ตั้งของโรงเรียนที่อยู่ริมทะเล สีประจำโรงเรียน คือ สีม่วง ที่นำไปตกแต่งอาคารเรียน และดอกไม้ประจำโรงเรียน คือ ดอกเหลืองปรีดียาธร ซึ่งพบอยู่บริเวณโดยรอบของโรงเรียน

อัตลักษณ์ของนักเรียน เป็นอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนโรงเรียนแห่งนี้ ซึ่งพบจุดเด่นทางด้านลักษณะนิสัยของผู้ปกครองทางการได้ยินที่เป็นบุคคลที่มีสมาธิสูง มีความตั้งใจ อดทนต่อการเรียนรู้ และจุดเด่นทางด้านการสื่อสารที่มีการใช้ภาษามือในการสื่อสาร อีกทั้งทักษะความสามารถทางด้านการฝึกฝนอาชีพของผู้เรียนเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของนักเรียน จนนำความรู้ทางด้านทักษะนี้ไปช่วยเหลือชุมชนและสร้างเป็นอาชีพได้

2. การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากอัตลักษณ์ของโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถออกแบบสร้างสรรค์องค์ประกอบการแสดงได้ทั้งสิ้น 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1) แนวคิดการแสดง

การออกแบบแนวคิดการแสดง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์อัตลักษณ์ภายนอกและอัตลักษณ์ของนักเรียน ซึ่งการสร้างอัตลักษณ์ของนักเรียนได้พิจารณาถึงลักษณะนิสัยและการสร้างทักษะตามอัตลักษณ์

“มารยาทดี มีจิตสาธารณะ” คำขวัญ “เรียนดี มีวินัย ใฝ่รู้ สู่อาชีพ” และปรัชญาของโรงเรียน “ความอดทนนำมาซึ่งประโยชน์สุข” โดย พักตร์รำไพ เอกวรรณัง ครูสอนนาฏศิลป์ประจำโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ กล่าวว่า การสร้างสรรค์การแสดงก็ควรสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ อาจจะสะท้อนถึงการทำงานของตน กิจกรรมการเรียนการสอน การฝึกอาชีพ ซึ่งมารยาทดี อาจจะสะท้อนถึงกิริยามารยาท ส่วนมีจิตสาธารณะ อาจจะสะท้อนถึงการทำงานกับชุมชน (พักตร์รำไพ เอกวรรณัง, สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 8 พฤศจิกายน 2564)

จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ผู้วิจัยจึงจำแนกแนวความคิดการแสดงออกเป็น 3 ประเด็น คือ อัตลักษณ์ภายนอก อัตลักษณ์ของนักเรียน และการสร้างอาชีพซึ่งเป็นการสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนและตนเอง จึงนำมาสู่การกำหนดแนวความคิดการแสดงออกเป็น 3 ช่วงการแสดง ดังนี้

การแสดงช่วงที่ 1 อัตลักษณ์ภายนอก เป็นการนำเสนอให้เห็นถึงสถานที่ตั้งของโรงเรียนที่ตั้งอยู่บริเวณทะเล มีต้นสนริมทะเล และต้นเหลืองปรีดียาธรที่เป็นดอกไม้ประจำโรงเรียน

การแสดงช่วงที่ 2 อัตลักษณ์ของนักเรียน เป็นการนำเสนอถึงการใช้ภาษามือที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน

การแสดงช่วงที่ 3 ประโยชน์สุข เป็นการนำเสนอถึงผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการฝึกทักษะอาชีพมาสร้างสรรค์อย่างมีความสุข

2) การคัดเลือกนักแสดง

ผู้วิจัยได้พิจารณาทรัพยากรบุคคลที่เป็นนักศึกษาจากสาขาวิชานาฏศิลป์และการแสดง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี และทักษะความสามารถทางด้านนาฏศิลป์ไทยจากการฝึกปฏิบัติงานนาฏศิลป์ไทยต่าง ๆ เช่น เพลงช้า-เร็ว เพลงรำแม่บทเล็ก เพลงระบำมาตรฐาน เป็นต้น ส่งผลให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงทักษะทางด้านนาฏศิลป์ไทยของนักศึกษา รวมทั้งการพิจารณาทางด้านแนวคิดของการแสดงที่จะต้องประกอบด้วยนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย ดังนั้น จากการพิจารณาทรัพยากรบุคคล ทักษะความสามารถทางด้านนาฏศิลป์ไทย และแนวความคิดการแสดง ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกนักแสดงทั้งสิ้น 8 คน ประกอบไปด้วยนักแสดงหญิง 6 คน และนักแสดงชาย 2 คน ซึ่งนักแสดงกลุ่มนี้ไม่ใช่นักแสดงที่เป็นผู้บกพร่องทางการได้ยิน แต่เป็นเพียงตัวแทนของนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์เท่านั้น

3) การออกแบบท่าทาง

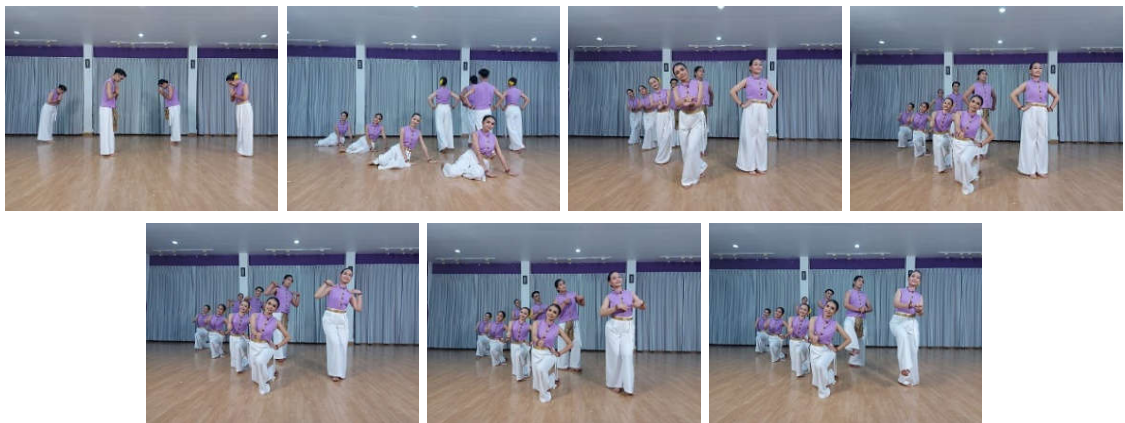
การออกแบบท่าทางในการแสดงนี้เป็นการนำทักษะทางด้านนาฏศิลป์ไทยเข้ามาบูรณาการกับภาษามือ โดยผู้วิจัยพิจารณาการเคลื่อนไหวภาษามือเป็นลำดับแรก หลังจากนั้นจึงนำนาฏยศัพท์ส่วนศีรษะและเท้าที่เป็นทักษะนาฏศิลป์ไทยมาใช้ในการออกแบบท่าทางให้สอดคล้องกับภาษามือ และมีการออกแบบท่าทางในลักษณะต่าง ๆ ในแต่ละช่วงการแสดง ดังนี้

การออกแบบท่าทางช่วงที่ 1 นำเสนอถึงบรรยากาศของโรงเรียนที่ประกอบไปด้วยทะเลและดอกเหลืองปรีดียาธร ซึ่งเป็นการออกแบบท่าทางที่เลียนแบบธรรมชาติและมีการใช้ภาษามือชื่อโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ เพื่อเป็นการกล่าวทักทายและยินดีต้อนรับ ดังภาพด้านล่างนี้

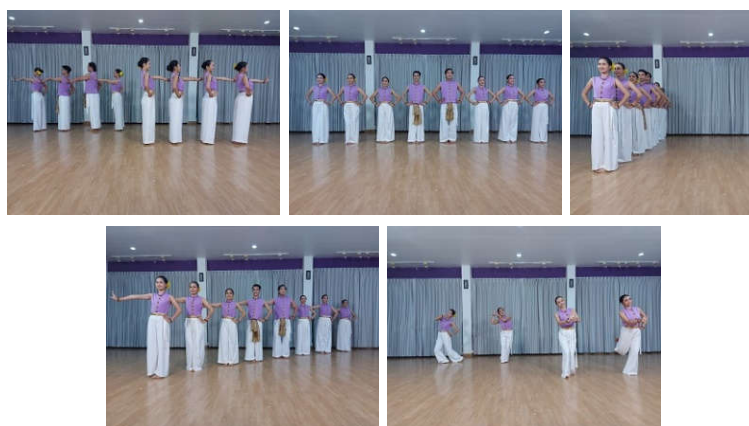

ภาพที่ 1 การออกแบบท่าช่วงที่ 1
ที่มา: ผู้วิจัย

การออกแบบท่าช่วงที่ 2 นำเสนอถึงอัตลักษณ์ของนักเรียน โดยนำอัตลักษณ์และคำขวัญของโรงเรียนมาวิเคราะห์ ซึ่งการออกแบบท่าทางประกอบไปด้วยการใช้ท่าทางในชีวิตประจำวัน เช่น การไหว้ การนั่งพับเพียบ และใช้การเลียนแบบลักษณะการเข้าแถว เพื่อสื่อถึงความเป็นระเบียบวินัย รวมทั้งมีการใช้ท่าภาษามือ “มารยาทดี มีจิตสาธารณะ” และ “เรียนดี มีวินัย ใฝ่รู้ สู่อาชีพ” ดังตัวอย่างนี้

ภาพที่ 2 การออกแบบท่าช่วงที่ 2 นำเสนอถึงมารยาทดี
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 3 การออกแบบท่าช่วงที่ 2 นำเสนอถึงความมีวินัย
ที่มา: ผู้วิจัย

การออกแบบท่าทางช่วงที่ 3 นำเสนอถึงโคมไฟกะลามะพร้าวเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทางโรงเรียนใช้ฝึกฝนสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้นักเรียน ลักษณะท่าทางการเคลื่อนที่ยังคงเป็นการใช้นาฏยศัพท์ทางด้านนาฏศิลป์ไทย เช่น การวิ่งสับเท้า การเอียงศีรษะ เป็นต้น และการเคลื่อนที่เลียนแบบ อักษรย่อของโรงเรียน คือ สศ.ทร. ซึ่งเปรียบเสมือนผลิตภัณฑ์ของโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตนแห่งนี้สามารถเป็นแสงสว่างสร้างคุณประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

ภาพที่ 4 การออกแบบท่าช่วงที่ 3
ที่มา: ผู้วิจัย

การออกแบบท่าทางในผลงานชุดนี้มีลักษณะออกแบบท่าทั้งสิ้น 4 ลักษณะ คือ ทักษะนาฏศิลป์ไทย ภาษามือ ท่าทางในชีวิตประจำวัน และการเลียนแบบ

4) การออกแบบเพลงประกอบการแสดง

การออกแบบเพลงประกอบการแสดงในผลงานการแสดงชุดนี้มีการใช้เครื่องดนตรีไทยซึ่งประกอบไปด้วยขิม ขลุ่ย ซออู้ ซอด้วง ฆ้องวง ระนาดเอก โทน และฉิ่ง มาเป็นพื้นฐานของการออกแบบเพลง พร้อมทั้งผสมผสานเครื่องดนตรีตะวันตก ได้แก่ ฮาร์พ โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงการแสดง

ช่วงที่ 1 เริ่มต้นด้วยเสียงคลื่นทะเลและสายลม หลังจากนั้นต่อยด้วยบรรเลงทำนองเพลงจากเครื่องดนตรีไทย บรรเลงในจังหวะเพลง 2 ชั้น อารมณ์เพลงสื่อถึงธรรมชาติของทะเลและความงามของดอกเหลืองปรีดียาธร

ช่วงที่ 2 ดนตรีไทยบรรเลงผสมผสานกับเสียงสังเคราะห์และการออกแบบเสียงจากโปรแกรมในคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ ได้เน้นเสียงกลองให้เป็นเสียงในการจบท่อนเพลง เพื่อในจังหวะเพลงฟังง่ายและสะดวกต่อการฟังสำหรับผู้ปกครองทางการได้ยินที่ยังพอได้ยินเสียงอยู่

ช่วงที่ 3 ดนตรีไทยบรรเลงผสมผสานกับเสียงสังเคราะห์และการออกแบบเสียงจากโปรแกรมในคอมพิวเตอร์ และยังเน้นเสียงกลองเช่นเดิม บรรเลงในจังหวะเพลงชั้นเดียว

การออกแบบเพลงข้างต้น ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความเหมาะสมกับเรื่องราวของการแสดงและคำนึงถึงผู้ปกครองทางการได้ยินตามที่มีการใช้เสียงกลองเข้ามาเป็นเสียงกำกับจังหวะ

5) การออกแบบเครื่องแต่งกาย

ผู้วิจัยนำสีม่วงที่เป็นสีประจำโรงเรียนมาออกแบบเสื้อ และนำดอกเหลืองปรีดียาธมาเป็นเครื่องประดับศีรษะนักแสดงหญิง อีกทั้งผู้วิจัยได้นำสีขาวใสของน้ำทะเลมารวมออกแบบกางเกงให้เป็นสีขาว ทั้งนี้ผู้วิจัยออกแบบเสื้อให้เป็นแขนสั้น เพื่อให้เกิดความสะดวกในการเคลื่อนไหวร่างกาย ส่วนลักษณะของขากางเกงที่มีความกว้างและยาวเป็นการผสมผสานกันทั้งกางเกงและกระโปรง ซึ่งนักแสดงทั้งชายและหญิงสามารถสวมใส่ได้อย่างไม่แบ่งแยก

6) การออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง

อุปกรณ์ประกอบการแสดงมีทั้งสิ้น 2 ชิ้น ประกอบไปด้วยดอกเหลืองปรีดียาธร และโคมไฟกะลามะพร้าว ซึ่งการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงนี้มี 2 ช่วงการแสดง คือ ช่วงที่ 1 นำเสนอถึงดอกเหลืองปรีดียาธร โดยให้นักแสดงเป็นผู้ถือดอกเหลืองปรีดียาธรและประกอบรูปทรงให้คล้ายคลึงกับเป็นต้นเหลืองปรีดียาธรให้มากที่สุด และมีการใช้อุปกรณ์ในช่วงที่ 3 ของการแสดงโดยนำโคมไฟกะลามะพร้าวมาเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง ซึ่งเป็นงานศิลปหัตถกรรมอย่างหนึ่งประจำโรงเรียนแห่งนี้ที่นักเรียนได้สร้างสรรค์ขึ้นมา ซึ่งการเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงผู้วิจัยได้คำนึงถึงการสะท้อน อัตลักษณ์ของโรงเรียนให้ชัดเจนมากที่สุด

7) การออกแบบพื้นที่การแสดง

ผู้วิจัยได้ยึดหลักการออกแบบพื้นที่การแสดงเป็นสี่เหลี่ยมหรือตามลักษณะเวทีแบบโพรซีนียม (proscenium stage) โดยออกแบบตำแหน่งแถวโวลากลากหลายรูปแบบ ซึ่งออกแบบพื้นที่การแสดงทั้งแบบสมมาตร อสมมาตร และมีการเน้นที่จุดกึ่งกลางพื้นที่การแสดง โดยผู้วิจัยออกแบบแถวการใช้พื้นที่ให้ครอบคลุมส่วนของพื้นที่แสดง เพื่อให้การแสดงนั้นเกิดความสมบูรณ์มากที่สุด

การอภิปรายผล

งานวิจัยฉบับนี้ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งสามารถอภิปรายผลของงานสร้างสรรค์ได้ดังนี้

1. **อัตลักษณ์ของโรงเรียนโสตรศึกษาเทพรัตน์** ผู้วิจัยแบ่งข้อมูลทางด้านอัตลักษณ์ออกเป็น 2 อัตลักษณ์ ได้แก่ อัตลักษณ์ภายนอกและอัตลักษณ์ของนักเรียน ซึ่งอัตลักษณ์ภายนอกเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น

จากสิ่งแวดล้อมโดยรอบของโรงเรียน ส่วนอัตลักษณ์ของนักเรียนนำเสนอถึงอัตลักษณ์ คำขวัญ และปรัชญาของโรงเรียน ซึ่งการเกิดอัตลักษณ์กับนักเรียนเกิดขึ้นจากการที่โรงเรียนเป็นผู้กำหนดสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดเป็นโครงสร้างทางวัฒนธรรมของโรงเรียน ทั้งนี้ วันเพ็ญ พุทธโกษา ครูประจำโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์แห่งนี้ ได้กล่าวว่า “โรงเรียนมีการเสริมสร้างอาชีพให้กับนักเรียน และได้พานักเรียนเข้าร่วมการแข่งขันต่าง ๆ ในระดับชาติ รวมถึงการประกวดมารยาทไทย ซึ่งได้รับรางวัลเช่นเดียวกันและยังสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียนทางด้านมารยาทดี” (วันเพ็ญ พุทธโกษา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 8 พฤศจิกายน 2564) อีกทั้ง บรรลือศักดิ์ แสงราม กล่าวว่า “ทางโรงเรียนมีการฝึกฝนจากการสร้างอาชีพให้นักเรียน เช่น การสร้างผลิตภัณฑ์โคมไฟจากกะลามะพร้าว ซึ่งกะลามะพร้าวเป็นวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อมีการสร้างผลิตภัณฑ์ขึ้นก็สามารถนำไปส่งขายในชุมชนหรือการจัดงานสินค้าเพื่อให้นักเรียนเกิดรายได้” (บรรลือศักดิ์ แสงราม, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 8 พฤศจิกายน 2564) จากการสัมภาษณ์ดังกล่าว สะท้อนได้ว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนได้ปลูกฝังให้นักเรียนผู้บกพร่องทางการได้ยินมีทักษะการใช้ชีวิตในสังคมและต้องเป็นผู้ที่มีทักษะสามารถประกอบอาชีพได้ สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน “...มีทักษะชีวิต และทักษะพื้นฐานด้านงานอาชีพ...” ซึ่งวิสัยทัศน์ได้เป็นสิ่งที่กำหนดคุณลักษณะของนักเรียนผ่าน อัตลักษณ์ คำขวัญ และปรัชญาของโรงเรียน ซึ่งการสร้างคุณลักษณะของนักเรียนที่เป็นผู้บกพร่องทางการได้ยินนี้คงไม่มีความแตกต่างจากโรงเรียนโสตศึกษาทั่วไปที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะทางอาชีพ สอดคล้องกับหลักสูตรการส่งเสริมศักยภาพผู้ดูแลคนพิการทางการได้ยินว่า “สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เช่น การศึกษาและประกอบอาชีพได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป” (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, ม.ป.ป., หน้า 4) ซึ่งครูผู้สอนเน้นการเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ให้ครอบคลุมในทุกด้าน เพื่อให้นักเรียนได้นำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตต่อไปในอนาคต

2. การสร้างสรรค์ผลงาน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลของโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์มาสร้างสรรค์ถ่ายทอดถึงอัตลักษณ์ตามองค์ประกอบของการแสดงทั้งสิ้น 7 องค์ประกอบการแสดง ซึ่งการนำเสนออัตลักษณ์ของโรงเรียนมีความเชื่อมโยงและมีความเอกเทศกันในบางองค์ประกอบ โดยอัตลักษณ์ที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ แนวคิดการแสดง เพลงประกอบการแสดง และการออกแบบอุปกรณ์ประกอบการแสดง อีกทั้งอัตลักษณ์ที่มีความเอกเทศ แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ การนำเสนอถึงอัตลักษณ์ภายนอกเพียงอย่างเดียว ได้แก่ การออกแบบเครื่องแต่งกาย และการนำเสนอถึงอัตลักษณ์ของนักเรียนเพียงอย่างเดียว ได้แก่ การคัดเลือกนักแสดง และการออกแบบท่าทาง ส่วนการออกแบบพื้นที่การแสดงนั้น ผู้วิจัยไม่ได้นำเสนอถึงอัตลักษณ์ แต่เป็นการออกแบบให้เหมาะสมโดยใช้การจัดวางองค์ประกอบศิลป์ตามทฤษฎีทัศนศิลป์ ซึ่งให้ความสำคัญกับความสมดุลในแบบสมมาตรและอสมมาตร และเน้นจุดเด่นตรงจุดกึ่งกลางของพื้นที่การแสดง อย่างไรก็ตามการสร้างสรรคการแสดงที่สะท้อนอัตลักษณ์มักมีความเชื่อมโยงสอดคล้องกัน โดยเริ่มจากการกำหนดแนวคิดการแสดง ดังที่ สุนันทา เกตุเหล็ก ได้อธิบายถึงการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยอนุรักษ์ ฉุยฉายธนบุรี ไว้ว่า “...ถ่ายทอดอัตลักษณ์ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีผ่านการแสดงนาฏศิลป์ไทย จากการสร้างสรรค์นี้มีหลักสำคัญในการวางกรอบแนวคิดของการแสดงและเลือกสรรจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกัน...” (สุนันทา เกตุเหล็ก,

2561, หน้า 76) ดังนั้น การกำหนดหรือวางกรอบแนวคิดการแสดงจึงเป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์องค์ประกอบทางด้านอื่น ๆ ให้สมบูรณ์ต่อไป

ทั้งนี้ การสร้างสรรค์การแสดงชุดนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองการนำทักษะนาฏศิลป์ไทยมาบูรณาการร่วมกับภาษามือ โดยเริ่มทดลองจากการนำภาษามือที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์มานำเสนอ ซึ่งจากการสร้างงานลักษณะนี้ยังไม่มีปรากฏในโรงเรียนแห่งนี้ ดังที่ วราภรณ์ จิงสุวดี ผู้อำนวยการโรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ ได้กล่าวว่า “หากมีการนำภาษามือที่เป็นอัตลักษณ์ ปรัชญา คำขวัญของโรงเรียนมาผสมผสานกับการแสดงยังไม่มีใครเคยสร้างมาก่อน แต่หากสามารถสร้างสรรค์ได้จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้กับการแสดง” (วราภรณ์ จิงสุวดี, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 8 พฤศจิกายน 2564) อย่างไรก็ตามการนำภาษามือที่มาใช้ในครั้งนี้เป็นเพียงภาษามือที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน หากมีการนำภาษามือมาสื่อสารเรื่องราวของนักเรียน อาจส่งผลให้การแสดงนี้สามารถนำภาษามือมาออกแบบการแสดงให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การแสดงในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการให้ครูและนักเรียนร่วมกับประเมินความพึงพอใจของการแสดง ซึ่งผู้ประเมินประกอบไปด้วย ผู้บริหารและครูชำนาญการ จำนวน 12 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 63.16 จากทั้งหมดจำนวน 19 ท่าน และนักเรียน จำนวน 30 คนคิดเป็นร้อยละ 51.72 จากทั้งหมดจำนวน 58 คน (อ้างอิงข้อมูลจากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษาปีการศึกษา 2563) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ลำดับ	หัวข้อรายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ (คะแนนเต็ม 5)
1	ความเหมาะสมทางด้านการสื่อสารเรื่องราวจากอัตลักษณ์โรงเรียนฯ	4.66
2	นักแสดงมีทักษะความสามารถและการสื่อสารอารมณ์การแสดงได้เป็นอย่างดี	4.69
3	การออกแบบลีลานาฏศิลป์และการเคลื่อนไหวมีความเหมาะสมกับเรื่องราวการแสดง	4.69
4	เพลงประกอบการแสดงมีความสอดคล้องกับเรื่องราว และการเคลื่อนไหว	3.85
5	การออกแบบเครื่องแต่งกายมีความเหมาะสมกับเรื่องราวการแสดง	4.69
6	การใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงมีความเหมาะสมกับเรื่องราวการแสดง	4.69
7	การแปรแถวหรือการใช้พื้นที่การแสดง ความหลากหลายและเหมาะสม	4.64
8	ภาพรวมในการออกแบบองค์ประกอบของ การแสดงมีความเหมาะสมสอดคล้องกัน	4.78
9	การแสดงสามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม	4.80
10	สามารถนำไปเป็นแบบอย่างในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์เพื่อผู้บกพร่องทางการได้ยินต่อไปได้	4.83

จากการประเมินความพึงพอใจต่อการแสดงสรุปได้ว่า ครูและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อองค์ประกอบของการแสดงในระดับมากที่สุด แต่เพลงประกอบการแสดงมีระดับที่ไม่สูงมากนักเมื่อเทียบกับองค์ประกอบทางด้านอื่น เนื่องจากนักเรียนที่เป็นผู้บกพร่องทางการได้ยินไม่สามารถฟังเสียงเพลงได้นั่นมากนัก จึงส่งผลให้ระดับความพึงพอใจเฉลี่ยอยู่ที่ 3.85 อย่างไรก็ตามการแสดง

ครั้งนี้ มีการใช้ภาษามือเข้ามาประกอบการแสดง ซึ่งเหมาะสมกับผู้ชมที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและบุคคลปกติทั่วไปได้ เนื่องจากผู้ชมที่มีความบกพร่องทางการได้ยินสามารถรับรู้การแสดงผ่านท่าทางและภาษามือ ส่วนบุคคลทั่วไปสามารถรับฟังเพลงประกอบการแสดงไปพร้อมกันได้ ทั้งนี้ งานวิจัยฉบับนี้สามารถเป็นแนวทางให้แก่ครูผู้สอนนาฏศิลป์และผู้สนใจสามารถนำข้อมูลไปพัฒนาและต่อยอดในประเด็นอื่น ๆ และนำไปสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ในมิติต่าง ๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์นี้เป็นการสะท้อนถึงอัตลักษณ์โรงเรียนเพียงเท่านั้น ซึ่งหากมีการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับผู้บกพร่องทางการได้ยินในประเด็นอื่น ๆ จะสามารถช่วยส่งเสริมและสร้างคุณค่าให้กับผู้พิการในสังคมไทยมากยิ่งขึ้น
2. หากมีการใช้ภาษามือมาบูรณาการร่วมกับการเคลื่อนไหวทางด้านนาฏศิลป์ในรูปแบบต่าง ๆ และมีการสร้างสรรค์การแสดงที่เกี่ยวข้องกับผู้บกพร่องทางการได้ยินหรือผู้พิการประเภทต่าง ๆ จะเป็นการต่อยอดและพัฒนาวงการวิชาชีพทางด้านนาฏศิลป์ให้ยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการสร้างสรรคนาฏศิลป์เพื่อผู้บกพร่องทางการได้ยินจากอัตลักษณ์โรงเรียนโสตศึกษาเทพรัตน์ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) แผนงานการส่งเสริมงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสรรพศาสตร์ กลุ่มสร้างสรรค์วิชาการงานศิลป์

บรรณานุกรม

- ระวีวรรณ วรณวิไชย. (2554). **นาฏยศิลป์เพื่อเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน**. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). **หลักสูตรการส่งเสริมศักยภาพผู้ดูแลคนพิการทางการได้ยินเฉพาะคนหูหนวกและคนหูตึง**.
- สุนันทา เกตุเหล็ก. (2561). การสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทยเชิงอนุรักษ์ : อยุธยาธนบุรี. **วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 5(1), หน้า 69-77.

พัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก: “ครุฑานุกภาพ”

The Progression of Drama Puppet Performance: Krutthanuphap (The Power of Garuda)

วันที่รับบทความ: 25 มกราคม 2565

ชนากานต์ สุรพนาวัลย์เวช ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 3 มีนาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 25 มีนาคม 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และพัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงละครหุ่นละครเล็ก ชุด ครุฑานุกภาพ ของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมกับนักวิชาการด้านศิลปะการแสดงไทย และบุคคลในคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก จากนั้นนำข้อมูลมาสังเคราะห์ด้วยวิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์) เป็นคณะหุ่นละครเล็กที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน สืบทอดมาจากนายแกร ศัพทวณิช นายทองอยู่ และนางหยิบ ศัพทวณิช หลังจากนั้นคือ นายสาคร ยังเขียวสด จนมาถึงในยุคปัจจุบันผู้ที่สืบทอด ได้แก่ นายพิสูตร และนายสุรินทร์ ยังเขียวสด ทายาทของนายสาคร ภายใต้ชื่อคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีการพัฒนารูปแบบการแสดงหุ่นละครเล็กให้มีความร่วมสมัย โดยการแสดงชุดครุฑานุกภาพนั้น ได้มีการสร้างสรรค์การแสดงโดยพัฒนาแนวคิด รูปแบบและองค์ประกอบแสดงในด้านต่าง ๆ ได้แก่ บทละคร ลักษณะหุ่น เครื่องแต่งกาย ดนตรีที่ใช้ในการแสดง ฉาก เทคนิคในการแสดง และการออกแบบท่าทำให้มีความร่วมสมัยตามแบบฉบับของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก

คำสำคัญ: หุ่นละครเล็ก การแสดงหุ่นละครเล็ก คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก ครุฑานุกภาพ

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
e-mail: amcnk.s@gmail.com

The Progression of Drama Puppet Performance: Krutthanuphap (The Power of Garuda)

Received: January 25, 2022

Chanakarn Surapanawanvech ¹

Revised: March 3, 2022

Accepted: March 25, 2022

Abstract

This qualitative research aims to study the background and the progression of drama puppet performance, as well as its patterns and components in the performance in the episode of Krutthanuphap (The Power of Garuda) by Traditional Thai Puppet Theatre (Joe Louis). Research tools were interview forms and participatory observation, conducting together with Thai Performing Arts scholars as well as the workers from Traditional Thai Puppet Theatre (Joe Louis). Data analysis was conducted by inductive conclusion. The result revealed that Traditional Thai Puppet Theatre (Joe Louis) has long been a renowned puppet theatre until the present, succeeded from Mr. Grae Suptawanich, Mr. Tongyoo Suptawanich, and Mrs. Yhib Suptawanich to Mr. Sakorn Yangkeawsod, Mr. Pisutr Yangkeawsod, and Mr. Surin Yangkeawsod (the current successors of Mr. Sakorn Yangkeawsod) under the brand of Traditional Thai Puppet Theatre (Joe Louis). The puppet performances have been contemporarily improved. Krutthanuphap (The Power of Garuda) was regarded as an example that portrayed many aspects of the performance such as concept, patterns, and performance components. These included drama lyrics, puppet features, costumes, music, scene, performance techniques, and choreography to preserve the contemporary concept of the Traditional Thai Puppet Theatre (Joe Louis).

Keywords: drama puppet, drama puppet performance, Traditional Thai Puppet Theatre (Joe Louis), Krutthanuphap (The Power of Garuda)

¹ Master degree student in Thai Drama, Bunditpatanasilpa Institute.
e-mail: amcnk.s@gmail.com

บทนำ

หุ่น ตามความหมายของพจนานุกรมแห่งราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง รูปตุ๊กตา, รูปที่จำลองจากของจริง, ชื่อการเล่นมหรสพที่ใช้หุ่นแสดงเป็นเรื่องราว (จำนง ทองประเสริฐ, 2518, หน้า 433) หุ่นจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของการสื่อสาร การถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ในรูปแบบการแสดงโดยใส่อารมณ์ความรู้สึกลงไปในตัวหุ่นผ่านการชักเชิดให้เสมือนมีชีวิตและจิตวิญญาณ

การแสดงหุ่นได้ปรากฏเป็นการแสดงมหรสพในงานฉลองและสมโภชทั้งในพิธีหลวง เช่น งานออกพระเมรุมาศ และในพิธีราษฎร์ต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นการแสดงมหรสพในพระราชพิธีที่สำคัญของไทย และสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน เมื่อหุ่นมีวิวัฒนาการตามยุคสมัย ทั้งยังผ่านช่วงเวลาที่ยาวนานทำให้เกิดการพัฒนาศิลปะหุ่น โดยเริ่มจาก “หุ่นหลวง” เป็นหุ่นที่มีการใช้การชักสายใยจากด้านล่าง เล่นในงานพระราชพิธีที่สำคัญต่าง ๆ “หุ่นวังหน้า” หรือ “หุ่นเล็ก” ของกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญสถานมงคลมีลักษณะคล้ายหุ่นหลวงแต่มีขนาดเล็กกว่า จวบจนมีศิลปะหุ่นจากต่างประเทศ ได้แก่ หุ่นจีน หุ่นพม่า หุ่นฝรั่ง เริ่มเข้ามามีอิทธิพลทำให้ศิลปะหุ่นเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ดังเช่น หุ่นกระบอกพัฒนามาจากหุ่นไหหลำของจีน ลักษณะคือ มีหัวหุ่นเป็นแกนไม้สำหรับถือ และมีผ้าถุงคลุมลงมาแทนเครื่องแต่งกาย ไม่มีส่วนขา นอกจากนี้ ยังเกิด “หุ่นละครเล็ก” ที่พัฒนามาจากหุ่นหลวงปรับรูปแบบการเชิดโดยใช้ผู้เชิด 2-3 คนต่อหุ่น 1 ตัว จากเดิมที่ใช้ผู้เชิด 1 คนต่อหุ่น 1 ตัว

หุ่นละครเล็ก ถือว่าเป็นมหรสพอีกประเภทหนึ่ง มีเอกลักษณ์อยู่ที่ลีลาการเคลื่อนไหวเสมือนหุ่นมีชีวิต ใช้ผู้เชิด 2-3 คน ผู้ให้กำเนิดการแสดงหุ่นละครเล็กคนแรก คือ นายแกร ศัพทวนิช โดยสร้างขึ้นเพื่อเลียนแบบให้เหมือนหุ่นหลวง แต่เนื่องด้วยหุ่นหลวงมีสายใยมาก จึงดัดแปลงให้สายใยน้อยลง ทำให้ต่างกันตรงกลไกการบังคับหุ่นและลีลาการเชิดหุ่น (สน สีมাত্রัง, เยาวนุช เวชศรีภาดรา และพัชร ศกศวัตเมฆินทร์, 2540, หน้า 21) ผู้ที่สืบทอดการแสดงหุ่นของนายแกรต่อมาคือ นายทองอยู่ และนางหยิบ ศัพทวนิช ทายาท และสละของนายแกร หลังจากนั้นไม่นานนายสาคร ยังเขียวสด ซึ่งเป็นหลานศิษย์ภายในคณะก็ได้รับสืบทอดหุ่นละครเล็กต่อจากนางหยิบ จนมาถึงผู้สืบทอดการแสดงหุ่นละครเล็กในยุคปัจจุบัน ได้แก่ ทายาทนายสาคร ภายใต้ชื่อนคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก (โจหลุยส์) ดูแลโดยนายพิสูตร ยังเขียวสด และนายสุรินทร์ ยังเขียวสด

คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กในปัจจุบันได้พัฒนารูปแบบการแสดงให้เกิดความทันสมัยและสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น มีการปรับโครงสร้างตัวหุ่นให้มีความสมส่วนทั้งทางด้านองค์ประกอบในการแสดงต่าง ๆ เช่น ด้านเครื่องแต่งกายตัวหุ่นที่มีความประณีตในการปักลายให้ละเอียดมากขึ้น การเขียนลายของหน้าหุ่นมีการเขียนลายตามลักษณะของภาพวาดลายไทย (ผกามาศ จิรจารุภัทร, 2550, หน้า 92) นอกจากนี้ ยังพัฒนาเรื่องของเทคนิคฉาก แสง สี เสียงที่ใช้ในการแสดง โดยมีการสร้างฉากและอุปกรณ์ขึ้นมาใหม่ให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับการแสดง เห็นได้จากการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เช่น ชุดกุมารวาท: ตำนานพระราหู ชุดกำเนิดพระคเณศ และชุดครุฑาภาพ เป็นต้น

โดยในกระบวนการสร้างงานของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก ชุดครุฑาภาพนั้น มีพัฒนาการทางด้านการแสดงจากการสร้างสรรค์การแสดงหลายชุด ได้แก่ การแสดงหุ่นละครเล็ก ชุดครุฑยุดนาค ชุดกวนเกษียรสมุทร ชุดกุมารวาท: ตำนานพระราหู และพัฒนามาจนเป็นการแสดงหุ่นละครเล็กชุด

ครุฑานุภาพ จัดแสดงด้วยระบบแสงสีโดยใช้เทคโนโลยีไฮโลแกรมเข้ามาผสมผสานกับศิลปะหุ่นไทย นับว่า คณะนาฏยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มีการพัฒนารูปแบบและองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของการแสดงให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ผู้วิจัยจึงจัดทำวิจัยเรื่อง พัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก: “ครุฑานุภาพ” เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา พัฒนาการ รูปแบบและองค์ประกอบของการแสดงหุ่นละครเล็ก คณะนาฏยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในชุด ครุฑานุภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เกิดเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและเผยแพร่แก่ผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องการแสดงหุ่นละครเล็ก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาและ พัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก คณะนาฏยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. วิเคราะห์รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงละครหุ่นละครเล็ก ชุด ครุฑานุภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการใช้เครื่องมือ มีรายละเอียดการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลการวิจัยโดยการลงพื้นที่สัมภาษณ์บุคคลรวมทั้งสิ้น 10 คน ได้แก่ นักวิชาการด้านศิลปะการแสดง จำนวน 2 ท่าน บุคคลในคณะนาฏยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 3 คน ได้แก่ ทายาทผู้สืบทอด หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ภายในคณะ และผู้เกี่ยวข้องกับคณะนาฏยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ นักแสดง นักดนตรี ผู้ช่วยด้านเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ นักวิชาการด้านศิลปะการแสดง บุคคลในคณะนาฏยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้เกี่ยวข้องกับคณะนาฏยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยกำหนดคำถามโดยใช้คำถามปลายเปิดเรื่องเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา รูปแบบและองค์ประกอบในการแสดงหุ่นละครเล็กคณะนาฏยศาสตร์และสังคมศาสตร์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มประชากรด้วยแบบสัมภาษณ์เรื่องประวัติความเป็นมา พัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก รวมไปถึงรูปแบบและองค์ประกอบการแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพ โดยใช้วิธีการนัดหมายก่อนการสัมภาษณ์ การชักถามประกอบกับ การอัดบันทึกเทป

การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล ซึ่งคำถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นคำถามปลายเปิด ดังนี้

- 3.1 ด้านประวัติความเป็นมาของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก
 - คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กมีประวัติความเป็นมาอย่างไร
 - คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กมีผู้ใดสืบทอด อย่างไร
 - คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กมีลักษณะการสืบทอดการแสดงอย่างไร
- 3.2 ด้านแนวคิดและพัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพ
 - การแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพมีพัฒนาการอย่างไร
 - แนวคิดในการสร้างงานชุด ครุฑานุภาพเป็นอย่างไร
- 3.3 ด้านรูปแบบและองค์ประกอบการแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพ
 - การแสดงครุฑานุภาพมีรูปแบบการแสดงเป็นอย่างไร
 - การแสดงครุฑานุภาพมีองค์ประกอบในการแสดงอย่างไร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล นำมาสรุปผลการวิจัยโดยใช้วิธีการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic induction) และนำเสนอผลการวิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก

ประวัติการแสดงหุ่นละครเล็กเริ่มต้นมาจากนายแกร ศัพทวนิช ชาวตลาดหัวรอ เกิดในจังหวัดอยุธยา ช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 ได้ฝึกหัดวิชานาฏศิลป์กับคณะละครของพระยาเพชรภูยา ภายหลังจึงหัดเป็นตัวนายโรงในคณะของพระยาบำเรอศักดิ์ (ดิศ) ซึ่งเป็นเจ้าคุณตาของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (นาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก, 2550, หน้า 58) ต่อมาได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ในวังวรดิศ ด้วยประสบการณ์การแสดงและเป็นผู้ที่มีความผูกพันกับการแสดงนาฏศิลป์ คลุกคลีอยู่ในวัง ได้เห็นหุ่นหลวงและหุ่นวังหน้า (หุ่นเล็ก) ของกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญสถานมงคล นายแกรจึงได้คิดประดิษฐ์หุ่นขึ้น โดยพยายามทำให้เหมือนหุ่นหลวงและหุ่นวังหน้ามากที่สุด มีการปรับเปลี่ยนกลไกสายชักใยให้ลดลงเพื่อความง่ายต่อการชักเชิด และเมื่อสร้างเสร็จก็นำออกแสดงเพื่อให้เจ้านายในวังวรดิศทอดพระเนตร กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดชได้มีโอกาสทอดพระเนตรจึงได้ทรงตั้งชื่อการแสดงหุ่นประเภทนี้ว่า “หุ่นละครเล็ก” ต่อมานายแกรก็รับแสดงในงานทั่วไปและตั้งชื่อคณะว่า “ละครเล็กครูแกร” เมื่อนายแกรถึงแก่กรรม ผู้สืบทอดหุ่นละครเล็กของนายแกรในเวลาต่อมาคือ นายทองอยู่ และนางหยิบศัพทวนิช บุตรชาย และลูกสะใภ้

ภาพที่ 1 หุ่นหลวง หุ่นเล็ก และหุ่นละครเล็ก
ที่มา: ผู้วิจัย

การแสดงหุ่นในยุคนางหยิบก็ได้มีการนำออกแสดงโดยเป็นหุ่นเดิมของนายแกรที่ไม่ได้มีการปรับปรุงในส่วนใด ซึ่งได้รับความนิยมน้อยกว่าในยุคของนายแกร อีกทั้งผู้เชิดส่วนมากก็มีอายุมากและเสียชีวิตไป จึงเลิกแสดงเมื่อประมาณปี พ.ศ.2510 และเนื่องด้วยลูกหลานในตระกูลศัพทวนิชไม่สนใจที่จะสืบทอดหุ่นละครเล็กต่อ นางหยิบจึงมอบหุ่นละครเล็กชุดนี้ให้แก่นายสาคร ยังเขียวสดซึ่งเป็นหลานศิษย์ของนายแกร ให้เป็นผู้สืบทอดการแสดงหุ่นละครต่อมา

นายสาคร ยังเขียวสดได้พัฒนาการแสดงหุ่นละครเล็กขึ้นอีกครั้ง โดยการก่อตั้งคณะขึ้นด้วยความกตัญญูต่อครูอาจารย์ที่มีปณิธานแน่วแน่ในการสืบทอดศิลปะการแสดงหุ่นไว้ไม่ให้สูญหาย นายสาครได้รับการถ่ายทอดวิชานาฏศิลป์ และได้ซึมซับการแสดงหุ่นละครเล็กมาตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อนางหยิบได้มอบหุ่นแก่นายสาคร หุ่นที่ได้รับมานั้นมีความเก่าและเสื่อมโทรมมาก เครื่องแต่งกายมีความทรุดโทรม จึงไม่เหมาะสมกับการนำมาจัดแสดง ได้แต่เก็บรักษาไว้ที่บ้านเป็นเวลาประมาณ 3 ปี ต่อมาทางบริษัท เมืองโบราณ จำกัด ได้มาติดต่อขอซื้อหุ่นกับนายสาคร เพื่อนำไปจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ในที่สุดนายสาครก็ได้มอบหุ่นที่เป็นสมบัติของนายแกรให้แก่พิพิธภัณฑ์เมืองโบราณนำไปจัดแสดงเพื่อเป็นอนุสรณ์จนถึงปัจจุบัน หลังจากนั้นนายสาครก็ได้ริเริ่มพัฒนางานการแสดงหุ่นละครเล็ก โดยมีการพัฒนาหุ่นละครเล็กของนายแกร มีการซ่อมแซมปรับปรุงและสร้างชิ้นใหม่นำออกแสดงครั้งแรกในงานเทศกาลท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ณ สวนอัมพร โดยใช้นามคณะว่า “หุ่นละครเล็กคณะสาครนาฏศิลป์ ละครเล็กหลานครูแกร” ซึ่งมีแนวคิดที่ต้องการให้ประชาชนรู้จักการแสดงหุ่นละครเล็ก อีกทั้งยังเป็นการระลึกถึงพ่อครูแกร ศัพทวนิช ผู้ให้กำเนิดหุ่นละครเล็กคนแรกอีกด้วย (ผกามาศ จิรจารุภัทร, 2550, หน้า 58) การแสดงหุ่นละครเล็กของนายสาครเมื่อได้นำออกแสดง ปรากฏว่าเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมเป็นอย่างมาก นับเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กให้กลับมาเป็นที่รู้จักอีกครั้ง (นาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก, 2550, หน้า 83) และด้วยความสามารถ ความมุ่งมั่นของนายสาคร ในการที่จะสืบสาน ต่อยอด และฟื้นฟูศิลปะแขนงการแสดงหุ่นละครเล็กให้คงอยู่ในสังคมไทย พัฒนาให้เป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติ ส่งผลให้นายสาคร ยังเขียวสดได้รับยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หุ่นละครเล็ก) ในปี พ.ศ. 2539 นับว่าเป็นรางวัลแห่งความภาคภูมิใจของครอบครัว ยังเขียวสดเป็นอย่างมาก นายสาครถึงแก่กรรมลงด้วยโรคปอดและไตวายเฉียบพลัน เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 ทำให้หุ่นละครเล็กถูกสืบทอดมายังทายาทของนายสาคร ได้แก่ นายพิสูตร

และนายสุรินทร์ ยังเขียวสด ซึ่งได้รับการถ่ายทอดศิลปะการแสดงโขนละครและการเชิดหุ่น รวมทั้งความรู้ทางด้านศิลปะการทำหัวโขนจากนายสาคร ถือว่าเป็นผู้ที่คลุกคลีและเป็นผู้ช่วยของนายสาครมาโดยตลอด เป็นผู้ดำเนินงานต่อจนมาถึงในปัจจุบัน ทั้งยังเป็นผู้ขับเคลื่อนให้การแสดงหุ่นละครเล็กในปัจจุบันมีความทันสมัย โดยมีการพัฒนาปรับปรุงทั้งทางด้านตัวหุ่น และการแสดงให้ยังคงอยู่คู่กับสังคมไทยสืบไป นอกจากนี้ ยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อ “คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก” เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2547 และยังทรงประทานพระกรุณาธิคุณรับเป็นองค์อุปถัมภ์อีกด้วย

สรุปได้ว่าผู้ริเริ่มการแสดงหุ่นละครเล็ก ได้แก่ นายแกร ศัพทวณิช โดยพัฒนามาจากหุ่นหลวงหรือหุ่นวังหน้า มีการปรับกลไกการชักใยของหุ่นให้ง่ายขึ้น ไม่ซับซ้อนเหมือนหุ่นหลวง นำออกแสดงตามงานต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ต่อมานางหยิบเป็นผู้ดูแลคณะหุ่นต่อจนมาถึงช่วงของนายสาคร ยังเขียวสด ซึ่งเป็นหลานศิษย์ที่เคยอยู่ในคณะได้มาดูแลต่อ และปรับปรุงเทคนิคกลไกการเชิดหุ่น รวมถึงพัฒนาตัวหุ่นให้กลับมาสมบูรณ์หลังจากที่หุ่นมีความชำรุดทรุดโทรมจนไม่สามารถนำออกแสดงได้ รู้จักกันในนาม “โจหลุยส์” และมีผู้คอยช่วยเหลือในขณะที่ยนายสาครยังดูแลคณะอยู่ ได้แก่ ทายาทของนายสาคร คือนายพิสูตร และนายสุรินทร์ ยังเขียวสด หลังจากนายสาครเสียชีวิตลงก็ได้เป็นผู้สืบทอดต่อ ในนามคณะ “นาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก” จนถึงปัจจุบัน

2. แนวคิดและพัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก ชุด ครุฑานุภาพ

2.1 แนวคิดในการสร้างงาน

คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กมีแนวคิดที่จะสร้างการแสดงที่เกี่ยวกับพญาครุฑ เพื่อนำเสนอถึงพลังอำนาจและความเด็ดเดี่ยวของพญาครุฑ จนกลายมาเป็นสัญลักษณ์ประจำแผ่นดินไทย จึงเริ่มต้นโดยการจัดแสดงในลักษณะเป็นชุดเป็นตอนสั้น ๆ ได้แก่ ครุฑยุดนาค คือเป็นลักษณะการแสดงเบ็ดเตล็ดออกแสดงตามงานต่าง ๆ ต่อมาทางคณะได้รับงบประมาณจากสำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครสนับสนุนให้จัดการแสดงหุ่นละครเล็กเพื่อแสดงเฉลิมพระเกียรติฯ ในโอกาสมหามงคลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ 5 รอบ 60 พรรษา ในกิจกรรม “กรุงเทพมหานครสานฝันสู่นักเชิดหุ่นละครเล็กมืออาชีพ” ทางคณะจึงได้ริเริ่มที่จะหยิบยกการแสดงครุฑยุดนาคที่มีอยู่มาพัฒนาสร้างสรรค์ให้เกิดความร่วมสมัย โดยมีการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เข้าผสมผสานร่วมกับการแสดง ทางคณะร่วมกันวางแผนประชุมงาน และได้จัดการแสดงชุดครุฑานุภาพโดยเริ่มตั้งแต่การจัดทำบทละคร การสร้างหุ่น การออกแบบดนตรี การออกแบบการแสดง การออกแบบฉาก และออกแบบเทคนิคต่าง ๆ ในการแสดง เป็นต้น (ยุพิน กุลนิตย์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 พฤศจิกายน 2564)

สรุปได้ว่า ในการสร้างสรรค์การแสดงชุดครุฑานุภาพครั้งนี้ นับว่าเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ความเป็นไทยในรูปแบบการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีรูปแบบการแสดงเป็นแบบแผน สืบทอดมาตั้งแต่ยุคนายสาครจนปัจจุบัน ทางคณะได้รับงบประมาณเป็นจำนวนที่เพียงพอซึ่งสามารถทำให้จัดการแสดงได้อย่างสมบูรณ์ตระการตา เกิดจากการวางแผนอย่างเป็นระบบของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กเกี่ยวกับรายละเอียดรูปแบบและองค์ประกอบต่าง ๆ ของการแสดงให้มีความสัมพันธ์กัน เพื่อแสดงให้เห็น

ถึงความก้าวหน้าของศิลปะไทยกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ผสมผสานกับการแสดงให้เกิดความร่วมสมัย จัดแสดงครั้งแรกในวันที่ 17, 19 มกราคม พ.ศ. 2559 ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย โดยเปิดโอกาสให้เยาวชนไทยที่สนใจเข้ารับการคัดเลือกให้เป็นผู้แสดงร่วมกับนักแสดงมืออาชีพของนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก

2.2 พัฒนาการของการแสดงชุด ครุฑานุกาพ

การแสดงหุ่นละครเล็กของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กมีการพัฒนาการแสดงให้มีความร่วมสมัย มีการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ทั้งด้านรูปแบบและองค์ประกอบการแสดง ได้แก่ โครงเรื่องของบทละคร ส่วนใหญ่นำมาจากตำนานในคัมภีร์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องและเชื่อมโยงกันสามารถนำไปสร้างสรรค์ต่อเป็นชุดการแสดงใหม่ได้ โดยแต่งบทละครขึ้นใหม่ สร้างดนตรีประกอบการแสดง ใช้การบรรเลงดนตรีไทยที่คงความเป็นแบบแผน และผสมความเป็นร่วมสมัยโดยการใส่เสียงเอฟเฟ็กต์เลียนเสียงธรรมชาติสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับผู้ชม การใช้เทคนิคการเชิดฉากให้ฉากสามารถเคลื่อนไหวได้ ก่อนจะมาเป็น การแสดงชุดครุฑานุกาพนั้นมีการสร้างสรรค์การแสดงชุดต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงชุด ครุฑานุกาพ ดังนี้

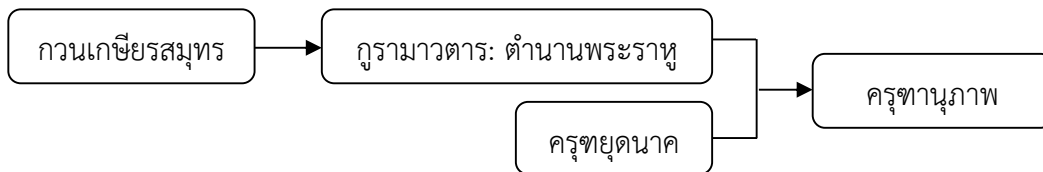
ตารางที่ 1 พัฒนาการของการแสดงชุด ครุฑานุกาพ

การแสดงที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	รายละเอียด
การแสดงหุ่นละครเล็กชุด กวนเกษียรสมุทร ภาพที่ 2 ที่มา: http://www.travelfortoday.com/thaitravel/entranceticket/tkc02.php	เป็นชุดการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นประมาณ ปี พ.ศ. 2549 โดยเป็นการนำตำนานพิธิ กวนเกษียรสมุทร หรือกวนน้ำอมฤตระหว่างฝ่าย เทวดาและอสูร จัดแสดงในรูปแบบหุ่นละครเล็ก ออกแสดงตามงานต่าง ๆ

การแสดงที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	รายละเอียด
การแสดงหุ่นละครเล็กชุด กุรุมาวตาร: ตำนานพระราหู ภาพที่ 3 ที่มา: http://topicstock.pantip.com/camera/topicstock/2007/05/O5433056/O5433056.html	เป็นชุดการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้น จัดแสดงในงานประกวดหุ่นโลก ณ กรุงปารีส สาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้รับรางวัลการแสดงทางวัฒนธรรมยอดเยี่ยม ในปี พ.ศ. 2549 เป็นการนำเรื่องราวในการแสดงชุด กวนเกษียรสมุทรมาขยายต่อ โดยมีพระราหู เป็นตัวละครหลักในการดำเนินเรื่องตามตำนานพิธีกวนเกษียรสมุทร
การแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑยุคนาค ภาพที่ 4 ที่มา: https://www.sanook.com/travel/1396497/	เป็นชุดการแสดงสร้างสรรค์ขึ้นประมาณปี พ.ศ. 2553 โดยเป็นการนำตำนานครุฑยุคนาคมานำเสนอ ให้เห็นกระบวนการสู้รบระหว่างพญาครุฑและพญานาค จัดแสดงทั้งรูปแบบโซนและหุ่นละครเล็กออกแสดงตามงานต่าง ๆ
การแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑขานภาพ ภาพที่ 5 ที่มา: สุรินทร์ ยังเขียวสด	เป็นการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้น จัดแสดงในงานเฉลิมพระเกียรติฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีพระชนมายุครบ 5 รอบ 60 พรรษา ในปี พ.ศ. 2559 โดยนำเสนอเรื่องราวการเดินทางของพญาครุฑที่ต้องการไปชิงน้ำอมฤตเพื่อให้แม่ของตนพ้นจากการเป็นทาสตามตำนานพญาครุฑ

โดยจะเห็นได้ว่าการแสดงแต่ละชุดมีการเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ การแสดงชุดกุรุมาวตารมีตัวละครที่สำคัญ คือ พระราหู เป็นตัวดำเนินเรื่องหลังจากพิธีกวนน้ำอมฤต จึงมีการนำเอาการแสดงชุดกวนเกษียรสมุทรมาเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงชุดกุรุมาวตาร ส่วนการแสดงชุดครุฑขานภาพมีฉากในพิธีกวนน้ำอมฤตเช่นเดียวกัน จึงมีการหยิบยกรากพิธีกวนน้ำอมฤต ในการแสดงชุดพิธีกวนเกษียรสมุทร และการ

แสดงชุดกุศรมาวตาร มาดัดแปลงและแทรกอยู่ในการแสดงชุดครุฑานุภาพ และส่วนการแสดงชุดครุฑยุคนาค ก็ได้หยิบยกนำมาเป็นส่วนหนึ่งในฉากสุดท้ายของการแสดงชุดครุฑานุภาพ

ภาพที่ 6 แผนผังพัฒนาการของการแสดงชุด ครุฑานุภาพ

การแสดงชุดครุฑานุภาพจึงเป็นการแสดงสร้างสรรค์ที่มีส่วนประกอบของการแสดงชุดอื่น ๆ แทรกอยู่ด้วย การจัดแสดงจึงต้องมีการวางแผนในการสร้างงานทั้งรูปแบบและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะทำให้การแสดงมีความสมบูรณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

2.3 รูปแบบและองค์ประกอบการแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพ

1) รูปแบบการแสดงหุ่นละครเล็ก

การแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพ มีรูปแบบการแสดงคล้ายการแสดงโขน แต่เป็นการจำลองนักแสดงมาเป็นหุ่นละครเล็กที่เคลื่อนไหวท่าทางคล้ายคน ใช้ผู้เชิดหุ่น 3 คน ต่อ 1 ตัวละคร มีการผสมผสานความเป็นร่วมสมัย ตามรูปแบบการแสดงที่เป็นฉบับของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก

2) องค์ประกอบการแสดงหุ่นละครเล็ก

ในส่วนขององค์ประกอบในการแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุภาพของคณะนาฏยศาลา หุ่นละครเล็กมีพัฒนางานจากรูปแบบดั้งเดิมผสมกับการสร้างสรรค์งานในด้านองค์ประกอบต่าง ๆ ของการแสดงเพื่อเป็นการพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สามารถแบ่งตามองค์ประกอบในการแสดงได้ดังนี้

2.1) โครงเรื่อง และบทละคร

นำโครงเรื่องมาจากตำนานพญาคูขี้หอม ในคัมภีร์ปุราณะตามคติของฮินดู โดยการเริ่มเขียนโครงเรื่องหรือสร้างสตอรี่บอร์ด (storyboard) ให้เห็นเส้นทางการเดินทางของตัวละครพญาคูขี้หอม ซึ่งมีการเปิดเรื่องด้วยการนำเสนอให้เห็นปัญหาและความสำคัญของน้ำอมฤตในพิธีกวนเกษียรสมุทร รวมถึงความขัดแย้งระหว่างครุฑและนาค ทั้งยังนำเสนอถึงความมุ่งมั่นพยายามของพญาคูขี้หอมที่จะนำ น้ำอมฤตมาไถ่ถอนความเป็นทาสของนางวินตวามะของตนให้เป็นอิสระพ้นจากการเป็นทาส ผ่านด้านการสู้รบกับพระอินทร์และพระนารายณ์ ปิดท้ายเรื่องโดยนำเสนอให้เห็นถึงความปรองดอง

ส่วนในการทำบทละครเริ่มจากการแต่งบทประพันธ์ตามโครงเรื่องที่ได้ออกแบบไว้ มีการบรรจุนองเพลง คำร้อง เพลงหน้าพาทย์ บทพากย์-เจรจาตามรูปแบบการแสดงโขน ที่สำคัญคือมีการตัดทอนบทให้มีความกระชับเพื่อการดำเนินเรื่องที่รวดเร็วเหมาะสมกับการแสดงโดยการเชิดหุ่นละคร

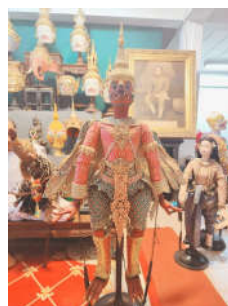
เล็ก (ยุพิน กุลนิตย, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 พฤศจิกายน 2564) กล่าวคือ ก่อนจะทำบทละครของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กนั้น มีการศึกษาเนื้อเรื่องของวรรณคดี และนำมาปรับให้เป็นบทละครที่ใช้สำหรับการแสดง หากยังเป็นการแสดงหุ่นละครเล็กจะต้องมีการตัดทอนให้บทกระชับมากขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับการเชิดหุ่นละครเล็ก

2.2) หุ่น และเครื่องแต่งกาย

หุ่นที่ใช้ในการแสดงมีการผลิตขึ้นใหม่ ทั้งโครงสร้างตัวหุ่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ ทั้งตัวละครหลักและตัวละครอื่น ๆ เช่น หุ่นแผงเทวดาและอสูรฝ่ายละ 4-5 ตัว ในฉากพิธีกวนน้ำอมฤต มีลักษณะยึดติดกับพญานาคในการชักนาคดึกดำบรรพ์ เมื่อขยับไปซ้าย-ขวาตามจังหวะ จะทำให้เกิดความพร้อมเพรียงกัน โดยไม่ต้องใช้ผู้เชิดจำนวนมาก และที่สำคัญตัวละครพญาครุฑที่เป็นตัวละครเอก มีการสร้างหุ่นตัวใหม่โดยพัฒนาจากหุ่นครุฑเดิมที่ใช้ในการแสดงชุดครุฑยุคนาค มีการคิดค้นกลไกของปีกมาประกอบกับตัวหุ่นให้ปีกสามารถกางได้ ตามจินตนาการของผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 7 หุ่นตัวครุฑ ในการแสดงครุฑยุคนาค
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 8 หุ่นตัวครุฑ ในการแสดงครุฑนาฏภาพ
ที่มา: ผู้วิจัย

รูปแบบเครื่องแต่งกายตัวหุ่นที่ใช้ในการแสดง จะใช้เทคนิคที่เป็นแบบฉบับของนาฏยศาลา คือมีการใช้วัสดุหรือการปักผ้าที่เอื้อต่อผู้เชิด เช่น น้ำหนักของวัสดุในการปัก รูปแบบการฉลุโปร่ง การใช้ปีกแมลงทับ เป็นต้น มีการพัฒนาเทคนิคที่ใช้ในการปักกลดลายจากรูปแบบดั้งเดิม คือ การปักที่ผสมผสานระหว่างจักรและการปักมือแทนการปักด้วยมือและใช้วัสดุเลื่อมธรรมชาติแบบดั้งเดิม เพื่อให้เห็นรายละเอียดของกลดลายชัดเจนและสวยงาม (สุรินทร์ ยังเขียวสด, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 พฤศจิกายน 2564) นับว่าเป็นการพัฒนาทางด้านการปักลายของเครื่องแต่งกายโดยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งยังเป็นรูปแบบเฉพาะของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กอีกด้วย

2.3) ดนตรีที่ใช้ในการแสดง

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง จะเป็นการบันทึกเทปการบรรเลงดนตรีไทยตามแบบแผนที่ใช้ในการประกอบการแสดงนาฏศิลป์ไทยชน-ละคร แต่มีการปรับปรุงยุคโดยทำให้มีความร่วมสมัยเกิดขึ้น โดยการนำเอาเสียงดนตรีประเภท percussion ที่มีลักษณะเป็นเสียงเลียนธรรมชาติ เช่น

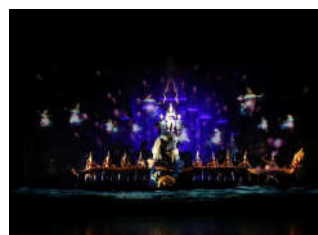
เสียงฟาร์ร้อง ฟ้าผ่า รวมไปถึงเสียงเอฟเฟกต์ต่าง ๆ ในการประกอบการบรรเลงดนตรี เพื่อให้เกิดความตื่นเต้นเร้าใจในการแสดง สร้างอารมณ์ให้ผู้ชมคล้อยตามตลอดการแสดง

2.4) ฉาก และเทคนิคที่ใช้ในการแสดง

การออกแบบฉากในการแสดงหุ่นละครเล็ก จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ ได้แก่ ส่วนที่เป็นฉากขนาดใหญ่ ฉากหลัง และฉากเล็ก หรืออุปกรณ์ประกอบฉากที่สามารถเคลื่อนไหวได้ โดยมีการออกแบบโดยผู้เชี่ยวชาญในด้านจิตรกรรมหลายท่าน นอกจากนี้ ยังมีการผสมผสานเทคนิคพิเศษที่ใช้ในการแสดง คือการนำเทคโนโลยีโฮโลแกรม (hologram light and sound) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงลักษณะของโฮโลแกรม คือ ภาพชนิดหนึ่งซึ่งมีลักษณะแบบ 3 มิติ ถูกสร้างขึ้นมาจากการบันทึกข้อมูลด้วยแสงเลเซอร์โดยบันทึกไว้รอยของการสอดแทรกของแสงเลเซอร์ ทำให้สามารถมองเห็นภาพในลักษณะ 3 มิติ และมีความลึก (พรภัทรา จันทฉายา และรัตพิไล คูซิมภู, 2557) เมื่อนำมาใช้ประกอบกับเทคนิคฉากในการแสดงหุ่นละครเล็กครั้งนี้ จึงทำให้การแสดงในครั้งนี้มีความตระการตาและแปลกใหม่สำหรับการแสดงหุ่นละครเล็ก

ภาพที่ 9 การใช้เทคโนโลยีโฮโลแกรมกับการแสดง
หุ่นละครเล็ก
ที่มา: สุรินทร์ ยังเขียวสด

ภาพที่ 10 การใช้เทคโนโลยี
โฮโลแกรมกับการแสดงหุ่นละครเล็ก
ที่มา: สุรินทร์ ยังเขียวสด

2.5) ท่ารำ และกลวิธีการเชิดหุ่น

การออกแบบท่ารำที่ใช้ในการแสดงและสำหรับการเชิดหุ่นนั้น มีตัวละครหลัก ๆ ได้แก่ พญาครุฑ พญานาค พระนารายณ์ ซึ่งรูปแบบท่ารำที่มีการออกแบบขึ้นใหม่นั้น ยึดหลักโครงสร้างท่ารำของการแสดงโขน ปรับประยุกต์ให้มีความร่วมสมัยไม่ยึดเยื้อและง่ายต่อการเชิด (สุรินทร์ ยังเขียวสด, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 4 พฤศจิกายน 2564) กล่าวคือ เป็นท่ารำในลักษณะของการแสดงโขน ปฏิบัติท่าตามบทประพันธ์ มีการรำหน้าพาทย การรำตีบท และท่ารบบตามปกติเช่นเดียวกับการแสดงโขน แต่เมื่อเป็นการแสดงหุ่นละครเล็กจึงต้องมีการลดทอนท่ารำให้ง่ายและสะดวกต่อการเชิด ทั้งยังมีความกระชับให้รวดเร็วซึ่งจะทำให้การแสดงไม่ยึดเยื้อ

ส่วนรูปแบบและกลวิธีในการเชิดจะใช้วิธีการเชิดตามแบบของคณะนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก คือใช้ผู้เชิด 3 คนต่อหุ่น 1 ตัว ตัวละครที่เป็นครุฑจะใช้ผู้ชายในการเชิด ส่วนตัวละครที่เป็นพระและนาง จะใช้ผู้หญิงในการเชิด สิ่งที่สำคัญคือ เน้นการเคลื่อนไหวของผู้เชิดอย่างสัมพันธ์กัน

เสมือนว่าหุ่นมีชีวิตเช่นเดียวกับคน จึงทำให้ผู้เชิดต้องผ่านการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญและมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เชิดทั้ง 3 คน

อภิปรายผลการวิจัย

คณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็กในปัจจุบันอยู่ในการดูแลของนายพิสูตร และนายสุรินทร์ ยังเขียวสด มีการสืบทอดโดยตรงมาจากนายสาคร โดยได้พัฒนารูปแบบการแสดงหุ่นละครเล็กแบบดั้งเดิมให้มีความร่วมสมัย มีการปรับปรุงเทคนิคกลไกของหุ่นให้มีโครงสร้างหุ่นที่สมส่วน พร้อมทั้งมีกลไกการชักออกตัวหุ่นให้สามารถเคลื่อนไหวได้เสมือนคน มีการพัฒนารูปแบบการแสดงและองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นและมีการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และสังคมในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับที่จุฑาพรรธ ผดุงชีวิต ได้กล่าวไว้ว่า “วัฒนธรรม เปรียบเสมือนวิถีทางหลักที่มนุษย์ปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และยังให้ความหมายสำหรับชีวิตด้วย วัฒนธรรมสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานที่ทำให้มนุษย์สามารถสร้างสำนึกเกี่ยวกับสิ่งที่มีอยู่รอบตัว” (จุฑาพรรธ ผดุงชีวิต, 2551, หน้า 39-40)

ในด้านพัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็กก่อนจะมาเป็นชุด ครุฑานุกภาพ ได้เคยมีการสร้างสรรค์ชุดการแสดงที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุดกวนเกษียรสมุทร ชุดกูรมาวตาร: ตำนานพระราหู และชุดครุฑยุคนาค จึงเป็นการนำเอาชุดการแสดงดังกล่าวมาประกอบเป็นส่วนหนึ่งในการแสดงชุดครุฑานุกภาพ โดยได้เรียบเรียงเรื่องราวให้สอดคล้องกันตามเนื้อเรื่องที่นำมาจากตำนานพญาครุฑในคัมภีร์ปุราณะ นับว่าเป็นการเพิ่มคุณค่าของวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้มีความก้าวหน้าทางด้านศิลปะไทย

รูปแบบในการแสดงหุ่นละครเล็กชุด ครุฑานุกภาพมีลักษณะคล้ายการแสดงโขน แต่เป็นการจำลองการแสดงมาเป็นหุ่นละครเล็ก เคลื่อนไหวท่าทางคล้ายคน โดยมีองค์ประกอบตามหลักการจัดการแสดงที่มีการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ตามแบบฉบับของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก ได้แก่ โครงเรื่อง นำมาจากตำนานพญาครุฑ ในคัมภีร์ปุราณะตามคติของฮินดู มีการบรรจุก่อนเพลง คำร้อง เพลงหน้าพาทย์ บทพากย์-เจรจาตามรูปแบบการแสดงโขน ด้านตัวหุ่นและเครื่องแต่งกาย มีการสร้างหุ่นขึ้นใหม่เพื่อใช้ในการแสดงครั้งนี้ ทั้งยังมีเทคนิคในการปักผ้าที่พัฒนาขึ้นตามรูปแบบของคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก ด้านดนตรีที่ใช้ในการแสดงผสมผสานความเป็นไทยและความร่วมสมัย ด้านฉากและเทคนิคในการแสดง มีการสร้างฉากขึ้นใหม่ พร้อมกับการผสมผสานของเทคโนโลยีโฮโลแกรม ซึ่งถือว่าเป็นความแปลกใหม่ในการใช้เทคนิคพิเศษผสมผสานกับฉาก ในส่วนของท่ารำมีลักษณะยึดตามหลักการแสดงโขน แต่มีการออกแบบท่ารำให้มีความกระชับให้เหมาะสมกับการแสดงหุ่น และผสมผสานความร่วมสมัยตามแบบฉบับคณะนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก

ผลการวิจัยเรื่อง พัฒนาการของการแสดงหุ่นละครเล็ก: ครุฑานุกภาพ มาจากการสร้างสรรค์การแสดงอย่างมีกระบวนการที่สำคัญในการสร้างงานการแสดง ตรงกับทฤษฎีแนวคิดหลักการสร้างสรรค์การแสดงที่มีหลักสำคัญ ตามทฤษฎีของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ สรุปได้ดังนี้ มีการกำหนดความคิดหลักที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ การประมวลข้อมูลที่เป็นแรงบันดาลใจมาจากการอ่านวรรณคดีแล้ว

เกิดจินตนาการ การกำหนดขอบเขต การกำหนดรูปแบบ และการกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ (สุรพล
วิรุฬห์รักษ์, 2543, หน้า 225)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ในการจัดทำวิจัยเพิ่มเติมว่าควรจัดทำวิจัยเรื่อง การ
แสดงหุ่นละครเล็กจากคณะอื่น ๆ เพราะการแสดงหุ่นละครเล็กนั้นไม่ได้มีเพียงคณะนาฏยศาลาหุ่น
ละครเล็ก ที่สืบทอดการแสดงหุ่นละครเล็กจากนายสาคร ยังเขียวสด ทั้งยังมีรูปแบบ องค์ประกอบและ
กลวิธีในการแสดงหุ่นละครเล็กที่มีเอกลักษณ์แตกต่างกัน ควรเก็บรวบรวมเป็นองค์ความรู้ให้แก่ผู้ที่มีความ
สนใจได้ทำการศึกษาสืบต่อไป

บรรณานุกรม

- จำนง ทองประเสริฐ. (2518). **พจนานุกรมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- จุฑาพรรธน์ ผดุงชีวิต. (2551). **วัฒนธรรม การสื่อสาร และอัตลักษณ์**. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.
- นาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก. **อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายสาคร ยังเขียวสด ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (หุ่นละครเล็ก) พุทธศักราช 2539**. (2550). นนทบุรี: J WAN ADVERTISING SOLLUTION LIMITED.
- ผกามาศ จิรจรรุภัทร. (2550). **รายงานการวิจัยการดำรงอยู่และการปรับตัวของคณะนาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- พรภัทรา จันทฉายา และรัตพิไล คูซมภู. (2557). **เทคโนโลยีโฮโลแกรม**. สืบค้นจาก <https://www.slideshare.net/snowdome/hologram-technology>
- สน สีมাত্রัง, เยาวนุช เวชศรีภาดา และ พัชรี ศกศวัตเมฆินทร์. (2540). **หุ่นละครเล็ก สื่อลีลาศิลป์ สืบทอดจิตวิญญาณไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แปลนโมทิฟ.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). **นาฏยศิลป์ปริทรรศน์**. กรุงเทพฯ: ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาสมรรถนะครูระดับประถมศึกษาประเทศไทย 4.0

Competence Development of Elementary Teachers in Thailand 4.0

วันที่รับบทความ: 15 กุมภาพันธ์ 2565

วันที่แก้ไขบทความ: 24 มีนาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 25 มีนาคม 2565

ฐาปวี หนองหารพิทักษ์¹

เพ็ญศรี ฉิรินัง²

อรุณ รักธรรม³

อุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ⁴

บทคัดย่อ

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทต่อการประยุกต์ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ การเรียนการสอน ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะครูระดับประถมศึกษาประเทศไทย 4.0 จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับการเรียนรู้เท่าทันยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง ทั้งการพัฒนาทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี ทักษะการสอนใหม่ เทคนิควิธีการให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ รวมทั้งจัดกิจกรรมเชื่อมโยงความรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอก จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน และเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไปสู่กรอบความคิดใหม่ และการพัฒนาไปสู่ยุคประเทศไทย 4.0 ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ กระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวจะสัมฤทธิ์ผลได้ ต้องดำเนินการทั้งสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงาน จึงจะทำให้เป็นครูระดับประถมศึกษาประเทศไทย 4.0 อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะ ครูประถมศึกษา ประเทศไทย 4.0

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ e-mail: thapawee.kik@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

³ ศาสตราจารย์ ดร. ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

⁴ รองศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Competence Development of Elementary Teachers in Thailand 4.0

Received: February 15, 2022

Revised: March 24, 2022

Accepted: March 25, 2022

Thapawee Nongharnpitak ¹

Pensri Chirinang ²

Arun Raktham ³

Udomvit Chaisakunkerd ⁴

Abstract

Nowadays, information technology has become an important part of an application in teaching and learning. Thus, the competence development of elementary teachers in Thailand 4.0 must be adapted to the learning with the changing era. They are expected to improve their technology and new teaching skills continuously, to apply techniques that encourage students to learn from experience, to arrange activities that relate classrooms to external sources, to create a learner-friendly environment, and to implement action learning so that learners can adapt themselves to a new conceptual framework and development to Thailand 4.0 appropriately. However, in order for the teaching and learning process to be achieved, core competencies and functional competencies must be implemented in order for them to truly become elementary teachers in Thailand 4.0.

Keywords: competence development, elementary teachers, Thailand 4.0

¹ Doctor of Public Administration, College of Innovation Management Rajamangala University of Technology Rattanakosin
e-mail: thapawee.kik@gmail.com

² Assoc. Prof., Ph.D. of Public Administration, College of Innovation Management Rajamangala University of Technology Rattanakosin

³ Prof., Ph.D. of Public Administration, College of Innovation Management Rajamangala University of Technology Rattanakosin

⁴ Assoc. Prof., Ph.D. of University of Technology Rattanakosin

บทนำ

ครู เป็นผู้ที่มามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 ครูจึงต้องมีทักษะในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีชีวิตรในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน หรือ 4C's คือ 1) การสร้างสรรค์ (creativity and innovation) มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างเป็นระบบ ลองทำสิ่งใหม่ ๆ คิดนอกกรอบ อันจะนำไปสู่สิ่งใหม่ ความคิดใหม่ วิธีการใหม่ ซึ่งเรียกว่า นวัตกรรม 2) การคิดแบบมีวิจารณญาณ (critical thinking and problem solving) มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ตามสถานการณ์มุมมองที่หลากหลาย รู้จักประยุกต์วิธีการแก้ปัญหามาใช้กับเรื่องใหม่ได้ 3) การสื่อสาร (communication) สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถูกต้องเหมาะสม ในสถานการณ์ที่แตกต่าง รับข้อมูลและสามารถตีความได้ถูกต้อง นำเสนอต่อผู้อื่นได้ชัดเจน ปรับใช้สื่อและเทคโนโลยีให้เหมาะสม และ 4) ความร่วมมือ (collaboration) มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถปรับตัวให้ทำงานในสถานการณ์ที่แตกต่าง ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลควบคู่ไปกับการรับผิดชอบต่อส่วนรวม ดังนั้น ครู ต้องตระหนักถึงความสำคัญในอาชีพและหน้าที่ของตน โดยครูต้องมีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง และเป็นต้นแบบด้านคุณธรรมและจริยธรรมพัฒนาตนเองทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียน เปลี่ยนโฉมบทบาท “ครู” ให้เป็นครูยุคใหม่ตามแนวทางการจัดการศึกษา 4.0 ซึ่งเป็นแนวคิดตามความพยายามของรัฐบาลที่มีความมุ่งมั่นในการนำ “โมเดลประเทศไทย 4.0” หรือ “ไทยแลนด์ 4.0” มาปรับใช้ในการศึกษาให้สอดคล้องกับยุค 4.0 ซึ่งเป็นยุคที่มีการจัดการเรียนการสอนที่สอนให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งบนโลกนี้ มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ มาตอบสนองความต้องการของสังคม ดังนั้น สิ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนในยุค 4.0 มีประสิทธิภาพ จึงควรเน้นไปยังครูระดับประถมศึกษา เนื่องจากเป็น การศึกษาภาคบังคับที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน ในเวลาเรียน 6 ปี ตามมาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ผู้เรียนต้องได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์สังคม และสติปัญญา มีวินัย มีทักษะที่จำเป็นในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และการ สื่อสารกับบุคคลอื่นที่ต้องใช้ความสามารถในการอ่านเขียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครู ต้องมีความรู้ ความสามารถเพียงพอในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมสำหรับพัฒนาประเทศในยุค ประเทศไทย 4.0 โดยครูต้องทำหน้าที่กระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ แนะนำวิธีเรียนรู้และวิธีจัดระเบียบการ สร้างความรู้ ออกแบบกิจกรรมและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน และมีบทบาทเป็นนักวิจัยพัฒนา กระบวนการเรียนรู้เพื่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครูระดับประถมศึกษายุคประเทศไทย 4.0 เพื่อเห็นถึงความสำคัญและ ประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาสมรรถนะครูให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด

ประเทศไทย 4.0

ประเทศไทย 4.0 หรือ ไทยแลนด์ 4.0 ต้องการให้โครงสร้างเศรษฐกิจขับเคลื่อนไปสู่ “Value-based economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” ด้วยการเปลี่ยนผ่าน 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) เปลี่ยนการเกษตรแบบดั้งเดิมให้เป็นการเกษตรสมัยใหม่ 2) เปลี่ยนจาก traditional SMEs ไปสู่การเป็น smart enterprises หรือ startups ที่มีศักยภาพสูง 3) เปลี่ยนจาก traditional services ไปสู่ high value services และ 4) เปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง ซึ่งการจะทำให้องค์ประกอบเหล่านี้เปลี่ยนแปลงและประสบความสำเร็จได้นั้น “คน” ถือเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนดังกล่าว คนที่จะเป็นกำลังสำคัญเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการเติมเต็มศักยภาพอย่างเต็มที่ เพื่อให้เป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนการเจริญเติบโต (people for growth) และจะก่อให้เกิดวงจรในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืนอย่างแท้จริง (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2560)

ประเทศไทย 4.0 มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมมาสู่ยุคเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี โดยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต้องต่อยอดมาจากการสร้างสรรค์นโยบายในเรื่องต่าง ๆ มากมายหนึ่งในนั้นก็คือเรื่องการศึกษาของไทยนั่นเอง ดังนั้นจึงเป็นที่มาของคำว่าการศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 เพื่อให้หลักสูตรการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนสามารถตอบสนองเป้าหมายของประเทศไทย 4.0 และก่อนที่หลักสูตรการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพ ครูจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการขับเคลื่อน พัฒนา และถ่ายทอดความรู้ใหม่ สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และสร้างนวัตกรรมใหม่ เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์การศึกษาของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สมรรถนะครูสำหรับประเทศไทย 4.0

สมรรถนะครู McClelland นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัย Harvard อธิบายไว้ว่าสมรรถนะ (competency) เป็นคุณลักษณะของบุคคลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) ความสามารถ (ability) และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (other characteristics) และเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องต้น (motives) อุปนิสัย (traits) ภาพลักษณ์ภายใน (self-image) และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (social role) ที่แตกต่างกันทำให้แสดงพฤติกรรมการทำงานที่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการบริหารทรัพยากรบุคคลแนวใหม่ภาครัฐ ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน โดยส่งเสริมสนับสนุนให้ส่วนราชการบริหารทรัพยากรบุคคลตามกรอบมาตรฐานความสำเร็จด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล (standard for success) เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อความสำเร็จของส่วนราชการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 15)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553, หน้า 26-38) ได้กล่าวว่า สมรรถนะครู ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก และสมรรถนะประจำสายงาน ดังนี้

1. สมรรถนะหลัก (core competency)

เป็นสมรรถนะร่วมที่ครูทุกคนต้องมีเพราะเป็นสมรรถนะพื้นฐานที่จะส่งผลให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย 5 สมรรถนะย่อย ได้แก่

สมรรถนะที่ 1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (working achievement motivation) หมายถึง ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยมีการวางแผน กำหนดเป้าหมาย ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพและผลงานอย่างต่อเนื่อง

สมรรถนะที่ 2 การบริการที่ดี (service mind) หมายถึง ความตั้งใจและความเต็มใจในการให้บริการ และการปรับปรุงระบบบริการให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ

สมรรถนะที่ 3 การพัฒนาตนเอง (self-development) หมายถึง การศึกษาค้นคว้า หาความรู้ ติดตามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ ๆ ทางวิชาการและวิชาชีพ มีการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรม เพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนางาน

สมรรถนะที่ 4 การทำงานเป็นทีม (team work) หมายถึง การให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือสนับสนุนเสริมแรงให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน การปรับตัวเข้ากับผู้อื่นหรือทีมงาน แสดงบทบาทการเป็นผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อสร้างและดำรงสัมพันธภาพของสมาชิกตลอดจนเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

สมรรถนะที่ 5 จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู (teacher's ethics and integrity) หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนถูกต้องตามหลักคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครู เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน และสังคม เพื่อสร้างความศรัทธาในวิชาชีพครู

2. สมรรถนะประจำสายงาน (functional competency)

เป็นสมรรถนะเฉพาะที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูแต่ละตำแหน่ง ประกอบด้วย 6 สมรรถนะย่อย ได้แก่

สมรรถนะที่ 1 การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (curriculum and learning management) หมายถึง ความสามารถในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการเรียนรู้อย่างสอดคล้องและเป็นระบบจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยี และการวัด ประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

สมรรถนะที่ 2 การพัฒนาผู้เรียน (student development) หมายถึง ความสามารถในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาทักษะชีวิต สุขภาพกาย และสุขภาพจิต ความเป็นประชาธิปไตย ความภูมิใจในความเป็นไทย การจัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ

สมรรถนะที่ 3 การบริหารจัดการชั้นเรียน (classroom management) หมายถึง การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศและเอกสารประจำ

สมรรถนะที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน (analysis & synthesis & classroom research) หมายถึง ความสามารถในการทำความเข้าใจ แยกประเด็นเป็น

ส่วนย่อย รวบรวม ประมวลหาข้อสรุปอย่างมีระบบและนำไปใช้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ห้องกรหรืองานในภาพรวมและดำเนินการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนางานอย่างเป็นระบบ

สมรรถนะที่ 5 ภาวะผู้นำครู (teacher leadership) หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมของครูที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ส่วนบุคคล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนโดยปราศจากการใช้อิทธิพลของผู้บริหารสถานศึกษา ก่อให้เกิดพลังแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ

สมรรถนะที่ 6 การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ (relationship & collaborative-building for learning management) หมายถึง การประสานความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี และเครือข่ายกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้

สมรรถนะหลัก และสมรรถนะประจำสายงานที่กล่าวมานั้น เป็นการกำหนดคุณลักษณะความสามารถ เพื่อพัฒนาครูผู้สอนในยุคประเทศไทย 4.0 ให้มีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่โดดเด่นกว่าบุคคลอื่น ๆ รวมถึงบุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ในปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ครูนั้นสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของระดับประถมศึกษาได้อย่างสอดคล้องกับสภาพบริบทตามความต้องการจำเป็นอย่างแท้จริง

การพัฒนาครูยุคประเทศไทย 4.0

ครูมีบทบาทหน้าที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง คนทันโลก การเรียนการสอนในยุคประเทศไทย 4.0 ครูผู้สอนจึงต้องเปลี่ยนวิธีการสอนที่ไม่เป็นเพียงแค่ให้ความรู้และการท่องจำเท่านั้น แต่หันไปให้น้ำหนักกับการสร้างทักษะในการเรียนรู้และปรับตัวของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิดและกล้าที่จะผิด และกล้าที่จะสร้างสรรค์ผลงานให้ออกมาเป็นรูปธรรมเพื่อประโยชน์ของตนเองและผู้อื่น ด้วยทักษะการศึกษาที่เน้นการทำได้และลงมือทำ แล้วออกมาเป็นผลผลิตอย่างสร้างสรรค์ในลักษณะที่ตามให้ทันและก้าวไปข้างหน้ากับโลกได้อย่างชาญฉลาด (สุนันท์ สีพาย และไพฑูรย์ สีนลรัตน์, 2561, หน้า 14) ดังนั้น คุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ในยุคประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 7 ประการ ดังนี้ (ไพฑูรย์ สีนลรัตน์, 2561)

1. **สร้างและบูรณาการความรู้ได้** ครูจะต้องสามารถบูรณาการความรู้ต่าง ๆ ที่มี มาใช้ในการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ

2. **มีความคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์** ครูจะต้องสอนให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด โดยสามารถคิดวิเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ และมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์

3. มีวิสัยทัศน์และตลกผลึกทางความคิดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เรียน ครูจะต้องเป็นคนมีวิสัยทัศน์ เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนตลกผลึกทางความคิดได้ด้วยตัวเอง และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

4. ครูต้องรู้และเข้าใจเทคโนโลยีใหม่ มีทักษะใหม่ ๆ พร้อมทั้งชี้แนะข้อดีข้อเสียให้ผู้เรียนได้ ครูจะต้องสามารถใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการศึกษาได้หลากหลาย และสามารถชี้ให้ผู้เรียนเห็นถึงข้อดีข้อเสียและการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

5. มีทักษะการสอนผู้เรียนให้เติบโตเต็มศักยภาพและสร้างผลงานใหม่ ๆ ครูจะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนตามวัยและให้มีการพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพของผู้เรียนและเน้นให้ผู้เรียนเปลี่ยนจากเป็นผู้รับกลายเป็นผู้พัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่

6. ต้องเข้มแข็งในจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม และชักชวนให้คนอื่น ๆ ทำเพื่อสังคม ครูจะต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ รักษาคุณธรรมจริยธรรมและเป็นบุคคลหนึ่งในสังคมที่ช่วยให้สมาชิกในสังคมนั้น ๆ มีแนวทางในการปฏิบัติตนต่อตนเองและสังคมที่เหมาะสม

7. มีบทบาทนำด้านการสอนและวิชาชีพ พัฒนาคุณภาพของโรงเรียนและในวิชาชีพพร้อมกับผู้บริหารมากขึ้น ครูจะต้องมีบทบาทต่อการส่งเสริม พัฒนา และประเมินผลการเรียนรู้และวิชาชีพในโรงเรียนร่วมกับบุคลากร ผู้บริหารและชุมชน

นอกจากนี้ ดิเรก พรสีมา (2559) ยังให้ความเห็นว่า ครูในการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ต้องสามารถพัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรม การเรียนและทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ การสื่อสาร การใช้ข้อมูลสารสนเทศ การติดต่อสื่อสารทางไกล การใช้คอมพิวเตอร์ ปัญญาประดิษฐ์ การคิดคำนวณ การสร้างอาชีพ และเรียนรู้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังต้องสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการการพัฒนาทักษะทางสังคม คุณธรรม จริยธรรม การเสริมสร้างสุขภาพอนามัย การเป็นพลเมืองและพลโลกที่ดี การจัดการเกี่ยวกับเศรษฐกิจของตนเองและครอบครัว การเป็นผู้ประกอบการใหม่ การมีจิตสาธารณะ

ในการพัฒนาครูเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไปสู่ยุค Thailand 4.0 แล้วนั้น ครูต้องพัฒนาทักษะที่จำเป็นและปรับเปลี่ยนวิธีการสอนสำหรับการเรียนรู้ในยุคใหม่ของตนเอง ดังที่ ฤทธิพร เลขาหจรัสแสง (ม.ป.ป., หน้า 15-19) ได้เสนอทักษะที่จำเป็นสำหรับครูไทยในอนาคต (C-Teacher) 8 ประการ ได้แก่

1. Content ครูต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ และเชี่ยวชาญในเนื้อหาการสอนที่ตนรับผิดชอบเป็นอย่างดี

2. Computer (ICT) Integration ครูต้องมีทักษะในการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. Constructionist ครูต้องมีทักษะเป็นผู้สร้างสรรค์จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถสร้างองค์ความรู้ขึ้นได้เองจากการเชื่อมโยงความรู้เดิมและประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ได้รับและได้จากการลงมือปฏิบัติในกิจกรรมต่าง ๆ

4. Connectivity ครูต้องมีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างครูกับนักเรียนและนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน รวมถึงความเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษาและสถานศึกษากับชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เป็นประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน

5. Collaboration ครูต้องมีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ โดยครูจะมีบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาที่ดีในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถต่อยอดการเรียนรู้จากรากฐานด้วยตนเองได้

6. Communication ครูต้องมีทักษะในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการบรรยาย การยกตัวอย่าง รวมถึงการเลือกใช้สื่อ การนำเสนอ และการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

7. Creativity ครูต้องมีทักษะความคิดสร้างสรรค์ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด รวมถึงครูต้องเป็นมากกว่าผู้ถ่ายทอดความรู้โดยตรงเพียงอย่างเดียว

8. Caring ครูต้องมีความมุกตลกติดต่อกับผู้เรียน ต้องแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใยอย่างจริงใจต่อผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อใจต่อผู้สอน และก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ในลักษณะการตื่นตัวอย่างผ่อนคลาย ทำให้สมองเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ครูที่มีคุณภาพจะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับการศึกษายุคประเทศไทย 4.0 ซึ่งเป็นการปฏิรูปการศึกษายุคใหม่ เพื่อตอบสนองผู้เรียนระดับประถมศึกษายุคใหม่ ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับหลักสูตรจะต้องมีการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน ปรับปรุงสื่อการเรียนรู้ทุกชนิด พัฒนาบุคลากรทางการศึกษามีความเข้าใจตรงกัน โดยเฉพาะครูผู้สอนจะต้องพัฒนาตนเองให้มีทักษะต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตตามศักยภาพ เน้นให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ผลงานหรือผลผลิตในเชิงสร้างสรรค์

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูระดับประถมศึกษาประเทศไทย 4.0

การพัฒนาสมรรถนะของครูไทย เป็นแนวทางการพัฒนาครูในยุคประเทศไทย 4.0 ที่จำเป็นอย่างมาก เพื่อให้ครูทุกท่านได้พัฒนาสมรรถนะต่อตัวเองและวิชาชีพที่ปัจจุบันถือว่ายังอยู่ในระดับปานกลาง (ครูศาสตร์ปัญญา, 2563) ดังนั้น จึงต้องมีแนวทางการพัฒนาครูระดับประถมศึกษาให้มีการปรับตัวเพื่อความยั่งยืนในวิชาชีพสอดคล้องกับยุคประเทศไทย 4.0 ดังนี้

1. การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน โดยการส่งเสริมให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิเคราะห์ สังเคราะห์ภารกิจงาน วางแผนการปฏิบัติงาน ติดตาม ประเมินผลของตนเองอย่างเป็นระบบ รวมถึงส่งเสริมให้ครูใฝ่เรียนรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แสวงหาความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

2. การบริการที่ดี โดยการให้ครูมีความตั้งใจ เต็มใจให้บริการ บริการอย่างรวดเร็วทันใจ ไม่ล่าช้า โดยยึดความต้องการของผู้รับบริการเป็นหลัก มีการปรับปรุงระบบบริการให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง

3. การพัฒนาตนเอง โดยการให้ครูเข้ารับการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น การเข้าร่วมประชุมสัมมนา การศึกษาดูงาน การค้นคว้าด้วยตนเอง รวมถึงให้ครูรวบรวมข้อมูล สังเคราะห์ ข้อมูลความรู้ และจัดหมวดหมู่ความรู้อย่างเป็นระบบ สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ พัฒนาองค์กร และพัฒนาวิชาชีพ

4. การทำงานเป็นทีม ส่งเสริมให้ครูร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงาน รับฟังความคิดเห็น และสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา โดยนำวิธีการหรือเทคนิคการจัด ประสพการณ์ที่ได้ผลดีมาแบ่งปันกับเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ

5. จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยการสร้างแรงจูงใจให้กับครูด้านความรักและ ศรัทธาในวิชาชีพ ยึดมั่นในอุดมการณ์ของวิชาชีพ ปกป้องเกียรติและศักดิ์ศรีของวิชาชีพ ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ตรงต่อเวลา ปฏิบัติตนตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับ วัฒนธรรมที่ดีและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อวิชาชีพ และช่วยเหลือสมาชิกในสังคมให้มีแนวทางในการปฏิบัติตนต่อตนเองและสังคมที่เหมาะสม

6. การบริหารหลักสูตร โดยการให้ครูศึกษาด้วยตนเองจากเอกสารหลักสูตร เว็บไซต์ หรือการ สนทนาสรุปร่วมกันระหว่างผู้เข้ารับการพัฒนาและวิทยากร หรือการระดมความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับ กระบวนการพัฒนาหลักสูตร วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร นอกจากนี้ ควรมีการทากิจกรรมการสร้างหลักสูตรตาม ใบงานเพราะจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงในการจัดการเรียนรู้

7. การพัฒนาผู้เรียน โดยการส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะในการประยุกต์ ให้เข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ เพื่อสอนให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ มีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ และสร้างความคิดของผู้เรียนไปสู่สิ่งใหม่ได้บรรลุเป้าหมาย

8. การบริหารจัดการชั้นเรียน โดยการให้ครูบูรณาการการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวมด้วย รูปแบบหรือวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ ร่วมกัน เรียนรู้จากธรรมชาติ และเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา โดยใช้เทคโนโลยี ช่วยสอนและพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์จากสิ่งที่เรียนจริง

9. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยการส่งเสริมให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองด้านการวิจัยในชั้นเรียนมาปรับปรุงพัฒนา ในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ ได้เรียนรู้อย่างมีความสุข มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ และครูดีขึ้น

10. ภาวะผู้นำครู โดยการให้ครูมีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับ ผู้เรียน เพื่อสร้างบรรยากาศอันดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออก กล้าที่จะแสวงหาวิธีแก้ปัญหาและขอความช่วยเหลือในกรณีที่ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาและความท้าทาย ต่าง ๆ

11. การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ โดยการให้ครูจัด กิจกรรมเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองในการรายงานผลการเรียนของผู้เรียนให้ผู้ปกครอง

ทราบในทุกภาคเรียน และจัดทำป้ายนิเทศ เสนอผลงานนักเรียนให้ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ รวมถึงการเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษากับชุมชนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เป็น ประสพการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเองและสอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลงของสังคมและชุมชนที่อยู่อาศัย

บทสรุป

การศึกษาไทยยุคประเทศไทย 4.0 เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งบนโลกนี้ มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ มา ตอบสนองความต้องการของสังคม ดังนั้น แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูระดับประถมศึกษา ยุคประเทศไทย 4.0 เพื่อให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมสำหรับการสอนในยุคประเทศไทย 4.0 ประกอบด้วย 1) สมรรถนะหลัก ได้แก่ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน การบริการที่ดี การพัฒนานตนเอง การทำงาน เป็นทีม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู และ 2) สมรรถนะประจำสายงาน ได้แก่ การบริหาร หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ภาวะผู้นำครู การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการ จัดการเรียนรู้ ซึ่งครูจะเป็นผู้สอนอย่างเดียวเหมือนในอดีตไม่ได้ จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วย โดยที่ครูจะมีหน้าที่ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ การสอน กระบวนการวางแผน และการนำ เทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน และยังสามารถนำมาใช้ได้อย่างแท้จริงกับการปฏิบัติ หน้าที่ของครูที่มีการปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาตามยุคสมัยและเทคโนโลยี ซึ่งจะช่วยให้ครูมีความพร้อมใน การจัดการเรียนการสอนและสร้างความมั่นใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตรงตามพัฒนาการ และศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน และช่วยทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทางด้านความรู้ และจิตใจ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการเป็นครูในยุคประเทศไทย 4.0 ตามนโยบายของรัฐบาล ต่อไป

บรรณานุกรม

- ครุศาสตร์ปัญญา. (2563). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะทักษะครูในศตวรรษที่ 21. สืบค้นจาก <https://karusatpanya.org>
- ดิเรก พรสีมา. (2559). ครูไทย 4.0. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_345042
- ถนอมพร เลหาจรัสแสง. (ม.ป.ป.). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาอาจารย์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นจาก http://www.pharmacy.cmu.ac.th/unit/unit_files/files_download/2014-04-10.pdf
- บุญชนก ธรรมวงศา. (2561). 4CS: สี่ทักษะการเรียนรู้ที่ควรมี ฝึกกันได้ และไม่ต้องใช้พรสวรรค์. สืบค้นจาก <https://thepotential.org/knowledge/4cs-for-21st-century-learning/>
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2561). คุณลักษณะครูในศตวรรษที่ 21. สืบค้นจาก [http://planning2.mju.ac.th/goverment/20111119104835_planning/Doc_25590823143652_358135.pdf](https://www.trueplookpanya.com/education/content/68571/-teaartedu-teaart-teaarttea-สุนันท์ สีพาย และไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2561). เปลี่ยนผ่านการศึกษาไทยสู่การศึกษา 4.0. วารสารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 24,(2), หน้า 13-27.</p><p>สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2559). แนวคิดเกี่ยวกับประเทศไทย 4.0. สืบค้นจาก <a href=)
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือการประเมินสมรรถนะครู. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

จิตรกรรมฝาผนังวิหารน้อย วัดอินทาราม บางยี่เรือ

Mural Painting of Viharn Noi, Wat Intharam, Bang Yi Ruea

วันที่รับบทความ: 4 พฤศจิกายน 2564

เนื่ออ่อน ขรรค์ทองเขียว ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 21 มกราคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 2 กุมภาพันธ์ 2565

บทคัดย่อ

วัดอินทาราม บางยี่เรือ สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยาและมีความสำคัญมากขึ้นในสมัยธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงโปรดให้ปฏิสังขรณ์วัดใหม่ทั้งหมดและสถาปนาเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกพิเศษเพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพระราชกุศล เมื่อพระเจ้าตากสินมหาราชสวรรคต วัดถูกทิ้งร้างและได้รับการปฏิสังขรณ์ใหม่อีกครั้งในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยพระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ง) ด้านท้ายพระอุโบสถมีแถวของวิหารน้อย 4 หลัง คั่นสลับด้วยเจดีย์ทรงเครื่อง 3 องค์ เชื่อกันว่างานจิตรกรรมฝาผนังที่อยู่ภายในถูกสร้างขึ้นในสมัยนี้ จิตรกรรมฝาผนังในวิหารน้อยถูกเขียนด้วยสีฝุ่นแบบไทยประเพณี เนื้อหาภาพเล่าเรื่องพุทธประวัติตอนปริณิพพาน ความเชื่อเกี่ยวกับการเดินทางไปสักการะบูชา รอยพระพุทธรบาท และสัญลักษณ์มงคลในศิลปะจีนที่ประดับไว้เพื่ออวยพรให้กับผู้ที่มาสักการะพบแต่สิ่งดีงาม ความเชื่อเหล่านี้สะท้อนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของผู้คนในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่ยังผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยและชาวจีนที่เป็นผลมาจากการติดต่อค้าขายอย่างมากในสมัยนั้น อีกทั้งสะท้อนภาพความรุ่งเรืองของย่านตลาดพลูซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจที่สำคัญมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีเรื่อยมาจนถึงสมัยต้นรัตนโกสินทร์

คำสำคัญ: จิตรกรรมฝาผนัง วัดอินทาราม สัญลักษณ์มงคลในศิลปะจีน

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. คณະมนุชยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
e-mail: lekhrouthongkhieo@hotmail.com

Mural Painting of Viharn Noi, Wat Intharam, Bang Yi Ruea

Received: November 4, 2021

Nuaon Khrouthongkhieo ¹

Revised: January 21, 2022

Accepted: February 2, 2022

Abstract

Wat Intharam, Bang Yi Ruea is a temple built since the Ayutthaya period and became more important during the Thonburi period. King Taksin the Great has ordered the temples to be renovated and established as a special royal monastery to be used as a place for great royal ceremonies. When King Taksin the Great died, the temple was abandoned and was renovated again during the reign of King Rama III by Phraya Sri Sahathep (Thong Pheng). At the end of the ubosoth are rows of four small viharas, alternating with three bejeweled chedis. It is believed that the mural painting inside was built during this period. The mural paintings in four small viharas were painted in Thai traditional tempera. The content is Buddha's history at the time of nirvana, beliefs in traveling to worship the Buddha's footprints, and auspicious symbols in Chinese art decorated to bless those who come to worship only find good things. These beliefs reflect the history and culture of people in the early Rattanakosin period who still believed in Buddhism. It also shows the relationship between Thai and Chinese people as a result of a great deal of trade in those days. It also reflects the prosperity of Phlu market (Talat Phlu) area, which used to be an important economic center since the Thonburi period until the early Rattanakosin period.

Keywords: mural painting, Wat Intharam, auspicious symbols in Chinese art

¹ Assoc.Prof.Dr., Faculty of Humanities and Sociences, Suan Dusit University
e-mail: lekhrouthongkhieo@hotmail.com

วัดอินทาราม บางยี่เรือ เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่บนถนนเทิดไท แขวง บางยี่เรือ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นวัดโบราณที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เดิมมีชื่อเรียกหลายชื่อ ได้แก่ วัดบางยี่เรือนอก วัดสวนพลู และวัดบางยี่เรือไทย สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์วัดใหม่ทั้งหมดและสถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นเอกพิเศษเพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพระราชกุศลใหญ่ ๆ หลายครั้งและเป็นที่ประดิษฐานพระบรมศพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อสิ้นพระองค์ วัดอินทารามขาดการปฏิสังขรณ์ เสนาสนะชำรุดทรุดโทรม จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ญ) ต้นตระกูลศรีเพ็ญ ได้ปฏิสังขรณ์และสร้างอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ขึ้นใหม่และน้อมเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกครั้งหนึ่ง พระองค์ทรงรับไว้และพระราชทานให้เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร เป็นการลดฐานะลงมาจากเดิมและได้นำมาว่า “วัดอินทาราม” ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

สันนิษฐานว่าแผนผังเดิมของวัดเขตพุทธาวาสในสมัยที่ปฏิสังขรณ์โดยเจ้าพระยาศรีสหเทพ ประกอบไปด้วย พระอุโบสถที่อยู่ตรงกลาง ขนาบด้วยพระวิหารจำนวน 2 หลัง ด้านหลังพระอุโบสถที่ติดกับถนนเทอดไทมีเจดีย์ทรงเครื่อง 3 องค์ สลับด้วยวิหารขนาดเล็กจำนวน 4 หลัง ภายในวิหารทั้งสี่หลังยังคงเหลืองานจิตรกรรมฝาผนังที่ทรงคุณค่า สันนิษฐานว่าเป็นงานจิตรกรรมที่วาดในคราวเดียวกันกับที่พระยาศรีสหเทพ (ทองเพ็ญ) ปฏิสังขรณ์วัดครั้งใหญ่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ปัจจุบัน (กันยายน 2564) สภาพค่อนข้างชำรุด ผู้เขียนลำดับหมายเลขพระวิหาร 1-4 เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายตามแผนผังที่ปรากฏในภาพ (ภาพที่ 1 และภาพที่ 2) วิหารทั้งสี่หลังเป็นอาคารทรงไทยประเพณีไม่เจาะช่องหน้าต่างและทำประตูทางเข้าบานเดียวเฉพาะด้านที่หันเข้าหาเจดีย์ทรงเครื่อง

วิหารหลังที่ 1 ด้านทิศตะวันตกประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์ตะแคงขวาหันพระเศียรไปทางทิศใต้ หลังที่ 2 ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมหาปรีณิพพานในโลงพระศพที่มีพระบาทเย้นออกมาต่อด้วยประติมากรรมพระสงฆ์สาวกกำลังนั่งพับเพียบพนมมือ จำนวน 3 องค์ (พุทธประวัติตอนนี้มักเรียกกันว่า อัฐมิมูชา) (ภาพที่ 3) หลังที่ 3 ประดิษฐานรอยพระพุทธรูป (ภาพที่ 4) หลังที่ 4 ซึ่งเป็นหลังสุดท้ายด้านทิศตะวันออกประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์ตะแคงซ้ายหันพระเศียรไปทางทิศใต้ ผังอาคารของวิหารทั้งสี่มีงานจิตรกรรมฝาผนังเทคนิคสีฝุ่นแบบไทยประเพณีประดับอยู่ ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนผังวัดอินทาราม บางยี่เรือ แสดงตำแหน่งและลำดับวิหารน้อยทั้งสี่หลัง
ที่มา: เนื่ออ่อน ขว้ทองเขียว (ปรับปรุงจาก Google earth)

ภาพที่ 2 วิหารน้อยทั้งสี่ด้านหลังพระอุโบสถ สลักค้นด้วยเจดีย์ทรงเครื่อง
ที่มา: เนื่ออ่อน ขรรค์ทองเขียว

ภาพที่ 3 พระพุทธรูปปางมหาปรีนิพพานและพระสงฆ์สาวก วิหารน้อยหลังที่ 2
ที่มา: เนื่ออ่อน ขรรค์ทองเขียว

ภาพที่ 4 วิหารเล็กหลังที่ 3 ภายในประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาท
ที่มา: เนื่ออ่อน ขรรค์ทองเขียว

วิหารหลังที่ 1 ด้านทิศตะวันตก ผนังทั้งสามด้านยกเว้นด้านประตูทางเข้าเขียนลายดอกไม้ร่วงเป็นช่อดอกโบตัน สลับด้วยลายนก ผีเสื้อ ค้างคาว และแมลงปอ ขอบด้านบนสุดของผนังวาดเป็นเส้นแถบมีลวดลายเครือเถาด้านล่างเป็นแถบผ้าห้อยเป็นวงโค้งที่ผูกปมทั้งชายสลับด้วยกระถางดอกไม้แบบจีนแขวนอยู่และพู่ห้อยระย้าที่ประดับลายผีเสื้อโดยรอบผนัง (ภาพที่ 5) ผนังที่อยู่ทั้งสองข้างของประตูวาดรูปเครื่องตั้งบูชาอย่างจีน อย่างละ 1 ชุด ผนังด้านตรงข้ามพระเศียรของพระพุทธรูปปางไสยาสน์เขียนภาพเครื่องตั้งบูชาอย่างจีน ขนาบด้วยกระถางบอนไซ เครื่องตั้งบูชาที่มีสิ่งของมงคลต่าง ๆ เช่น นกกระสา ดอกบัว ดอกโบตัน แจกันดอกไม้ ผลทับทิม กระถางกำยาน คัมภีร์ ฯลฯ อีกทั้งยังมีหนังสือที่ปรากฏตัวอักษรจีนอีกด้วย (ภาพที่ 6) ผนังตรงข้ามพระบาทของพระพุทธรูปปางไสยาสน์เขียนภาพเครื่องตั้งเช่นเดียวกันแต่มีรายละเอียดที่ต่างกันเล็กน้อย เช่น มีแจกันคู่ขนานเครื่องตั้งบูชาที่กลางผนัง แจกันด้านขวามีไม้เท้าและง้าววางไขว้กันอยู่ด้านหลัง สิ่งของที่ประกอบในลายเครื่องตั้งที่ต่างออกไป เช่น เทียน ขนนก ส้มโอมือ ฟักทอง ฯลฯ ที่โต๊ะสี่เหลี่ยมมีภาพเขียนทิวทัศน์และตัวอักษรจีน (ภาพที่ 7) เพดานคุมโทนด้วยสีเขียวคล้ำ มีลายดอกโบตัน ค้างคาว และผีเสื้อประดับทั่วเพดาน (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 5 ลายช่อดอกไม้ร่วงดอกโบตัน นก ค้างคาว และผีเสื้อ วิหารเล็กหลังที่ 1
ที่มา: เนืออ่อน ขรวัทองเขียว

ภาพที่ 6 เครื่องตั้งบูชาอย่างจีน ผนังด้านตรงข้ามพระพุทธรูปปางไสยาสน์ฝั่งพระเศียร
ที่มา: เนืออ่อน ขรวัทองเขียว

ภาพที่ 7 เครื่องตั้งบูชาอย่างจีน ผนังด้านตรงข้ามพระพุทธรูปไสยาสน์ฝั่งพระบาท
ที่มา: เนื่ออ่อน ขรัวทองเขียว

ภาพที่ 8 จิตรกรรมเพดานวิหารหลังที่ 1
ที่มา: เนื่ออ่อน ขรัวทองเขียว

วิหารหลังที่ 2 จิตรกรรมค่อนข้างลบเลือน ผนังทุกด้านคงเคยมีลายดอกไม้ร่วงปรากฏอยู่ ผนังด้านหลังโถงพระศพมีเค้าโครงต้นไม้ขนาดใหญ่ ผนังด้านที่ติดกับประติมากรรมพระสาวกลำดับสุดท้ายเขียนภาพพระสงฆ์ 4 รูป ขวามือเป็นพระสงฆ์ชราที่มีอักษรไทยกำกับว่า “สุภัตะพิกขุ” ผนังที่อยู่ติดกัน จิตรกรรมลบเลือนอย่างมากแต่พอแลเห็นรูปสตรีและเด็กบริเวณที่ติดกับบานประตู ผนังอีกด้านหนึ่งของ บานประตูลบเลือนเกือบหมด ส่วนเพดานลายดาวซ้อนขึ้นใหม่

วิหารหลังที่ 3 ผนังทั้งสี่ด้านเป็นภาพเล่าเรื่องส่วนใหญ่เป็นฉากโขดเขาและป่าไม้ โทนสีโดยรวมคือ สีนํ้าตาลแดงและโทนสีเขียวคล้ำ ผนังทิศใต้ตรงข้ามรอยพระพุทธรูปบาท (ภาพที่ 9) ปรากฏภาพเขียนเฉพาะ ตรงกลาง ที่ด้านมุมซ้ายของผนังมีภาพกะเหรี่ยง 2 คน คนหนึ่งกำลังถูกเสือกัด อีกคนหนึ่งกำลังแทงหอกไปที่ตัวเสือ ด้านขวาเป็นรูปชายหนุ่ม 2 คน กำลังควมม้าอยู่ใกล้ ๆ เหนือขึ้นไปตรงกลางผนังเป็นชบวนช้างที่ เดินทางอยู่กลางป่ามีรูปผู้หญิง ผู้ชาย และเด็กนั่งอยู่บนกุบช้างมุ่งหน้าไปยังผนังด้านที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูปบาท

ภาพที่ 9 ผนังทิศใต้ตรงข้ามรอยพระพุทธรูปในวิหารหลังที่ 3
ที่มา: เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว

ผนังด้านตรงข้ามประตู กลางภาพมีผู้คนกำลังเดินทางมุ่งไปยังพระพุทธรูป เช่น กลุ่มพระสงฆ์ กำลังแบกกลดซึ่งทางไปยังรอยพระพุทธรูป บางเป็นกลุ่มคนกำลังเดินเท้าแบกสัมภาระ ด้านขวาเป็นภาพ สรรพบุรุษขนาดใหญ่ นอกจากภาพผู้คนแล้ว ยังมีภาพสัตว์นานาชนิดปรากฏอยู่ด้วย เช่น ช้าง กระต่าย นก หมูป่า นกยูง ฯลฯ

ผนังด้านที่อยู่เหนือรอยพระพุทธรูปวาดเป็นเป็นปราสาทซ้อนชั้นยอดแหลมเจาะช่องบริเวณ เรือนธาตุระบายสีพื้นแดงชาด (ปัจจุบันทางวัดนำพระพุทธรูปปางถวายเนตรมาประดิษฐานไว้กลางเรือน ธาตุ) ขนาบซ้ายและขวาของยอดปราสาทเป็นภาพนักสิทธิ์ วิชยาธรที่ต่างพากันพนมมือนำดอกบัวเหาะมา ไหว้รอยพระพุทธรูป ส่วนเพดานลายดาวซ้อนชั้นใหม่เช่นกัน

วิหารหลังที่ 4 ด้านทิศตะวันออก ภาพวาดในวิหารหลังนี้คล้ายคลึงกับวิหารหลังที่ 1 กล่าวคือ ผนังทั้งสามด้านยกเว้นด้านประตูทางเข้าเขียนลายดอกไม้ร่วงเป็นช่อดอกโบตัน สลับด้วยลายนก ผีเสื้อ ค้างคาว และแมลงปอ ขอบด้านบนสุดของผนังวาดรูปแถบผ้าห้อยเป็นวงโค้งที่ผูกปมทั้งชายเชื่อมต่อกัน สลับด้วยเครื่องห้อยแขวนที่เป็นกระถางดอกไม้แบบจีนและพุทธรูปที่ยึดด้วยลายผีเสื้อ ผนังที่อยู่ ด้านข้างของประตูด้านตรงข้ามพระบาทลบลี้น ด้านตรงข้ามพระเศียรเป็นภาพเครื่องตั้งบูชาอย่างจีน เครื่องตั้งบูชามีสิ่งของที่เพิ่มเติม เช่น ดอกเบญจมาศปักในแจกัน กิเลน มีตั้งสี่เหลี่ยมที่มีภาพวาดทิวทัศน์ และตัวอักษรจีน ข้อมูลจากเพจกลุ่มอนุรักษ์จิตรกรรมและประติมากรรม กองโบราณคดี กรมศิลปากร วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ที่แปลโดย อาจารย์ ไข่ หยาง อธิบายว่า ตัวอักษรจีนที่วาดบนตั้ง สี่เหลี่ยมเป็นบทกวีที่อธิบายถึงความงดงามของธรรมชาติและฤดูกาล บางเป็นบทกลอนของ “หวังเหว่ย” กวีที่มีชื่อเสียงในสมัยราชวงศ์ถัง นอกจากนี้ ยังมีภาพเครื่องรางที่ร้อยด้วยเหรียญมงคล ขนนกยูง ฯลฯ (ภาพที่ 10) ส่วนเพดานพื้นสีฟ้าวาดลายดอกโบตัน นก และผีเสื้ออย่างจีน

ภาพที่ 10 เครื่องตั้งบูชาอย่างจีนในพระวิหารหลังที่ 4 ด้านทิศตะวันออก
ที่มา: เนื่ออ่อน ขว้ทองเขียว

ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏในวิหารเล็กทั้งสี่หลังมีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธประวัติ การบูชารอยพระพุทธรูป และสัญลักษณ์มงคลในศิลปะจีน ดังนี้

1. จิตรกรรมฝาผนังพุทธประวัติ

จิตรกรรมฝาผนังที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธประวัติคือ จิตรกรรมในวิหารหลังที่ 2 มีความสัมพันธ์กับประติมากรรมที่ทำเป็นพระรูปโลงพระศพที่มีพระบาทยื่นพ้นออกมา ที่ปลายพระบาทมีพระสงฆ์ที่เป็นพระอรหันต์ 3 องค์ ประติมากรรมกลุ่มนี้เล่าเรื่องการถวายพระเพลิงพระบรมศพของพระพุทธเจ้า เทียบได้กับวรรณกรรม *พระปฐมสมโพธิกถา* ปริเฉพที่ 27 ธาตุวิภังคนปริวรรต ที่ให้รายละเอียดเหตุการณ์ไว้ว่าเมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานได้ต้นสาละคู่ หลังจากนั้น 7 วัน มัลลกะษัตริย์แห่งเมืองกุสินารา พร้อมด้วยประชาชน และพระสงฆ์ได้พร้อมกันอัญเชิญพระสรีระไปทางทิศตะวันออกของพระนครเพื่อถวายพระเพลิงพุทธสรีระ ณ มกุฏพันธเจดีย์ แห่งเมืองกุสินารา มีการจัดเตรียมหีบทองและจิตกาธานด้วยดอกไม้จันทน์และของหอมทุกชนิด จากนั้นอัญเชิญมัลลกะษัตริย์ให้จุดไฟที่เชิงตะกอนแต่ไม่อาจทำให้ไฟติดได้ พระอนุรุทธะเถระจึงแจ้งว่าเป็นเพราะเทวดามีความประสงค์ให้รอพระมหากัสสปะเถระและภิกษุหมู่ใหญ่ 500 รูป ที่กำลังเดินทางมาเพื่อถวายบังคมพระบาทเสียก่อน ไฟจึงจะลุกไหม้ เมื่อพระมหากัสสปะเถระได้ถวายอัญชลีและประทักษิณที่พระบาทของพระพุทธองค์แล้วเสร็จเปลวไฟจึงลุกโชนขึ้นเองโดยไม่ต้องมีใครจุด (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2438, หน้า 408-410) ดังนั้นประติมากรรมพระสาวกทั้ง 3 องค์ องค์แรกจึงหมายถึงพระมหากัสสปะเถระ ส่วนที่เหลืออาจหมายถึงพระอนุรุทธะเถระหรือภิกษุรูปอื่น ๆ

งานจิตรกรรมฝาผนังที่สัมพันธ์กับประติมากรรมประธานในวิหารมีอยู่สองส่วน คือ บริเวณผนังที่อยู่ด้านหลังประติมากรรมยังคงเห็นร่องรอยต้นสาละคู่บริเวณซ้ายและขวา แต่มีข้อสังเกตจากรอยฝีแปรงว่าอาจถูกเขียนขึ้นภายหลังหรือเขียนทับรอยเดิม ส่วนผนังด้านท้ายของประติมากรรมพระสาวกเป็นพระภิกษุหนุ่ม 3 รูป และภิกษุชรา 1 รูปกำลังยืน มีอักษรไทยกำกับว่า “สุภัททะพิภกุ” (ภาพที่ 11) ซึ่งน่าจะหมายถึง “พระสุภัททะภิกษุผู้บวชเมื่อแก่” ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งการปรารภที่จะทำสังคายนาครั้งที่ 1

ภาพที่ 11 ภาพภิกษุชรากำลังยิ้ม มีอักษรไทยกำกับ “สุภัททะพิภขุ”
ที่มา: เนื่ออ่อน ขรัวทองเขียว

กล่าวคือ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว 7 วัน พระสุภัททะร่วมอยู่ในคณะของพระมหากัสสปะเถระซึ่งกำลังเดินทางจากเมืองปาวาสู่เมืองกุสินารา ระหว่างทางทราบข่าวปรินิพพานจากอาชีวกผู้หนึ่ง ภิกษุทั้งหลายที่ยังไม่สิ้นราคะต่างพากันร้องไห้คร่ำครวญ แต่พระสุภัททะภิกษุร้องห้ามไม่ให้เศร้าโศกและเห็นว่าการที่พระพุทธองค์ปรินิพพานจะทำให้ภิกษุสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามอำเภอใจโดยที่ไม่มีพระพุทธองค์มาห้ามปราม เมื่อพระมหากัสสปะเถระได้ฟังแล้วเกิดสังเวชใจและเห็นว่าพระพุทธเจ้าปรินิพพานได้เพียง 7 วัน ยังเกิดเสียนนามขึ้นแล้วในพระศาสนา เพื่อไม่ให้พระศาสนาเสื่อมถอยหลังเสร็จงานถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระแล้วจึงเห็นควรให้มีการร่วมกันทำสังคายนาครั้งแรก (พระพรหมคุณาภรณ์, 2553, หน้า 459) ส่วนภาพเขียนผนังอีกด้านหนึ่งที่เป็นแถวสตรีและเด็กน่าจะหมายถึงบุคคลที่มาร่วมในงานถวายพระเพลิง

2. การบูรณารอยพระพุทธบาท

วิหารหลังที่ 3 จิตรกรรมฝาผนังมีความสัมพันธ์กับรอยพระพุทธบาทที่ถูกสร้างเป็นประติมากรรมประธานในวิหาร ภาพโดยรวมเป็นฉากป่าเขา มีภาพคนกำลังเดินทางโดยขี่เขวี้ยงไปยังประติมากรรมพระพุทธบาทที่อยู่บนโขดเขา จิตรกรรมด้านหลังรอยพระพุทธบาทวาดเป็นรูปปราสาทยอดแหลมทำนองมณฑปครอบเหน็รอยพระพุทธบาทซึ่งผู้เขียนเห็นว่ารอยพระพุทธบาทแห่งนี้ คือ สัจจพันธคีรีหรือรอยพระพุทธบาท เมืองสระบุรีนั่นเอง

รอยพระพุทธบาทถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธองค์ เป็นความเชื่อที่ถือกำเนิดในอินเดียและแพร่หลายมายังดินแดนที่นับถือพระพุทธศาสนา ในดินแดนไทยพบคติการบูรณารอยพระพุทธบาทตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยสุโขทัยมีความนิยมบูรณารอยพระพุทธบาทอย่างมากเพราะมีการรับพระพุทธศาสนาเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์มาจากลังกา ในคัมภีร์มหาวงศ์ซึ่งเขียนขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ 10 กล่าวถึงเหตุการณ์ในสมัยพุทธกาลว่าพระพุทธองค์เสด็จมายังลังกาคำเชิญของพญานาคผู้อาศัยอยู่ในแม่น้ำกลยาณี ทรงประทับรอยพระบาทไว้บนยอดเขาสมณภูฏเพื่อประทานให้กับเทพเจ้าประจำท้องถิ่นและวิญญูณธรรมชาติ ณ เกาะลังกา ความเชื่อดังกล่าวทำให้สมัยพระมหาธรรมราชาลิไทโปรดให้จำลองพระพุทธบาทจากเขาสมณภูฏ ลังกามาประดิษฐานไว้ในอาณาจักรสุโขทัยบนภูเขาถึง 4 แห่ง

สมัยอยุธยา รัชกาลพระเจ้าทรงธรรม มีคณะสงฆ์เดินทางไปมัสการรอยพระพุทธรูป ณ เขาสุมนัญญู ลังกาและได้รับคำแนะนำจากพระสงฆ์ลังกาว่าในอาณาจักรอยุธยา มีรอยพระพุทธรูปเช่นกัน พระเจ้าทรงธรรมทรงโปรดให้ค้นหาและพบที่เขาสุวรรณบรรพต เมืองสระบุรี จากนั้นทรงสถาปนารอยพระพุทธรูปแห่งนี้ให้เป็นมหาเจดีย์สถาน ความนิยมในการบูชารอยพระพุทธรูปในสมัยอยุธยาแพร่หลายอย่างมาก สังเกตได้จากการเสด็จนมัสการรอยพระพุทธรูปที่เมืองสระบุรีของกษัตริย์อยุธยาแทบทุกพระองค์นับแต่นั้นเป็นต้นมา

สมัยรัตนโกสินทร์เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท พระอนุชาทรงขึ้นไปเป็นแม่กองยกพระมณฑปพระพุทธรูป พ.ศ. 2325 ครั้งนั้นทรงมีพระราชศรัทธารับแบกตัวลายองค์พระบนตัวหนึ่ง เสด็จพระราชดำเนินด้วยพระบาทตั้งแต่ท่าเรือเจ้าสนุกขึ้นไปจนถึงพระพุทธรูป ทรงสร้างมณฑปเล็กสี่เสาครอบรอยพระพุทธรูปนั้นไว้ (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2526, หน้า 94)

ความนิยมของผู้คนในการเดินทางมานมัสการรอยพระพุทธรูป เมืองสระบุรีมีปรากฏใน *นิราศพระบาท* ของ สุนทรภู่ ที่บรรยายการเดินทางขณะโดยเสด็จพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ไปนมัสการพระพุทธรูป สระบุรี เดือนสาม พ.ศ. 2350 ซึ่งเป็นเทศกาลฉลองพระพุทธรูป การเดินทางจากกรุงเทพฯ ต้องใช้เรือเป็นพาหนะและต่อด้วยการเดินทางทางบก เริ่มจากลงเรือจากพระนครผ่านโรงสุราบางยี่ขัน ผ่านบ้านปูน บางพลู บางพลัด สามเสน บางซื่อ บางซอน เข้าปากเกร็ด บางพูด นนทบุรี แล้วล่องเรือไปขึ้นฝั่งที่บ้านขวาง พระนครศรีอยุธยา จากนั้นจึงนั่งช้างและเดินเท้าต่อไปยังวัดพระพุทธรูป ดังปรากฏภาพขบวนช้างของผู้ที่ต้องการเดินทางไปนมัสการพระพุทธรูป สระบุรีในจิตรกรรมฝาผนังวิหารเล็กหลังที่ 3 ด้านตรงข้ามประตูมกราคมพระพุทธรูป

ในบันทึกการเดินทางของ อังรี มูโอต์ ซึ่งเป็นนักธรรมชาติวิทยาและนักสำรวจชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาเมืองไทยสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อขอพระบรมราชานุญาตสำรวจกัมพูชาและลาว ระหว่าง พ.ศ. 2401-2404 มูโอต์เดินทางไปยังเมืองสระบุรีและมีโอกาสไปพระพุทธรูป ปรากฏในหนังสือ *ราชอาณาจักรสยาม กัมพูชา ลาว และอินโดจีน ตอนกลางส่วนอื่น ๆ* มูโอต์ขณะพักอยู่ที่บ้านอรัญญิก (ปัจจุบันคือ อำเภอท่าเรือ พระนครศรีอยุธยา) บันทึกไว้ว่ามีนายบ้านนำขบวนช้างมารับตั้งแต่เจ็ดโมงเช้าและเดินทางไปถึงพระพุทธรูปเวลาหนึ่งทุ่มของวันเดียวกัน เขาบันทึกไว้ดีกว่าสถานที่แห่งนี้เป็นแหล่งจาริกแสวงบุญที่สำคัญของชาวสยาม ทุกปีมีคนหลั่งไหลมากราบไหว้สักการะรอยพระพุทธรูปจำนวนมาก จากยอดเขาเรื่อยลงมาถึงหุบเขาเบื้องล่างตามรอยแยกของหินในถ้ำ เขาได้พบรอยเหยียบย่ำของสารพัดสัตว์ทั่วทุกหนทุกแห่ง รอยเท้าช้างและเสือดูจะเห็นเด่นชัดที่สุด (อังรี มูโอต์, 2558, หน้า 89-91) สภาพป่าเขาและสัตว์ต่าง ๆ ที่มูโอต์กล่าวถึงมีความใกล้เคียงกับภาพที่ปรากฏในงานจิตรกรรมฝาผนังในวิหารแห่งนี้ด้วย โปรดสังเกตวิธีการแสดงความรกรกของป่าเขาในจิตรกรรมฝาผนังของไทยอย่างหนึ่งคือ มักวาดภาพกะเหรี่ยงซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผูกพันอยู่กับป่าและมีบทบาทอย่างมากกับสังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ดังปรากฏภาพกะเหรี่ยงที่ถูกเสือกัดที่มุมผนังตรงข้ามพระพุทธรูป (ภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 มีภาพกะเหรี่ยงที่มุ่มผนังด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือตรงข้ามรอยพระพุทธรบาท
ที่มา: เนื่ออ่อน ขร้วทองเขียว

3. สัญลักษณ์มงคลในศิลปะจีน

ภาพสัญลักษณ์มงคลต่าง ๆ ปรากฏอยู่ในภาพเครื่องตั้งบูชาแบบจีนรวมทั้งเป็นลวดลายตกแต่งผนังและเพดานในวิหารหลังที่ 1, 2 และ 4 เป็นสัญลักษณ์มงคลในศิลปะจีนซึ่งเป็นที่นิยมอย่างมากในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่อยมาจนถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่น วัดราชโอรสาราม วัดกนิษฐนาถ วัดนาคปรก วัดบุปผาราม ฯลฯ ภาพสัญลักษณ์มงคลจีนในวิหารเล็กวัดอินทาราม แบ่งกลุ่มได้เป็นดอกไม้ ผลไม้ สัตว์ และสิ่งของ ภาพสัญลักษณ์มงคลเหล่านี้มักมีที่มาจากชื่อเรียกในภาษาจีนที่พ้องเสียงกับความหมายที่ดีงาม รายละเอียดดังนี้

3.1 ดอกไม้

1) ดอกโบตั๋น (牡丹) เป็นดอกไม้ประจำชาติจีน ใช้ในงานมงคล เช่น วันขึ้นปีใหม่ เป็นสัญลักษณ์แทน ลก หมายถึง ความเจริญ วาสนา (อริศรี ปาณินท์, 2530, หน้า 83) โบตั๋นมีหลายสีแต่สีแดงเป็นสิ่งที่ชื่นชอบและมีความมากที่สุด เป็นสัญลักษณ์ของหญิงสาวที่มีปัญญาและความงามเป็นเลิศ ในวัฒนธรรมจีนมีความเชื่อเรื่องดอกไม้สี่ฤดู ฤดูใบไม้ผลิ คือ ไอรสหรือแมกโนเลีย ฤดูร้อนเป็น ดอกโบตั๋นและดอกบัว ฤดูใบไม้ร่วง คือ ดอกเบญจมาศ และฤดูหนาว คือ พลัม (ต้นเหมย) และต้นไผ่ (Eberhard, 1986, p. 129) บางภาพวาดดอกโบตั๋นพร้อมกับแอปเปิ้ลป่า หมายถึง การอวยพรให้ครอบครัวมีความมั่งมีและมีชื่อเสียง ภาพดอกโบตั๋นคู่กับผลท้อ หมายถึง การมีชีวิตยืนยาว ความมั่งคั่ง เกียรติยศชื่อเสียง (ธวัชชัย ดุยสุจริต, 2545, หน้า 87)

2) ดอกเบญจมาศ (菊花) มีลักษณะพ้องเสียงและใกล้เคียงกับคำว่า จี (吉) แปลว่า ดีงาม ดีเลิศ มงคล การที่เบญจมาศออกดอกในช่วงเดือนกันยายนซึ่งเป็นเดือนเก่า ทำให้เลขเก้า (9) ในภาษาจีนซึ่งออกเสียงว่า จิว (九) พ้องเสียงกับคำว่า 久 (จิ่ว) ที่แปลว่า ยาวนาน บ่งบอกถึงการมีอายุยืนยาวและเป็นมงคลนาม

3) ดอกบัว (莲花) ตั้งแต่สมัยโบราณ ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวเอเชีย เป็นหนึ่งในแปดอักษรมงคลในพุทธศาสนา มหายาน ดอกบัวแสดงถึงความบริสุทธิ์ของร่างกาย คำพูด และจิตใจ ราวกับว่าการลอยอยู่เหนือน้ำหรือโคลนเป็นการหลุดพ้นจากความผูกพันและความ

ปรารถนา ดังนั้น เทพเจ้าหลายองค์ในศาสนาที่นับถือกันในเอเชียจึงมักประทับบนดอกบัว พระพุทธเจ้าเมื่อตอนประสูติทรงเดินโดยมีดอกบัวผุดขึ้นมารองรับพระบาทเช่นกัน ชาวจีนที่นับถือพระพุทธศาสนาถือว่าดอกบัวเป็นดอกไม้ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์และเป็นแหล่งกำเนิดแห่งพลังในทางสร้างสรรค์ในทางโลกชาวจีนถือว่าดอกบัวเป็นสุภาพบุรุษแห่งดอกไม้ทั้งปวง

4) ดอกกล้วยไม้ (兰花) เป็นสัญลักษณ์ของความรักและความงาม หมายถึง กลิ่นหอมและความประณีต ขงจื๊อเองได้ตั้งข้อสังเกตถึงลักษณะอันวิจิตรงดงามของดอกกล้วยไม้ ดังนั้นดอกกล้วยไม้จึงเป็นสัญลักษณ์ของความสมบูรณ์แบบหรือผู้ที่เหนือกว่าคนทั่วไป (Williams, 2006, p. 288) นอกจากนี้ภาพกล้วยไม้รวมกันเป็นช่อยังหมายถึง ความรักใคร่กลมเกลียวเป็นหนึ่งเดียว เป็นภาพมงคลที่นิยมใช้ในพิธีแต่งงานมากเป็นพิเศษ (ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2553, หน้า 297)

3.2 ผลไม้

1) ส้มโอมือ (佛手柑) (ฝอโส่วกาน) หรือ Buddha's Hand เป็นผลไม้ชนิดหนึ่งคล้ายมะนาว มีกลิ่นหอม มักใช้เป็นเครื่องเซ่นไหว้ในศาลเจ้าหรือในบ้านในเทศกาลปีใหม่และอื่น ๆ จากรูปร่างของส้มมือที่ปลายแยกเป็นแฉกจึงเป็นสัญลักษณ์ของพระหัตถ์ของพระพุทธเจ้า (Williams, 2006, p. 82) ความหมายและสัญลักษณ์ของส้มโอมือจึงหมายถึงมือที่มีความสุขและหมายถึงความโชคดีอีกด้วย

2) ทับทิม (石榴) ไม่ใช่ผลไม้พื้นเมืองของจีน แต่นำเข้าจากกรุงคาบูลในสมัยราชวงศ์ฮั่น 126 ปี ก่อนคริสตกาล เป็นไม้พุ่มที่มีดอกสีส้มสวยงาม เนื่องจากทับทิมมีผลจำนวนมาก ดังนั้น จึงเป็นสัญลักษณ์ของการอวยพรให้มีลูกหลานจำนวนมากโดยลูกหลานเหล่านั้นเป็นผู้มีคุณธรรม ความกตัญญู เกียรติยศ และความรุ่งโรจน์ (Williams, 2006, p. 316)

3) ฟักทอง (南瓜) ชาวจีนถือว่าฟักทองเป็นผลไม้ชั้นสูง มีความหมายว่าให้มีเงินมีทองใช้ หากฟักทองประกอบ ด้วยผลหลาย ๆ ลูกและมีเถาวัลย์เกี่ยวกันลูกใหญ่บ้างเล็กบ้างเชื่อมต่อกัน หมายถึง การอวยพรให้มีลูกหลานสืบเนื่องไม่ขาดสาย (สมฤดี กฤตเมธากุล, 2555, หน้า 160)

3.3 สัตว์

1) ค้างคาว (蝙蝠) มีชื่อเรียกมากมาย เช่น เทียนชู หรือ เฟียนฝู แปลว่า หนูสวรรค์ หรือ เซียนชู แปลว่า หนูเหวตา เพ่อดู แปลว่า หนูบิน คำว่า ฝู พ้องเสียงกับคำที่มีความหมายว่า ความสุข (สมฤดี กฤตเมธากุล, 2555, หน้า 114) ค้างคาวสีแดงท่ามกลางหมู่เมฆ เป็นสัญลักษณ์มงคลของการให้พรคืนกลับไปในทำนองการให้ได้พบกับความสุขอันยิ่งใหญ่ราวกับอยู่บนสวรรค์ ค้างคาวสีแดงกลับหัวลง หมายถึง การมาเยือนของความสุข ค้างคาวสีแดง 5 ตัว เป็นสัญลักษณ์แห่งพร 5 ประการ คือ ความมั่งคั่ง สุขภาพสมบูรณ์ ความรัก คุณธรรม และความตายแบบธรรมชาติ (Kuwayama, 1992, p. 94) ดังนั้น ช่างจีนจึงนิยมแทรกภาพค้างคาวลงในภาพมงคลต่าง ๆ

2) ผีเสื้อ (蝴蝶) เป็นสัญลักษณ์ของความสุข สนุกสนาน ความสวยงามแบบอุดมคติ นอกจากนี้ ยังเป็นสัญลักษณ์แห่งฤดูร้อนและเป็นเครื่องหมายแห่งการเสกสมรส (อุษาวดี รัศมีวงศ์, 2527, หน้า 42) บ้างเปรียบเทียบกับวงจรชีวิตของผีเสื้อเหมือนกับช่วงชีวิตของคนเรา โดยเฉพาะบุคคลที่มีชื่อเสียงคล้ายผีเสื้อที่เฝื่อนฉายสวยงามเพียงระยะสั้น ๆ หรือเปรียบเทียบกับผีเสื้อกับความสวยงามของหญิงงามที่เปล่ง

ประกายเจิดจ้าเพียงช่วงหนึ่งของชีวิตก่อนที่ทุกสิ่งจะร่วงโรยไปตามกาลเวลา นอกจากผีเสื้อจะหมายถึงหญิงงามหรือคู่รักแล้ว ยังถูกใช้ในความหมายของวัยชรา โดยเฉพาะเมื่อปรากฏร่วมกับสัญลักษณ์มงคลอื่น ๆ จะมีความหมายในเชิงอวยพรญาติผู้ใหญ่ให้มีอายุยืนนานและเป็นเสาหลักให้ลูกหลานต่อไป (ปิยะแสง จันทวงศ์ไพศาล, 2553, หน้า 208) หากเป็นรูปผีเสื้อหลากสีสันทักาลังบิน (彩蝶双飞) มักใช้เป็นเครื่องประดับในการแต่งงาน ทำนองอวยพรให้คู่บ่าวสาวแก่เฒ่าไปด้วยกัน ส่วนการออกเสียงคำว่า “ผีเสื้อ” = (胡 蚬) มีเสียงใกล้เคียงกับ 福 (福) แปลว่า ความสุข (ฮก) ดังนั้น ผีเสื้อจึงถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของความโชคดีอีกด้วย

3) แมลงปอ (蜻蜓) ชาวจีนถือว่าแมลงปอเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นเอกเทศและความเป็นอิสระ (สมฤดี กฤตเมธากุล, 2555, หน้า 116) อีกทั้งเป็นสัญลักษณ์ของฤดูร้อนอีกด้วย แต่เนื่องจากวงจรชีวิตของแมลงปอมีระยะสั้นจึงเป็นสัญลักษณ์ของความไม่แน่นอนและความอ่อนแอ (Williams, 2006, p. 160) แต่ในขณะเดียวกันก็หมายถึง การเริ่มต้นใหม่และความหวังได้เช่นกัน

4) นกกระสา (苍鹭) ในภาษาจีน นกกระสา พ้องเสียงกับคำว่า หลู หมายถึง หนทาง ในภาพวาดของจีนมักปรากฏรูปนกกระสา (หลู) คู่กับดอกบัว (ออกเสียง เหลียน) หมายถึง การอวยพรให้มีหนทางข้างหน้าอยู่เสมอ (Eberhard, 1986, p. 182) แต่ภาพนกกระสาที่วิหารเล็กหลังที่ 1 ที่วัดอินทาราม เป็นรูปกระสาคาบเทียบอาจหมายถึง คำอวยพรให้มีหนทางที่สว่างไสวก็น่าเป็นไปได้

5) กิเลน (麒麟) เป็นสัตว์มงคลตามตำนาน มีลักษณะของสัตว์ 5 ชนิด รวมกัน คือ หัวเป็นมังกร มีเขาค่ายยูนิคอร์น ลำตัวเป็นกวาง มีเกล็ดเหมือนปลา และมีหางเหมือนวัว เชื่อกันว่าเป็นสัตว์ที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณา เป็นสัญลักษณ์ของครอบครัวใหญ่ที่เต็มไปด้วยเด็ก ๆ (Eberhard, 1986, p. 386) ตามความเชื่อของชาวจีน เมื่อกิเลนปรากฏตัวขึ้นที่ใด ที่นั้นจะข่าวดีหรือมีเรื่องมงคลเกิดขึ้น มีความเชื่อว่ามารดาของขงจื้อเมื่อตอนตั้งครรภ์ได้เดินตามรอยเท้าของกิเลนขึ้นไปสักการะเทพเจ้าบนภูเขา ดังนั้น การปรากฏตัวของกิเลนจึงหมายถึง การปรากฏตัวของผู้ปกครองที่ดีหรือการถือกำเนิดของผู้ปกครองที่มีคุณธรรม (Williams, 2006, p. 381)

3.4 สิ่งของ

1) จ้าว (戟) เป็นอาวุธจีนโบราณซึ่งมักใช้เป็นประดับตกแต่ง เป็นสัญลักษณ์ของโชคและความสุข หรือเป็นการอวยพรให้โชคดีในการสอบเลื่อนยศตำแหน่ง (Eberhard, 1986, p. 164)

2) แจกัน (花瓶) ในภาษาจีนพ้องเสียงกับคำที่มีความหมายว่า ความสงบและความเยือกเย็น 1 ใน 8 สัญลักษณ์มงคลในพุทธศาสนาที่มาจากพระราชาพิธีดั้งเดิมของกษัตริย์อินเดียโบราณโดยหมายถึง ปัญญาอันสมบูรณ์ (Eberhard, 1986, p. 30, 57) ภาพวาดแจกันในวัฒนธรรมจีนจึงเป็นการอวยพรให้เกิดความสงบสันติและความสามัคคีขึ้น (C.A.S. Williams, 2006, p.383)

3) กระถางสามขาหรือตั้ง (三足锅) เป็น 1 ใน 14 สัญลักษณ์มงคลในวัฒนธรรมจีนสืบทอดกลับไปได้ในสมัยราชวงศ์โจว (1,050–256 ปี ก่อนคริสตกาล) ที่เป็นกระถางสำริดโบราณ ดังถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ของอำนาจและอาณาจักรและมีความหมายเพิ่มเติม เช่น เเด่น สูงส่ง และยิ่งใหญ่ ปัจจุบันตั้งเป็นสัญลักษณ์ของความโชคดี (Eberhard, 1986, p. 298, 373)

4) เมฆ (云) เป็นสัญลักษณ์ที่นิยมใช้มากในธรรมเนียมจีน หมายถึง ความโชคดีและความสุข โดยเฉพาะเมฆหลากหลายสี ส่วนเมฆ 5 สี เป็นสัญลักษณ์ของความสุข 5 ประการ อีกทั้งเป็นเครื่องหมายของสันติสุขอีกด้วย (Eberhard, 1986, p. 84)

5) เทียน (蜡烛) ในวัฒนธรรมจีน เทียน ตะเกียง หรือโคมไฟให้ความหมายทำนองเดียวกันคือ แสงสว่าง ความอบอุ่น ความหวัง และความสุข ในทางกลับกัน เทียนหรือตะเกียงถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ของธรรมชาติที่น่าเศร้าของชีวิตมนุษย์ แสดงถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนและความไม่ยั่งยืน ส่วนเทียนที่จุดไฟอาจหมายถึง การเผชิญหน้าและต่อสู้กับความมืดมิด เทียนจุดไฟเผาตัวเองเป็นการสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของการเสียสละและการอุทิศตนเพื่อภารกิจของตน (Li Siyuan & Chen Along, 2021)

6) รูป (高香) รูปหรือรูปหอมถูกใช้เป็นที่สักการบูชาเทพเจ้าและบรรพชน ในสมัยราชวงศ์ฮั่นจีนนำเข้าเครื่องหอมจากต่างแดนหลายชนิด เครื่องหอมกลายเป็นที่นิยมในหมู่ชนชั้นสูงตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง ต่อมาสมัยราชวงศ์ซ่งความนิยมในการใช้รูปหอมมีสูงมากซึ่งแพร่หลายไปยังชนชั้นล่างด้วย มีการใช้เครื่องหอมบูชาเทพเจ้า บรรพบุรุษ รวมทั้งวัดในพุทธศาสนาอีกด้วย ชาวจีนเชื่อว่าควันที่เล็ดลอดออกมาจากเครื่องหอมทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างพระพุทธรูปเจ้าและผูบูชา บางครั้ง การเผาเครื่องหอมเป็นการเรียกร้องให้เสียสละ เช่นเดียวกันกับเครื่องหอมที่เผาไหม้ตนเองในขณะที่ทำให้ผู้อื่นพอใจ เป็นการเสียสละตนเองเพื่อคนที่ตนรัก ความมั่งคั่ง และเหตุผลอื่น ๆ (Lu, 2021)

7) หนังสือ (書) คัมภีร์ หรือม้วนกระดาษ ในวัฒนธรรมของชาวจีน ผู้ที่ร่ำเรียนหนังสือผ่านการศึกษาจะได้รับการเคารพอย่างสูง อักษรที่เป็นลายลักษณ์อักษรถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หนังสือ คัมภีร์ หรือม้วนกระดาษถูกใช้วาดภาพ เขียนกลอนโคลง สุภาษิตคำพังเพย รวมทั้งใช้บันทึกความรู้ต่าง ๆ ถือเป็นสิ่งของระดับประจำบ้านโดยอาจมีการแขวนในห้องรับแขก หนังสือ คัมภีร์หรือม้วนกระดาษจึงถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของนักปราชญ์ (Williams, 2006, p. 78)

8) ขนนกยูง นกยูง (孔雀) เป็นสัญลักษณ์ของศักดิ์ศรีและความงาม เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ช่วยขับไล่ความชั่วร้ายออกไปได้ การใช้ขนหางนกยูงเพื่อกำหนดตำแหน่งหรือระดับยศอย่างเป็นทางการเริ่มขึ้นโดยชาวแมนจู สมัยราชวงศ์หมิง ภาพแจกันที่มีขนนกยูงและปะการังประดับจึงหมายถึง ความเกียรติยศและความรุ่งโรจน์ (Williams, 2006, p. 288)

9) เหรียญมงคล (吉祥币) เหรียญหรือเงินตราเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญรุ่งเรือง นิยมใช้ในฐานะเครื่องรางและเครื่องประดับ เชื่อว่าการร้อยเหรียญด้วยเชือกสีแดงใช้ห้อยคอให้กับเด็กที่เกิดใหม่ช่วยขับไล่ปีศาจร้ายได้ (Williams, 2006, p. 101) การวาดภาพเหรียญมงคลร้อยด้วยเชือกสีแดงร่วมกับสัญลักษณ์มงคลอื่น ๆ ในกลุ่มเครื่องตั้งบูชาจึงหมายถึง การขับไล่ปีศาจหรือสิ่งชั่วร้ายออกไปชีวิตโปรดสังเกตเหรียญที่ปรากฏในภาพวาดยังคงเห็นตัวอักษรจีนปรากฏอยู่ (ภาพที่ 13) ข้อมูลจากเพจกลุ่มอนุรักษ์จิตรกรรมและประติมากรรม กองโบราณคดี กรมศิลปากร วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ที่แปลโดย อาจารย์ ไข่ หยาง อธิบายว่า ตัวอักษรดังกล่าวอาจหมายถึงปีรัชกาลเต๋ากวาง (ครองราชย์ พ.ศ. 2363-2393)

ภาพที่ 13 เหรียญมงคลที่มีตัวอักษรจีน ส่วนหนึ่งจากภาพเครื่องตั้งบูชาในพระวิหารหลังที่ 4
ที่มา: เนื่ออ่อน ขรวิทองเขียว

จากที่กล่าวมานี้เห็นได้ว่า ภาพเล่าเรื่องและลวดลายที่ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังวิหารน้อยทั้ง 4 หลัง ของวัดอินทารามเขียนด้วยเทคนิคสีฝุ่นแบบไทยประเพณี เน้นติดทองคำเปลวที่ตัวละครบริเวณเพดาน ตัดกับสีพื้นแดงและเขียวแลดูระยิบระยับตา เนื้อหาของภาพเล่าเรื่องแสดงพุทธประวัติตอนปริณิพพาน คติความเชื่อเกี่ยวกับการเดินทางไปสักการะบูชารอยพระพุทธรบาท และสัญลักษณ์มงคลในศิลปะจีนที่ประดับไว้เพื่ออวยพรให้กับผู้ที่มาสักการะได้พบแต่สิ่งดีงาม คติความเชื่อเหล่านี้ สะท้อนถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของผู้คนในสมัยรัตนโกสินทร์ที่ยังผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยและชาวจีนที่เป็นผลมาจากการติดต่อค้าขายอย่างมากมายในสมัยนั้น อีกทั้งยังทำให้เห็นภาพความรู้เรื่องของย่านตลาดพลูซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจที่สำคัญมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีโดยมีผู้คนหลากหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ร่วมกัน ดังปรากฏข้อความใน พระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ที่ชี้ให้เห็นว่า ย่านตลาดพลู รวมทั้งวัดอินทาราม บางยี่เรือ มีความสำคัญอย่างมากในรัชกาลของพระองค์เรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์

บรรณานุกรม

- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (2526). **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1**. กรุงเทพฯ: ชุรสภา.
- ธวัชชัย ดุยสุจริต. (2545). **สัญลักษณ์มงคลจีนสืบสานจิตวิญญาณบรรพชน**. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์
บุ๊คส์.
- ปรมาณูชิตชินโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. (2438). **พระปฐมสมโพธิกถา**. พระนคร: วัชรินทร์.
- ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. (2553). **108 สิ่งมงคลจีน**. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2553). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- สมฤดี กฤตเมธากุล. (2555). **วัดการศึกษาจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดนาคปรก เขตภาษีเจริญ
กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรศิริ ปาณินท์. (2530). **รูปสัญลักษณ์แทนความหมายต่าง ๆ ในวัดจีน**. หน้าจั่ว, 7, หน้า 80-104.
- อ็องรี มูโอต์ (เขียน) กรรณิการ์ จรรย์แสง (แปล). (2558). **บันทึกการเดินทางของอ็องรี มูโอต์ ในสยาม
กัมพูชา ลาว และอินโดจีนตอนกลางส่วนอื่นๆ**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อุษาวดี รัศมีวงศ์. (2527). **ภาพจิตรกรรมเครื่องบูชาอย่างจีนในศิลปะรัตนโกสินทร์**. สารนิพนธ์ศิลป
ศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Eberhard, W. (1986). **A Dictionary of Chinese Symbols: Hidden Symbols in Chinese
Life and Thought**. London: Routledge & Kegan Paul.
- Kuwayama, G. (1992). **New Perspectives on the Art of Ceramics in China**. Los Angeles:
Los Angeles County Museum.
- Li, Siyuan & Chen, Along. (2021). **Candles symbolize happiness, nostalgia in literature**.
Retrieved from <http://www.csstoday.com/Item/5288.aspx>
- Lu, E. (2021). **An Interesting History of Incense Burning in China**. Retrieved from
<https://www.nspirement.com/2020/02/24/an-interesting-history-of-incense-burning-in-china2.html>
- Williams, C.A.S. (2006). **Chinese symbolism and art motifs : a comprehensive
handbook on symbolism in Chinese art through the ages with over 400
illustrations**. North larendon, Vt.: Tuttle.

ทิศทางและการปรับรูปแบบการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19)

Educational Management Direction and Reshaping of Local Administrative Organizations in Coronavirus Situations (COVID-19)

วันที่รับบทความ: 15 กุมภาพันธ์ 2565

วันที่แก้ไขบทความ: 24 มีนาคม 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 25 มีนาคม 2565

จิรญา หนองหารพิทักษ์¹

เพ็ญศรี ฉิรินัง²

อรุณ รักธรรม³

อุดมวิทย์ ไชยสกุลเกียรติ⁴

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาเป็นภารกิจหนึ่งที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีรูปแบบการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยมีการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้แก่ การจัดการศึกษาปฐมวัย การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา การจัดการศึกษานอกระบบ การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางความร่วมมือในการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยให้สามารถดำเนินการเป็นแนวทางเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนเป็นที่ประจักษ์และยอมรับของชุมชน กล่าวคือ ควรให้บุคลากรทางการศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ หน่วยงานต้นสังกัดควรมีการนิเทศติดตามและให้ความช่วยเหลือการจัดการเรียนรู้ของบุคลากรทางการศึกษาในสถานการณ์วิกฤติ ควรจัดอบรมการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศประกอบการจัดการเรียนการสอน และโปรแกรมการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้กับบุคลากรทางการศึกษา สามารถใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อจัดการเรียนการสอน รวมทั้งสอนให้ผู้เรียนสามารถใช้เทคโนโลยีในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพราะบุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ หากบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพที่สามารถจัดการ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
e-mail: thiraya1234@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

³ ศาสตราจารย์ ดร. ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

⁴ รองศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

เรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพแล้ว ก็จะส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน คุณภาพของผู้เรียนจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของบุคลากรเป็นสำคัญ ทั้งนี้ทิศทางและการปรับปรุงแบบการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ส่งเสริมรูปแบบการศึกษาไทยแบบนิว نرمอล (new normal) จะกลายเป็นกระบวนการจัดการศึกษา ลักษณะใหม่ของประเทศไทยและจะกลายเป็นรูปแบบการศึกษาทางเลือกในอนาคต

คำสำคัญ: ทิศทาง การจัดการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Educational Management Direction and Reshaping of Local Administrative Organizations in Coronavirus Situations (COVID-19)

Received: February 15, 2022

Revised: March 24, 2022

Accepted: March 25, 2022

Thiraya Nongharnpitak ¹

Pensri Chirinang ²

Arun Raktham ³

Udomvit Chaisakunkerd ⁴

Abstract

Educational management is one of the important missions of the local administrative organizations. There was educational form which was formal education, non-formal education, and informal education supporting people to have comprehensively and quality education. The direction of education management of local government organizations according to the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 was early childhood education management, basic education management, higher education management, non-formal education management, informal education management, and education personnel development promotion as the guideline for cooperation in education management appropriate for local administrative organizations in Thailand which was able to operate in the same way effectively showing the empirical result and community acceptance. The educational personnel should be able to use technology to manage learning, organizations under the jurisdiction should supervise, follow up and assist educators' learning management in critical situations. There should be organizing the training of information technology equipment for teaching and learning management and learning programs through electronic media for educational personnel to be able to use educational technology to manage teaching and learning. This includes teaching students to use technology to

¹ Doctor of Public Administration, College of Innovation Management Rajamangala University of Technology Rattanakosin
e-mail: thiraya1234@gmail.com

² Assoc. Prof., Ph.D. of Public Administration, College of Innovation Management Rajamangala University of Technology Rattanakosin

³ Prof., Ph.D. of Public Administration, College of Innovation Management Rajamangala University of Technology Rattanakosin

⁴ Assoc. Prof., Ph.D. of University of Technology Rattanakosin

seek knowledge on their own. Educational personnel play an important role in learning management. As educational personnel qualify in learning management, then It will affect the quality of learners. The quality of learners therefore depends mainly on the quality of personnel. However, the direction and adjustment of the education management model of the local administrative organizations has promoted the New Normal Thai education model (New Normal) which will become a new educational management process in Thailand and will become an alternative education model in the future.

Keywords: direction, educational management, local administrative organizations

บทนำ

เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้สถานการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถเปิดการเรียนการสอน ณ สถานที่ตั้ง on-site ได้ แต่เด็กยังต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จึงได้กำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสถานศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บ้าน (home-based learning) โดยออกแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง อย่างเหมาะสมตามความพร้อมและความแตกต่างของแต่ละครอบครัว เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานศึกษา นำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

สำหรับประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้สถานศึกษาในสังกัดและในกำกับปิดเรียนด้วยเหตุพิเศษ โดยให้สถานศึกษาจัดให้มีการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินสืบเนื่องจากการระบาดของโรคโควิด-19 โดยการวางแผนแนวทางการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ในทุกระดับชั้นและทุกประเภท สรุปดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

1. ให้สถานศึกษาประเมินสถานการณ์ความเสี่ยงอย่างรอบด้านของนักเรียนหรือครูที่อาจเป็นกลุ่มเสี่ยงในการติดเชื้อ COVID-19 ในช่วงการเปิดเรียนตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2565 เป็นต้นไป หากมีนักเรียนหรือครูที่เป็นกลุ่มเสี่ยงดังกล่าว ให้สถานศึกษาสามารถพิจารณาปรับการเรียนการสอนเป็นระบบการศึกษาทางไกล (on air, online, on hand และ on demand) ได้ตามความเหมาะสม และประสานกับคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดอย่างใกล้ชิด

2. ให้สถานศึกษาประเมินมาตรการการเปิดเรียนของ Thai stop COVID plus และปฏิบัติตามข้อกำหนดของ 6 มาตรการหลัก (DMHT-RC), 6 มาตรการเสริม (SSET-CQ) และแนวทาง 7 มาตรการเข้มสำหรับสถานศึกษาโดยเคร่งครัด โดยพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดเป็นวงกว้างให้ปฏิบัติตามแนวทางการคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัด หรือตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด

3. ให้สถานศึกษาดำเนินมาตรการตามแผนเผชิญเหตุที่กำหนด กรณีนักเรียน ครู หรือ บุคลากรในสถานศึกษาติดเชื้อ COVID-19 หรือ มีผลตรวจคัดกรองหาเชื้อเป็นบวก โดยให้มีการซักซ้อมอย่างเคร่งครัด และประสานความร่วมมือกับสถานพยาบาลเครือข่ายในพื้นที่ที่ดูแลอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

4. กระทรวงศึกษาธิการจะสนับสนุนการเรียนการสอนทางไกลในสัดส่วน 80% อีก 20% หรือมากกว่าให้ทางโรงเรียนและครูผู้สอนในแต่ละพื้นที่พิจารณาออกแบบตามความเหมาะสม

5. การเรียนผ่านการสอนทางไกลจะใช้สื่อโทรทัศน์ (TV) ในทุกระบบเป็นหลักของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ในพระบรมราชูปถัมภ์ที่มีมาตรฐาน โดยมีดิจิทัลแพลตฟอร์มของกระทรวงศึกษาธิการ หรือ DEEP และจัดการเรียนการสอนแบบโต้ตอบออนไลน์เป็นสื่อเสริมสำหรับสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยได้สั่งผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดให้แจ้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปิดสถานศึกษาในสังกัดทุกแห่ง กรณีเหตุพิเศษ โดยสถานศึกษาที่ยัง

จัดการเรียนการสอนไม่ครบถ้วนตามหลักสูตรของสถานศึกษา ขอให้พิจารณากำหนดจัดการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์ หรือจัดการเรียนการสอนชดเชยหลังจากสถานการณ์คลี่คลายลง (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2563)

จากการมีนโยบายให้ปิดเรียนด้วยเหตุพิเศษ และมีการมอบแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้หน่วยงานและสถานศึกษาดำเนินการดังกล่าวข้างต้นในช่วงเวลาสถานการณ์เร่งด่วน รวมทั้งแนวทางการจัดการเรียนรู้เมื่อสถานการณ์ดังกล่าวคลี่คลายลง สถานศึกษาจำเป็นต้องปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและสถานการณ์ความปลอดภัยของพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาที่ผ่านมา การมีนโยบายเร่งด่วน หน่วยปฏิบัติในพื้นที่ต่าง ๆ อาจมีความเข้าใจและความพร้อมในการดำเนินการตามนโยบายที่แตกต่างกัน ซึ่งก็ทำให้มีเสียงสะท้อนทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อการดำเนินการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์ดังกล่าว จากรายงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาเรื่อง “เรียนออนไลน์ยุคโควิด-19: วิฤตหรือโอกาสการศึกษาไทย” ได้ประมวลความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องจากสังคมออนไลน์และการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง พบว่า สังคมออนไลน์ส่วนใหญ่เห็นว่ากระทรวงศึกษาธิการไม่มีการเตรียมการที่ดีไม่มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนออนไลน์ให้คนทุกกลุ่มเข้าใจ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการกับแนวทางปฏิบัติของโรงเรียนไม่สอดคล้องกัน และผู้เรียนไม่สามารถเข้าถึงการเรียนออนไลน์ได้อย่างเท่าเทียม เนื่องจากขาดแคลนอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ มีข้อดีคือ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ได้ใช้เวลาว่างในการทบทวนบทเรียน ซึ่งเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ทำให้ผู้ปกครองใส่ใจดูแลบุตรหลานของตนเองมากขึ้น มีความปลอดภัยจากการติดเชื้อ เนื่องจากไม่ต้องไปรวมกันที่โรงเรียน และมีข้อเสีย คือ กระทรวงศึกษาธิการและสถานศึกษาขาดความพร้อมในการเตรียมการเพื่อรองรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เป็นตัวกลางระหว่างกระทรวงศึกษาธิการและสถานศึกษารับเพียงนโยบายแต่ขาดการปรับให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา สถานศึกษาต้องทำรายงานส่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นการเพิ่มภาระงานให้กับครูและสถานศึกษา และไม่มีการสนับสนุนทรัพยากรที่เหมาะสม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563)

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นข้างต้น การมีนโยบายในการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 และการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าว จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรจะได้มีการศึกษาวิจัย เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งจะเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการจัดการศึกษาในสถานการณ์วิกฤติ สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาจึงได้ดำเนินงานโครงการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในสถานการณ์โควิด-19 ผลกระทบที่เกิดขึ้น และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสถานการณ์พิเศษหรือสถานการณ์วิกฤติที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

หลักการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดการศึกษาไม่ว่าจะดำเนินการโดยรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการในการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติที่เป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาของประเทศ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (ธวัชชัย กรรณิการ์, 2559, หน้า 23)

1. การจัดการศึกษาต้องยึดหลักเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง
2. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ เช่น จะต้องทั่วถึงประชาชน มีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย ตลอดจนบุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น
3. การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
4. ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบการจัดการศึกษา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรูปแบบการจัดการศึกษาอยู่ 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560, หน้า 12-20)

1. การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน การศึกษาระบบมี 2 ระดับ ได้แก่ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ดังนี้

1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปี ก่อนระดับอุดมศึกษา มี 3 ระดับ ได้แก่

1) การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้เด็กที่มีอายุระหว่าง 3-6 ปี โดยมีหลักการคือ การเตรียมความพร้อมของเด็กด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ เพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

2) การศึกษาระดับประถมศึกษา มุ่งเน้นพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และความรู้ความสามารถของเด็ก ใช้ระยะเวลาตามเกณฑ์ปกติ 6 ปี

3) การศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็น 2 ระดับคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดการศึกษาถัดจากระดับประถมศึกษา ใช้เวลาเรียน 3 ปี มีเป้าหมายเพื่อให้ความรู้ ความต้องการ ความสนใจ และสร้างความถนัดแก่นักเรียน เพื่อนำไปใช้ประกอบการทำงานและอาชีพที่สมควรแก่วัย และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการจัดการศึกษาถัดจากระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียน 3 ปี เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มี 2 ประเภท คือ ประเภทสามัญ (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6) และประเภทอาชีพศึกษา (ประกาศนียบัตรวิชาชีพ)

1.2 การศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนภายหลังที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา ซึ่งครอบคลุมการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรืออนุปริญญา และระดับปริญญา

2. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษาระยะเวลาของการศึกษาการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

3. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่มีหลักสูตรและเวลาเรียนที่แน่นอนสามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อมและความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น (มาตรา 41) ซึ่งเข้ามามีบทบาท ในการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือ ตลอดทั้งเป็นผู้จัดการศึกษาในท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องตามความต้องการของประชาชนและความเหมาะสมของท้องถิ่น

แนวทางการดำเนินการจัดการศึกษา

เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความพร้อมและศักยภาพ เมื่อพิจารณาแนวทางการดำเนินงานรับผิดชอบการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555, หน้า 13)

1. การดำเนินการจัดการศึกษาเอง โดยดำเนินการได้ 2 กรณี คือ

1.1 ดำเนินการจัดตั้งสถานศึกษาเองภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 ดำเนินการรับถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษาที่รัฐบาลจะถ่ายโอนภารกิจการศึกษาของรัฐให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการการศึกษา

สำหรับการดำเนินการทั้ง 2 กรณี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องผ่านการประเมินความพร้อมที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่ต้องดำเนินการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานที่กำหนด

2. การดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วม เป็นการดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐ โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ส่งเสริม สนับสนุนงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์อุปกรณ์ทางการศึกษา ทรัพยากรอื่น ๆ รวมทั้งการเสนอแนะ และร่วมพัฒนาการศึกษา

แนวทางการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นับเป็นภารกิจที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากการพัฒนาคนเป็นเรื่องที่สำคัญและมีความละเอียดอ่อนต้องมีการหล่อหลอม กล่อมเกลา และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีการนำเสนอการจัดการศึกษาให้มีแนวทางเป็นไปทิศทางเดียวกัน ดังนี้

1. การจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความพร้อมแก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงก่อนการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาเต็มตามศักยภาพและมีความพร้อมในการเข้ารับการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาและวางรากฐานชีวิตการเตรียมความพร้อมของเด็กทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และสังคม ให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน รวมทั้งให้สามารถค้นพบความต้องการ ความสนใจ ความถนัดของตนเองด้านวิชาการ วิชาชีพ ความสามารถในการประกอบอาชีพ และทักษะทางสังคม โดยให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรมและมีความสำนึกในความเป็นไทย

3. การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูงเฉพาะด้าน เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ และพัฒนาสังคม โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่เชิงวิเคราะห์ได้ด้วยตนเองจากการค้นคว้าวิจัย และสามารถนำองค์ความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ

4. การจัดการศึกษานอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการจัดการหาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้เพียงพอต่อการเรียนการสอนนอกระบบ ส่งเสริมพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ สนับสนุน ในการจัดศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน จัดให้มีห้องสมุด ICT เคลื่อนที่เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนให้มีความรู้ด้านการศึกษาย่างเท่าทัน

5. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาระบบ การจัดการความรู้ และเผยแพร่ให้กับประชาชน โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ป้ายประกาศ การจัดการศึกษาเน้นด้านการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข จัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น ฝึกอบรมและพัฒนาวิชาชีพต่อ

ประชาชนทั่วไปอย่างทั่วถึง รวมถึงจัดคลินิกให้คำปรึกษาด้านความรู้ ด้านอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง

6. การส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา เป็นการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศส่งเสริมให้ผู้บริหารใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษาจัดระบบนิเทศแบบทางไกลภายในสถานศึกษาให้ทั่วถึงเกิดประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ครูได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและต่อเนื่องเพื่อนำมาปรับใช้ในการเรียนการสอน

บทสรุป

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus disease 2019 : COVID-19) มีการระบาดในวงกว้าง โดยเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ.2563 องค์การอนามัยโลก ได้ประเมินสถานการณ์และประกาศให้โรค COVID-19 เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ (public health emergency of international concern) โดยแนะนำให้ทุกประเทศเร่งรัด การเฝ้าระวังและป้องกันความเสี่ยงจากเชื้อ COVID-19 และสำหรับในประเทศไทยนั้น ได้มีการพบผู้ป่วยติดเชื้อจำนวนหนึ่ง ซึ่งถึงแม้ว่าตัวเลขผู้ป่วยติดเชื้อในแต่ละวันจะมีจำนวนลดน้อยลง แต่ก็ยังคงอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่อาจวางใจได้ ดังนั้น เพื่อลดความเสี่ยงของประชาชนทุกคนต่อการสัมผัสเชื้อโรค และป้องกันไม่ให้ประชาชนได้รับผลกระทบต่อสุขภาพ ต้องให้ความสำคัญตั้งแต่การรักษาสุขภาพส่วนบุคคล โดยเฉพาะในประชาชนกลุ่มเสี่ยงทั้งเด็ก ผู้สูงอายุและผู้ที่มีโรคประจำตัว รวมถึงการจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม อย่างถูกสุขลักษณะและเหมาะสมในทุกพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่สาธารณะ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ตระหนักถึง ความสำคัญในการดูแลนักเรียน ผู้ปกครอง ครูและบุคลากรทางการศึกษา จึงได้ให้โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำแนวทางการจัดการเรียนการสอนและมาตรการป้องกัน ในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ปีการศึกษา 2563 สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่มีนักเรียนอยู่รวมกันจำนวนมาก มักจะมีความเสี่ยงสูง หากมีระบบการจัดการที่ไม่ดี อาจจะมีการแพร่ระบาดของเชื้อ COVID-19 ได้ในกลุ่มเด็ก เนื่องจากพบว่า การติดเชื้อ COVID-19 ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีอาการหรือมีอาการแสดง ค่อนข้างน้อย ความรุนแรงจะน้อยมาก แต่เด็กนักเรียนจะเอาเชื้อกลับบ้าน อาจทำให้การแพร่ระบาดเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว (super spread) ไปยังบุคคลในบ้าน หากมีการระบาดในกลุ่มเด็กขึ้นจะมีผลกระทบในสังคมหรือผู้ใกล้ชิด เช่น ครูพ่อแม่ ผู้สูงอายุที่ติดเชื้อจากเด็ก ดังนั้น หากมีการเปิดเรียน มีโอกาสสูงที่จะเกิดการติดเชื้อในกลุ่มเด็ก เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเด็กเป็นกลุ่มที่ต้องได้รับการดูแลและระมัดระวังในการกระจายเชื้อเป็นอย่างมาก มาตรการในการเปิดเทอมจึงมีความสำคัญมากในการควบคุมการระบาดโรงเรียนหนองบัวแดงวิทยาจึงได้จัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอนและมาตรการป้องกันในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 (COVID-19) ปีการศึกษา 2563 เพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมไม่ให้เกิดการระบาดของโรคได้ และเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น การศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ที่จะช่วยให้ทิศทางการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายโอนภารกิจด้านการศึกษามีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับการจัดการศึกษาในอนาคต และเตรียมความพร้อมในด้านการศึกษาโดยจัดหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของท้องถิ่นนั้นๆ รวมทั้งการให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น การศึกษามีคุณภาพได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันหาแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล รวมถึงพัฒนาผู้เรียนในท้องถิ่นให้มีคุณภาพ อันจะนำมาซึ่งบุคลากรที่มีคุณภาพของประเทศและมีศักยภาพเพียงพอที่จะแข่งขันกับต่างประเทศได้ในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2560). การบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้นจาก https://sbmldinnovation.com/media/document/S__63029257.pdf
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2563). การบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้นจาก <https://sbmldinnovation.com/>
- ธวัชชัย กรรณิการ์. (2559). การจัดการจัดการศึกษาของเทศบาลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. สืบค้นจาก https://www.qa.kmutnb.ac.th/upload_files/pakadout/Orther/Edu_law42_v245.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นกับการสนับสนุนช่วยเหลือการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtcommittee/ewt/education/download/article/article_20121012133329.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). บทบัญญัติด้านการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

บทบาทของรัฐและชุมชนชายฝั่งในประเทศไทย ต่อการแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลง

The Role of Government and Coastal Communities in Solving Blue Swimming Crabs Decrease

วันที่รับบทความ: 24 มกราคม 2565

ภาวิดา รังษี¹

วันที่แก้ไขบทความ: 25 มีนาคม 2565

เชษฐ ใจเพชร²

วันที่ตอบรับบทความ: 25 มีนาคม 2565

บทคัดย่อ

ปูม้าเป็นสัตว์น้ำที่มีการแปรรูปเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศและเป็นอาหารที่คนไทยนิยมบริโภคปูม้าจึงมีราคาสูงและถูกจับขึ้นมาใช้ประโยชน์จำนวนมากทำให้จำนวนปูม้าลดลง รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาสาธารณะและคนในชุมชนชายฝั่งที่อยู่กับทรัพยากรและเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยตรงต้องมาแก้ปัญหาร่วมกัน บทความนี้ ทำการศึกษาบทบาทของรัฐและชุมชนชายฝั่งในประเทศไทยต่อการแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลง พบว่ารัฐ มีบทบาทต่อการจัดทำนโยบายในภาพรวมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลง โดยเฉพาะ ก่อให้เกิดโครงการเสริมสร้างชุมชนประมงต้นแบบเพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการประมงโดยชุมชน รัฐสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการประมง ชุมชนต้นแบบหลายแห่งได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งธนาคารปูม้า ชาวประมงจะนำแม่ปูที่มีไข่ติดหน้าท้องไปฝากไว้ในถังที่อยู่ในโรงเรือนหรือในกระชังเพื่อช่วยให้ลูกปูมีโอกาสรอดชีวิตแล้วปล่อยกลับคืนสู่ธรรมชาติ โดยชุมชนเป็นหลักในการบริหารจัดการกลุ่ม จากความร่วมมือกันระหว่างรัฐและชุมชนอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2552 ถึงปัจจุบัน ทำให้แก้ไขปัญหามาได้สำเร็จ จำนวนปูม้าเพิ่มมากขึ้น

คำสำคัญ: ปูม้า ธนาคารปูม้า รัฐและชุมชน

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรการเมืองและการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
e-mail: mju44207433@yahoo.co.th

² อาจารย์ประจำหลักสูตรการเมืองและการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้-ชุมพร มหาวิทยาลัยแม่โจ้
e-mail: chast007jaiphet@gmail.com

The Role of Government and Coastal Communities in Solving Blue Swimming Crabs Decrease

Received: January 24, 2022

Revised: March 25, 2022

Accepted: March 25, 2022

Pawida Rungsee ¹

Chast Jaiphet ²

Abstract

Thailand has been exporting blue swimming crab products to foreign countries, and the blue swimming crab is a popular food of Thai people. Due to these reasons, blue swimming crabs are costly and are being caught on a wide scale, causing a decrease in number. The government which is tasked with solving the public issue and the coastal communities who benefit directly from such resources must collaborate. This article studied the role of government and coastal communities in solving blue swimming crabs decrease. It was discovered that the government's role was to draft an overall policy related to marine and coastal resources, as well as a policy particularly formulated for solving blue swimming crabs decrease. These led to ideal local fishing communities to promote fishing management by communities, with the government providing tools and knowledge regarding fishing innovation and technology. Several of the ideal fishing communities joined together to establish "Blue Swimming Crabs Bank". Fishermen took crabs that carry eggs to a bucket or a stew to increase the survivability of zoeas before releasing them to the sea. The management of their own and the continuous collaboration between the government and the communities since before 2009 to this day were a success evidenced by a higher number of blue swimming crabs.

Keywords: blue swimming crabs, blue swimming crabs bank, government and coastal communities

¹ Lecturer, Politics and Local Governance Program, Maejo University at Chumporn Maejo University
e-mail: mju44207433@yahoo.co.th

² Lecturer, Politics and Local Governance Program, Maejo University at Chumporn Maejo University
e-mail: chast007jaiphet@gmail.com

บทนำ

ประเทศไทยส่งออกอาหารทะเลแปรรูปเป็นอันดับ 5 ของโลก ในปี พ.ศ. 2564 โดยมีปริมาณการส่งออก 1,278,647.39 ตัน คิดเป็นมูลค่า 158,352.73 ล้านบาท (กรมประมง, 2565) อาหารทะเลแปรรูปที่ส่งออก เช่น กุ้ง หิมิก ปลา ปู เป็นต้น ดังนั้น ปูม้าจึงเป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับประเทศ

ปูม้า (blue swimming crab) มีการแพร่กระจายอยู่ทั่วไปในเขตร้อนใกล้ชายฝั่งความลึก 10-15 เมตร ใกล้กับป่าชายเลน ทุ่งทะเล แอ่งสาหร่าย หาดทราย หาดโคลน และหาดโคลนปนทราย ในประเทศไทยพบทั้งในทะเลอันดามัน อ่าวไทยและบริเวณปากแม่น้ำ (วิษณุกร เบ็ญกี และพิรัชย์ กุลชัย, 2563, หน้า 433) เนื้อปูม้าเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง มีโปรตีนและไขมันต่ำ ประกอบกับมีรสชาติดีจึงเป็นที่นิยมบริโภคของคนทั่วไป เดิมปูม้าที่จับได้ระหว่างปี พ.ศ. 2490-2514 ยังเป็นเพียงผลพลอยได้จากการทำประมงอวนลาก อวนรุน อวนลอย และเครื่องมือประมงชนิดอื่น ๆ เนื่องจากเป็นอาหารทะเลราคาถูกที่คนทั่วไปแสวงหามาบริโภค แต่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา ปูม้ามีราคาสูงขึ้นเนื่องจากมีโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ปูเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มมูลค่าของปูม้าให้สูงขึ้น ราคาเป็นแรงจูงใจให้เกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจเพื่อจับปูม้าให้ได้มากขึ้น ประกอบกับปริมาณปลาที่จับได้ในอ่าวไทยและทะเลอันดามันน้อยลง ประมาณปี พ.ศ. 2523 ชาวประมงได้ปรับเปลี่ยนอวนจมนปลาเป็นอวนจมนปู ซึ่งเป็นเครื่องมือประมงประเภทอวนติดตาที่ใช้ทำประมงสัตว์น้ำหน้าดินโดยมีปูม้าเป็นสัตว์น้ำเป้าหมาย และในปี พ.ศ. 2524 มีการดัดแปลงลอบของประมงญี่ปุ่นให้สามารถพับได้ ใช้งานต้นทุนต่ำ มีประสิทธิภาพสูง และสามารถล่ายลอบที่พับไว้ได้จำนวนมากโดยไม่เปลืองเนื้อที่ระหว่างบนเรือ การออกไปทำประมงในแต่ละครั้งเรือประมงแต่ละลำจะมีลอบประมาณ 30-500 ลูก เป็นเหตุให้มีการใช้อย่างแพร่หลาย (วารินทร์ ธนาสมหวัง, 2556, หน้า 12) จากสถิติการประมงในปี พ.ศ. 2540 ผลผลิตปูม้า มีจำนวน 40,089 ตัน และในปี พ.ศ. 2554 ลดลงเหลือเพียง 28,800 ตัน (กรมประมง, 2556, หน้า 22) แสดงให้เห็นว่า ปริมาณปูม้าที่จับได้ในประเทศไทยในช่วง 10 ปีนี้มีแนวโน้มลดลงร้อยละ 20-30 ปูม้าถูกจับมาใช้ประโยชน์เกินกำลังทดแทนตามธรรมชาติและเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง อาจเนื่องมาจากการจับปูขนาดเล็กที่ยังไม่ผสมพันธุ์วางไข่และปูนอกกระดองที่ยังไม่แพร่ขยายพันธุ์มาใช้ประโยชน์ มีเรือประมงจำนวนมาก โดยเฉพาะเรือที่ไม่มีอาชญาบัตร มีการใช้วิธีจับสัตว์น้ำผิดกฎหมาย จับสัตว์น้ำในที่ห้ามจับและในฤดูห้ามจับ ตลอดจนทำประมงโดยเครื่องมือที่ถูกห้ามใช้ในระยะ 3,000 เมตรจากฝั่ง เช่น อวนลาก อวนรุน ปัจจุบันเหล่านี้ส่งผลให้ปูม้าที่เคยอุดมสมบูรณ์ในบริเวณชายฝั่งเสื่อมโทรมและถดถอยจนเข้าสู่ภาวะวิกฤต ชาวประมงจับปูม้าได้น้อยลงทำให้ปริมาณอาหารลดลง คนทั่วไปที่จะซื้อปูม้ามาบริโภคต้องจ่ายในราคาแพง รวมถึงปริมาณการส่งออกก็ลดลงด้วย

จากปัญหาดังกล่าว รัฐซึ่งมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของสังคมจึงเข้ามาแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลง โดยใช้นโยบายสาธารณะเพื่อกำหนดแนวทางหรือการตัดสินใจให้ออกมาในรูปแบบมติคณะรัฐมนตรี กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม รัฐไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพัง เพราะคนในชุมชนชายฝั่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดทรัพยากรมากที่สุดและเป็นผู้ใช้ทรัพยากรโดยตรง รัฐกับชุมชนชายฝั่งจึงต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวและปรากฏว่าการดำเนินงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องมาหลายปี ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2552 ถึงปัจจุบัน ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีเพราะมีปูม้าเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมาก

ผู้เขียนจึงทำการศึกษเอกสารรวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจ เรียบเรียงและนำเสนอออกมา
ในเป็นข้อเขียนในบทความนี้

บทบาทของรัฐต่อการแก้ไขปัญหามลพิษที่ลดลง

บทบาทของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหามลพิษที่ลดลงมีการดำเนินการผ่านนโยบาย
สาธารณะใน 2 ระดับคือ นโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในภาพรวม และนโยบายที่
เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหามลพิษที่ลดลงโดยตรง นโยบายในแต่ละระดับมีรายละเอียด ดังนี้

1. นโยบายการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในภาพรวม ได้แก่

1.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แม้ว่าประเทศไทยจะมีการประกาศใช้
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาหลายฉบับแต่ทิศทางหลักในด้านการจัดการทรัพยากรทางทะเล
และชายฝั่งในแทบทุกแผนล้วนแต่มุ่งเน้นการนำเอาทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจมากกว่าการ
จัดการทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืน จนกระทั่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8
เป็นต้นมา จึงได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของนโยบายที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งในการจัดการ
ทรัพยากร ดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) สนับสนุนให้มี
กฎหมายรับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นและชาวประมงขนาดเล็กให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ
ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมถึงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์
น้ำวัยอ่อน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ภาครัฐมี
ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้การจัดการเชิงบูรณาการที่เน้น
การมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เช่น ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชนเป็นแกนกลางเพื่อจัด
ให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณะก่อนดำเนินการลงทุนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งผล
กระทบต่อสภาพแวดล้อม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ชุมชนมีสิทธิใน
การกำหนดเขตพื้นที่และหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์ โดยการตกลงร่วมกันของภาคีการพัฒนาเพื่อการ
จัดการป่าชายเลนของชุมชน การคุ้มครองปะการัง หาดทราย พื้นที่จับสัตว์น้ำ พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและ
การทำประมงชายฝั่ง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) มีการจัดทำ
พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ทั้งนี้ นโยบายความ
มั่นคงแห่งชาติทางทะเล พ.ศ. 2558-2564 ระบุถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชุมชน
ชายฝั่งที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) กำหนดแนวทาง
การจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทะเลและชายฝั่งว่าจะต้องมีการรับฟังความคิดเห็น มีการตัดสินใจ
ร่วมกันของภาคีที่เกี่ยวข้อง

1.2 แผนปฏิบัติการประมงทะเลของประเทศไทย นโยบายแห่งชาติด้านการประมงทะเล พ.ศ. 2558-2562 และแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน ยับยั้ง และจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม พ.ศ. 2558-2562 โดยแผนปฏิบัติการกำหนดให้มีการดำเนินงาน ดังนี้

ประการแรก การนำเรือประมงเข้ามาอยู่ในระบบกฎหมาย ด้วยการออกคำสั่งให้เจ้าหน้าที่รัฐทำการสำรวจจำนวนเรือ เร่งจดทะเบียนเรือประมงและออกใบอนุญาตทำการประมง

ประการที่สอง เมื่อภาครัฐสามารถนำเรือประมงเข้าระบบกฎหมายได้แล้วก็ทำการจัดเตรียมระบบควบคุมเพื่อป้องกันการนำเรือประมงผิดกฎหมายกลับมาทำการประมง

ประการที่สาม จัดทำกฎหมายด้านการประมงฉบับใหม่คือ พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558 ก่อนที่จะมีการยกเลิกและเปลี่ยนมาใช้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ ตลอดจนฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้อยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดผลผลิตสูงสุดของสัตว์น้ำที่สามารถทำการประมงได้อย่างยั่งยืน

1.3 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในด้านการพัฒนาและเพิ่มสัดส่วนกิจกรรมทางทะเลที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งในด้านการประมงจะต้องส่งเสริมการประมงทรัพยากรประมง เพื่อใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับศักยภาพการทำประมงที่คำนึงถึงสมดุลของทรัพยากร ควบคุมและยกเลิกเครื่องมือประมงที่ทำลายล้าง และป้องกันไม่ให้มีเรือประมงผิดกฎหมายทั้งจากภายในและภายนอกประเทศเข้ามาทำการประมงผิดกฎหมาย เร่งพัฒนาการจัดการด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่สอดคล้องกับแผนการใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ทางทะเล การศึกษาวิจัยเพื่อนำความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ มาพัฒนาการประมงครบวงจร เพื่อให้ประเทศยังเป็นผู้นำด้านการผลิตและส่งออกผลิตภัณฑ์ประมงมูลค่าสูงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562, หน้า 49)

1.4 แผนปฏิรูปประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีกรอบระยะเวลาการดำเนินงาน 5 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2561-2565 มีประเด็นการปฏิรูป 13 เรื่อง โดยเฉพาะในด้านการจัดการประมงทะเลซึ่งในแต่ละปีจะมีการรายงานความคืบหน้าในการดำเนินการ จากรายงานความคืบหน้าการดำเนินงาน พ.ศ. 2562 ได้มีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประมงทะเล มีการจัดทำแผนบริหารจัดการประมงทะเลของประเทศไทยฉบับใหม่ ตลอดจนมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการตรวจตราและเฝ้าระวังการประมงผิดกฎหมาย (สำนักงานสภาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563, หน้า 235) ส่วนใน พ.ศ. 2563 ได้มีการกำหนดเขตพื้นที่คุ้มครองทางทะเลเพื่อแก้ไขปัญหาการประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุมการกำหนดมาตรการในการทำประมงเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างประมงพาณิชย์กับประมงพื้นบ้าน การปิดอ่าวไทยในฤดูวางไข่หรือการกำหนดประเภทเครื่องมือการทำประมงพาณิชย์ (สำนักงานสภาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564, หน้า 307)

นโยบายข้างต้นทำให้รัฐสามารถแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายและวางแผนควบคุมการทำประมงได้ รวมถึงมีแนวทางสร้างให้เกิดการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งร่วมกับ

ชุมชน แม้จะเป็นนโยบายในภาพรวมแต่ก็ส่งผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหาจำนวนประมงปูม้าที่ลดลงเพราะมีกฎหมายควบคุมจำนวนเรือ จำนวนและขนาดเครื่องมือการทำประมง กำหนดเขตพื้นที่การทำประมง เป็นต้น

2. นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลง ลักษณะของนโยบายมีความจำเพาะและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

2.1 ยุทธศาสตร์กรมประมง พ.ศ. 2552-2555 ในประเด็นยุทธศาสตร์การบริหารทรัพยากรสัตว์น้ำให้มีความยั่งยืนและคงความหลากหลาย ภายใต้กลยุทธ์การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน มีเป้าประสงค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรประมงนำมาสู่การเสริมสร้างการจัดการชุมชนประมงต้นแบบ (กรมประมง, 2553, หน้า 50) หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ สำนักบริหารจัดการด้านการประมงและสำนักงานประมงจังหวัด ผลการดำเนินงานพบว่าชุมชนที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 95 ชุมชน ในจำนวนนี้มีชุมชนประมงที่มีส่วนร่วมในการจัดการและฟื้นฟูทรัพยากรปูม้า 69 ชุมชน โดยเฉพาะการจัดทำธนาคารปูม้า (วารินทร์ ธนาสมหวัง, 2556, หน้า 47)

2.2 ยุทธศาสตร์กรมประมง พ.ศ. 2556-2559 จากการทบทวนภารกิจและเป้าหมายเพื่อดำเนินการในช่วง 4 ปีนี้ กรมประมงได้กำหนดแผนการเพิ่มผลผลิตจากสัตว์น้ำเศรษฐกิจชนิดใหม่หลายชนิดรวมถึงปูม้า การดำเนินการมีการกำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำให้ยั่งยืนและคงความหลากหลาย กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ เป้าประสงค์ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสัตว์น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายประการแรกคือจำนวนชุมชนประมงที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น 50 ชุมชนต่อปี ประการต่อมาคือจำนวนชุมชนประมงที่มีการบริหารจัดการทรัพยากรประมงแบบมีส่วนร่วมไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของชุมชนประมงทั้งหมดซึ่งเป็นการดำเนินงานที่ต่อเนื่องมาจากยุทธศาสตร์กรมประมง พ.ศ. 2552-2555

2.3 มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2561 ให้ความเห็นชอบเรื่อง การขยายผลธนาคารปูม้าเพื่อ “คืนปูม้าสู่ทะเลไทย” ไปสู่ชุมชนชายฝั่งจำนวน 500 ชุมชน ในระยะเวลา 2 ปี เพราะมองว่าปูม้าเป็นทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจแต่ไม่สามารถเพาะเลี้ยงได้จำเป็นต้องจับตามธรรมชาติ จึงมีการจัดทำธนาคารปูม้าซึ่งผสมผสานทั้งภูมิปัญญา องค์ความรู้จากการวิจัยและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงโดยชุมชนมาใช้แก้ปัญหาปริมาณปูม้าที่ลดลงในท้องทะเล โดยมีหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการ ได้แก่

1) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) นำความรู้จากการวิจัยและนวัตกรรมมาช่วยในการดำเนินการของธนาคารปู

2) กรมประมง ออกแบบ/กำหนดวิธีการบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรปูม้า โดยชุมชนมีส่วนร่วม และส่งเสริมให้ปูม้าไทยผ่านการประเมินตามมาตรฐานสากลเพื่อไปจำหน่ายในตลาดโลก

3) กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ให้ความเห็นชอบพื้นที่ที่จะใช้มาตรการการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

4) ธนาคารออมสิน ให้การสนับสนุนสินเชื่อกับชุมชนเพื่อการดำเนินการจัดทำธนาคารปูม้าและอนุบาลลูกปูม้าชายฝั่ง ชุมชนละประมาณ 150,000-200,000 บาท เพื่อเป็นทุนในการจัดระบบธนาคารปูม้า การสนับสนุนโรงเรียนและเซลล์แสงอาทิตย์ และเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินการ

5) บริษัทประชารัฐรักสามัคคีในพื้นที่ชายฝั่งทะเลและบริษัทไพรชนีย์ไทย ช่วยทำการตลาดและการประชาสัมพันธ์ในประเทศ

6) กระทรวงพาณิชย์ ช่วยขยายตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศในช่องทางปกติและทางออนไลน์

2.4 ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น ประกาศฯ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2555 ห้ามบุคคลใดใช้เครื่องมือลอบปูที่มีขนาดช่องตาต้องลอบต่ำกว่า 2.5 นิ้ว ทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำบริเวณทะเลหรืออ่าวในท้องที่จังหวัดชายทะเลทุกจังหวัดโดยเด็ดขาด ประกาศฯ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ห้ามผู้ใช้เครื่องมือลอบปูที่มีขนาดตาอวนโดยรอบเล็กกว่า 2.5 นิ้ว หรือใช้ทำการประมงมากกว่า 300 ลูกต่อเรือประมง 1 ลำ เป็นต้น

ทั้งนี้ หากพิจารณานโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลงพบว่า มาตรการหลักคือ การจัดการประมงร่วมกับชุมชนควบคู่กับการออกประกาศกระทรวงซึ่งมีลักษณะเป็นคำสั่ง

บทบาทของชุมชนชายฝั่งต่อการแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลง

โดยส่วนใหญ่แล้วชุมชนชายฝั่งมีบทบาทต่อการแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลงด้วยการจัดทำธนาคารปูม้า เมื่อจัดตั้งธนาคารปูม้าขึ้นแล้วชุมชนจะเป็นหลักในการบริหารจัดการและการดำเนินการต่าง ๆ อธิบายการดำเนินการออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการจัดการภายในชุมชน เริ่มจากการสร้างให้ชาวประมงตระหนักถึงปัญหาและมาร่วมกันดำเนินการ จากคนที่เห็นด้วยส่วนหนึ่งจึงให้คนส่วนใหญ่ในชุมชนเห็นเป็นแบบอย่างและเข้ามาร่วมกิจกรรมมากขึ้น จากการลงแรงสู่การหาทุนสนับสนุนทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน เพื่อมาจัดทำโรงเรียน จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ ควบคู่ไปกับการกำหนดข้อตกลงการทำประมงปูม้าในชุมชน รูปแบบวิธีการดำเนินงานของธนาคารปูม้า การรับผลประโยชน์เมื่อเข้าร่วมกับธนาคารปู ดังเช่น ธนาคารปูบ้านเกาะเตียบ ตำบลปากคลอง อำเภอบะพือ จังหวัดชุมพร มีกติกาวางปูม้าที่จะจับปูม้าในเขตอ่าวทุ่งมหาหรือเกาะเตียบนั้น ต้องทำตามกติกาที่วางไว้คือ นำแม่ปูมาฝากไว้เท่าไรก็จับปูมาได้เท่านั้น ดังนั้น ฝากแม่ปูมากก็จับปูมาได้มากขึ้น คล้ายกับการฝากถอนเงินธนาคาร แต่เปลี่ยนเป็นการจับแม่ปูและจับปูแทน ส่วนดอกเบี๋ยก็คือ ลูกปูที่ปล่อยลงทะเลให้มันเติบโตและจับขึ้นมาขายเป็นรายได้ของชาวบ้านต่อไป

2. ด้านเทคนิควิธี ซึ่งนำมาจากภูมิปัญญาของชาวประมงร่วมกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีการประมงที่ได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่รัฐ การจัดทำธนาคารปูเป็นการนำแม่ปูม้าที่มีไข่แก่ติดหน้าท้องมาฝากไว้ในกระชังที่อยู่ในทะเลหรือถ้ำในโรงเรือน เมื่อแม่ปูมาไข่ไข่ออกจากหน้าท้องแล้วจึงนำแม่ปูไปขาย ไข่ที่ถูกไข่ออกจากตัวแม่ก็จะฟักเป็นตัวอ่อนระยะโซเอีย (Zoea) หลังจากนั้นจะถูกปล่อยลงสู่ธรรมชาติและกินอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติจนเติบโตเป็นปูม้าขนาดใหญ่ต่อไป การดำเนินการเช่นนี้จะ

ช่วยเพิ่มปริมาณปูม้าเป็นจำนวนมากเพราะแม่ปู 1 ตัว (ขนาดกระดองกว้าง 9.15-18.84 เซนติเมตร) จะผลิตไข่จำนวน 229,538-2,859,061 ฟอง เฉลี่ยเท่ากัน 998,292 ฟอง (จินตนา จินดาลิขิต, ลิขิต บุญสิทธิ, มาลา สุพงษ์พันธุ์, ไพโรจน์ ซ้ายเกลี้ยง และเพ็ญแข เนื่องสกุล, 2554, หน้า 7) ดังนั้น หากชาวประมงให้ความร่วมมือบริจาคแม่ปูที่มีไข่แก่ติดหน้าท้องวันละ 1-2 ตัว หรือถ้าจับได้มากก็อาจเสียสละเพิ่มมากขึ้นจะทำให้มีผลผลิตที่เกิดจากการปล่อยลูกปูลงทะเลเป็นการเพิ่มปูม้าให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่โดยตรง เพราะจากการติดเครื่องหมายเพื่อติดตามการเดินทางของปูม้าพบว่าปูม้ามีการเดินทางไม่ไกลไปจากจุดเดิมที่ปล่อยมากนัก

ภาพที่ 1 ปูม้าและแม่ปูม้าที่มีไข่ติดหน้าท้อง

ที่มา: ผู้เขียน ถ่ายภาพ ณ ธนาคารปูม้าชุมชนบ้านปากน้ำละแม อ.ละแม จ.ชุมพร
วันที่ 15 ธันวาคม 2564

ภาพที่ 2 ลูกปูม้าที่อยู่ในโรงเรือนธนาคารปูม้า

ที่มา: ผู้เขียน ถ่ายภาพ ณ ธนาคารปูม้าชุมชนบ้านปากน้ำละแม อ.ละแม จ.ชุมพร
วันที่ 15 ธันวาคม 2564

การทำงานร่วมกันระหว่างรัฐและชุมชนชายฝั่งเพื่อแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลง

การดำเนินการที่แสดงให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐและชุมชนชายฝั่ง เพื่อแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลงคือ โครงการเสริมสร้างการจัดการชุมชนประมงต้นแบบซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2550 โดยมีมอบหมายให้สำนักบริหารจัดการด้านการประมงเป็นหน่วยงานหลัก โครงการนี้มีวัตถุประสงค์

3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อเสริมสร้างชุมชนที่สามารถบริหารจัดการทรัพยากรประมงได้อย่างเข้มแข็ง 2) เพื่อสร้างชุมชนประมงต้นแบบในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงที่สามารถนำไปขยายผลเป็นแบบอย่างการดำเนินงานในพื้นที่ชุมชนประมงอื่นได้ 3) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรประมง (เนตรนภา ภูตระกูล, 2555, หน้า 5) การดำเนินโครงการมีขั้นตอน ดังนี้

1. การสำรวจและวิเคราะห์ชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ โดยพิจารณาจากการประกอบอาชีพ ผู้นำท้องถิ่น ภูมิประเทศ ฐานของทรัพยากร ความร่วมมือของประชาชน เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงวัฒนธรรมของชุมชน ข้อมูลทางวิชาการ ประกาศกระทรวง กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. เมื่อได้ชุมชนเป้าหมายแล้วให้ดำเนินการตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ดังนี้

2.1 การเข้าหาชุมชน ออกปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ให้ความรู้สร้างความเข้าใจกับชาวประมงคนในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยอาจใช้แนวทางหรือกลยุทธ์หลัก เช่น การหาแกนนำหลักในชุมชน การหาแนวร่วม การขยายแนวร่วม เป็นต้น พร้อมทั้งจัดทำข้อมูลของชุมชนอย่างละเอียด

2.2 การสร้างความคุ้นเคยและไว้วางใจให้กับชุมชน เพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดจัดเจ้าหน้าที่เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ให้ความช่วยเหลือชุมชนในลักษณะมิตรคู่คิดประจำชุมชน เช่น ร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ ร่วมพัฒนาชุมชน ไปจนถึงจัดประชุมสัมมนารับฟังความคิดเห็นร่วมกับคนในชุมชน

2.3 การสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการจัดการทรัพยากรประมงโดยชุมชน ร่วมกันคิดกับชุมชนหารือ ประชุมหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรประมงโดยให้ชุมชนเป็นผู้ริเริ่ม และร่วมกันวางแผนการจัดการประมงของชุมชนโดยนำความคิดเห็นของคนในชุมชนเป็นตัวตั้ง

2.4 การจัดตั้งชุมชนประมงต้นแบบ นำแผนการดำเนินงานที่ชุมชนวางไว้ร่วมกันไปปฏิบัติให้เกิดความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ อาจมีการจัดตั้งกลุ่มจัดการทรัพยากรประมงต้นแบบประจำชุมชน เลือกประธานกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่ม ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มซึ่งกลุ่มดังกล่าวอาจได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการจากหน่วยงานภายนอกและการระดมกำลังกายและทรัพย์สินของชุมชน เป็นต้น

2.5 การจัดส่งเจ้าหน้าที่รัฐเข้าร่วมจัดทำกิจกรรมกับชุมชนประมงต้นแบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมคิด ร่วมกันแก้ไขปัญหา ร่วมกันพัฒนา พร้อมทั้งจัดทำรายงานการประชุมและการดำเนินงานต่าง ๆ

2.6 หน่วยงานภาครัฐจัดทำข้อมูลและสรุปผลการดำเนินงาน เพื่อเป็นต้นแบบในการดำเนินงาน รวมถึงขยายผลไปยังชุมชนอื่น ๆ

โครงการเสริมสร้างการจัดการชุมชนประมงต้นแบบถือเป็นการปฏิบัติราชการแนวใหม่ที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรประมงในลักษณะของการรับรู้ข่าวสาร ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมกำหนดนโยบาย/วางแผน สะท้อนให้เห็นว่า ประชาชนมีบทบาทร่วมกับรัฐในฐานะหุ้นส่วน และรัฐก็ได้มอบอำนาจการตัดสินใจให้ประชาชน สรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

การปฏิบัตินโยบายการแนวใหม่ เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรประมง ภายใต้โครงการส่งเสริมการจัดการชุมชนประมงต้นแบบ
ที่มา: วารินทร์ ธนาสมหวัง (2556, หน้า 43)

ต่อมาใน พ.ศ. 2563 กรมประมงมีการดำเนินโครงการเกี่ยวกับธนาคารปูม้าโดยเฉพาะคือ โครงการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในการจัดทำธนาคารปูม้า เพื่อคืนปูม้าสู่ทะเลไทย ดำเนินการโดยกองวิจัยและพัฒนาประมงทะเล ทำให้ในชุมชนต่าง ๆ มีธนาคารปูม้าเพิ่มขึ้น จากผลการสำรวจสามารถแบ่งธนาคารปูม้าได้ 4 สถานภาพ ดังนี้ (กรมประมง, 2563, หน้า 48)

- สถานภาพที่ 1 ชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมธนาคารปูม้าอย่างเข้มแข็ง จำนวน 11 ชุมชน
- สถานภาพที่ 2 ชุมชนที่ต้องการต่อยอดการดำเนินกิจกรรมธนาคารปูม้า จำนวน 108 ชุมชน
- สถานภาพที่ 3 ชุมชนที่ต้องการฟื้นฟูกิจกรรมธนาคารปูม้าขึ้นมาใหม่ จำนวน 41 ชุมชน
- สถานภาพที่ 4 ชุมชนที่ต้องการดำเนินกิจกรรมธนาคารปูม้า จำนวน 31 ชุมชน

ผลการดำเนินการแก้ปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลงในประเทศไทยและแนวโน้มในอนาคต

ผลจากการที่รัฐและชุมชนทำการจัดการทรัพยากรประมงร่วมกัน และมีการจัดทำธนาคารปูม้ามาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2552 ถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะหลังจากมีการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2561 เรื่อง การขยายผลธนาคารปูม้าเพื่อคืนปูม้าสู่ทะเลไทย ทำให้ในช่วง 2 ปีหลังจากนั้นมีการขยายผลธนาคารปูม้าไปแล้ว จำนวน 543 แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนชายฝั่ง

20 จังหวัดของประเทศไทย (พจนพร แสงสว่าง, 2563) ประกอบกับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา มีการบังคับใช้กฎหมายการประมงอย่างเข้มงวด มีการออกประกาศในลักษณะคำสั่งเกี่ยวกับการทำประมงปูม้า ทำให้ในช่วงปีหลัง ๆ มีปริมาณปูม้าที่จับได้เพิ่มมากขึ้น เมื่อทำการเปรียบเทียบจากสถิติของกรมประมง พบว่า ในปี พ.ศ. 2558 จับปูม้าได้ 22,400 ตัน จากนั้นปริมาณปูม้าที่จับได้ก็เพิ่มขึ้นโดยลำดับและในปี พ.ศ. 2562 จับได้ถึง 40,000 ตัน (กรมประมง, 2564, หน้า 26) เป็นการเพิ่มปริมาณอาหาร สร้างรายได้ให้กับชาวประมงในชุมชนและผู้ประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงปูม้า เช่น การมัดปู แกะเปลือกปู เป็นต้น จากนั้นหลายชุมชนที่มีความพร้อมได้บูรณาการกิจกรรมธนาคารปูเข้ากับกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน เช่น บ้านหยงสตาร์ ตำบลท่าข้าม อำเภอบะเหลียน จังหวัดตรัง ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สามารถจัดทำเส้นทางนำเที่ยวและกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ได้ รวมถึงมีร้านอาหารทะเลที่มีทัศนียภาพสวยงามสำหรับใช้บริการนักท่องเที่ยว ชุมชนมีความเข้าใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ปูม้ามารวมถึงผู้มีส่วนได้เสียกับการทำประมงมีความพร้อมและให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ปูม้า ผลจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่งผลให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และเกิดแรงจูงใจให้มีการดำเนินการอนุรักษ์ปูม้าอย่างยั่งยืน (ธงชัย นิติรัฐสุวรรณ, นัยนา คำกันศิลป์ และจันทร์สว่าง งามผ่องใส, 2561, หน้า 293) บ้านหินกบ ตำบลชุมโค อำเภอบะทิว จังหวัดชุมพร มีการทำประมงพื้นบ้านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 จนเกิดปัญหาจำนวนปูม้าลดลงชาวประมงจึงได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดตั้งธนาคารปูม้าขึ้น จากนั้นได้พัฒนาให้ธนาคารปูม้าเป็นศูนย์การเรียนรู้และสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งหนึ่งในกิจกรรมการท่องเที่ยว คือ การปล่อยลูกปูคืนสู่ทะเล เป็นต้น

องค์ความรู้ที่ได้รับ

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีการประมงมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลง เพราะการจัดทำธนาคารปูม้าต้องอาศัยเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่มาจากการวิจัยและการคิดค้นนวัตกรรม อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งและการดำเนินการของธนาคารปูม้าจะไม่ประสบความสำเร็จหากไม่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภาครัฐและชุมชน ความสำเร็จในการดำเนินการจึงเกิดจากการบูรณาการความรู้ด้านการจัดการภาครัฐหรือรัฐประศาสนศาสตร์และการประมงเข้าด้วยกัน เป็นบทพิสูจน์ให้เห็นว่าการบูรณาการระหว่างสาขาวิชาจะทำให้การแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. การแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลงด้วยการที่รัฐมีนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน นำมาสู่การจัดทำโครงการเสริมสร้างการจัดการชุมชนประมงต้นแบบ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการจัดการประมงโดยชุมชนที่รัฐมอบอำนาจในการจัดการประมงให้กับชุมชน และรัฐจะทำหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาทางวิชาการให้กับชุมชน ชุมชนมีสิทธิครอบครองทรัพยากรที่อาศัยอยู่ในท้องทะเลที่ชุมชนเป็นเจ้าของ ขณะเดียวกันชุมชนก็มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการดูแลสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรต่าง ๆ ที่อยู่ในทะเลอาณาเขตของชุมชน รวมทั้งมีหน้าที่บริหารจัดการและใช้ประโยชน์จากทะเลภายใต้เงื่อนไขของการกินดีอยู่ดีและการพัฒนาการประมงอย่างยั่งยืนของชุมชน (กังวาลย์ จันทร์โชติ, 2542, หน้า 4) ก่อให้เกิดการจัดทำธนาคารปูม้าในหลายพื้นที่ซึ่งเป็นการดำเนินงานในลักษณะเครือข่าย การเชื่อมโยงของคน กลุ่มคนหรือองค์กรที่สมัครใจจะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน ภายใต้เป้าหมายและวิธีการทำงาน

ร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระเท่าเทียมกัน ภายใต้พื้นฐานของการเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน (กุลทัศน์ หงส์ขยางกูร และปรัชญานันท์ เทียงจรรยา, 2556, หน้า 3)

3. หลังจากที่คณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2561 เห็นชอบเรื่อง การขยายผลธนาคารปูม้าไปสู่ชุมชนชายฝั่ง จำนวน 500 ชุมชน ในระยะเวลา 2 ปี ถือว่านโยบายนี้ประสบความสำเร็จ แต่อย่างไรก็ตามการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้มีการจัดทำธนาคารปูม้าได้เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องก่อนหน้านี้หลายปี ด้วยความที่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน ดังนี้ 1) ภาครัฐทำหน้าที่ในการหนุนเสริมควบคู่กับการปราบปรามจึงพบบทบาทของภาครัฐ เช่น การทำวิจัยเรื่องเกี่ยวกับปูม้าของกรมประมงเพื่อหาเทคนิควิธีการเพาะพันธุ์ปูม้าและนำมาเผยแพร่ให้กับชาวประมง การร่วมกับชุมชนจัดทำชุมชนประมงต้นแบบ การออกพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ส่งเสริมการรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนประมงท้องถิ่นเพื่อการรวมกลุ่มในชุมชนให้เข้มแข็ง การออกประกาศควบคุมการใช้เครื่องมือการทำประมงปู เป็นต้น 2) ชุมชน มีบทบาทหลักในการดำเนินงานธนาคารปูม้า และหากมีการบริหารจัดการที่ดีจะทำให้ชาวประมงมีรายได้ นำมาสู่การต่อยอดกิจกรรมของธนาคารปูม้าไปยังกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน เช่น การปล่อยลูกปูม้า การจัดเทศกาลกินปูม้า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวชุมชน ทำให้ภาคส่วนอื่นในชุมชนมีรายได้ นำเงินบางส่วนมาจัดซื้อและบำรุงรักษาอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการของธนาคารปูม้า 3) การสนับสนุนจากบริษัทเอกชนที่ทำกิจกรรมเพื่อสังคม รวมถึงภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น แพปลาในชุมชน บริษัทท่องเที่ยว เพราะการดำเนินการของธนาคารปูม้าจะทำให้ธุรกิจเหล่านี้ได้รับประโยชน์ด้วย จากกลไกดังกล่าว จะเห็นถึงบทบาทของรัฐและชุมชนชายฝั่ง รวมถึงบทบาทของภาคเอกชนในประเทศไทยต่อการแก้ไขปัญหาจำนวนปูม้าที่ลดลง

บทสรุป

ปูม้าเป็นอาหารที่คนทั่วไปนิยมบริโภค เมื่อจำนวนปูม้าลดลงจนเข้าขั้นวิกฤต รัฐแก้ไขปัญหาโดยการจัดทำนโยบาย แผนงาน โดยเฉพาะคณะรัฐมนตรีมีมติ เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2561 เห็นชอบเรื่อง การขยายผลธนาคารปูม้าไปสู่ชุมชนชายฝั่งเพื่อกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบให้ทำงานร่วมกันในเชิงบูรณาการ รวมถึงมีโครงการเพื่อให้เกิดการจัดการประมงโดยชุมชน นำมาสู่การจัดทำโครงการเสริมสร้างการจัดการชุมชนประมงต้นแบบ เจ้าหน้าที่รัฐส่งเสริมให้ชุมชนต้นแบบมีบทบาทหลักในการจัดการประมงตามแต่สภาพของชุมชนแล้วขยายการดำเนินการไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ทำให้ชุมชนชายฝั่งหลายแห่งมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งธนาคารปูม้าขึ้น ชาวประมงนำแม่ปูที่มีไข่ติดหน้าท้องที่จับได้ไปฝากไว้ในถังที่อยู่ในโรงเรือนหรือในกระชัง เพื่อช่วยให้ลูกปูมีโอกาสรอดชีวิตแล้วปล่อยกลับคืนสู่ธรรมชาติ โดยชาวประมงทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่ม กำหนดกติกาของกลุ่มร่วมกัน ปฏิบัติตามกติกาและรับผลประโยชน์จากการดำเนินงาน การร่วมมือกันระหว่างรัฐและชุมชนที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาหลายปี ตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2552 ถึงปัจจุบัน ทำให้จำนวนปูม้าเพิ่มขึ้น ปูม้ากลับมาเป็นอาหารที่คนทั่วไปเข้าถึงง่ายขึ้น สร้างรายได้ให้กับชาวประมงรวมถึงผู้ประกอบการอาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และหลายชุมชนต่อยอดให้กิจกรรม

การปล่อยลูกปูมาเป็นหนึ่งในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ความสำเร็จที่เกิดขึ้นมาจากองค์ความรู้ด้าน
นวัตกรรมเทคโนโลยีการประมงหนุนเสริมด้วยการที่รัฐและชุมชนแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

บรรณานุกรม

- กรมประมง. (2553). **ยุทธศาสตร์กรมประมง พ.ศ. 2552-2555**. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน กรมประมง.
- กรมประมง. (2556). **สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ: ศูนย์สารสนเทศ กรมประมง.
- กรมประมง. (2563). **รายงานประจำปี 2563 กองวิจัยและพัฒนาประมงทะเล กรมประมง**. สืบค้นจาก https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20210304101504_1_file.pdf
- กรมประมง. (2564). **สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2562**. กรุงเทพฯ: ศูนย์สารสนเทศ กรมประมง.
- กรมประมง. (2565). **รายงานปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าประมงทั้งหมดของไทย**. สืบค้นจาก https://www.fisheries.go.th/strategy-tradestat/index.php?option=com_goods&view=imports&layout=search&Itemid=140
- กังวาลย์ จันทรโชติ. (2542). **รายงานการศึกษาเรื่อง การประมงขนาดเล็กของไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- กุลทัศน์ หงษ์ขยางกูร และปรัชญนันท์ เทียงจรรยา. (2556). **การสร้างและการบริหารเครือข่าย**. สืบค้นจาก http://hsmi2.psu.ac.th/upload/forum/paper_1598_5f69ce9304e915f69ce.pdf
- จินตนา จินดาลิขิต, ลิขิต บุญสิทธิ์, มาลา สุพงษ์พันธุ์, ไพโรจน์ ช้ายเกลี้ยง และเพ็ญแข เนื่องสกุล. (2554). **คู่มือธนาคารปูม้า**. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาประมงทะเล กรมประมง.
- ธงชัย นิตริรัฐสุวรรณ, นัยนา คำกันศิลป์ และจันทร์สว่าง งามผ่องใส. (2561). ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปูม้าโดยชุมชนประมง บ้านหยงสตาร์ จังหวัดตรัง. **วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่**, 10(4), หน้า 293-305.
- เนตรนภา ภูตระกูล. (2555). **แนวทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของโครงการเสริมสร้างการจัดการชุมชนประมงต้นแบบ สำนักบริหารจัดการด้านการประมง กรมประมง**. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พจนพร แสงสว่าง. (2563, กันยายน 27). รมว.อว. ขึ้นชม “โครงการธนาคารปูม้า” ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์งานวิจัย. **กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม**. สืบค้นจาก <https://www.mhesi.go.th/index.php/pr-executive-news/2086-swimming-horse-carb.html>
- วารินทร์ ธนาสมหวัง. (2556). **การบริหารจัดการทรัพยากรปูม้าเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: ราชการบริหารส่วนกลาง กรมประมง.

- วิชณกร เบ๊ะกี และพีรชัย กุลชัย. (2563). การพัฒนาธนาคารปูม้าโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มประมง
พื้นบ้าน บ้านหินกบ ตำบลชุมโค อำเภอบึงสามพัน จังหวัดชุมพร ใน การประชุมทางวิชาการของ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 57. (หน้า 434-441). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-
2580. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). รายงานสรุปผลการดำเนินการตาม
แผนการปฏิรูปประเทศ ประจำปี 2562. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ
ปฏิรูปประเทศ และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). รายงานสรุปผลการดำเนินการตาม
แผนการปฏิรูปประเทศ ประจำปี 2563. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ
ปฏิรูปประเทศ และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม;
ความเรียบง่ายที่ไม่ได้รับการยอมรับ

Thai Language during Field Marshal Plaek
Phibunsongkhram; Unacceptable Simplicity

วันที่รับบทความ: 1 มกราคม 2565

กมลชนก ธรรมมิกะ ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 25 กุมภาพันธ์ 2565

วันที่ตอบรับบทความ: 28 กุมภาพันธ์ 2565

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามกับการใช้ภาษาไทยในปัจจุบันและข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับสาเหตุที่ภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในสมัยนั้น โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แก่ การยกเลิกการใช้ตัวอักษรที่เป็นพยัญชนะจำนวน 13 ตัว ได้แก่ ข ค ฌ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ศ ษ และ ฬ การยกเลิกสระจำนวน 5 ตัว ได้แก่ ไ- , ฤ, ฦ, ฤ และ ฦ ส่วน ญ ให้ปรับรูปเขียนเป็น ณ แทน ในการวางระเบียบการใช้คำศัพท์ได้แก่กำหนดให้ใช้คำสรรพนามในบางคำเท่านั้น ได้แก่ ฉัน เรา ท่าน ท่านทั้งหลาย เขา เขาทันทั้งหลาย มัน และพวกมัน โดยจำแนกตามบุรุษและพจน์ กำหนดให้ใช้คำตอบรับ ได้แก่ จ๊ะ ค่ะ และครับ และกำหนดให้ใช้คำปฏิเสธ ได้แก่ ไม่ และ เปล่า โดยคำศัพท์ทั้งหมดข้างต้นยังคงมีการใช้จนถึงปัจจุบันแต่มีจำนวนคำและความหลากหลายมากขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ว่าภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะมีความเรียบง่ายและกะทัดรัด แต่ก็ไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในสมัยนั้น สันนิษฐานว่ามาจากการเปลี่ยนแปลงภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาโดยปัจจัยภายนอกและขัดแย้งกับทัศนคติที่มีต่อภาษาของประชาชนในสมัยนั้น การใช้ตัวอักษรตามแบบที่กำหนดอาจทำให้ไม่ทราบที่มาของคำยืมจากภาษาต่างประเทศ และการวางระเบียบการใช้คำศัพท์ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์การใช้ภาษาในสังคมไทย

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงของภาษา จอมพล ป. พิบูลสงคราม ภาษาไทย

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: karmonchanok.t@dru.ac.th

Thai Language during Field Marshal Plaek Phibunsongkhram; Unacceptable Simplicity

Received: January 1, 2022

Kamonchanok Thammika¹

Revised: February 25, 2022

Accepted: February 28, 2022

Abstract

This article aims to present the changes occurred in Thai language during Field Marshal Plaek Phibunsongkhram, the consistency and the difference between Thai language during Field Marshal Plaek Phibunsongkhram and modern Thai usage, and the assumptions about the reasons why Thai language during Field Marshal Plaek Phibulsongkhram was not accepted by the people at that time. The changes that occurred in the Thai language during Field Marshal Plaek Phibunsongkhram include renunciation the use of 13 consonant letters; ข ค ฌ ฦ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ศ ษ and ฬ, renunciation the use of 5 vowels; ไ, ฤ, ฦ, ฦ and ฦ, and the change of character from ฦ to ฦ. The changes also included the regulation of the use of word, requiring some pronouns; ฉัน เรา ท่าน ท่านทั้งหลาย เขา เขาทั้งหลาย มัน and พวกมัน that classified by person and number. Moreover, this covered salutation to be used; จ้ะ ค่ะ and ครับ as well as disclaimer to be used; ไม่ and เปล่า. All of those mentioned are still used today, but with a greater number and variety. However, although the Thai language during Field Marshal Plaek Phibulsongkhram was simple and compact, but it was not accepted by the people at that time. It can be assumed that the change in Thai language during Field Marshal Plaek Phibunsongkhram was a change of language through external factors and contradicted the attitude towards language of the majority of people at that time, the use of letters according to the form which was specified may cause unknown to the origins of loan words. The regulation of using words was not consistent with the language usage situation in Thai society.

Keywords: language change, Plaek Pibulsongkhram, Thai language

¹ Lecturer, Faculty of Humanities & Social Sciences, Thai Language, Dhonburi Rajabhat University
e-mail: Karmonchanok.t@dru.ac.th

บทนำ

ภาษาที่ยังมีชีวิต คือ ภาษาที่ยังมีผู้ใช้ย่อมเปลี่ยนแปลงได้เช่นเดียวกับทุกสิ่งบนโลก สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของภาษาอาจมาจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ได้แก่ หลักความสมมาตร และหลักความประหยัด (ปราณี กุลละวณิชย์ อ้างถึงใน ชนกพร อังศุวิริยะ, 2559, หน้า 37) และสาเหตุอีกประการหนึ่งมาจากปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นปัจจัยทางสังคม ได้แก่ เช่น อิทธิพลของภาษาต่างประเทศ ระบบการสื่อสารและเทคโนโลยีการพิมพ์ หรือแม้กระทั่งการปฏิรูปการศึกษา สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ (ชนกพร อังศุวิริยะ, 2559, หน้า 37-39) การเปลี่ยนแปลงทางภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นจากการปฏิรูปและขับเคลื่อนหลาย ๆ ด้านในสังคมไทยให้เป็นไปตามนโยบายการสร้างชาติโดยเน้นด้านวัฒนธรรม ซึ่งภาษาไทยก็เป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่ได้รับการปฏิรูปในสมัยนั้นโดยมีแนวทางส่งเสริมภาษาไทยประการหนึ่ง คือ การส่งเสริมการศึกษาหลักและระเบียบภาษาไทยในมุมมองทางภาษาศาสตร์ (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2564, หน้า 5-9) ซึ่งภาษาศาสตร์เป็นการศึกษาภาษาอย่างมีระบบและเป็นไปตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ (นันทนา รณเกียรติ, 2554, หน้า 1-2) โดยที่นโยบายการปรับปรุงภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะให้ความสำคัญกับความกะทัดรัด และความเรียบง่าย (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2564, หน้า 13)

1. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

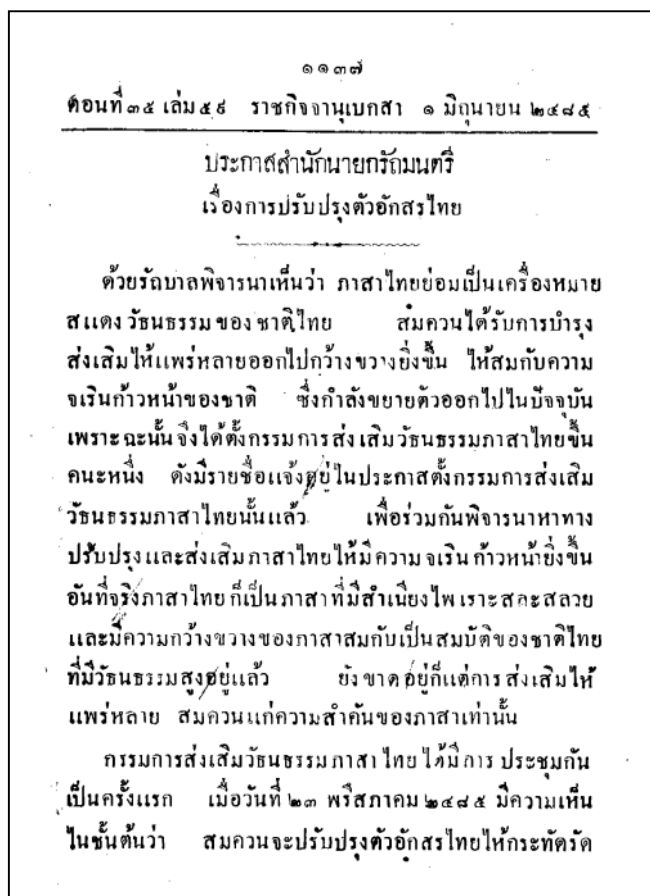
1.1 การใช้ตัวอักษร

การเปลี่ยนแปลงด้านตัวอักษรภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกิดขึ้นเนื่องจากภาษาไทยมีความซ้ำซ้อนในส่วนของอักษรเป็นจำนวนมาก คือ มีรูปเขียนมากกว่า 1 รูปเขียนแทนเสียงเดียวกันซึ่งเป็นไปในทิศทางตรงข้ามกับระบบการเขียนตามหลักการทางภาษาศาสตร์ที่กำหนดให้ 1 ตัวอักษรแทน 1 เสียง (one sound – one symbol) เท่านั้น ถึงจะเป็นระบบการเขียนที่ดี (Baker & Hengeveld, 2012, pp. 316-317) ในส่วนของพยัญชนะมีความซ้ำซ้อนถึง 11 กลุ่ม (กมลชนก ธรรมมิกะ, 2559, หน้า 3) ดังต่อไปนี้

1) ข ช ค และ ฅ	แทนเสียง	/k ^h /
2) ฉ ช และ ฌ	แทนเสียง	/tɕ ^h /
3) ซ ศ ช และ ส	แทนเสียง	/s/
4) ญ และ ย	แทนเสียง	/j/
5) ฎ และ ด	แทนเสียง	/d/
6) ฏ ฑ ฒ ถ ท และ ฐ	แทนเสียง	/t ^h /
7) ณ และ น	แทนเสียง	/n/
8) ผ พ และ ภ	แทนเสียง	/p ^h /
9) ฟ และ พ	แทนเสียง	/f/
10) ล และ ฬ	แทนเสียง	/l/
11) ห และ ฮ	แทนเสียง	/h/

อัตราส่วนความซ้ำซ้อนของรูปพยัญชนะต่อเสียงมีตั้งแต่ 2 : 1 ไปจนถึง 6 : 1 ซึ่งเสียง /tʰ/ เป็นเสียงที่สามารถเขียนแทนด้วยรูปพยัญชนะได้มากที่สุดถึง 6 รูป ได้แก่ ฐ ท ฒ ถ ท และ ฐ ซึ่งการซ้ำซ้อนของรูปเขียนและเสียงเช่นนี้ จะทำให้เกิดความยุ่งยาก และสับสนในการเขียน (Calfee, 2005, p. 8)

ด้วยเหตุนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านตัวอักษรภาษาไทยจึงเกิดขึ้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมภาษาไทยอันเป็นวัฒนธรรมและสมบัติของชาติ ดังประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การปรับปรุงตัวอักษรไทย ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การปรับปรุงตัวอักษรไทย1
ที่มา: ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องการปรับปรุงอักษรไทย (2485, หน้า 1137)

จากภาพที่ 1 แสดงถึงการส่งเสริมภาษาไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งให้มีความแพร่หลายมากขึ้น และเจริญก้าวหน้าไปพร้อมกับประเทศชาติ โดยได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยขึ้น และเห็นสมควรกับการปรับปรุงอักษรไทยให้กะทัดรัดขึ้น

การปรับปรุงตัวอักษรภาษาไทยในยุคสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านตัวอักษรในภาษาไทย เนื่องจากการยกเลิกการใช้พยัญชนะบางตัว เพื่อลดความซ้ำซ้อนระหว่างเสียงและรูปเขียน ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การปรับปรุงตัวอักษรภาษาไทยในยุคสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

	อักษรที่ยกเลิก	อักษรที่ใช้แทน	ตัวอย่างคำศัพท์
พยัญชนะ	ช	-	-
	ค	-	-
	ฌ	ค	ฌียน > เคียน ฌ้อง > ค้อง
	ฌ	ช	ฌเอ > เชอ
	ฌ	ด	ฌา > ขดา
	ฌ	ต	ประฌัก > ประตัก
	ฐ	ถ	ฐาน > ถาน
	ท	ท	ไพฑูรย์ > ไพฑูรย์
		(เมื่อคำศัพท์อ่านออกเสียง ท)	
		ด	บัณฑิต > บันดิต
		(เมื่อคำศัพท์อ่านออกเสียง ท)	
	ฒ	ธ	วัฒนธัม > วัธนธัม
	ณ	น	ธณี > ธณี
	ศ	ส	ประกาศ > ประกาส
	ษ	ส	ภาษาไทย > ภาษาไทย
	ฬ	ล	จุฬา > จุลา
	ญ	ณ	หญิง > หึง
สระ		(ตัดเชิงออก)	
	สระโอ (ไม้้วน)	สระโอ (ไม้มลาย)	ใช้ > ไซ้
	ฤ	ร	ฤกษ์ > เร็กซ์ ฤ > รือ
	ฦ	ล	ฦ > ลือ

ที่มา: ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องการปรับปรุงอักษรไทย (2485, หน้า 1139-1141)

วัฒนธรรม ให้ใช้ วัฒนธรรม

นอกจากการการปรับปรุงตัวอักษรภาษาไทยทั้งพยัญชนะและสระแล้วยังมีการปรับปรุงและวางระเบียบใหม่สำหรับอักษรวิธทางภาษาไทยบางส่วน ได้แก่ การยกเลิกการเขียน รร (ร หัน) ในคำศัพท์ที่ไม่ได้มาจากภาษาบาลีสันสกฤต เช่น บรร เขียนเป็น บัน เป็นต้น การสะกดคำตรงตามมาตราตัวสะกด เช่น สำคัญ เขียนเป็น สำคັນ เจริญ เขียนเป็น จเริน เป็นต้น และการเขียนสะกดคำตามการออกเสียงจริง เช่น เสริม เขียนเป็น เสิม กระทรวง เขียนเป็น กระชวง เป็นต้น (ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปรับปรุงอักษรไทย, 2485, หน้า 1141) อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงตัวอักษรและอักษรวิธทางภาษาไทยนั้นไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในสมัยนั้น เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม หมดอำนาจลงใน

พ.ศ. 2487 ประชาชนก็ได้กลับไปใช้อักษรและอักษรวิธีในรูปแบบเดิม (อิงอร สุพันธุ์วนิช, 2550, หน้า 672)

1.2 การใช้คำศัพท์

การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์เป็นอีกหนึ่งการเปลี่ยนแปลงทางภาษาไทยที่เกิดขึ้นในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในสมัยนั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะกรรมการส่งเสริมภาษาไทยได้จัดระเบียบการใช้คำศัพท์ภาษาไทยในส่วนของคำสรรพนาม (คำแทนชื่อ) คำตอบรับ (คำรับ) และคำปฏิเสธ (สมัยนั้นสะกดเป็น ปฏิเสธ) เนื่องจากเห็นว่า คำเหล่านี้มีใช้เป็นจำนวนมากและมีการใช้ที่สับสน จึงออกประกาศเพื่อจัดระเบียบการใช้คำศัพท์ทั้งในการเขียนและการพูดให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามที่ปรากฏในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องวางระเบียบ คำแทนชื่อ คำรับ คำปฏิเสธดังข้อมูลในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การใช้คำสรรพนามภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

บุรุษสรรพนาม	เอกพจน์	พหูพจน์
บุรุษที่ 1	ฉัน	เรา
บุรุษที่ 2	ท่าน	ท่านทั้งหลาย
บุรุษที่ 3	เขา	เขาทั้งหลาย
	มัน	พวกมัน

ที่มา: ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องวางระเบียบ คำแทนชื่อ คำรับ คำปฏิเสธ (2485, หน้า 1301-1303)

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประกาศดังกล่าวกำหนดให้ใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ได้แก่ “ฉัน” ในรูปของเอกพจน์ และ “เรา” ในรูปของพหูพจน์ สรรพนามบุรุษที่ 2 ได้แก่ “ท่าน” ในรูปของเอกพจน์ และ “ท่านทั้งหลาย” ในรูปของพหูพจน์ และสรรพนามบุรุษที่ 3 ได้แก่ “เขา” และ “มัน” ในรูปของเอกพจน์ และ “เขาทั้งหลาย” และ “พวกมัน” ในรูปของพหูพจน์ โดยที่ “มัน” และ “พวกมัน” เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 ที่ใช้กับสิ่งที่ไม่ใช่บุคคล และไม่ใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์

นอกจากการวางระเบียบการใช้คำสรรพนามแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงครามและคณะกรรมการส่งเสริมภาษาไทยในสมัยนั้นก็ได้กำหนดให้ใช้คำตอบรับ (คำรับ) คือคำว่า “จ๊ะ” และคำปฏิเสธ (สมัยนั้นสะกดเป็น ปฏิเสธ) คือคำว่า “ไม่” แต่ก็ยังไม่ได้รับความนิยมจากประชาชนในสมัยนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงออกประกาศอีกฉบับ ลงวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2486 โดยกำหนดให้ “ครับ” เป็นคำตอบรับสำหรับผู้ชาย “ค่ะ” เป็นคำตอบรับสำหรับผู้หญิง และ “เปล่า” เป็นคำปฏิเสธ (ศิลปวัฒนธรรม, 2564)

2. ความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงทางภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก คือ การเมืองการปกครอง อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน จะพบความสอดคล้องและความแตกต่างระหว่างภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน ดังนี้

2.1 ความสอดคล้อง

2.1.1 การใช้ตัวอักษร

ภาษาไทยนอกจากจะเปลี่ยนแปลงโดยปัจจัยภายนอกอย่างเช่นการการปฏิรูปการศึกษาและสังคมแล้ว (ชนกพร อังศุวิริยะ, 2559, หน้า 37-39) ไทยยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้จากสื่อที่ใช้ในการสื่อสาร (medium of communication) ซึ่งเครื่องมือหรืออุปกรณ์สื่อสารต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ โทรทัศน์ วิทยุ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2560, หน้า 17) ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยจากเครื่องมือหรืออุปกรณ์สื่อสารที่เห็นได้ชัดเจนอย่างหนึ่ง คือ ภาษาแชต (chat) ซึ่งเป็นรูปแบบการใช้ภาษาที่เกิดจากการพิมพ์ข้อความผ่านแป้นพิมพ์ หรือคีย์บอร์ด ผ่านอุปกรณ์การสื่อสาร ได้แก่ คอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์มือถือหรือสมาร์ทโฟน โดยภาษาแชต (chat) จะแสดงให้เห็นลักษณะของการสื่อสารที่เร่งรีบ และความสัมพันธ์กับความรวดเร็วในการสื่อสารมากกว่าอักขรวิธี เช่น การเขียนคำว่า “ก็” เป็น “ก้อ”, “ใช่ไหม” เป็น “ใช่มี”, “หนู” เป็น “นู้”, “ตัวเอง” เป็น “ตะเอง”, “จริง” เป็น “จิง”, “เสร็จ” เป็น “เส็ด” เป็นต้น (นิตยา กาญจนวรรณ, 2555, หน้า 85)

เมื่อพิจารณาการปฏิรูปภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และการเปลี่ยนแปลงภาษาที่เกิดจากเทคโนโลยีการสื่อสารบนโลกออนไลน์จะเห็นได้ว่ามีสิ่งที่เหมือนกัน คือ การสะกดคำโดยใช้ตัวอักษรที่มีรูปเขียนไม่ซับซ้อน การสะกดคำตามเสียงที่ออกจริง และการสะกดคำตรงตามมาตราตัวสะกด ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ความสอดคล้องกันระหว่างอักขรวิธีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับภาษาแชต (chat)

อักขรวิธี	สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม	ภาษาแชต (chat)
1. การใช้รูปเขียนที่ไม่ซับซ้อนแทนรูปเขียนที่ซับซ้อน	กฎหมาย > กตหมาย เขียน > เคียน	เธอ > เทอ
2. การสะกดคำตามที่ออกเสียงจริง	กระทรง > กระชวง พฤษฯ > พริกสา	เปล่า > ป่าว อะไร > อาราย
3. การใช้พยัญชนะท้ายตรงตามมาตราตัวสะกด	ทหาร > ทหาน สำคัญ > สำคั่น	เสร็จ > เส็ด

การเปลี่ยนแปลงอักขรวิธีภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และภาษาแชต(chat) มีอักขรวิธีที่เหมือนและสอดคล้องกัน คือ การสะกดคำโดยใช้ตัวอักษรที่มีรูปเขียนไม่ซับซ้อน การสะกดคำตามเสียงที่ออกจริง และการสะกดคำตรงตามมาตราตัวสะกด ซึ่งส่วนใหญ่จะสอดคล้องและสัมพันธ์กับระบบการเขียนตามแนวทางภาษาศาสตร์ที่กำหนดให้ 1 ตัวอักษรแทน 1 เสียง (one sound – one symbol) เท่านั้น (Baker & Hengeveld, 2012, pp. 316-317)

2.1.2 การใช้คำศัพท์

ในด้านคำศัพท์ที่ได้รับการกำหนดให้ใช้ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ว่าจะเป็นคำสรรพนามตามที่กล่าวมาแล้วในตารางที่ 2 คำปฏิเสธได้แก่ “ไม่” และ “เปล่า” และคำตอบรับได้แก่ “จะ” “ครับ” และ “ค่ะ” ยังคงมีการใช้จนมาถึงปัจจุบันแต่ในปัจจุบันจะมีจำนวนของคำมากขึ้นและมีความหลากหลายมากขึ้นซึ่งเป็นไปตามการใช้ภาษาตามสถานการณ์ในสังคมไทย โดยจะอธิบายต่อไปในหัวข้อที่ 2.2.2

2.2 ความแตกต่าง

2.2.1 การใช้ตัวอักษร

ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดจากการเปลี่ยนแปลงตัวอักษรภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ จำนวนตัวอักษรมีน้อยลงทำให้จำนวนตัวอักษรที่ซ้ำเสียงกันจาก 11 กลุ่มตามที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อที่ 1.1 ลดลงเหลือ 9 กลุ่มดังนี้

1) ข และ ค	แทนเสียง	/k ^h /
2) ฉ และ ช	แทนเสียง	/tʃ ^h /
3) ซ และ ส	แทนเสียง	/s/
4) ญ และ ย	แทนเสียง	/j/
5) ถ ท และ ฐ	แทนเสียง	/t ^h /
6) ผ พ และ ภ	แทนเสียง	/p ^h /
7) ฟ และ พ	แทนเสียง	/f/
8) ล และ ฬ	แทนเสียง	/l/
9) ห และ ฮ	แทนเสียง	/h/

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า อัตราส่วนความซ้ำซ้อนของรูปพยัญชนะต่อเสียงหลังการปรับปรุงตัวอักษรในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามส่วนใหญ่จะอยู่ที่ 2 : 1 มีเพียง 2 กลุ่มเท่านั้นที่มีอัตราส่วน 3 : 1 ได้แก่ เสียง /t^h/ สามารถเขียนแทนด้วยรูปพยัญชนะ ถ ท และ ฐ และเสียง /p^h/ สามารถเขียนแทนด้วยรูปพยัญชนะผ พ และ ภ

2.2.2 การใช้คำศัพท์

คำศัพท์ที่ได้รับการกำหนดให้ใช้ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ว่าจะเป็นคำสรรพนาม คำตอบรับและคำปฏิเสธ ยังคงมีการใช้จนถึงปัจจุบัน ตามที่กล่าวไว้ในหัวข้อ 2.1.2 แต่สิ่งแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดระหว่างภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และการใช้ภาษาไทยในปัจจุบันคือ จำนวนของคำศัพท์และความหลากหลายของคำศัพท์ที่ภาษาไทยปัจจุบันจะมีมากกว่า อธิบายได้ดังนี้

เมื่อพิจารณาการวางระเบียบการใช้คำสรรพนาม ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตามที่ปรากฏในตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจากหลักเกณฑ์การใช้คำสรรพนามในภาษาไทยตามตำราหลักภาษาไทยของกำชัย ทองหล่อ ซึ่งเป็นตำราหลักภาษาไทยที่ได้รับการยอมรับและยึดถือเป็นหลักเกณฑ์มาจนถึงปัจจุบัน การใช้คำสรรพนามตามตำราหลักภาษาไทยของกำชัย ทองหล่อ ในส่วนของคำสรรพนามมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- 1) สรรพนามบุรุษที่ 1 ใช้แทนผู้พูด เช่น ผม ฉัน ข้าพเจ้า ดิฉัน อาตมาภาพ เป็นต้น
- 2) สรรพนามบุรุษที่ 2 ใช้แทนผู้ฟัง เช่น คุณ เธอ ท่าน ใต้เท้า ฝ่าบาท เป็นต้น
- 3) สรรพนามบุรุษที่ 3 ใช้แทนผู้ที่กล่าวถึง เช่น เขา มัน ผู้ใด ใคร เป็นต้น (กำชัย ทองหล่อ, 2554, หน้า 216)

จากการแบ่งบุรุษสรรพนามข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในบุรุษสรรพนามทั้ง 3 ประเภท จะมีคำสรรพนามใช้มากกว่า 1 คำ และมีเป็นจำนวนมาก อีกทั้งไม่มีการแบ่งเพศ และ พจน์ เช่นเดียวกับการวางระเบียบการใช้คำสรรพนาม ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

นอกจากคำสรรพนามแล้ว คำตอบรับ ได้แก่ “จ๊ะ” “ครับ” และ “ค่ะ” ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อมาถึงสมัยปัจจุบัน “จ๊ะ” “ครับ” และ “ค่ะ” จัดเป็นคำลงท้าย ดังที่ นิตยา กาญจนวรรณ (2556) ได้อธิบายถึงคำลงท้าย 2 ประเภท ไว้ดังนี้

- 1) คำลงท้ายแสดงความสุภาพ เช่น “ค่ะ” “ครับ” “นะคะ” “ค่ะ” “ซา” “จ๊ะ” เป็นต้น ตัวอย่างเช่น ผมไปครับ ครับเป็นคำลงท้ายแสดงความสุภาพโดยที่ผู้พูดเป็นชาย ได้ยินแล้วจ๊ะจ๊ะ เป็นคำลงท้ายแสดงการตอบรับโดยผู้พูดเป็นหญิงและใช้พูดกับผู้สนิทสนม เป็นต้น
- 2) คำลงท้ายที่ใช้แสดงสถานะของเหตุการณ์ เช่น “เออะ” “เอ็ด” “ละ” “ซี” “หอรอก” เป็นต้น ตัวอย่างเช่น กินเออะ ยังมีอีกมาก เออะ เป็นคำลงท้ายใช้แสดงการชักชวน ไม่ไปหอรอก หอรอก เป็นคำลงท้ายที่เน้นการบอกเล่า เป็นต้น

3. เหตุใดภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในสมัยนั้น

การเปลี่ยนแปลงภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในสมัยนั้น จึงทำให้ถูกยกเลิกในเวลาต่อมา สาเหตุของการไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีข้อสันนิษฐาน ดังนี้

3.1 การเปลี่ยนแปลงภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาโดยอาศัยปัจจัยภายนอกและขัดแย้งกับทัศนคติที่มีต่อภาษาของคนส่วนใหญ่ในสมัยนั้น

การเปลี่ยนแปลงภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การปฏิรูปการศึกษาและสังคมในสมัยนั้น (ชนกพร อังศุวิริยะ, 2559, หน้า 37-39) ซึ่งเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายในซึ่งมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2560, หน้า 11; อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2545, หน้า 12) จึงสันนิษฐานได้ว่านอกจากการเปลี่ยนแปลงภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะเป็นการ

เปลี่ยนแปลงโดยปัจจัยภายนอกที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่ใช้ระยะเวลาอันยาวนาน และอาจขัดแย้งกับทัศนคติ รวมไปถึงความเคยชินในการใช้ภาษาไทยของคนส่วนใหญ่ในสังคมสมัยนั้น ทำให้การเปลี่ยนแปลงภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านตัวอักษรไม่ได้รับความนิยมจากประชาชนในสมัยนั้น ซึ่งข้อสันนิษฐานนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Coates (อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์, 2560, หน้า 11) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของภาษาจะเกิดขึ้นเมื่อคนกลุ่มหนึ่งในชุมชนภาษาใช้ภาษารูปแบบใหม่และได้รับการยอมรับจากสมาชิกคนอื่น ๆ โดยยอมรับเป็นบรรทัดฐานการใช้ภาษาของชุมชนภาษานั้น

3.2 การใช้ตัวอักษรและอักขรวิธีแบบใหม่ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม อาจทำให้ไม่ทราบที่มาของคำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศ

นอกจากจะพิจารณาจากแนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของภาษาตามหลักการทางภาษาศาสตร์ดังที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อพิจารณาถึงการแบ่งชนิดของพยัญชนะไทยก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พยัญชนะไทยจะแบ่งออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่ พยัญชนะกลาง พยัญชนะเดิม และพยัญชนะเติม (พระยาอุปกิตศิลปสาร, 2531, หน้า 9-12; กำชัย ทองหล่อ, 2554, หน้า 70-73) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) พยัญชนะกลาง เป็นพยัญชนะที่ใช้เขียนคำศัพท์ในภาษาไทยและคำยืมในภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาชวา ภาษาอังกฤษ ภาษามอญ เป็นต้น พยัญชนะกลางนี้มี จำนวน 21 ตัว ได้แก่ ก ข ค ง จ ฉ ช ฌ ฎ ฏ น ป ผ ฝ ม ย ร ล ว ส และ ห

2) พยัญชนะเดิม (พยัญชนะเฉพาะ) เป็นพยัญชนะที่ใช้เขียนคำยืมภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และภาษายุโรปบางคำ มีจำนวน 13 ตัว ได้แก่ ฆ ฌ ญ ฎ ฐ ฑ ฒ ณ ฐ ฌ ฌ ฌ และ ฬ แต่พยัญชนะ 9 ตัว ได้แก่ ฆ ฌ ญ ฒ ณ ฐ ฌ ฌ และ ฬ ใช้เขียนคำศัพท์ในภาษาไทยบางคำ เช่น ฆ่า เฒ่า หลึง เฒ่า ณ เธอ ภาย คอก เกษียน เป็นต้น

3) พยัญชนะเติม เป็นพยัญชนะที่บัญญัติเพิ่มเพื่อให้เพียงพอแก่สำเนียงในภาษาไทย มีจำนวน 10 ตัว ได้แก่ ฌ ค ฌ ฎ บ ฝ ฬ อ และ ฮ นอกจากนั้น พยัญชนะเหล่านี้ยังใช้เขียนคำยืมจากภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนอีกด้วย

เมื่อพิจารณาการปรับปรุงตัวอักษรภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตามที่กล่าวมาแล้วในตารางที่ 1 และภาพที่ 2 ประกอบกับการแบ่งพยัญชนะไทยออกเป็น 3 ชนิดตามที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า รูปพยัญชนะภาษาไทยส่วนใหญ่ที่ถูกยกเลิกและกำหนดให้แทนที่ด้วยตัวอักษรอื่นในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แก่ ฌ ค ฌ ฌ ฎ ฐ ฑ ฒ ณ ฌ ฌ ฌ และ ฬ จะเป็นพยัญชนะเดิม (พยัญชนะเฉพาะ) และพยัญชนะเติมเท่านั้นซึ่งหากประชาชนในสมัยนั้นยอมรับการเปลี่ยนแปลงภาษาไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในด้านตัวอักษร อาจทำให้ไม่ทราบที่มาของคำศัพท์คำนั้น ๆ เนื่องจากอักษรไทยจำนวนมากได้รับการประดิษฐ์ขึ้นเพื่อรองรับคำยืมจากภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาบาลี และภาษาสันสกฤต ตัวอย่างเช่น หากเราเขียนคำว่า ประกาศ เป็น ประกาศ, พฤษภา เป็น พริกสา จะทำให้เราไม่ทราบที่มาว่า ประกาศ และพฤษภา เป็นคำยืมที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต

3.3 การวางระเบียบการใช้คำศัพท์ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่สอดคล้องกับ สถานการณ์การใช้ภาษาในสังคมไทย

แม้ว่าการวางระเบียบการใช้คำศัพท์ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ว่าจะเป็นคำสรรพนาม คำตอบรับ และคำปฏิเสธจะลดจำนวนและความซ้ำซ้อนของคำศัพท์ลงตามที่กล่าวไว้ในตารางที่ 2 แต่อย่างไรก็ตามการวางระเบียบดังกล่าวไม่สอดคล้องกับสถานการณ์การใช้ภาษาในสังคมไทย กล่าวคือรูปแบบหรือลักษณะการใช้ภาษาจะแตกต่างกันตามสถานการณ์การใช้ภาษา (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2545, หน้า 73) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 สามีกับภรรยา

1) สามี: “ไปไหนกันดีจ๊ะคุณ”

ภรรยา: “แล้วแต่คุณเลยจ๊ะ”

ตัวอย่างที่ 2 เพื่อนสนิท

2) ก: “ไปแดกไหนมึง”

ข: “กูแดกแล้ว”

ตัวอย่างที่ 3 พนักงานบริษัทกับลูกค้า

3) พนักงานบริษัท: “ไม่ทราบว่าคุณชอบรับประทานอาหารแบบไหนครับ”

ลูกค้า: “แบบไหนก็ได้ ผมกินทั้งได้นั้นเลยคุณ”

(ชนกพร อังศิริวิริยะ, 2559, หน้า 48)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึง การใช้ภาษาไม่ว่าจะเป็นคำสรรพนาม และคำลงท้ายที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง ในตัวอย่างที่ 1 และ 2 ผู้พูดและผู้ฟังมีความสนิทสนมกัน ส่วนในตัวอย่างที่ 3 ผู้พูดและผู้ฟังไม่ได้สนิทสนมกันแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่มีความสุภาพและระยะห่างมากกว่าตัวอย่างที่ 1 และตัวอย่างที่ 2

การใช้ภาษาที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของ วินัย พงศ์ศรีเพียร (2555, หน้า 93) ที่กล่าวถึงคำสรรพนามที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในภาษาไทยไว้ว่า คำสรรพนามที่มีอยู่เป็นจำนวนมากแสดงถึงความละเอียดอ่อนของคนไทยในการแยกแยะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและแสดงถึงภูมิหลังและความสัมพันธ์เชิงสังคมของคนไทย ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับ กาญจนา นาคสกุล (2540) ที่ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการใช้คำสรรพนามที่มีความหลากหลายในภาษาไทยว่า คำสรรพนามไม่ได้เป็นเพียงคำแทนตัวบุคคล แต่เป็นสิ่งที่สะท้อนวัฒนธรรมไทยหลายประการ เช่น ความอ่อนน้อมถ่อมตน การมีสัมมาคารวะ การให้เกียรติผู้อาวุโส การให้ความสำคัญกับเพศ ความผูกพันระหว่างครอบครัวและเครือญาติ การปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ทั้งในด้านอารมณ์ สังคม และสถานการณ์โลก ฯลฯ และ นิติยา กาญจนวรรณ (2556) ที่กล่าวถึง การใช้คำลงท้ายเพื่อการตอบรับในปัจจุบันว่า คำลงท้ายเพื่อการตอบรับในปัจจุบันมีความหลากหลายและแปรไปตามความสุภาพ และสถานการณ์ ได้แก่ “ค่ะ” เป็นคำลงท้ายที่แสดงความสุภาพสำหรับผู้หญิง “ครับ” เป็นคำลงท้ายที่แสดงความสุภาพสำหรับผู้ชาย และ “จ๊ะ” เป็นคำลงท้ายที่ใช้อย่างไม่เป็นทางการสำหรับผู้หญิง จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จึงสันนิษฐานได้ว่า ความไม่

สอดคล้องกับสถานการณ์การใช้ภาษาในสังคมไทยทำให้ระบียบการใช้คำสรรพนาม ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ได้ยอมรับจากประชาชนในสมัยนั้น

บทสรุป

การเปลี่ยนแปลงภาษาไทยในยุคสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การปฏิรูปการศึกษาและสังคมในสมัยนั้น (ชนกพร อังศุวิริยะ, 2559, หน้า 37-39) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดทั้งด้านตัวอักษรและคำศัพท์ ในด้านตัวอักษรโดยได้ประกาศยกเลิกการใช้ตัวอักษรที่เป็นพยัญชนะ จำนวน 13 ตัว ได้แก่ ข ค ฌ ฦ ฎ ฐ ฑ ฒ ณ ศ ษ และ ห และยกเลิกสระ จำนวน 5 ตัว ได้แก่ ไ- , ฤ, ฦ, ฤ และ ฎ ส่วน ญ ให้ปรับรูปเขียนเป็น ณ แทน ส่วนด้านคำศัพท์ได้กำหนดให้ใช้คำสรรพนามในบางคำเท่านั้น ได้แก่ ฉัน เรา ท่าน ท่านทั้งหลาย เขา เขาทั้งหลาย มัน และพวกมัน โดยจำแนกตามบุรุษและพจน์ กำหนดให้ใช้คำตอบรับ ได้แก่ จ๊ะ ค่ะ และครับ และกำหนดให้ใช้คำปฏิเสธ ได้แก่ “ไม่” และ “เปล่า” แม้ว่าการปรับปรุงตัวอักษรและคำศัพท์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะทำให้ภาษาไทย ลดความซ้ำซ้อนลง กระทัดรัดขึ้น และง่ายต่อการเรียนรู้มากขึ้นแต่ก็ไม่ได้ได้รับการยอมรับและความนิยมจากประชาชนในสมัยนั้น สันนิษฐานได้ว่า ภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามถึงแม้จะมีความเรียบง่ายและกระทัดรัดกว่าภาษาไทยที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่การเปลี่ยนแปลงภาษาไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาโดยอาศัยปัจจัยภายนอกและขัดแย้งกับทัศนคติที่มีต่อภาษาของคนส่วนใหญ่ในสมัยนั้น การใช้ตัวอักษรและอักขรวิธีแบบใหม่ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม อาจทำให้ไม่ทราบที่มาของคำศัพท์ที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศ และการวางระเบียบการใช้คำศัพท์ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์การใช้ภาษาในสังคมไทย

บรรณานุกรม

- กมลชนก ธรรมมิกะ. (2559). **ท-นางมณโฑ: หน่วยเสียงและอักษรภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ประยุกต์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กาญจนา นาคสกุล. (2540). **คำสรพนามในภาษาไทยสะท้อนวัฒนธรรมไทย**. สืบค้นจาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges>
- กำชัย ทองหล่อ. (2554). **หลักภาษาไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 53). กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). **จอมพล ป. พิบูลสงครามกับการเมืองไทยสมัยใหม่**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2564). การปรับปรุงตัวอักษรและอักขรวิธีไทยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม. **วารสารอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร**. (20)1, หน้า 5-21.
- ชนกพร อังศุวิริยะ. (2559). **ภาษา กับ สังคม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นันทนา รณเกียรติ. (2554). **สัตศาสตร์ ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิตยา กาญจนวรรณ. (2555). เครื่องมือเปลี่ยน ภาษาเปลี่ยน. **วารสารราชบัณฑิตยสถาน**, 37(2), หน้า 75-92.
- นิตยา กาญจนวรรณ. (2556). **คำลงท้ายในภาษาไทย**. สืบค้นจาก <http://legacy.orst.go.th>
- ประเสริฐ ณ นคร. (2549). **อักษร ภาษา จารึก วรรณกรรม**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการปรับปรุงอักษรไทย (2485, 1 มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 59 ตอนที่ 35. หน้า 1137-1141.
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องวางระเบียบ คำแทนชื่อ คำรับ คำปฏิเสธ (2485, 23 มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 59 ตอนที่ 41. หน้า 1301-1303
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2555). **อันเนื่องมาแต่พจนานุกรมคำเก่าในภาษาไทย ฉบับชะเลยสัก**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ศิลปวัฒนธรรม. (2564). **“ครับ-ค่ะ” เริ่มใช้เมื่อใด ส่องการปรับ “ภาษาไทย” ฉบับจอมพล ป. เพื่อความเป็น “ไทย” ?**. สืบค้นจาก https://www.silpa-mag.com/history/article_32885
- สถาบันภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมศึกษาราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (ม.ป.ป.). **ระบบเสียงภาษาไทยออนไลน์**. สืบค้นจาก http://pirun.ku.ac.th/~fhumalt/TSS/Consonant_thai.html
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2560). **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2545). **ภาษาในสังคมไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อิงอร สุพันธุ์วณิช. (2550). **วิวัฒนาการอักขระอักษรวิธีไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุปกิตศิลปสาร, พระยา. (2531). **หลักภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Baker, A. & Hengeveld, K. (2012). **Linguistics**. Oxford: Blackwell Publishing.
- Calfee, R. (2005). "The exploration of English Orthography." In T.R. Trabasso. (Ed.). **From Orthography to pedagogy: essays in honor of Richard. L. Venezky**. Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum, pp. 8-19.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

รายละเอียดการส่งบทความจัดพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีจัดทำวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเปิดรับผลงานวิชาการประเภท บทความวิจัย บทความวิชาการ สำหรับการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ภายใต้เงื่อนไขว่า จะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นมาก่อน และบทความที่ได้รับการตีพิมพ์จะมีการตรวจความถูกต้องเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) และกองบรรณาธิการ

รูปแบบการเขียนบทความ

1. บทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษหรือภาษาจีน โดยมีจำนวนหน้าของเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงรวมทั้งสิ้นไม่เกิน 15 หน้า ภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ภาษาจีนใช้ตัวอักษร Simsun
2. ข้อปฏิบัติกรพิมพ์แต่ละหัวข้อ/ส่วนประกอบ

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
1.	ขนาดเล่มวารสาร	เล่มวารสารมีขนาด <u>18.7 x 26 เซนติเมตร หัวกระดาษ 2 เซนติเมตร ท้ายกระดาษ 1.5 เซนติเมตร ก้นซ้าย 2 เซนติเมตร ก้นขวา 1.5 เซนติเมตร</u>
2.	ข้อบทความ	ระบุข้อบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ <u>ขนาดตัวอักษร 24 พอยท์ ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 20 พอยท์ ชนิดหนา</u> ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ
3.	ชื่อผู้เขียนบทความ	<u>ระบุชื่อผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) ทุกคนทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ</u> ขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ภาษาจีน ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ไว้ชิดด้านขวามือหน้ากระดาษ
4.	สังกัดผู้เขียนบทความ	<u>ระบุวุฒิการศึกษา ชื่อสถาบันการศึกษาหรือวุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ สถานที่ทำงาน e-mail</u> ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ภาษาจีน ขนาดตัวอักษร 8 พอยท์ ไว้ที่เชิงอรรถท้ายหน้า

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
5.	บทคัดย่อ	บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีความยาว <u>ไม่เกิน 300 คำ</u> และมี <u>1 ย่อหน้าเท่านั้น</u>
6.	คำสำคัญ	ระบุคำสำคัญ 3-6 คำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไว้ท้ายบทคัดย่อ
7.	เนื้อหา	• หัวข้อใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดหนา วางไว้ชิดขอบซ้ายส่วนรายละเอียดใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ธรรมดา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดธรรมดา • การเขียนบทความแต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้ 1. บทความวิจัย ประกอบด้วย 1.1 บทนำ 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย 1.3 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) 1.4 วิธีดำเนินการวิจัย - ประชากร - เครื่องมือ - การเก็บรวบรวมข้อมูล - การวิเคราะห์ข้อมูล 1.5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย 1.6 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 1.7 บรรณานุกรม 2. บทความวิชาการ ประกอบด้วย 2.1 บทนำ 2.2 เนื้อเรื่อง 2.3 บทสรุป 2.4 บรรณานุกรม
8.	ตารางและกราฟ (ถ้ามี)	ตารางที่แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล
9	รูปภาพ	รูปภาพประกอบให้ส่งต้นฉบับเป็นภาพถ่ายหรือสไลด์ที่มีความคมชัด และส่งจัดไฟล์รูปภาพเป็นนามสกุล JPEG, PNG

รูปแบบเขียนการอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรม

1. การอ้างอิง เป็นการนำข้อมูลจากการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นหลักฐานในการสนับสนุน และระบุที่มาของเนื้อหาที่นำมาอ้างอิงอย่างชัดเจน ซึ่งแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1.1) การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (in-text citation) ใช้ระบบนาม-ปี ซึ่งระบุแหล่งที่มาของเนื้อหาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องโดยใส่วงเล็บแทรกในส่วนต้นประโยค ท้ายประโยค หรือในเนื้อหา โดยการอ้างอิงแทรกในเนื้อหานี้จะปรากฏด้วยในส่วนท้ายเล่ม (บรรณานุกรม) โดยในกรณีที่ผู้เขียนเป็นชาวต่างประเทศให้ขึ้นต้นด้วย นามสกุล และตามด้วยชื่อย่อ

1.2) การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (footnote citation) ให้ใช้เฉพาะเชิงอรรถขยายความเท่านั้น โดยการอ้างอิงแบบการขยายความเนื้อหา เป็นส่วนที่ช่วยเพิ่มเติม หรือขยายความข้อมูลโดยการบอกถึงแหล่งที่มาไม่ควรซับซ้อน ควรเขียนเป็นประโยคสั้น ๆ กระชับรัดและเข้าใจง่าย ซึ่งหากมีความยาวมากเกินไปควรนำไปใช้อ้างอิงแทรกในเนื้อหา

2. การเขียนบรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิง เป็นการรวบรวมเพื่อระบุถึงแหล่งที่มาและเป็นการแสดงจริยธรรมทางวิชาการของผู้เขียน รวมทั้งใช้ในการติดตามข้อมูลต่อหากมีผู้ที่สนใจจะศึกษาต่อ ดังนั้น วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จึงได้กำหนดการอ้างอิงและบรรณานุกรมเพื่อให้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งฉบับ โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงและบรรณานุกรม APA 6th

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา

1. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่งคนเดียว

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname,/Year,/pp.)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24-31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24-31)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24-27, 31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24-27, 31)
Adam (2010)	(Adam, 2010)
Adam (2010, p. 14)	(Adam, 2010, p. 14)
Adam (2010, p. 14-18)	(Adam, 2010, p. 14-18)
Adam (2010, p. 14, 18-20)	(Adam, 2010, p. 14, 18-20)

2. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 2 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคนที่ 2/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname 1/and/Surname 2/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคนที่ 2,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname 1/&/Surname 2,/Year,/pp.)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45)
กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45-50)	(กนกกร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45-50)
Drucker and Keegan (2009)	(Drucker & Keegan, 2009)
Drucker and Keegan (2009, p. 156)	(Drucker & Keegan, 2009, p. 156)
Drucker and Keegan (2009, pp. 156-159)	(Drucker & Keegan, 2009, pp. 156-159)

3. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 3 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)Surname 1,/2,/and/3,/(Year, pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)(Surname 1,/2,/and/3,/(Year, pp.))
คมศร เมธิกุล, นัตดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย (2553)	(คมศร เมธิกุล, นัตดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย, 2553)
คมศร เมธิกุล, นัตดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย (2553, หน้า 16-22)	(คมศร เมธิกุล, นัตดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย, 2553, หน้า 16-22)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992, pp. 23-25)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992, pp. 23-25)

4. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 4-5 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/.../และคนที่ 5/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)Surname 1,/.../and/Surname 5,/(Year, pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/.../และคนที่ 5,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)(Surname 1,/.../and/Surname 5,/(Year, pp.))
กมลศรี สมใจ, ธาณิณี บุญญสิทธิ, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข้มจิรา และจิราพร จรแก้ว (2555, หน้า 187-193)	(กมลศรี สมใจ, ธาณิณี บุญญสิทธิ, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข้มจิรา และจิราพร จรแก้ว, 2555, หน้า 187-193)
Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, and Santum (2005, pp. 35-38)	(Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, & Santum, 2005, pp. 35-38)

5. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 6 คน หรือมากกว่า

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)Surname 1/et al,/(Year, pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)(Surname 1/et al,/(Year, pp.))
ศรีสุภา รัตนา และคณะ (2550, หน้า 9-21)	(ศรีสุภา รัตนา และคณะ, 2550, หน้า 9-21)
Green et al. (2009, pp. 44-47)	(Green et al., 2009, pp. 44-47)

6. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งใช้นามแฝง

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อนามแฝง/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อนามแฝง,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
ทมยันตี (2540, หน้า 49-53)	(ทมยันตี, 2540, หน้า 49-53)
Omega (2002, p. 51)	(Omega, 2002, p. 451)

7. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งมีบรรดาศักดิ์ ยศ หรือฐานันดรศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พล.ต. ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2524, หน้า 14-15)	(พล.ต. ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2524, หน้า 14-15)
คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต (2525, หน้า 9)	(คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต, 2525, หน้า 9)

8. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งมีสมณศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อสมณศักดิ์/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อสมณศักดิ์,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (2552, หน้า 8-12)	(พระพรหมมิ่งคลาจารย์, 2552, หน้า 8-12)

9. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหางานที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งหรือชื่อบรรณาธิการ

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ “ชื่อบทความ”/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (“ชื่อบทความ”,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
“สหรัฐอเมริกากับเวียดนาม” (2530, หน้า 3)	(“สหรัฐอเมริกากับเวียดนาม”, 2530, หน้า 3)
“Instruction in Junior” (1987, pp. 57-58)	(“Instruction in Junior”, 1987, pp. 57-58)

10. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหางานที่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ม.ป.ป.,/หน้า) Surname/(n.d.,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ม.ป.ป.,/หน้า) (Surname,/n.d.,/pp.)
คมทวน คันธนู (ม.ป.ป., หน้า 18)	(คมทวน คันธนู, ม.ป.ป., หน้า 18)
Daly (n.d., pp. 25-26)	(Daly, n.d., pp. 25-26)

11. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากการสัมภาษณ์หรือการติดต่อส่วนตัว

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ ปี) Name/(personal communication,/M/D,/Y)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ ปี)(Name,/personal communication,/M/D,/Y)
ยุพิน เตชะมณี (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)	(ยุพิน เตชะมณี, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)
ยุพิน เตชะมณี (การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, 19 พฤษภาคม 2557)	(ยุพิน เตชะมณี, การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, 19 พฤษภาคม 2557)
C.M. Nyamboga (personal communication, March 19, 2006)	(C.M. Nyamboga, personal communication, March 19, 2006)

12. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากข้อมูลที่ถูกอ้างถึงในเอกสารอื่น

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname/(as cited in/Surname,/Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล/อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname/as cited in/Surname,/Year,/pp.)
กุลธิดา ท่วมสุข (อ้างถึงใน อุษณี ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)	(กุลธิดา ท่วมสุข อ้างถึงใน อุษณี ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)
Miller (อ้างถึงใน ณรงค์ ป้อมบุปผา, 2526, หน้า 4-6)	(Miller อ้างถึงใน ณรงค์ ป้อมบุปผา, 2526, หน้า 4-6)
Maslow (as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)	(Maslow as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./ (ครั้งที่พิมพ์). (พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.
	สุทธิดี ชัดติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2554). แบบแผนการวิจัยและสถิติ . (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พรินท์ติ้ง.
	ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 . (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน
	Wonnacott, T.H., & Wonnacott, R.J. (1969). Introductory Statistics . (5th ed.). Singapore: John Wiley and Sons.
	American Library Association. (1963). Let's read together: Books for family enjoyment . Chicago: American Library Association.

บทความในหนังสือรวมเรื่อง	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก./Ed./Eds.) (ถ้ามี)./ชื่อหนังสือ/(หน้า/เลขหน้า)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.
	จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. (2548). ศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา. ใน สุวรรณี สันต์ธนะวาณิช (บ.ก.). ศาสนศิลป์ในชุมชนธนบุรี (หน้า 69-90). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
	ทัศนา หาญพล และรุ่งฟ้า ฐิโณทัย. (2548). การจัดการในงานวิเคราะห์สารสนเทศ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการวิเคราะห์สารสนเทศ (หน่วยที่ 8). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
	Druxman, R. (2003). Designing opportunities for learning. in Norton, P., & Wiberg K.M. (Eds.). Teaching with technology (pp. 17-41). Canada, OT: Thomson Wadsworth.

บทความในวารสาร	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)./หน้า/เลขหน้า.
	วิณะ จุฑะวิภาต. (2556). ผ้าทอกับชีวิตคนไทย. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 6(2), หน้า 103-126.
	Carter, J.S., Corra, M., Carter, S.K., & McCrosky, R. (2014) .The impact of place? A reassessment of the importance of the South in affecting beliefs about racial inequality. The Social Science Journal , 51(1), pp. 12-20.

รายงานการวิจัย	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่องานวิจัย./สถานที่พิมพ์:/หน่วยงาน.
	วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2555). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนามาตรฐานอาหารแปรรูปจากเห็ดนางฟ้า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, สถาบันวิจัยและพัฒนา.
	Hassen, N. (2013). A literature review: The neurological effects of a spinalmanipulable therapy . USA, MA: Harvard University.

เอกสารรายงานการประชุมทางวิชาการ	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ/ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก./Ed./Eds.) (ถ้ามี)./ชื่อการประชุม./ (หน้า/เลขหน้า)./สถานที่พิมพ์:/หน่วยงาน.
	ธวัชพล คงน้อย, ศกร คุณวุฒิมฤตธิ์, ธนาทิพย์ สุวรรณโสภี และอภิญญา หิรัญวงษ์. (2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลและสหสัมพันธ์ระหว่างปริมาณและคุณภาพน้ำเชื้อพ่อพันธุ์โคนมที่เลี้ยงดูในเขตภาคกลางของประเทศไทย ใน การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47: สาขาสัตว์ . (หน้า 182-190). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
	Nyamboga, C.M., & Prapat Pawinan. (2001). Copyright and right of digital information: Challenges to information professionals. In H.K. Kual & E. Ramma Reddy (Eds.), Library and Information Networking: NAELIN 2001 . (pp. 408-420). Delhi: Developing Library Network.

วิทยานิพนธ์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์/ปริญญาโท/ปริญญาเอก/ดุษฎีนิพนธ์/การศึกษาค้นคว้าอิสระ) ชื่อปริญญา/สาขาวิชา./ชื่อมหาวิทยาลัย.
	อัครพล นิยมรัตน์. (2554). แบบจำลองการจัดการความรู้สำหรับการบ่มเพาะธุรกิจ ในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
	Prapat Pawinan. (2005). Appropriate tree species and techniques for direct seeding for forest restoration in Chiang Mai and Lamphun provinces. Unpublished master's thesis, Chiangmai University.

บทความในนิตยสารหรือหนังสือพิมพ์	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์./ เดือน/วันที่ (ถ้ามี))./ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสารหรือชื่อ หนังสือพิมพ์./ปีที่./หน้า/เลขหน้า.
	ส้มโอมีโอ. (2558, มีนาคม). อาหารบำรุงสมอง. กุลสตรี, 20, หน้า 37-40.
	ไทรรัตน์ สุนทรประภัสสร. (2560, พฤศจิกายน 8). อนาคตจีน-อเมริกา. เติลนิวส์, หน้า 6.
	Kington, J. (2005, December 23). East Timor's search for justice. Bangkok Post, p. 12.

คำสั่ง ประกาศ หนังสือสั่งการ	
รูปแบบ	ชื่อหน่วยงานเจ้าของเอกสาร./ (ปี./ เดือน/วันที่)./ชื่อคำสั่งหรือชื่อเอกสาร./ เลขที่เอกสาร (ถ้ามี).
	มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2551, เมษายน 22). ระเบียบมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่า ด้วยความมั่นคงปลอดภัยของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พ.ศ. 2551.

เอกสารโบราณ	
รูปแบบ	ชื่อเรื่อง/[ประเภทของเอกสาร]/(ปีที่สร้าง)/ลักษณะเส้นหรือรายละเอียดของเอกสาร (ถ้ามี)/ชื่อหน่วยงานที่เป็นเจ้าของ,/เลขที่เอกสาร.
	กฎกระทรวงกลาโหมให้แก่พระยานครศรีธรรมราช จ.ศ. 1173 [กระดานเพลา]. (จ.ศ. 1173). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นดินสอ. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 15 หมวดจดหมายเหตุ กท.ร.2.
	ความทรงจำเรื่องกรุงเก่าเสียแล้วเจ้าตากมาตั้งเมืองธนบุรี [หนังสือสมุดไทยดำ]. (จ.ศ. 1129). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นขาว. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 28 หมวดจดหมายเหตุ ธบ.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่เผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต)/ชื่อเรื่อง./สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต
	มณีรัตน์ ก้องโสตร์. (2555). หอยหลอด. สืบค้นจาก http://www.nicaonline.com/articles3/view_article.asp?idarticle=11
	Blood, R. (2000). A History and Perspective. Rebecca's Pocket. Retrieved from http://www.rebeccablood.net/essays/weblog_history.html

บทความจากวารสารออนไลน์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์)/ชื่อบทความ.ชื่อวารสาร/ชื่อวารสาร,ปีที่(ฉบับที่),/หน้า/เลขหน้า./สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต
	ธีระ รุ่งธีระ. (2552). การศึกษาปัญหาการออกเสียงภาษาฝรั่งเศสของผู้เรียนชาวไทย. วารสารสงขลานครินทร์, 13(1), หน้า 857-869. สืบค้นจาก http://www.tci-thaijo.org/index.php
	Crane, G. (2006). What do you do with a million books? D-Lib Magazine, 12(3). Retrieved from http://www.dlib.org/dlib/03crane.html

จดหมายข่าวออนไลน์	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์./เดือน/วันที่)./ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสารหรือชื่อหนังสือพิมพ์./ สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต
	พิมพ์ข่าวภูมิภาค. (2553, มกราคม 14). รุกอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมกว่า 200 ไร่. ไทยรัฐออนไลน์ . สืบค้นจาก http://www.thairath.co.th/content/region/58641

คลิปวิดีโอจากยูทูป	
รูปแบบ	ชื่อ Username./ (ปี./เดือน/วันที่)./ชื่อเรื่องคลิปวิดีโอ/[Video File]./ สืบค้นจาก URL
	โพลีพลัส เอ็นเตอร์เทนเมนต์. (2561, พฤศจิกายน). 3 แซบ “เคน-เต้ย” คงแขน แม่ทัพหมดเปลือก! กองละครมีเพียงรัก [Video File]. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=ewRga15
	GEICO Insurance. (2013, May 22). GEICO hump day camel [Video File]. Retrieved from http://youtu.be/kWBhP0EQ

*** สามารถส่งบทความออนไลน์ได้ที่
https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru ***